

“कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र दीगो पूर्वाधार
आत्मनिर्भर मंगलसेन नगरको बलियो आधार”

मंगलसेन नगरपालिका : आवधिक नगरविकास योजना
(२०७९/८०-२०८४/८५)

मंगलसेन नगरपालिका
सुदुर पश्चिम प्रदेश
अछाम

पेश गर्ने निकाय
फेनापति कन्सल्टेन्ट प्रा.लि.
शंखमूल, काठमाडौं

तयार गर्ने

मंगलसैन नगरपालिका

सहजीकरण

फेनापति कन्सल्टेन्ट प्रा.लि.

शंखमूल, काठमाडौं

प्रकाशक :

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

प्रकाशन वर्ष : २०७९

मुद्रक :

मन्तव्य

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०१७ मा उल्लिखित व्यवस्थाका आधारमा मंगलसेन नगरपालिकाको पहिलो आवधिक योजनाको विकास र प्रकाशन गर्न पाउनु हाम्रो गौरवको विषय हो । साथै, यो आवधिक योजना नेपालको संविधानमा उल्लिखित आकांक्षा र प्रावधानहरूका आधारमा तर्जुमा गरिएको हो । १५ औँ राष्ट्रिय योजना र सुदूरपश्चिम प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना र दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरणको दृष्टिकोण, लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, यो आवधिक योजना तयार गर्दा राष्ट्रिय योजना आयोगले जारी गरेको आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशिका २०१८ लाई तदनुसार पालना गरिन्छ । 'कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र दिगो पूर्वाधार, आत्मनिर्भर मंगलसेन नगरको बलियो आधार' को दीर्घकालीन सोचका साथ योजनाबद्ध विकास गरी मंगलसेन नगरपालिकाका नागरिकको जीवनस्तर उकास्ने पहिलो आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न यो नगरपालिका प्रतिबद्ध छ । त्यसैले हामी पहिलो आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न प्रतिबद्ध छौं ।

नगरउपप्रमुख श्रीमती संगिता कुमारी रावल, वडा अध्यक्षहरु, कार्यसमिति सदस्यहरु, राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु, परिषद्का सदस्यहरु, शिक्षकहरु, स्थानीय बुद्धिजीवीहरु, आईएनजीओहरु, नागरिक समाज, समाजसेवीहरुप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । त्यसैगरी आवधिक योजना तर्जुमामा सक्रिय संलग्नताका लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री खकेन्द्र बहादुर सोडारी, सम्पूर्ण शाखाका प्रमुखहरु तथा कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

त्यसैगरी आवधिक योजना तर्जुमा गर्न अमूल्य प्राविधिक सहयोग र योगदानका लागि फेनापति कन्सल्टेन्ट प्रालिका विज्ञहरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा, यस आवधिक योजनाको सुचारु र प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सबै क्षेत्रका जनता लगायत सबै क्षेत्र, समुदाय, निकाय र विकास साभेदारहरूबाट सक्रिय सहभागिता र सौहार्दपूर्ण सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

नगर प्रमुख
पदम बहादुर बोहरा

मेरो भनाई

नेपाललाई संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र घोषणा गरी निर्वाचित प्रतिनिधिबाट संविधान लेख्ने नेपालीको ६५ वर्ष पुरानो चाहना पूरा गर्ने नेपालको संविधान २०७२ ले राज्यको तीन तहको स्वायत्त र अपरिहार्य संरचनाको स्थापना गरेको छ । राज्यको पुनर्संरचनासँगै अब स्थानीय तहको व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिकाको समग्र कार्यको जिम्मेवारी स्थानीय तह सरकारको हो । यो ऐतिहासिक अवसर हो र यस अवसरलाई यस नगरपालिकाको समग्र सकारात्मक रूपान्तरणमा सदुपयोग गर्नु स्थानीय तहको दायित्व र कर्तव्य हो । तीन तहका सरकारमध्ये स्थानीय तह नागरिकको सबैभन्दा नजिकको सरकारी एकाइ हो, जसमा नागरिकको चाहनाअनुसार सेवा प्रवाह गर्ने र नगरपालिकाको सर्वाङ्गीण विकासको जिम्मेवारी रहेको छ ।

नेपालको संविधान-२०१५ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन-२०१७ बमोजिम बनेको यस नगरपालिकाको आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्ने पूर्ण प्रतिबद्धताका साथ प्रकाशन गर्न पाउँदा निकै खुशी लागेको छ । यस अवसरमा म पहिलो आवधिक योजना तर्जुमामा संलग्न सबै वडा अध्यक्षहरू, कार्यसमितिका सदस्यहरू, शाखा प्रमुख र कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । 'कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र दिगो पूर्वाधार, आत्मनिर्भर मंगलसेन नगरको बलियो आधार' को परिकल्पना सहितको आवधिक योजनाको सफल कार्यान्वयनले यस नगरपालिकाको समग्र सामाजिक-आर्थिक अवस्थालाई नै परिवर्तन गर्ने आशामा हामी सबै आशावादी छौं । आवधिक योजनाको सुचारु कार्यान्वयनका लागि विभिन्न क्षेत्रका व्यक्तिहरू लगायत सबै सरोकारवालाहरूबाट आवश्यक सहयोग र सहयोग प्राप्त हुने विश्वास समेत राखिएको छ । अन्त्यमा, यस नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्नको लागि फेनापति कन्सल्टेन्ट प्रा लि का सम्पूर्ण विज्ञहरूलाई म विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

नगर उपप्रमुख

संगिता कुमारी रावल

मेरो भनाई

यस नगरपालिकालाई योजनाबद्ध रुपमा विकास गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०१७ मा व्यवस्था भए बमोजिम मंगलसेन नगरपालिकाको पहिलो आवधिक योजना तर्जुमा गरी प्रकाशन गर्न पाउनु गौरवको कुरा हो । “कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र दिगो पूर्वाधार, आत्मनिर्भर मंगलसेन नगरको बलियो आधार” को दीर्घकालीन सोचका साथ योजनाबद्ध विकास गरी मंगलसेन नगरपालिकाका नागरिकको जीवनस्तर उकास्न बनेको यस आवधिक योजना (२०७९/८०-२०८४/८५) कार्यान्वयन गर्न हामी प्रतिबद्ध छौं ।

राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक, वैज्ञानिक र प्राविधिक पक्षका अन्तरसम्बन्धित अवसरहरूलाई बदलिएको परिप्रेक्ष्यमा प्रकाश पार्दै यो आवधिक योजनाले द्रुत र दिगो विकासको लागि दिशा दिएको छ जुन खुशी र प्रोत्साहनदायी छ। यस नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्न प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्नुहुने यस नगरपालिकाका नगर प्रमुख, नगर उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष लगायत सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । निरन्तर सहयोग र सहजीकरणको लागि म संस्थाका सम्पूर्ण विज्ञहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु।

अन्तमा, आवधिक योजनाहरूको सुचारु र प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सबै क्षेत्रका जनता लगायत सबै क्षेत्र, समुदाय, निकाय र विकास साभेदारहरूको सक्रिय सहभागिता र सौहार्दपूर्ण सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

खकेन्द्र बहादुर सोडारी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषय सूचि

परिच्छेद एक : परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरु	३
१.३ आवधिक योजना पूर्वतयारी क्रियाकलाप तथा चरण	३
परिच्छेद दुई : विगतका योजनाको क्षेत्रगत समीक्षा र स्थिति विश्लेषण	६
२.१ नगरपालिकाको परिचय	६
२.१.१ नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक तथा प्रशासनिक संरचना:	६
२.२ आर्थिक विकास अवस्था	९
२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	९
२.२.२ उद्योग, व्यापार तथा आपूर्ति	९
२.२.३ पर्यटन तथा सस्कृति	९
२.३ सामाजिक विकासको अवस्था	९
२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण	९
२.३.२ शैक्षिक विकास	९
२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाई	१०
२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	१०
२.३.५ युवा तथा खेलकुद विकास	१०
२.३.६ कला संस्कृति, भाषा र साहित्य	११
२.४ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था	११
२.४.१ वस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण	११
२.४.२ सडक, पुल तथा यातायात	११
२.४.३ विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	११
२.४.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	१२
२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था	१२
२.५.१ वन तथा जैविक विविधता	१२
२.५.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	१२
२.५.४ विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	१२
२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	१२
२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन	१२
२.६.२ सेवा प्रवाह	१३
२.६.३ श्रोत परिचालन	१३
परिच्छेद तीन: सोच तथा विकासको अवधारणा	१४
३.१ पृष्ठभूमि	१४
३.२ समस्या तथा चुनौती	१४
३.३ अवसर तथा सम्भावना	१४
३.४ आवधिक योजना तयारीका सिद्धान्त	१५
३.५ दीगो विकास, राष्ट्रिय र प्रदेश लक्ष्यसँग आवधिक योजनाको तादात्म्यता	१६
३.५.१ राष्ट्रिय पन्ध्रौ योजनाको सोच	१८

३.५.२ प्रादेशिक प्रथम योजनाको सोच र लक्ष्य सम्बन्धित प्रदेशको सोच र लक्ष्य	१८
३.६ मंलसेन नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य	१९
३.७ परिमाणात्मक लक्ष्य	२०
३.८ रणनीति तथा प्राथमिकता	२४
खण्ड एक : क्षेत्रगत विकास आयोजना	
परिच्छेद-चार	
आर्थिक क्षेत्र	२७
४.१ कृषि तथा पशुपन्छि विकास	२७
४.१.१ पृष्ठभूमि	२७
४.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	२७
४.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	२८
४.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	२८
नतिजा खाका	३१
४.२ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति	३६
४.२.१ पृष्ठभूमि	३६
४.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	३६
४.२.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	३६
४.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	३७
नतिजा खाका	३७
४.३ पर्यटन, संकृति तथा सम्पदा	४०
४.३.१ पृष्ठभूमि	४०
४.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	४०
४.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	४०
४.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	४१
नतिजा खाका	४२
४.४ बैङ्क, सहकारी तथा वित्तीय संस्था	४४
४.४.१ पृष्ठभूमि	४४
४.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	४४
४.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	४५
४.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	४५
नतिजा खाका	४७
परिच्छेद पाँच : सामाजिक क्षेत्र	४९
५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण	४९
५.१.१ पृष्ठभूमि	४९
५.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	४९
५.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	५०
५.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	५०
नतिजा खाका	५२

५.२ शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन	५५
५.२.१ पृष्ठभूमि	५५
५.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	५५
५.२.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	५५
५.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	५६
नतिजा खाका	५७
५.३ खानेपानी तथा सरसफाई	६०
५.३.१ पृष्ठभूमि	६०
५.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	६०
५.३.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	६०
५.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	६१
नतिजा खाका	६२
५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	६३
५.४.१ पृष्ठभूमि	६३
५.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	६३
५.४.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	६४
५.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	६४
नतिजा खाका	६६
५.५ युवा तथा खेलकुद	६८
५.५.१ पृष्ठभूमि	६८
५.५.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	६८
५.५.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	६८
५.५.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	६९
नतिजा खाका	७०
५.६ कला भाषा, साहित्य तथा संस्कृति	७१
५.६.१ पृष्ठभूमि	७१
५.६.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	७१
५.६.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	७१
५.६.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	७२
नतिजा खाका	७३
परिच्छेद छ : पूर्वाधार विकास	७४
६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण	७४
६.१.१ पृष्ठभूमि	७४
६.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	७४
६.१.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	७५
६.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	७५
नतिजा खाका	७६

६.२ सडक, पुल तथा यातायात	७८
६.२.१ पृष्ठभूमि	७८
६.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	७८
६.२.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	७८
६.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	७९
नतिजा खाका	८०
६.३ जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	८३
६.३.१ पृष्ठभूमि	८३
६.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	८३
६.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	८३
६.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	८४
नतिजा खाका	८५
६.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	८७
६.४.१ पृष्ठभूमि	८७
६.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	८७
६.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	८७
६.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	८८
नतिजा खाका	८९
परिच्छेद सात : वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	९०
७.१ वन तथा जैविक विविधता	९०
७.१.१ पृष्ठभूमि	९०
७.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	९०
७.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	९०
७.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	९१
नतिजा खाका	९२
७.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	९३
७.२.१ पृष्ठभूमि	९३
७.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	९३
७.२.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	९३
७.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	९४
नतिजा खाका	९५
७.३ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	९६
७.३.१ पृष्ठभूमि	९६
७.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	९६
७.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	९६
७.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	९७
नतिजा खाका	९८
७.४ विपद जोखिम न्युनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशिलता	१००

७.४.१ पृष्ठभूमि	१००
७.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	१००
७.४.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	१०१
७.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	१०१
नतिजा खाका	१०२
परिच्छेद आठ : संस्थागत विकास तथा सुशासन	१०३
८.१ सुशासन, ऐन, नियम तथा जवाफदेहिता	१०४
८.१.१ पृष्ठभूमि	१०४
८.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	१०४
८.१.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	१०५
८.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	१०६
नतिजा खाका	१०६
८.२ वित्तीय श्रोत परिचालन	१०७
८.२.१ पृष्ठभूमि	१०७
८.२.२ समस्या / चुनौती तथा अवसर/ सम्भावना	१०७
८.२.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य	१०७
८.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	१०८
नतिजा खाका	११०
८.३ योजना व्यवस्थापन	१११
८.३.१ पृष्ठभूमि	१११
८.३.२ समस्या/ चुनौती तथा अवसर/ सम्भावना	१११
८.३.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य	१११
८.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	११२
नतिजा खाका	११३
खण्ड २ : वित्तीय विश्लेषण तथा कार्यान्वयन व्यवस्था	
परिच्छेद नौ : वित्तीय अवस्था तथा कार्यान्वयन व्यवस्था	११५
९.१ पृष्ठभूमि	११५
९.२ संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन	११५
९.२.१ पृष्ठभूमि	११५
९.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती	११६
९.२.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	११६
९.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम	११६
९.३ विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित वजेट	११८

९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण	११९
९.५ वित्तीय स्रोत परिचालन तथा सहकार्य	१२१
९.६ वित्तीय स्रोत परिचालनका रणनीति तथा कार्यनीति	१२१
९.७ आवधिक योजना कार्यान्वयन	१२१
९.८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना	१२२
अनुसूचि	१२५
अनुसूची १ : नगर गौरवका आयोजना	
अनुसूची २: रुपान्तरणकारी आयोजना	
अनुसूची ३ :आयोजना बैङ्क	
अनुसूचि ४: नगरपालिकाको नक्शा	
अनुसूचि ५ : आवधिक योजना तर्जुमा प्रकृयाका सहभागीहरुको विवरण	
अनुसूचि ६ : फोटोहरु	

तालिका सूचि

तालिका विवरण	पेज नं.
तालिका १: दीगो विकास लक्ष्य तथा सूचक	१६
तालिका २ : दीर्घकालिन राष्ट्रिय लक्ष्य तथा सूचक	१६
तालिका ३: दीर्घकालिन प्रदेश लक्ष्य तथा सूचक	१७
तालिका ४ : राष्ट्रिय तथा सुदुरपश्चिम प्रदेशको लक्ष्य	२०
तालिका ५: मंगलसैन नगरपालिकाको परिमाणात्मक लक्ष्य	२१
तालिका ६ त्रिवर्षिय बजेटको प्रवृत्ति	१२६
तालिका ७: विषयक्षेत्रगत बजेट बाँडफाँड	१३२
तालिका ८ राजश्व प्रक्षेपण	१३४
तालिका ९ कार्यान्वयन कार्ययोजनाका चरण	१३५
तालिका ९ : आवधिक नगरविकास योजनाको अनुमगन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया	१३८

शब्द संक्षेप

अ.मु.	:	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
अ/गैसस	:	अन्तराष्ट्रीय/गैर सरकारी संस्था
आ.व.	:	आर्थिक वर्ष
आ.वि.	:	आधारभुत विद्यालय
मा.वि	:	माध्यमिक विद्यालय
उ.स.	:	उपभोक्ता समिति
कि.मि.	:	किलोमिटर
न. पार्श्व चित्र	:	नगर पार्श्व चित्र
न पा	:	नगरपालिका
गा पा	:	गाउँ पालिका
प्रा.वि.	:	प्राथमिक विद्यालय
मा.वि.	:	माध्यमिक विद्यालय
मे टन	:	मेट्रिक टन
रायोआ	:	राष्ट्रीय योजना आयोग
रु.	:	रुपैयाँ
लि	:	लिटर
व. नं.	:	वडा नम्बर
दिविल	:	दिगो विकास लक्ष
दिराल	:	दिगो राष्ट्रिय लक्ष्य
प्रसस	:	प्रदेश समृद्धि संकेत
स.सं	:	सहकारी संस्था
सा.सं	:	सामुदायिक संस्था
हे.	:	हेक्टर

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

राजनीतिक व्यवस्थाको रूपान्तरण सँगै वि.सं. २०१३ सालदेखि शुरु भएको नेपालको योजनाबद्ध विकास प्रणालीमा पनि रूपान्तरण आएको छ। संघीय राजनीतिक व्यवस्थालाई व्यवस्थित गर्न निर्माण गरिएको वर्तमान संविधानले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तह बीच सहकार्य, समन्वय तथा सहअस्थित्वका आधारमा समग्र देशको समृद्धिको आधार तय गर्ने कुरालाई अंगिकार गरेको छ। संविधानले राज्य शक्तिको बाँडफाँड तथा वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत तीन तहका सरकारलाई नीति तथा योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयनका लागि समान हैसियत प्रदान गरेको छ भने समग्र देशको तिव्र विकासका लागि तीन तहका सरकार बीच परिपुरकताको सम्बन्ध हुनु पर्ने कुराको परिकल्पना गरेको छ। यस संदर्भमा, संघीय तथा प्रदेश सरकारले आवधिक योजना तर्जुमा गरी योजनाबद्ध विकासलाई संस्थागत गरिरहेको सन्दर्भमा स्थानीय सरकारले पनि संघीय तथा प्रदेश सरकारको विकास सँग तादात्म्यता मिलाउन आवधिक योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने आवश्यकता महसूस गरिएको छ।

नेपालको संविधानको धारा ५९ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा योजना तयार गर्ने व्यवस्था रहेको छ। संविधानको अनुसूची ८ र ९ ले निर्धारण गरेको अधिकार क्षेत्र सहित मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्वमा समेटिएका विषयहरू स्थानीय तहको योजना तर्जुमाका आधारहरू हुन्। त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाइ लागू गर्नु पर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको छ। यस प्रकारका योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुनेगरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, स्थानीय आर्थिक विकास, विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्ने व्यवस्था समेत यस ऐनले गरेको छ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४, आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा ७, आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको समन्वय र अन्तरसम्बन्ध सम्बन्धमा व्यवस्था गर्नबनेको ऐन, २०७७ को परिच्छेद ३ को दफा ८, १३ र २२, स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७ लगायतका कानुनी प्रावधानले स्थानीय तहहरूले आवधिक योजना निर्माण गर्नु पर्ने कुरालाई बाध्यात्मक बनाएको छ।

नेपालको पन्ध्रौं योजना (२०७६/७७ - २०८०/८१) ले राज्यका तीनै तहका सरकारमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन पद्धतिलाई संस्थागत गर्ने रणनीति तय गरेको छ। नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेट वक्तव्यबाट लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रणालीलाई प्रदेश र स्थानीय तहको बजेट प्रणालीमा समेत समावेश गर्ने व्यवस्था गरेको छ। तसर्थ यसलाई कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्न नेपाल सरकार, अर्थमन्त्रालयले प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट नमूना निर्देशिका तयार गरी जारी गरेको छ। यसका लागि स्थानीय तहले योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट प्रणाली अबलम्बन गर्नुपर्नेछ।

नेपाल सरकारको “समृद्ध नेपाल: सुखी नेपाली” को परिकल्पना पूरा गर्न आगामी २५ वर्षकालागि “दीर्घकालीन सोच २१००” को प्रारूप सहितको परिदृश्य तयार गरिएको छ। उपरोक्त सोच हासिल गर्ने आधार योजनाका रूपमा तथा प्रदेश र स्थानीय तहका दीर्घकालीन र आवधिक योजनालाई समेत मार्गदर्शन गर्ने गरी पन्ध्रौं योजना कार्यान्वयनमा रहेको छ। त्यसै गरी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता अनुरूप वि.सं. २०८७ सम्ममा दिगो विकास लक्ष्य

हासिल गर्न विकासका सबै आयाममा कसैलाई पनि पछि नछोड्ने प्रतिबद्धता बमोजिम दिगो विकास लक्ष्यलाई सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको विकास योजनामा आन्तरिकीकरण गर्न आवश्यक छ। उक्त आवश्यकतालाई पूरा गर्न दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई स्थानीयकरण हुनु आवश्यक छ। त्यसकालागि स्थानीय तहले संघ र प्रदेशका आवधिक योजनासँग तादात्म्यता हुने गरी योजना बनाउन आवश्यक छ।

अर्को तर्फ वि.सं. २०७९ सम्ममा नेपाललाई अति कम विकसित देशबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नति गर्दै वि.सं. २०८७ सम्ममा मध्यम आय भएको मुलुकको स्तरमा पुऱ्याउन स्थानीय तहमा गर्नुपर्ने कार्यहरूलाई ध्यान दिई स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने देखिन्छ। स्थानीय तहले योजना तर्जुमा गर्दा अति कम विकसित देशबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नतिका तीन आधारहरू क्रमशः प्रति व्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय (Gross National Income-GNI), मानवीय साधन सूचकाङ्क (Human Assets Index-HAI) र आर्थिक सङ्कटासन्नता सूचकाङ्क (Economic Vulnerability Index-EVI) हासिल पूरा गर्नुपर्ने मापदण्ड र नेपाल सरकारले लिने रणनीति तथा तर्जुमा गर्ने कार्यक्रमलाई पनि सहयोग पुग्ने गरी योगदान पुऱ्याउन पर्ने देखिन्छ।

यसका अतिरिक्त स्थानीय तहको आवश्यकता, राजनीतिक प्रतिबद्धता, योजना व्यवस्थापन, स्थानीय तहको दिगो र सन्तुलित विकास तथा स्थानीय नेतृत्वको सोचलाई वस्तुगत रूपमा कार्यान्वयन योग्य बनाउन पनि आवधिक योजनाको अपरिहार्यता स्थानीय तहमा देखिन्छ।

संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले सरकारको रूपमा परिभाषित गरेको यो नगरपालिकाले सामाजिक तथा आर्थिक लगायतका क्षेत्रहरूमा आफूलाई अक्ल सावित गर्न तथा संघ सरकार र सुदुर पश्चिम प्रदेश सरकारको योजनासँग तादात्म्यता मिलाउन दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति निर्माण गरी काम गर्नु पर्ने अपरिहार्यता पनि छ। तसर्थ नगरपालिकाले आ.व २०७९/८० देखि लागु हुने गरी प्रथम पञ्चवर्षिय योजना (आ.व २०७९/८०– आ.व २०८४/८५) तर्जुमा गर्न प्रस्ताव माग भए बमोजिम यो प्रस्तावना तयार पारिएको छ। ।

१.२ आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरू

- नगरपालिकाको वस्तुस्थिती तथा साधन श्रोतको पहिचान र विश्लेषण गरी स्थानीय सरकारको मूल्य मान्यता तथा स्थानीय आवश्यकताका आधारमा पालिकाको विकासको खाका कोर्ने,
- पन्ध्रौं पञ्चवर्षीय योजनाको आधारपत्र तथा संयुक्त राष्ट्रसंघका दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि योगदान पुऱ्याउने,
- नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, निर्देशक सिद्धान्त, लक्ष्य, रणनीति र प्राथमिकता निर्धारण गर्ने,
- आवधिक योजनाको कार्यान्वयनका लागि मध्यकालीन तथा वार्षिक कार्यान्वयन कार्ययोजना, अनुगमन र समीक्षा सूचकहरूको खाका तयार पार्ने,
- भविष्यमा विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना (Sectoral Plan) तथा विकास प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्न मार्ग निर्देशित गर्ने,
- नगरपालिकाले अंगिकार गरेको नीति तथा कार्यक्रम, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा क्षेत्रगत उद्देश्यलाई मुर्तरुप दिनसक्ने कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमहरू तय गर्ने ।

१.३ आवधिक योजना पूर्वतयारी क्रियाकलाप तथा चरण

१.३.१ सन्दर्भ सामाग्रीको अध्ययन

आवधिक योजना तर्जुमाका लागि नगरपालिकासँग सम्बन्धित अभिलेख तथा उपलब्ध लेख रचना तथा सम्बन्धित साहित्यहरूको डेस्क अध्ययन गरी नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक, प्राकृतिक लगायतका सम्भावनाका विविध पक्षको समीक्षा गरियो । यसका अतिरिक्त नगरपालिकाको समग्र सम्भावना तथा चुनौतीका क्षेत्रको विश्लेषणका साथै नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्तीय आयोग अन्तर्गतका ऐन, कानून तथा निर्देशिका, प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, नगरपालिका सँग सिमाना जोडिएका स्थानीय सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, राष्ट्रिय योजना आयोग अन्तर्गतका आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशिका तथा अन्य सम्बन्धित स्रोत सामाग्रीको अध्ययन गरियो । उल्लिखित अध्ययनहरूको आधारमा नगरपालिकाले अंगिकार गर्नुपर्ने नीति तथा कार्यक्रमहरूको विश्लेषण गरियो ।

१.३.२ बहुसरोकारवालाहरूसँगको प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण

प्रारम्भिक चरणमा नगरपालिका कार्यालयको सहयोगमा नगरपालिका स्थित बहुसरोकारवालाहरूसँग योजना निर्माणको सैद्धान्तिक पक्षलाई समेटेर नगरपालिकाका सरोकारवाला (राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, संस्थाका प्रतिनिधि, शिक्षक, कृषक समूह, महिला तथा आमा समूह, लक्षित वर्गका प्रतिनिधि आदि) को सहभागितामा भएको उक्त छलफलमा संघीय संरचना अन्तरगत स्थापित स्थानीय सरकारहरूले अवलम्बन गर्नुपर्ने योजनाबद्ध विकासको आवश्यकताको बारेमा अन्तरक्रिया गरियो ।

क्रियाकलाप	सम्पन्न मिति
तीन दिने अभिमुखीकरण कार्यशाला	२०७९ साल फाल्गुन १८ देखि फाल्गुन १९
वडागत छलफल तथा योजना संकलन	२०७९ साल माघ २९ देखि फाल्गुन १२
तथ्याङ्क प्रशोधन, लेखन	पुस २१ गते देखि माघ २८
योजना तर्जुमा कार्यशाला	२०७९ साल पुस २० गते

१.३.३ तथ्याङ्क संकलन तथा वस्तुस्थिती विश्लेषण

आवधिक योजना तर्जुमा पूर्व नगरपालिकाको जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा संस्थागत विकास सम्बन्धी आधारभूत तथ्याङ्क संकलनका लागि संस्थागत सर्वेक्षण गरियो । आवधिक योजना तर्जुमाको प्रयोजनाका लागि भएको तथ्याङ्क संकलनका लागि आवश्यक सुचकहरू तथा प्रश्नावली तयार पारियो

। सुचकमा उल्लिखित सुचनाहरु नगरपालिकाको शाखाहरुबाट प्राप्त गरियो भने प्रश्नावलीमा तयार पारिएको सूचनाहरु वडागत छलफलमा सहभागी प्रतिनिधिबाट भराईयो ।

१.३.४ वडा स्तरीय परामर्श भेला

नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक, प्राविधिक, भौगोलिक, मानवीय र प्राकृतिक श्रोतको वर्तमान अवस्थाको आँकलन गर्दै आवधिक योजना तर्जुमा कार्यका लागि वडा वडाको वस्तुस्थिति विश्लेषणका प्रत्येक वडासँग सम्बन्धित राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, निर्वाचित जनप्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधि, नीजि क्षेत्र, उद्यमी, आमा/महिला समूह प्रतिनिधि, कृषक समूह आदिको उपस्थितीमा वडास्तरीय परामर्श भेला आयोजना गरिएको थियो ।

१.३.५ आवधिक योजना तर्जुमा कार्यशाला

नगरपालिकाका आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक, प्राविधिक, भौगोलिक, मानवीय र प्राकृतिक श्रोतको वर्तमान अवस्थाको वस्तुपरक विश्लेषण, सोको आधारमा दीर्घकालीन सोंच, आवधिक लक्ष्य, विषय क्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति, समष्टिगत लक्ष्य सहित कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने उद्देश्यले राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधि, नीजि क्षेत्र, उद्यमी, आमा/महिला समूह प्रतिनिधि, कृषक समूह आदिको उपस्थितीमा तीन दिवसीय योजना तर्जुमा कार्याशालाको आयोजना गरियो ।

१.३.६ तथ्याङ्कको प्रशोधन, विश्लेषण तथा मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

पालिका स्तरीय कार्यशालाले निर्धारण गरेको दुरदृष्टी, लक्ष्यलाई दृष्टिगत गरि विषयगत क्षेत्रहरुका अवसर र चुनौतीको विश्लेषणका आधारमा समूहबाट आएका विषयगत उद्देश्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रमहरु, उपलब्ध मापनका सूचकहरुलाई प्लेनरी छलफल गरी अन्तिम रूप दिईने छ । यसको अलावा अन्तरपालिका, प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग सरोकार राख्ने योजनाहरु, पालिकाले सेवाग्राहीलाई सेवा प्रदान गर्न आवश्यक पर्ने जाने पालिकाको प्रशासनिक भौतिक पूर्वाधार, संस्थागत विकास र मानव श्रोत संसाधनको विकास र व्यवस्थापनलाई पनि छलफल गरिएको थियो । यसको साथै आवधिक योजनाको लागि आवश्यक पर्ने जिआईएस नक्साहरु तयार गरिएको छ । अन्तमा, नगरपालिकाको पार्श्वचित्र तथा कार्यशालाबाट निर्माण गरिएका दस्तावेजको सहयोगमा नगरपालिकाको पाँचवर्षे (२०७९/०८०-२०८४/०८५) मस्यौदा योजना तयार पारियो ।

१.३.७ प्रमाणीकरण कार्यशाला

माथि उल्लिखित अध्ययनका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु पुरा गरी आवधिक योजना सम्बन्धी प्रारम्भिक खाका तयार पारियो । तयार पारिएको प्रारम्भिक खाकाको प्रमाणीकरणका लागि नगरपालिकाका सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा प्रतिवेदन प्रमाणीकरण गोष्ठीको आयोजना गरियो । प्रमाणीकरण गोष्ठीमा नगरपालिकाको आवधिक योजनामा समावेश हुने सम्पूर्ण विषयवस्तु तथा अध्ययनको सम्पूर्ण प्रारूप प्रस्तुत गरी सरोकारवालाबाट प्राप्त सुझावलाई संग्रहित गरियो । ।

१.३.८ अन्तिम प्रतिवेदन पेश

प्रतिवेदनको मस्यौदा खाकामा भएको छलफल तथा सुझावहरुको सम्बोधन गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारी नगरपालिकाको कार्यालयमा पेश गरियो ।

१.४ सीमा, जोखिम तथा पूर्वानुमान

- आवधिक योजना तर्जुमाका क्रममा प्रयोग गरिएका परिमाणात्मक लक्ष्य प्रस्तावित हुन जसले यथार्थ अवस्थाको प्रतिनिधित्व नगर्ने पनि सक्छन् ।

- पार्श्वचित्रमा प्रस्तुत कतिपय तथ्याङ्क द्वितिय स्रोत (शाखा, नगरपालिका योजना पुस्तिका) बाट लिइएको हुनाले यसले वर्तमान अवस्थाको चित्रण नगर्न पनि सक्छ ।
- आवधिक योजनामा प्रस्तुत दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिको सहज प्रतिफल संघीय व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, स्थिर सरकार तथा अन्य कुनै प्राकृतिक तथा अकल्पनीय घटना नघटेको अवस्थामा मात्र प्राप्त हुनेछ ।
- **आवधिक योजनाको सफल कार्यान्वयनका निमित्त देहायका अवस्थाहरुको सहयोग अपरिहार्य हुनेछ :**
 - संघीयताका मर्म बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको संरचनात्मक विकास भएको हुनेछ ।
 - संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका आवश्यक कानूनहरुको निर्माण भएको हुनेछ ।
 - स्थानीय सरकारले संवैधानिक रुपमा प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गर्न पाउनेछन ।
 - स्थानीय आवश्यकताका आधारमा कानून निर्माण भएको हुनेछ ।
 - सरकारी, सहकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि हुनेछ ।
 - पालिकाले रणनीतिक कार्यक्रमको कार्यान्वयन लाभ लागत विश्लेषणका आधारमा गर्नेछ ।
 - जलवायु परिवर्तन वा अन्य कुनै प्रकारले हुने प्राकृतिक विपदको अवस्था सामना गर्नु पर्ने छैन ।

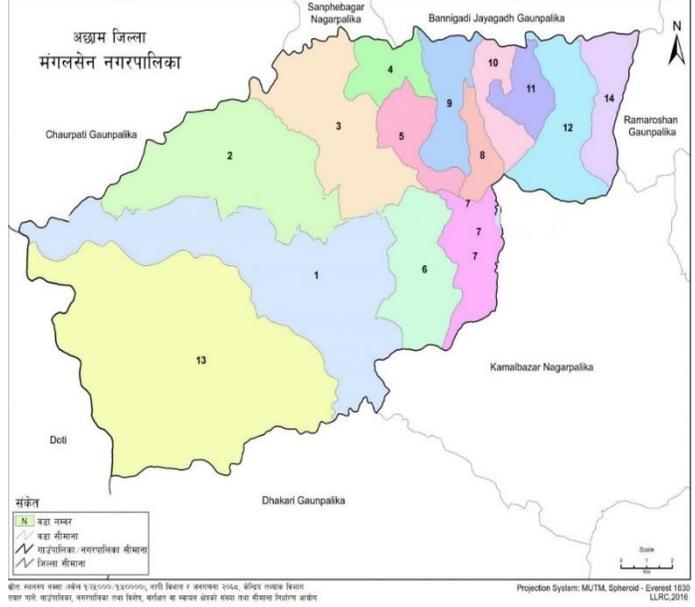
परिच्छेद दुई : विगतका योजनाको क्षेत्रगत समीक्षा र स्थिति विश्लेषण

२.१ नगरपालिकाको परिचय

२.१.१ नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक तथा प्रशासनिक संरचना:

क) भौगोलिक अवस्था

समुद्री सतहबाट न्यूनतम ५४० मिटरको उचाई देखि अधिकतम ३३०० मिटरसम्मको उचाईमा रहेको यस नगरपालिकाको कार्यालय १३६२ मिटरको उचाईमा रहेको छ । मंगलसेन नगरपालिकाको सिमाना पूर्वमा रामारोशन नगरपालिका र कमलबजार नगरपालिका, पश्चिममा डोटी जिल्लाको बोगटान नगरपालिका, उत्तरमा साँफेबगर नगरपालिका, बान्नीगढी जयगढ नगरपालिका र चौरपाटी नगरपालिका तथा दक्षिणमा कमलबजार नगरपालिका र ढकारी नगरपालिका रहेका छन् । मंगलसेन नगरपालिका पूर्णरूपमा मध्ये महाभारतीय पर्वत क्षेत्रमा पर्ने हुँदा यहाँको सम्पूर्ण धरातलमा पर्वतीय विशेषता भल्केको पाइन्छ ।

भौगोलिक अवस्थिति अनुसार यहाँको पहाडी तथा उच्च भागहरूमा हिउँदमा तापक्रम सरदर ५ सेल्सियस रहन्छ, जबकी खोंच तथा टारहरूमा २० सेल्सियस सरदर तापक्रम रहन्छ । नगरपालिकाका केहि उच्च भू-भागमा हिमपात समेत हुने गर्दछ ।

यस नगरपालिकाको हावापानीका आधारमा भौगोलिक अवस्थितिलाई मुख्यतः बेसी, मध्ये पहाडी र उच्च पहाडी क्षेत्रमा विभाजन गर्न सकिन्छ । यस पालिकाको हुँदै बग्ने कैलाशखोला, बुढीगंगा र सेती नदी किनारमा पर्ने क्षेत्रहरू बेसी अन्तर्गत पर्दछन् । त्यस्तै समुन्द्री सतहबाट १२२० मिटरदेखि २१३४ मिटरसम्मको पहाडी भू-भागलाई मध्ये पहाडी क्षेत्र भनेर छुट्याइएको । यस नगरपालिकाको दुई तिहाई भाग भन्दा बढी यस क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ । समुन्द्री सतहबाट २१३४ मिटर भन्दा माथिको भूभागलाई उच्च पहाडी (लेक) क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ । यस पालिकाको ठुलासैन क्षेत्र उच्च पहाडी क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ ।

नगरपालिका प्रदेश नं. ७ अन्तर्गत अछाम जिल्लामा अवस्थित पहाडी भौगोलिकता रहेको नगरपालिका हो । साविक रहफ, भैरवस्थान, मंगलसेन, नाडा, रानीवन, तोषी र धमाली गाविस मिलेर बनेको बनेको यो नगरपालिका २३२.०७ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको छ यस नगरपालिकामा ८ वटा वडहरू छन् ।

यस नगरपालिकाको पूर्वमा दैलेख जिल्ला, पश्चिममा ढकारी नगरपालिका, उत्तरमा कमल बजार नगरपालिका र दक्षिणमा सुर्खेत जिल्ला रहेको छ । नगरपालिका भौगोिक अवस्थितिका हिसाबले २९ डिग्री २३ मिनेट २१ सेकेण्ड देखि २९ डिग्री १६ मिनेट ४१ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८१ डिग्री ५३ मिनेट ४० सेकेण्ड देखि ८२ डिग्री ३ मिनेट ५१ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । यस नगरपालिका अछाम जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम मंगलसेन देखि करीव ६० किमीको दुरीमा दक्षिण पूर्वी भागमा रहेको छ ।

ख) राजनीतिक तथा प्रशासनिक संरचना

यस नगरपालिकामा जम्मा १४ वटा वडाहरू रहेका छन् । हालको वडा नं. ५ मा नगरपालिकाको कार्यालय रहेको छ, जुन अछाम जिल्लाको सदरमुकाम समेत हो । साविकका मङ्गलसेन, जुपु वलीनगर, कुन्तीबण्डाली र जनालीबण्डाली गा.वि.स.हरू मिलाएर बनेको यस मङ्गलसेन नगरपालिकालाई सुरुवाती चरणमा ११ वटा वडा रहेकामा साविकका कालानगर र बान्नातोली गा.वि.स.लाई समावेश गरी १४ वटा वडामा विभाजन गरिएको थियो ।

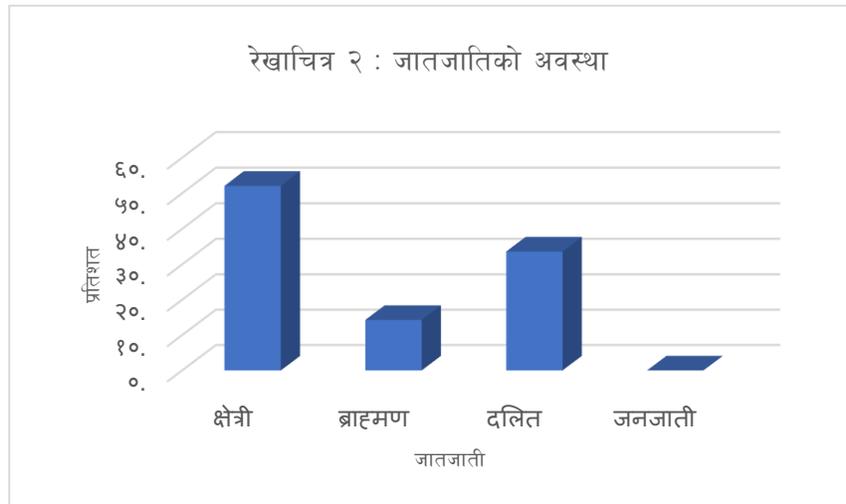
ग) जनसङ्ख्या र सामाजिक अवस्था

जनसंख्या तथा घरधुरी

विगतमा गरिएका जनगणना अनुसार मंगलसेन नगरपालिकाको जनसंख्यामा उतारचढाप देखिन्छ । वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार मंगलसेन नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या ६६९८ रहेकोमा नगर पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार ५४४८ घरधुरी र २०७८ को जनगणनाको प्रारम्भिक नतिजा अनुसार नगरपालिकाको कुल घरधुरी ६२२२ र कुल जनसंख्या २६५५७ रहेको छ जसमध्ये ४५.५ प्रतिशत पुरुष र ५५.५ प्रतिशत महिला रहेका छन् । नगरपालिकाको महिला र पुरुषको लैङ्गीक अनुपात ८३.४७ पुरुष प्रति महिला रहेको छ भने जनघनत्व १२१ प्रति वर्ग किमी रहेको छ ।

जातजाति र धार्मिक आस्थाका आधारमा जनसंख्या

यस पालिकाको जातिगत जनसङ्ख्याको अवस्था हेर्दा नगर पार्श्वचित्रमा अनुसार क्षेत्री करीव ४८ ब्राह्मण २० दलित ३० र जनजाति २ प्रतिशतको हाराहारीमा रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाको मुख्य भाषा नेपाली भाषा हो । त्यस्तै धार्मिक आस्थाका आधारमा नगरपालिकामा हिन्दु, इस्लाम, बौद्ध, र क्रिश्चियन धर्मावलम्बीको बसोबास रहेको देखिन्छ ।

२.१.२ प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा

नगर पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा २३०७४ हेक्टर वन क्षेत्रले ओगटेको पाइन्छ । यहाँका वनमा वनमा मुख्य रूपमा खोटेसल्लाको बाहुल्यता रहेको देखिएको छ । त्यसैगरी तल्लो भेगमा साल, सिसौ, खयर, सिमल, अमला, हरो, बरो आदी प्रजातीका बोटविरुवा रहेका छन् । त्यस्तै केहि स्थानमा उत्तिस, कटुस, गुराँस, बाँज, आदि पाईन्छन् । यहाँको जंगलमा भालु, बदेल, स्याल,चितुवा, बाँदर, मृग, व्वासो, दुम्सी, खरयो, मलसाप्रो पाईनुको साथै पंक्षीहरूमा कालिज, च्याखुरा, ढुकुर, हलसो, चिल,गिद्ध, लाटोकोसेरो, तिना, कोईली आदी रहेका छन् । जडिवुटीहरूमा रिठ्ठा, अमला, बोभो, काउलो, आदिका साथै विभिन्न किसिमका भ्याउ, कुरिलो आदि प्रमुख रूपमा रहेका छन् । यस नगरपालिकामा ५३ वटा वन सामुदायिक वन, १८ वटा कवुलियती वन र ३ वटा धार्मिक वन रहेका छन् ।

यस नगरपालिकाका सांस्कृतिक सम्पदाहरूमा कालिका मन्दिर, कैलाशमुठ, धुम्रलोचनी, जिमराडी, भट्टे मालिका, ठुलासैन मालिका जस्ता धार्मिक क्षेत्रका साथै अछाम दरबार, सुरैकोट, देवल जस्ता ऐतिहासिक सम्पदा रहेका छन्। यहाँका मुख्य चाड पर्वमा दशैं, तिहार, विसु, होरी माघी, तिज, गौरा पर्व आदि रहेका छन्।

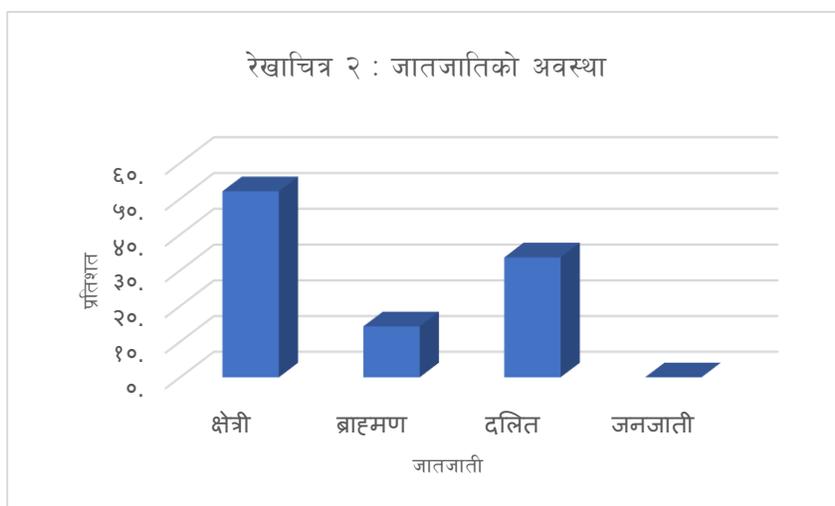
ग) जनसङ्ख्या र सामाजिक अवस्था

जनसंख्या तथा घरधुरी

विगतमा गरिएका जनगणना अनुसार मंगलसेन नगरपालिकाको जनसंख्यामा उतारचढाप देखिन्छ। वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार मंगलसेन नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या ६६९८ रहेकोमा नगर पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार ५४४८ घरधुरी र २०७८ को जनगणनाको प्रारम्भिक नतिजा अनुसार नगरपालिकाको कुल घरधुरी ६२२२ र कुल जनसंख्या २६५५७ रहेको छ जसमध्ये ४५.५ प्रतिशत पुरुष र ५५.५ प्रतिशत महिला रहेका छन्। नगरपालिकाको महिला र पुरुषको लैङ्गीक अनुपात ८३.४७ पुरुष प्रति महिला रहेको छ भने जनघनत्व १२१ प्रति वर्ग किमी रहेको छ।

जातजाति र धार्मिक आस्थाका आधारमा जनसंख्या

यस पालिकाको जातिगत जनसङ्ख्याको अवस्था हेर्दा नगर पार्श्वचित्रमा अनुसार क्षेत्री करीव ४८ ब्राह्मण २० दलित ३० र जनजाति २ प्रतिशतको हाराहारीमा रहेको देखिन्छ। नगरपालिकाको मुख्य भाषा नेपाली भाषा हो। त्यस्तै धार्मिक आस्थाका आधारमा नगरपालिकामा हिन्दु, इस्लाम, बौद्ध, र क्रिश्चियन धर्मावलम्बीको बसोबास रहेको देखिन्छ।

२.१.२ प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा

नगर पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा २३०७४ हेक्टर वन क्षेत्रले ओगटेको पाइन्छ। यहाँका वनमा वनमा मुख्य रूपमा खोटेसल्लाको बाहुल्यता रहेको देखिएको छ। त्यसैगरी तल्लो भेगमा साल, सिसौ, खयर, सिमल, अमला, हरो, बरो आदी प्रजातीका बोटविरुवा रहेका छन्। त्यस्तै केहि स्थानमा उत्तिस, कटुस, गुराँस, बाँज, आदि पाईन्छन्। यहाँको जंगलमा भालु, बदेल, स्याल,चितुवा, बाँदर, मृग, व्वासो, दुम्सी, खरयो, मलसाप्रो पाईनुको साथै पंक्षीहरूमा कालिज, च्याखुरा, ढुकुर, हलेसो, चिल,गिद्ध, लाटोकोसेरो, तित्रा, कोईली आदी रहेका छन्। जडिबुटीहरूमा रिठ्ठा, अमला, बोभो, काउलो, आदिका साथै विभिन्न किसिमका भ्याउ, कुरिलो आदि प्रमुख रूपमा रहेका छन्। यस नगरपालिकामा ५३ वटा वन सामुदायिक वन, १८ वटा कवुलियती वन र ३ वटा धार्मिक वन रहेका छन्।

यस नगरपालिकाका सांस्कृतिक सम्पदाहरूमा कालिका मन्दिर, कैलाशमुठ, धुम्रलोचनी, जिमराडी, भट्टे मालिका, ठुलासैन मालिका जस्ता धार्मिक क्षेत्रका साथै अछाम दरबार, सुरैकोट, देवल जस्ता ऐतिहासिक सम्पदा रहेका छन्। यहाँका मुख्य चाड पर्वमा दशैं, तिहार, विसु, होरी माघी, तिज, गौरा पर्व आदि रहेका छन्।

२.२ आर्थिक विकास अवस्था

२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मंगलसेन नगरपालिकाको कुल घरधुरी मध्ये करीव ८० प्रतिशत घरधुरीको रोजगारी तथा जिवनयापनको मुख्य स्रोत कृषि, पशुपालन, कृषि जन्य उद्यमशिलता रहेको देखिन्छ। पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार मंगलसेन नगरपालिकाका लगभग ४६ प्रतिशत घरधुरीलाई आफूले उत्पादन गरेको खाद्यान्नले ३ महिना मात्र खान पुग्ने गरेको देखिन्छ, कृषि क्षेत्रमा औषतमा ८० प्रतिशत आवद्ध रहेको यो नगरपालिकामा खाद्य सुरक्षा चुनौतीपूर्ण देखिन्छ, तथापि यातायातको सुधमता वढेसँगै खाद्य सुरक्षामा केही सहजता आएको छ। धान मकै, कोदो लगायतका अन्न बालीको खेती हुने यो नगरपालिकामा नगन्य मात्रामा व्यवसायिक कृषि कर्म पनि हुने गरेको छ। अदुवा, आलु, हल्लि, गोलभेडा काउली, लसुन यहाँ हुने प्रमुख नगदेवाली हुन। अर्को तर्फ नगरपालिकामा अगुवा तथा व्यवसायिक कृषक समुह ५१ वटा रहेका छन् भने सकृय व्यवसायिक कृषक समुहको संख्या १० रहेको छ। त्यसै गरी पशुपंक्षी पालन तर्फ नगरपालिकामा व्यवसायिक पशुपंक्षीपालनमा संलग्न घरपरिवार १०५ र सुचारु व्यवसायिक फर्म २३ वटा रहेका छन्। त्यसै गरी पशुपंक्षीपालन सम्बन्धी उपलब्ध प्रविधि (खोप, कृत्रिम प्रजनन, क्यासट्रेसन) उपयोग गर्ने कृषक ३० प्रतिशत रहेका छन्। परम्परागत रूपमा हुने कृषि तथा पशुपंक्षीपालनका कारण नगरपालिकामा आयातित कृषि जन्य वस्तुको बाहुल्यता रहेको छ।

२.२.२ उद्योग, व्यापार तथा आपूर्ति

करीव ४०० वटा व्यवसाय रहेको मंगलसेन नगरपालिकामा उद्यमशिलताको अवस्था केही कमजोर छ। यहाँ वाँस, अल्लो, केरा जस्ता वनस्पतिजन्य रेशामा आधारित उद्योग व्यवसाय करीव १० वटा छन् भने उद्यम सिर्जना, व्यवसायिक विकास सम्बन्धी तालिम प्राप्त उद्यमीहरु ८०, सिपमूलक व्यवसायिक तालिम आर्जन गरेका व्यक्तिहरु ४० र महिलाद्वारा संचालित उद्योग व्यवसायहरुको संख्या १० रहेको छ।

२.२.३ पर्यटन तथा सस्कृति

अछाम दरवार, जनालीवण्डाली भरना, ठुलासैन, सूर्यकोट, चलीकोट लगायतका क्षेत्र यहाँका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्र हुन। त्यसैगरी अछामी यहाँको प्रमुख भाषा हो। पर्यटकीय आकर्षणका क्षेत्रहरु प्रसस्त भए पनि भौगोलिक कठीनाईका कारण नगरपालिका क्षेत्र भित्र पर्यटकीय आवागमन कम छ।

२.३ सामाजिक विकासको अवस्था

२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

नगरपालिकाका सबै वडामा आधारभूत स्वास्थ्य सुविधा उपलब्ध छ भने भने कतिपय वडाहरुमा बथिङ सेन्टर र प्रयोगशालाको व्यवस्था पनि रहेको। नगरबासी मध्ये करीव ७० प्रतिशत भन्दा वढी नागरिक विरामी हुँदा सरकारी स्वास्थ्य चौकी जाने गरेका छन्। भने नीजि स्वास्थ्य चौकी जानेको संख्या पनि उल्लेख्य छ। २५०० ग्रामभन्दा कम जन्मतौल भएका शिशुहरु ४५ जना तथा कुपोषणका कारण पुडकोपन र उचाई अनुसारको कम तौल भएकाहरु ५ वर्ष मुनीका बाल बालिकाहरुको संख्या ६१ हुनुले नगरपालिकाको कतिपय समुदायमा पोषण युक्त खानाको व्यवहारिक प्रयोग कम छ भन्ने देखाउछ। अर्को तर्फ भाडापखालाको संक्रमण दर र स्वाप्रश्वासको संक्रमण (ARI) दर उल्लेख्य भएका कारण नगरपालिकामा पानी तथा खाद्यान्नमा शुद्धताको कमी रहेको देखाउछ। संस्थागत रूपमा आधारभूत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, बर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदि) ८ वटा स्वास्थ्य संस्थामा मात्र उपलब्ध हुनुले नगरपालिकाको स्वास्थ्य क्षेत्रको संरचना पूर्णरूपमा संस्थागत भईसेकेको देखिदैन।

२.३.२ शैक्षिक विकास

नगर शिक्षा योजना २०७८ अनुसार मंगलसेन नगरपालिकामा बालबिकास तह सामुदायिक ६० र संस्थागत ७ वटा रहेका छन् भने आधारभूत तह ३८, माध्यमिक तह ५०, उच्च शिक्षा ३, प्राविधिक शिक्षालय २ र सामुदायिक सिकाईकेन्द्र ५ वटा रहेका छन्। नगरपालिकाको कुल ५ हजार ४ सय ८१ घरधुरी मध्ये १५ वर्ष भन्दा माथिको साक्षर जनसंख्या २० हजार ७ सय रहेको छ भने सामान्य लेखपढ गर्न जान्ने जनसंख्या ११ हजार र कक्षा ५ उत्तिर्ण जनसंख्या ५ हजार रहेको छ।

२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाई

यस नगरपालिकाको खानेपानी वितरणको अवस्था तुलनात्मक रूपमा सुधारउन्मुख देखिन्छ । हाल करीव ४० प्रतिशत घरघुरीमा पाईपलाईनको नीजि धारा उपलब्ध छ भने करीव ४२ प्रतिशत घरघुरी पाइपलाईनबाट वितरित खानेपानी उपभोग (निजी तथा सामुदायिक धारा समेत) गर्ने गर्छन् । अर्को तर्फ करीव १० प्रतिशत घरघुरीको खानेपानीको मुख्य स्रोत नदी, खोला लगायतका असुरक्षित स्रोत हुन । शौचालयको प्रयोगका सन्दर्भमा यहाँ करीव ९६ प्रतिशत घरघुरीसँग स्वच्छ (प्यान भएको) शौचालय उपलब्ध छ । २०७५ को नगर पार्श्वचित्रको आँकडा अनुसार स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने फोहरमैलाको व्यवस्थापन सबै घरघुरीले आफ्नो आगनभित्रै व्यवस्थापन गरेको देखिन्छ । तर हाल करीव ५ प्रतिशत घरघुरीले फाहोरको वर्गीकरण गर्ने गरेका छन ।

२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण न्यायोचित विकासको आधारको रूपमा लिईन्छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण उचित प्रवृद्धनका लागि बालबालिकामैत्री, महिलामैत्री, अपाङ्गतामैत्री संरचना हुनु अत्यावश्यक छ । तर यस नगरपालिकामा यस्ता संरचनाहरूको निर्माण पर्याप्त मात्रामा निर्माण भएको पाईदैन । यद्यपी वडा नं १२ र १४ मा केही बालबालिकामैत्री तथा महिलामैत्री संरचना निर्माण भएको पाईन्छ, तर अपाङ्गतामैत्री संरचना भने निर्माण भएका छैनन् । वडा नं १२ मा ३ वडा बालबालिकामैत्री र २ वडा महिलामैत्री संरचना निर्माण भएका छन् भने वडा नं १४ मा १/१ वटा बालबालिकामैत्री र महिलामैत्री संरचना निर्माण भएका छन् । नगरपालिकामा समस्याको रूपमा भेदभाव तथा हिंसाका घटनाहरू पनि हुने गरेको पाईएको छ भने बालविवाह पनि अर्को समस्याको रूपमा रहेको छ । प्रायः सबै वडाहरूमा बालविवाहका घटनाहरू हुने गरेको पाईएको छ । सरकारले विवाहवारी २० वर्षपारी भन्ने नारा तय गरेको भएतापनि यस नगरपालिकामा १५ देखि १८ वर्षको बीचमा नै विवाह हुने गरेको पाईएको छ । नगरपालिकामा जातिगत आधारमा क्षेत्री, दलित र सन्यासीहरूको बसोवास रहेको छ । उनीहरूको आय आर्जनको मुख्य स्रोत कृषि कर्म र ज्यालादारी भएको पाईएको छ । पिछडिएका तथा आर्थिक अवस्था कमजोर भएका परिवारका बालबालिकाहरूको विद्यालय जाने दर भने कम पाईएको छ । पिछडिएका तथा आर्थिक रूपमा कमजोर परिवारबाट डाक्टर, इन्जिनियर वा प्राविधिक, र शिक्षकको संख्या निकै कम छ ।

२.३.५ युवा तथा खेलकुद विकास

कुनै देशको युवा जनशक्तिको भुमिका महत्वपूर्ण हुने गर्दछ । यस नगरपालिकामा धेरै जसो युवा जनशक्ति वैदेशिक रोजगार, कृषि कर्म, व्यापार, शिक्षण, सरकारी तथा गैरसरकारी सेवामा संलग्न भएको पाईन्छ । यद्यपी जनशक्तिको रोजगारको अवस्था भने न्यून छ । नगरपालिकाबाट प्रायः युवाहरू रोजगारको सिलसिलामा साउदी, कुवेत, कतार, मलेसिया र भारत गएको पाईन्छ । स्थानीय स्तर तथा वैदेशिक रोजगारमा संलग्न नभएकाहरू दुर्व्यसनी तथा कुलतमा लागेको पाईन्छ । युवाहरूलाई स्वस्थ र सहि बाटोमा लैजान खेलकुदमा संलग्न गराउनु पनि महत्वपूर्ण हुन्छ । यस नगरपालिका अन्तरगत पर्याप्तमात्रामा खेलमैदानहरू भएको पाईदैन भने केही वडाहरूमा भने भलिबल खेल मैदान रहेको पाईन्छ, भने केही वडाहरूमा निर्माणाधिन छ । यस नगरपालिकाबाट राष्ट्रिय तथा नगर स्तरमा प्रतिनिधित्व गर्ने खेलाडी संख्या पनि न्यून छ ।

२.३.६ कला संस्कृति, भाषा र साहित्य

यस नगरपालिका अन्तरगत बोलिने भाषा नेपाली र अछामी हो । यद्यपी अछामी भाषा लोपन्मुख हुने क्रममा रहेको छ । नगरपालिकाका वासिन्दाले मनाउने मुख्य चाडपर्वहरूमा दशैं, विशु, तिहार, न्याउले, होली, सेउडी, दमाहा आदि हुन् । नगरपालिकामा रहेका ऐतिहासिक पुरातात्विक, धार्मिक, महत्वका दरवार, कोट, गुम्वा, मठमन्दिर मुलरूपमा संस्कृति र सम्पदाका धरोहर हुन । नगरपालिका अन्तरगत वडा नं १ मा रहेको भट्टेमालिका

र कुन्तीकोट, वडा नं ४ मा रहेको देवल, वडा नं ५ मा रहेको सान्नीकोट कुटी प्रसिद्ध छन् । यसै गरी वडा नं ५ मा रहेको मालिका, कालिका मन्दिर, जाल्पादेवि मन्दिर, सुरैकोट अनि वडा नं ८ मा रहेका शिद्धबाब गुफा, वडा नं ९ मा रहेका धुम्लोचनी मन्दिर, मंगलासैनी मन्दिर महत्वपूर्ण छन् । वडा नं १० मा रहेको शिव देवल, कैलाश मुठ, धुरमाता माई, कालिका मन्दिर, ठाडा गुफा, वडा नं ११ मा रहेका शिवालय, जेरेकोट, धुम्लोचनी, वडा नं १२ मा रहेको साहुचिमेको कोट, कौधाली, खैरेज, वुढीखाला, माटीखाला, पाललहुडो र वडा नं १३ मा शिव मन्दिर र जाल्पादेवी तथा वडा नं १४ मा पौवा देवल रहेको छ ।

२.४ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था

२.४.१ वस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

नगरपालिका अन्तरगत वडाहरूमा भएका सार्वजनिक निर्माणका कार्य पनि न्यून रूपमा रहेको छ । वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय बाहेक मनोरन्जन पार्क, बालउद्यान, सार्वजनिक शौचालय, सामुदायिक उद्दार केन्द्र पनि पर्याप्त मात्रामा छैन । वडा नं ५ मा बसपार्क, खेल मैदान तथा रंगशाला निर्माण भएको पाईन्छ । यस नगरपालिकामा साना शहर वस्ती विकासको क्रम पनि बढ्दै गएको पाईन्छ । सुवाखाद, मंगलसेन, ठुलासैन, ठनटीखोद, बडपिपल, चौपाता, गोडपारी, राम मन्दिर जस्ता वस्तीहरू साना शहरको रूपमा लिन सकिन्छ । तर नगरपालिका भित्र सुरक्षित आवास तथा वस्ती विकास, औद्योगिक क्षेत्र भने विस्तार भएको छैन । यद्यपी भविष्यमा ठुलासैन, गुमान तोला, पुरानाकुटी, सिमलगडा नवनगाउँ मालभुल बलडाडा, ठाटीखाँद र रिङ्गनेगडामा व्यवस्थित आवास तथा वस्ती वनाउन उपयुक्त हुने स्थानहरू छन् ।

२.४.२ सडक, पुल तथा यातायात

यस नगरपालिकामा करिव ४२ किमि बाटो पक्की सडकले जोडेको छ भने ४६ किमि ग्रावेल र २९४ कच्चि छ । सडक सञ्जालमा वडा नं १ अन्तरगत मंलसेन सुवाखाद खेत गैरा लिष्टिगाड हुंगानी जैधन सडक, वडा नं २ अन्तरगत मंलसेन सुवाखाद लोडेघाट, वडा नं ४ अन्तरगत मध्य पहाडी लोकमार्ग तथा शाखा सडक, वडा नं ५ अन्तरगत मध्य पहाडी लोकमार्ग तथा शाखा सडक, वडा नं ७ अन्तरगत ठुलासैन कवासेखोला ग्रामीण सडक, वडा नं ८ अन्तरगत मंगलसेन कालागाउँ रामारोशन सडक, वडा नं ९ अन्तरगत मंगलसेन वलीगाउँ रामारोशन सडक, वलीगाउँ कालाखोला, लुगाड कालागाउँ सडक, कैलाश खोला वलीगाउ ठाटखाद सडक, वडा नं १० अन्तरगत मंगलसेन वलीगाउँ रामारोशन सडक वडा नं ११ अन्तरगत मंगलसेन रामारोशन सडक मंगलसेन कालागाउँ सडक, वडा नं १२ अन्तरगत ठाँटीखाद-विक-वडाकार्यालय-चौतारा-ग्रामीण सडक, गोडपारी-हाडासैन-वडा कार्यालय ग्रामीण सडक, ठाटीखाँद-मन्ननतीकोट ग्रामीण सडक, वडा नं १३ अन्तरगत मंगलसेन स्वाखाद वस्ती डाडीगडी लोडेघाट सडक र वडा नं १४ अन्तरगत कैलाश खोला कालागाउँ सडक खण्ड रहेको छ । यस नगरपालिका अन्तरगत १२ वटा भोलुङ्गे पुल रहेका छन् ।

२.४.३ विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा

यस नगरपालिकामा विद्युतको पहुँच अवस्था राम्रो रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार करिव ५६ कति प्रतिशत घरधुरीमा केन्द्रिय प्रशारणको विद्युतको पहुँचमा छन् । सोलार उर्जा उत्पादन गर्नको लागि उपयुक्त स्थान डम्पिड साईट र पौवा हुन । वडामा सोलार, बायो ग्याँस जस्ता वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग गर्ने घरधुरी पनि उल्लेख्य मात्रामा छन् ।

२.४.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

यस नगरपालिकाका वडा अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा इण्टरनेट सेवाको व्यवस्था भएको पाईन्छ । केही वडाहरूका स्वास्थ्य चौकी, विद्यालयहरू, सार्वजनिक सेवा प्रदायकहरूमा सूचना प्रविधिको व्यवस्था नभएता पनि धेरै जसोमा उक्त सुविधाहरू भएको पाईन्छ । तर विद्यालयहरूमा प्रविधिमैत्री सन्दर्भलाई हेर्दा केही सीमित विद्यालयहरूमा प्रविधि भएको पाईन्छ । सार्वजनिक सेवा प्रदायकहरूमा सूचना प्रविधिको व्यवस्था सीमित मात्रामा छ । यसका अतिरिक्त विभिन्न विषयगत क्षेत्र, उपक्षेत्रहरूमा समेत सूचना केन्द्रहरूको व्यवस्था उल्लेख्य मात्रा छैन । तर

नगरपालिकाको कार्यालयमा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको रूपमा स्मार्ट बोर्ड प्रयोग भएको छ । उक्त बोर्ड मार्फत नगरपालिकाको सार्वजनिक सेवाका सूचनाहरू प्रशारण भएको पाईन्छ ।

२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था

२.५.१ वन तथा जैविक विविधता

नगरपालिका भित्र ४७ वटा सामुदायिक वन व्यवस्थापन भएको छ भने १६ वटा निजी र १६ वटा वन कबुलियती वन रहेको छ । उक्त वन जंगलमा मुख्य वन्य जन्तु तथा पशुपंक्षिहरूमा बाघ, बंदेल, घोरल, मृग, कालिच, च्याखुरा, र सुवा रहेको छ । पुदिना, र टिमुर यस नगरपालिकामा पाईने मुख्य जडिवुटी हुन ।

२.५.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

यस नगरपालिका अन्तर्गतका नदी, नहर, तथा खोल्साहरू पनि छन् । मुख्य रूपमा ढुगानीगाड, लेष्टिगाड, कुन्ती खोला, खेत गैरा, बुढी गंगा, कोपखोला, छापतडा, बुडाखोला, तापीरवा, खालगडा खोला, बुडा खोला, नौघाटे खोला, बोक्सडा खोला, कुलखेला, जनालीगाड, कालाखोला, बाटगडा खोला, कैलाश खोला, सुल्ली खोला, कैलाश खोला, कैलाशखोला, जुडिरवा, माभुको खोला, कके खोला, कुडाको खोला, पातल खोला, बोक्साडे खोला, घट्टे खोला, गुडी खोला, सेति नदि, बुडासेन गाड,, र गुरिखा खोला यस नगरपालिकामा रहेका छन् । नगरपालिका भित्र १४२५ रोपनी सार्वजनिक जग्गा भएतापनि खोला किनार संरक्षण भएको छैन भने वडामा पोखरी, ताल तलैयाहरू पनि पाईदैन । यसका अतिरिक्त डुवान, आगलागी जस्ता संवेदनशिल क्षेत्र पहिचान एवं नक्शाङ्कन भएको छैन । धमेनीखाडा चाफाखेत बाहेक अन्य सिमसार क्षेत्र, पोखरी क्षेत्र भएको पाईदैन ।

२.५.४ विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

नगरपालिकाले विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन प्रतिकार्य योजना तयार गर्नुपर्दछ । तर यस सन्दर्भमा नगरपालिकाले तयारी गरेको देखिदैन । नगरपालिका भित्र आपतकालीन प्रतिकार्य संचालन केन्द्रको स्थापना भएको पाईदैन भने वडामा विपदका लागि आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्था भएको पनि देखिदैन । तसर्थ विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका सन्दर्भमा वडामा प्राथमिक उपचार केन्द्र एवं रक्त संचार केन्द्र निर्माण, वडा नं १२ बाहेक अन्य वडामा समुदायमा आधारित विपद जोखिम व्यवस्थापन समिति, विपद जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम, वडामा भू-कम्प प्रतिरोधात्मक सार्वजनिक संरचना निर्माण, आपतकालीन कोष व्यवस्थापन, वडामा विपद पूर्व तयारी तथा पूर्वसूचना प्रणालीको कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसै गरी वडामा आपतकालिन भवन निर्माण गर्नुपर्ने पनि देखिन्छ ।

२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन

सबल स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासनले सेवा प्रवाहलाई चुस्त र दुरस्त बनाउँछ । नगरपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले दिएको अधिकार क्षेत्रका कार्य गर्न आवश्यक ऐन कानुन निर्माण गरेको छ भने सेवा प्रवाहको लागि संगठनात्मक ढाँचा समेत तयार गरेको छ । त्यस्ता ऐनहरूमा संस्था दर्ता, सहकारी, आर्थिक, शिक्षा, न्यायिक समिति र प्रशासकिय ऐन मुख्य हुन भने कार्यविधिहरूमा उपभोक्ता समिति गठन, निर्माण व्यवसायी इजाजत र व्यवसाय दर्ता रहेका छन् । नगरपालिकाको कार्यालयमा हाल ४३ जना कर्मचारीहरू कार्यरत छन् ।

२.६.२ सेवा प्रवाह

नगरपालिकाबाट प्रवाह भएको सेवाबाट नागरिकहरू सन्तुष्ट रहेको पाईएको छ । सूचना संकलनका क्रममा करिब ६३ प्रतिशत सेवाग्राही सन्तुष्ट भएको पाईएको छ । नगरपालिकाले दिएको सेवा मध्ये स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत एकीकृत घुम्ती सेवा निकै प्रभावकारी भएको पाईएको छ भने नगरपालिकाले गरेको भौतिक निर्माण (सडक, खानेपानी लगायत) को काम बाट कति सेवाग्राहीहरू आशिक रूपमा सन्तुष्ट रहेको पाईएको छ । भौतिक निर्माणलाई गुणस्तरीय बनाउनु नियमित अनुगमन, गुणस्तरिय सामग्रीको प्रयोग गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.६.३ श्रोत परिचालन

नगरपालिकाको मूख्य श्रोतको रूपमा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको अनुदान नै हो भने न्यून मात्रामा स्थानीय स्तरमा राजश्व संकलन हुने गरेको छ । स्थानीय राजश्वको शीर्षकहरूमा सिफारिस, घरजग्गा कर, भुमीकर नै मुख्य हुन । नगरपालिकाबाट सम्बन्धित वडाहरूमा बजेट उपलब्ध गराउने गरिएको छ । वडाको आवश्यकता अनुसार न्यूनतम १५ लाख देखि ३५ लाख सम्म बजेट विनियोजन गरिएको पाईन्छ । यस बाहेक वडा सामाजिक सुरक्षा अन्तरगत विभिन्न शीर्षकमा भत्ता वितरण गरिएको छ ।

परिच्छेद तीन: सोच तथा विकासको अवधारणा

३.१ पृष्ठभूमि

संघीय संविधानको धारा ५७ ले सम्पूर्ण राज्य शक्तिलाई संविधानको अनुसूची ५, ६, ७, ८ र ९ मा उल्लिखित अधिकार क्षेत्रका आधारमा संघ प्रदेश र स्थानीय तहमा एकल र साभा अधिकारका रूपमा बाँडफाँड गरेको छ। संविधानको मर्म अनुसार उल्लिखित एकल र साभा अधिकार क्षेत्रको व्यवहारिक कार्यान्वयनबाट सामाजिक, आर्थिक, भौतिक पूर्वाधार, वन वातावरण तथा संस्थागत विकासका क्षेत्रले समृद्धि हासिल गर्न सक्छन्। अर्को तर्फ सहकार्य, समन्वय तथा सहअस्तित्वका आधारमा संघ, प्रदेश, स्थानीय तहले सहकार्य गरी विकास संयन्त्रको संस्थागत विकास गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय सरकार सँग रहेको छ। यस सन्दर्भमा प्रस्तुत आवधिक योजनाले दीगो विकास लक्ष्य, संघ तथा सुदुरपश्चिम प्रदेशको लक्ष्यलाई आधार बनाई प्रथम पञ्चवर्षिय योजनाको खाका तयार गरेको छ।

३.२ समस्या तथा चुनौती

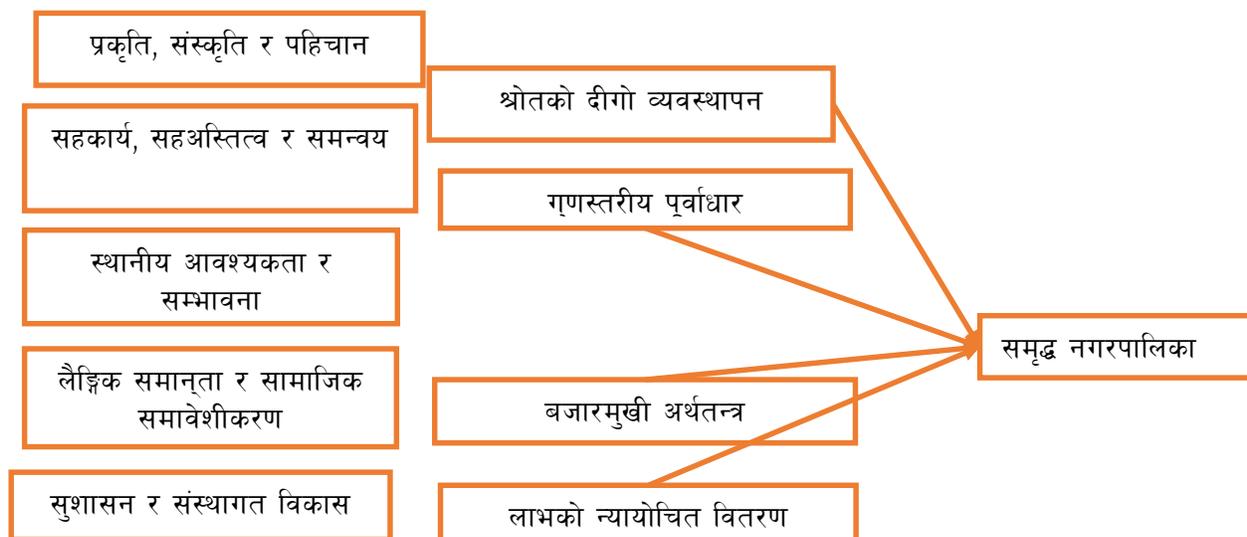
संघीय लोकतान्त्रिक व्यवस्थालाई व्यवस्थित गर्न वनेको संविधानले स्थानीय तहहरूलाई जनताको सवैभन्दा नजिकको सरकारका रूपमा परिभाषित गरेको छ। यसका लागि संविधानको धारा ५७ ले तीन तहका सरकारबीच राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्ने कुरा उल्लेख गरेको छ भने अनुसूचीहरूमा तीन तहका सरकारबीच एकल र साभा अधिकारहरूको व्यवस्था गरिएको छ। संविधानले अधिकारको बाँडफाँड गरेको भएपनि स्थानीय तहका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूमा संघीय प्रणाली सम्बन्धी बुझाईमा पूर्णता पाईदैन। मंलसेन नगरपालिकामा पनि यही पक्ष लागु हुन्छ। जुन नगरपालिकाका लागि महत्वपूर्ण चुनौती हो। त्यसै गरी संविधानले तीन तहका सरकार बीच सहकार्य समन्वय तथा सहअस्तित्वका आधारमा विकासका गतिविधिलाई अघि बढाउने कुराको परिकल्पना गरेको भए पनि व्यवहारिक रूपमा अन्तरपालिका सहकार्य भएको देखिदैन। यसका अलावा नगरपालिकामा विज्ञ कर्मचारीको अभाव हुनु, दरवन्दी अनुसारको कर्मचारीको अभाव हुनु, पर्याप्त मात्रामा ऐन, नीति तथा निर्देशिकाहरूको तर्जुमा हुन नसक्नु, आन्तरिक स्रोतको परिचालन तथा व्यवस्थापन हुन नसक्नु, संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदानमा समानीकरण अनुदानको हिस्सा घट्टै जानु अन्तरपालिका समन्वय तथा सहकार्यको वातावरण बन्न नसक्नु आदि नगरपालिकाका मुलभूत समस्या तथा चुनौती हुन।

३.३ अवसर तथा सम्भावना

नेपालको संविधानले स्थानीय सरकारलाई सवै भन्दा नजिकको सरकारको रूपमा परिकल्पना गरेको छ। जनतामा निहित सार्वभौमसत्ताको प्रयोगद्वारा कानून निर्माण, कर लगाउन सक्ने र खर्च गर्न सक्ने, जनभावना अनुरूप नीति, कानून, कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने जनादेश, कानून निर्माण, नीति, नियमको परिपालना र उलंघनमा दण्ड सजाय गर्न सक्ने, स्थानीय तहमा सेवा सुविधाको स्तर निर्धारण र अनुगमन, तथा अन्य सरकारी, गैरसरकारी निकाय, पेशागत तथा सामाजिक संघसंस्था लगायत नागरिक समाज बीच सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने भूमिका मंलसेन नगरपालिकाले प्राप्त गरेको छ। जुन नगरपालिको अवसर हो।

भौगोलिक रूपमा पहाडी भूभागमा अवस्थित मंलसेन नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा अन्तरपालिका सहकार्यको महत्वपूर्ण भूमिका छ। प्रचुर पर्यटकीय सम्भावना बोकेको रामारोशन क्षेत्रको विकासमा अछाम जिल्ला स्थानीय सरकारहरूले महत्वपूर्ण रूपमा भूमिका खेल्न सक्छन्। अर्को तर्फ अछाम दरवार जस्ता ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षण, कैलाश खोला आसपासको पर्यावरणीय सम्पदा तथा फाँटहरूलाई पनि नगरपालिकाले आर्थिक समुन्नतीको आधारको रूपमा प्रयोग गर्न सक्छ।

३.४ आवधिक योजना तयारीका सिद्धान्त

क) प्रकृति, संस्कृति र पहिचान

प्रकृति प्रदत्त स्रोत तथा साधनको पहिचान र उच्चतम तथा सन्तुलित प्रयोगले दिगो विकासलाई सुनिश्चित गर्छ । त्यसै गरी सामाजिक पूजीका रुपमा स्थापित संस्कृति र पहिचानको उच्चतम प्रयोगले विकास प्रति सम्बन्धित समुदायमा अपनत्व भाव पैदा गराउछ जसले अन्तत्वगत्वा दिगो विकासमा योगदान पुऱ्याउछ । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकाको पाँचवटा विकासका मूल्य मान्यता मध्ये प्रकृति, संस्कृति र पहिचानलाई एउटा खम्बाको रुपमा अंगिकार गरेको छ ।

ख) सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वय

नेपालको संविधानले तीन तहका सरकारहरु बीच सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयको सम्बन्ध स्थापित गराएको छ । संविधानको धारा २०६ (१) (ट) मा संघ, प्रदेश, र स्थानीय तहलाई संघीय इकाई भनी परिभाषित गरेको छ भने राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४ ले राजस्व र अनुदान सिफारिस र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिईने अधिकार र हिस्साको निर्धारण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले प्रदेश समन्वय परिषदको व्यवस्था गरी प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने काममा नीतिगत सामञ्जस्यता, योजना व्यवस्थापनमा रणनीतिक साभेदारी, साभ्ना अधिकारको प्रयोग तथा प्राकृतिक स्रोतको उपयोग तथा बाँडफाँड सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । यसर्थ नगरपालिकाको आवधिक योजनाले विकासको खाका कोर्दा उल्लिखित संवैधानिक व्यवस्थाको मर्मलाई अंगिकार गरेर अधि बढनु पर्ने भएकाले संघीय तथा प्रदेश सरकार सहित निजी क्षेत्र, गैरसरकारी संस्था, सामुदायिक संस्था, कृषक समूह, महिला तथा विपन्न वर्ग आदि सँगको सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयलाई नगरपालिकाको विकासको खम्बाको रुपमा लिईने छ ।

ग) स्थानीय आवश्यकता

स्थानीय सरकारको मुख्य जिम्मेवारी समन्यायिक, समतामूलक तथा कल्याणकारी समाजको विकासमा योगदान पुऱ्याउनु हो जसले समाजका सबै तह, तप्का र वर्गक्षेत्रका नागरिकको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न सक्छ । सहभागितामूलक, समावेशीमूलक तथा उत्प्रेरणात्मक विकास प्रक्रियाले मात्र महिला, पछाडि पारिएका वर्ग, आदिवासी जनजाति, दलित, लगायतका समुदायको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने भएकाले नगरपालिकाले अंगिकार गर्ने विकास प्रक्रियाले ती स्थानीय सम्भावनाहरुको पहिचानमा ध्यान पुऱ्याउनेछ ।

घ) लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण

लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाको सुन्दर पक्ष भनेकै समाजका सबै तह र तप्काका नागरिकको राज्यमा समान र सहज पहुँच सहितको सहभागितामूलक शासकीय व्यवस्थापन गर्नु हो । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकाको योजनाबद्ध विकासका लागि लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणका सबै आयामलाई समावेश गर्ने छ ।

ङ) शुसासन तथा संस्थागत विकास

संघीय लोकतान्त्रिक राज्य प्रणालीमा वर्तमान राजनीतिक व्यवस्था रुपान्तरित भैसकेको अवस्थामा स्थानीय तहको संरचनालाई मजबूत बनाउनु आवश्यक छ । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकाको संस्थागत संरचनालाई प्रभावकारी र चुस्त बनाउनु अपनाउनु पर्ने कार्यनीति तर्फ ध्यान केन्द्रित गर्नेछ ।

च) स्रोतको दीगो व्यवस्थापन

संविधानले स्थानीय तहलाई अधिकार सम्पन्न सरकारको रूपमा परिकल्पना गरेको परिप्रेक्षमा नगरपालिकाले आफ्ना नागरिकमा सरकारको प्रत्याभूति दिन सक्नेगरी काम गर्नुपर्ने आवश्यकता भएकाले प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकालाई दीगो स्रोतको व्यवस्थापनको योजनाबद्ध खाका प्रस्तुत गर्ने छ ।

छ) गुणस्तरीय पूर्वाधार

विकासको आधार नै गुणस्तरीय पूर्वाधार भएकाले प्रस्तुत आवधिक योजनाले गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माणको योजनाबद्ध व्यवस्थापनलाई ध्यान दिने छ ।

ज) बजार अर्थतन्त्रसँगको सम्बन्ध

उदारीकरण, नीजिकरण र बजार प्रतिस्पर्धामा आधारित आजको विश्व, अनि त्यसैबाट निर्देशित नेपाल सरकारको नीतिबाट नगरपालिका अछुतो रहने कुरै भएन । तसर्थ नगरपालिकाको विकास क्षेत्रिय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजार अर्थतन्त्रको विकास, उत्पादन, उद्यमशीलता, तथा रोजगारी जस्ता जोडिन सक्नु पर्छ । त्यसका लागि नगरपालिकाको उत्पादित वस्तु तथा सेवामा गुणस्तरीयता कायम हुन आवश्यक हुन्छ भने स्थानीय उद्यमीमा वित्तीय पहुँचको सहजता पनि उत्तिकै आवश्यक हुन्छ । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकालाई त्यस दिशातर्फ उन्मुख गराउने छ ।

झ) लाभको न्यायोचित वितरण

स्थानीय सरकारको मुख्य कर्तव्य नागरिकको सन्तुष्टीको स्तरलाई उच्च बनाउनु भएकाले प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकाका त्यस्ता पक्षहरुको विकास र प्रवर्द्धनमा जोड दिने छ, जसले लाभको न्यायोचित वितरणलाई टेवा पुऱ्याउने छ ।

३.५ दीगो विकास, राष्ट्रिय र प्रदेश लक्ष्यसँग आवधिक योजनाको तादात्म्यता

नगरपालिकाको विकास लक्ष्य, दीगो विकास, राष्ट्रिय तथा प्रदेश लक्ष्य बीच तादात्म्यता कायम गर्दै संघीय सरकारले परिकल्पना गरेको समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको परिकल्पनालाई विक्रम संवत् २१०० सम्ममा पुरा गर्न सकिने भएकाले मंसिर नगरपालिकाको प्रस्तुत आवधिक योजनाले दीगो विकास लक्ष्य तथा राष्ट्रिय तथा प्रदेश लक्ष्य बीच तादात्म्यता कायम गरेको छ ।

तालिका १: दीगो विकास लक्ष्य तथा सूचक

दीगो विकास लक्ष्य (दिविल)	सूचक नं.
हरेक क्षेत्रमा रहेका सबै स्वरूपका विषम गरिबीको अन्त्य	१
भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा तथा उन्नत पोषण प्राप्त र दिगो कृषिको प्रवर्द्धन	२
सबै उमेर समूहका व्यक्तिको स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता	३
समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा	४
लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने	५
खानेपानी तथा सरसफाईको उपलब्धता र यसको दिगो व्यवस्थापन	६
खर्चले धान्न सकिने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक उर्जामा सबैको पहुँच	७
स्थिर, समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि, पूर्ण उत्पादनशील रोजगारी र मर्यादित श्रम	८
उत्थानशील पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी र दिगो औद्योगीकरण र नव प्रवर्तन	९
मुलुक भित्र र अन्य मुलुक बीचको असमानता कम गर्ने	१०
शहर र मानव बस्तीलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने	११
दिगो उपभोग र उत्पादन	१२
जलवायु परिवर्तन	१३
स्थानीय तहका लागि असान्दर्भिक	१४
पारिस्थितिकीय प्रणालीको दिगो उपयोग	१५
दिगो विकासका लागि शान्ति र समावेशी समाजको विकास गर्ने, सबैका लागि न्यायको पहुँच, प्रभावकारी, जवाफदेही तथा समावेशी संस्थाको निर्माण गर्ने	१६
दिगो विकासका लागि विश्व व्यापी साभेदारीलाई जीवन्त तुल्याउने	१७

तालिका २ : दीर्घकालिन राष्ट्रिय लक्ष्य तथा सूचक

दीर्घकालिन राष्ट्रिय लक्ष्य (दिराल)	सूचक नं.
समृद्धिका सूचक	१
उच्च समता मूलक राष्ट्रिय आय	१
मानव पूँजी निर्माण तथा सम्भावनाको पूर्ण उपभोग	२
सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार एवम सघन अन्तर आबद्धता	३
उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व	४
सुखका दीर्घकालिन राष्ट्रिय लक्ष्य	
परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन	५
सुरक्षित सभ्य र न्याय पूर्ण समाज	६
स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण	७
सुशासन	८
सबल अर्थतन्त्र	९
राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान	१०

तालिका ३: दीर्घकालिन प्रदेश लक्ष्य तथा सूचक

दीर्घकालिन प्रदेश लक्ष्य (दिप्रल)	सूचक नं.
भौतिक, आर्थिक, हरित र सामाजिक पूर्वाधारको सन्तुलित विकास	१
कृषि, उर्जा र उद्योगको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि	२
मानव पूँजीको विकास	३
गरीबी निवारणका लागि उच्च, दिगो र समतामूलक प्रादेशिक आय	४
समावेशी, लैङ्गिक समतामूलक, विभेद र वञ्चितिकरण रहित सुरक्षित, सभ्य, मर्यादित र न्यायपूर्ण समाज	५
सुशासन	६

३.५.१ राष्ट्रिय पन्ध्रौ योजनाको सोच

◆ दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच : समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली

समुन्नत, स्वाधीन र समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र सहितको समान अवसर प्राप्त, स्वस्थ, शिक्षित, मर्यादित र उच्च जीवनस्तर भएका सुखी नागरिक बसोबास गर्ने मुलुक ।

◆ दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्य

क) समृद्ध नेपाल	क) सुखी नेपाली
१. सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार एवम सघन अन्तरआबद्धता	१. परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन
२. मानवपूँजी निर्माण तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग	२. सुरक्षित, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज
३. उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व	३. स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण
४. उच्च र समतामूलक राष्ट्रिय आय	४. सुशासन
	५. सबल लोकतन्त्र
	६. राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान

३.५.२ प्रादेशिक प्रथम योजनाको सोच र लक्ष्य सम्बन्धित प्रदेशको सोच र लक्ष्य

➤ सोच : आत्मनिर्भरता उन्मुख, समृद्ध सुदुरपश्चिम

आर्थिक र सामाजिक क्षेत्रमा आत्मनिर्भरता तथा समृद्धि सहितको सम्मानजनक जीवनयापन गर्ने सुखी नागरिक बसोबास गर्ने प्रदेश ।

➤ प्रादेशिक लक्ष्य (सार)

सन्तुलित विकास सहितको उत्पादन उत्पादकत्वको अभिवृद्धि गर्न दक्ष मानव पूँजीको विकास गरी समावेशी उच्च, दीगो, समतामूलक तथा सुशासन युक्त प्रदेशको लक्ष्य पुरा गर्नु

३.६ मंलसेन नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य

◆ दीर्घकालिन सोच

कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र दीगो पूर्वाधार
आत्मनिर्भर मंलसेन नगरको बलियो आधार

◆ लक्ष्य

व्यवसायिक कृषि, पर्यटन र लघु उद्यम प्रवर्द्धन, सर्वशुलभ तथा गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य, भौतिक पूर्वाधारको दीगो व्यवस्थापन गरी सुन्दर, हरियाली, समृद्ध र सुशासनयुक्त समतामूलक समाजको आधार तयार गर्ने

◆ उद्देश्य

- ✓ **समष्टिगत विकास:** संघ र प्रदेश तहका अतिरिक्त अन्तरपालिका, नीजि क्षेत्र, सहकारी तथा समुदायहरूको सहभागितालाई संरचनात्मक रूपमा
- ✓ **आर्थिक विकास :** आधुनिक प्रविधि सहितको व्यवसायिक कृषि, पशुपंछीपालन, उद्यमशिलता र पर्यटन विकास मार्फत समुदायलाई दिगो आर्थिक विकास सहित आत्मनिर्भर तर्फ उन्मुख बनाउनु,
- ✓ **सामाजिक विकास :** गुणस्तरीय स्वास्थ्य शिक्षा, सहभागितामूलक कार्य पद्धति तथा विकासमा लैंगिक र समावेशी अवधारणाको अवलम्बनबाट नागरिकहरू खास गरी महिला, अपाङ्गता भएका, जनजाति, दलित तथा विपन्न वर्गमा आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूतिका साथै स्थानीय स्तरमा दक्ष जनशक्ति विकास गर्ने,
- ✓ **पूर्वाधार विकास:** दिगो तथा समावेशी पूर्वाधार विकासका माध्यमबाट नागरिकको जीवनयापनलाई सहज, स्वस्थ र मितव्ययी बनाउने,
- ✓ **वन तथा वातावरण :** पर्यावरणीय तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन, सार्वजनिक जग्गाको सदुपयोग, सामुदायिक र कबुलियती वन विकास गरी समुदायको मागलाई सम्बोधन गर्दै हरियालीयुक्त नगरपालिका निर्माण गर्ने,
- ✓ **विपद व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन :** समुदायलाई दैवी प्रकोप सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि, पुर्व तयारीका साथै जलवायु परिवर्तनका असरलाई न्यूनीकरण गर्न अनुकूलनका उपायहरूको अवलम्बन गर्ने,
- ✓ **सुशासन तथा संस्थागत विकास :** पूर्ण प्रविधियुक्त तथा दक्ष मानव संसाधन सहितको विद्युतिय सुशासनका माध्यमबाट नागरिकलाई जवाफदेही, पारदर्शी र प्रभावकारी सेवा प्रवाहका साथै नगरपालिकाको आन्तरिक तथा बाह्य वित्तीय स्रोतको अभिवृद्धिमा योगदान पुऱ्याउनु,

◆ प्राथमिकता क्षेत्र

नगरपालिकाले अडगिकार गरेको दीर्घकालीन सोच, आवधिक नगर विकास योजनाले निर्धारण गरेको लक्ष्य र बृहत तथा क्षेत्रगत उद्देश्य हासिल गर्न देहाय अनुसारका विषय क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिइने छ ।

- क) व्यवसायिक कृषि तथा पशुपंछीपालन
- ख) उद्यम विकास
- ग) स्वास्थ्य, शिक्षा
- घ) समावेशी दीगो पूर्वाधार

३.७ परिमाणात्मक लक्ष्य

तालिका ४ र ५ मा राष्ट्रिय तथा सुदुरपश्चिम प्रदेशले अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन रूपमा परिकल्पना गरेको समृद्धि र सुखका लक्ष्यका आधारमा मंलसेन नगरपालिकाको आवधिक लक्ष्यको अवस्था चित्रण गरिएको छ ।

तालिका ४ : राष्ट्रिय तथा सुदुरपश्चिम प्रदेशको लक्ष्य

क्र स	सूचक	इकाई	राष्ट्रिय लक्ष्य			सुदुरपश्चिम प्रदेश	
			आधार वर्ष आ.व.		वि सं. २१००	आधार वर्ष आ.व.	
			०७५/७६	०८०/८१		०७७/७८	०८२/८३
समृद्धिका अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन लक्ष्य							
1	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	६.८	९.६	१०.५	३.६	१०.५
2	प्रति व्यक्ति वार्षिक आय	डलर	१०४७	१५९५	१२१००	९.१८	१७१५
3	कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२७	१९.४	९	३५.६	३१.५
4	उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	१५.२	१६.७	३०	१३.७	१८.२
5	सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५७.८	६४.२	६१	५०.७	५०.३
6	आम्दानीमा माथिल्लो १० र तल्लो ४० प्रतिशत जनसंख्याको अनुपात	अनुपात	१.३	१	१	१.१	१.०४
7	सम्पत्तिमा आधारित गिनी गुणक	गुणक	०.३१	०.२९	०.२५	०.३२	०.२९
8	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	प्रतिशत	६९.७	७२	८०	६९.८	७२
10	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	संख्या	२३९	९९	२०	१४.१	१०
11	पाँच वर्ष मुनिका बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	संख्या	३९	२४	८	४५	२५
12	साक्षरता (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	५८	९०	९८	५८	८५
13	युवा साक्षरता दर (१५ देखि २४ वर्ष)	प्रतिशत	८५	९९	१००	६३.५	९०
	९ देखि १२ कक्षाको खुद भर्ना दर					९२	९९
14	आधारभूत तहमा (१ देखि ८ कक्षा) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९२.३	९९.५	१००	४९.३	६५
15	श्रम शक्ति सहभागिता दर	प्रतिशत	३८.५	४८.५	७२		
16	बेरोजगार दर	प्रतिशत	११.४	६	३	११.५	७.५

17	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको अंश	प्रतिशत	३६.५	५०	७०	३९	५५
18	राष्ट्रिय र प्रादेशिक लोक मार्ग (कालोपत्रे)	किमि	६९६९	१५०००	३३०००		
19	रेल मार्ग	किमि	४२	२००	२२००		
20	३० मिनेटको दुरीमा यातायात पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	७८.९	९५	९९		
21	विद्युत सेवामा पहुँच भएको जनसंख्या	संख्या	९०.७	९९	१००	६४.६	९९
22	आधारभूत खानेपानीको पहुँच पुगेका घरपरिवार	किमी	९४.९	९९	१००	८६.५३	९९
23	इन्टरनेट प्रयोग कर्ता	प्रतिशत	५५.४	७५	१००	४७.८	८०
24	जलविद्युत उत्पादन जडित क्षमता	मेवा	१०७४.१	५०००	४००००	५२	२५०
25	प्रति व्यक्ति प्रतिवर्ष विद्युत उपभोग	कि वा	१९८	७००	३५००		
26	कृषि उत्पादकत्व (धान मकै गहुँ)	टन / हे	२.९७	४	६		
दीर्घकालीन लक्ष्य							
२७	गरिबीको रेखा मुनी रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	१८.७	११	१	२४.६	११
२८	बहुआयामिक गरिबीमा रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	२८.६	१३	३	२५.३	१३
२९	५ वर्ष मुनीका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	२७	१५	२	३३.३	१५
३०	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५७	०.६२	०.७६	०.५४७	०.६२१
३१	आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८५.३	८९		९५.१	९६
३२	जीवनकालमा शारीरिक वा मानसिक वा यौन हिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	२६.३	१३		२०.२	१३
३३	दर्ता भएका लैङ्गिक हिंसा लगायतका अपराधका घटना र अनुसन्धानको अनुपात	प्रतिशत	९६.५	१००	१००		
३४	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	१७	६०	१००	५	५०
३५	हेलो सरकारमा प्राप्त उजुरीको फछ्यौट	प्रतिशत	४८.१३	९८	९९		
३६	राष्ट्रिय परिचय पत्र प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	प्रतिशत	०	१००	१००		
३७	पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ता	प्रतिशत	५६	१००	१००		
३८	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितीमा रहेका जनसंख्या	प्रतिशत	४८.२	७०	१००	५०.३	७०

तालिका ५: मंलसेन नगरपालिकाको परिमाणात्मक लक्ष्य

नतिजाको तह	सूचकहरु	इकाइ	आधार वर्ष २०७९/८०	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्पाईको आधार	पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्ष
				२०८०/८१	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव : आयस्तरमा अभिवृद्धिका साथै समतामूलक एवं सुसंस्कृत समाज निर्माण	आर्थिक विकास							
	मानव विकास सूचकाङ्क*						प्रदेश नीति तथा योजना आयोग *	
	वहुआयामिक गरिबी*		२५.३				प्रदेश नीति तथा योजना आयोग *	
	निरपेक्ष गरिबी (मासिक ८५०० भन्दा कम कमाउने घरधुरी)	प्रतिशत	३३	२८	२३	१७	नपा पार्श्व चित्र २०७४	आफ्नो उत्पादन तथा आयले ६ महिना खान पुग्ने परिवार
	आफ्नो उत्पादन तथा आयले वर्षभरी खान पुग्ने जनसंख्या	प्रतिशत	१०	१५	२०	४०	नपा पार्श्व चित्र २०७४	
	बेरोजगारी दर	प्रतिशत					वडा सर्वे २०७९	
असर - १ (आर्थिक विकास क्षेत्र) रोजगारी अवसरहरु श्रृजना एवं आय वृद्धि	रोजगारीमा गैरकृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	४०	५०	६०	७०	वडा सर्वे २०७९	
	कृषि पेशामा संलग्न जनसंख्या	प्रतिशत	९५	९५	९०	८५	वडा सर्वे २०७९	
	आयात-निर्यातको वार्षिक औसत अनुपात	अनुपात	४:१	३:२	२:३	१:४	वडा सर्वे २०७९	
असर- २ (सामाजिक विकास क्षेत्र) समन्यायिक, समतामूलक एवं	सामाजिक विकास							
	माध्यामिक तह (९-१२) को खूद भर्नादर	प्रतिशत	४४.१	४५	४७	५०	वडा सर्वे २०७९	
	साक्षरता दर	प्रतिशत	९५	९६	९७	९९	वडा सर्वे २०७९	
	औसत आयु	वर्ष	६९	६९	६९	७०	वडा सर्वे २०७९	
	५ वर्ष मुनीको कुपोषण	संख्या	६१	६०	५०	४०	वडा सर्वे २०७९	

नतिजाको तह	सूचकहरु	इकाइ	आधार वर्ष २०७९/८०	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्याईको आधार	पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्ष
				२०८०/८१	२०८१/८२	२०८४/८५		
सुसंस्कृत समाज निर्माण	भाडापखालाको संक्रमण दर (प्रति हजारमा)	संख्या	१०६२				वडा सर्वे २०७९	प्रस्तुत परिमाणात्मक प्रक्षेपण नगरपालिका संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकार बीच सहकार्य भएको अवस्थामा, कुनै दैवी प्रकोप नआएको अवस्थामा र सहज आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधि भएको अवस्थामा मात्र लागु हुनेछ
असर - ३ (पूर्वाधार विकास क्षेत्र) आधारभूत सेवा सुविधामा पहुँच अभिवृद्धि	भौतिक पूर्वाधार विकास							
	विद्युत सेवामा पहुँच प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत					वडा सर्वे २०७९	
	दिगो, सुरक्षित र नियमित सडक यातायात सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	२०	२५	३५	५०	वडा सर्वे २०७९	
	नियमित सिंचित क्षेत्र	हेक्टर					वडा सर्वे २०७९	
	इन्टरनेट सेवा प्रयोग कर्ता	प्रतिशत	३५	३६	४०	५०	वडा सर्वे २०७९	
	वन वातावरण र विपद							
	वन जंगलले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत					वडा सर्वे २०७९	
असर - ४ (संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र) सुशासनको अनुभूति	सुशासन र संस्थागत विकास							
	पालिकाको सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट अनुभूति गर्ने सेवाग्राही	प्रतिशत	४५	५०	६०	७५	वडा सर्वे २०७९	

* प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, प्रथम पञ्चवर्षिय योजना २०७६/७७-८०/८१

३.८ रणनीति तथा प्राथमिकता

- ✓ दीगो तथा समावेशी विकासका लागि पञ्चवर्षिक लक्ष्यले निर्देशित गरेका विषय क्षेत्रको नीति तथा कानून तयार गर्ने
 - पञ्चवर्षिय लक्ष्यले सेमेटेका विषय क्षेत्रलाई समेटेर आवश्यक नीति तथा कानूनको निर्माण गरिने छ ।
- ✓ प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्धन र दीगो तथा उच्चतम व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्था बाट समुदायको आर्थिक विकास गर्ने,
 - नगरपालिकाको जल, जंगल तथा संस्कृतिसँग जोडिएका पक्षहरूको उजागर गरी पर्यापर्यटन तथा सांस्कृतिक पर्यटनको विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको विकास गरिने छ ।
- ✓ पूर्वाधार विकासको गुणस्तरीयता तथा दीगोपना कायम गर्न नीतिगत व्यवस्था र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने,
 - नगरपालिका भित्र बन्ने सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधारहरूलाई महिला, अपाङ्ग, बालबालिका तथा जेष्ठनागरिक मैत्री बनाईने छ ।
 - सडक पूर्वाधारलाई समावेशी पूर्वाधारको मान्यता अनुसार विकास गरिने छ ।
- ✓ गुणस्तरीय तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा आधारभूत स्वास्थ्य सुविधामा नगरपालिकाका सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्दै लगिने,
 - शिक्षामा व्यवसायिकता अभिवृद्धि गर्न नगरपालिकाका विद्यालयलाई क्रमिक रुपमा व्यवसायिक विद्यालयमा रुपान्तरण गरिने छ ।
 - नगरपालिका स्तरीय सुविधा सम्पन्न अस्पतालको व्यवस्था गरिने छ ।
 - स्वास्थ्यमा असर पार्ने खानपान नियन्त्रण गर्नका लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।
- ✓ अन्तरपालिका समन्वयका माध्यम बाट अन्तरपालिका एकीकृत विकास खाका तथा लगानीको मोडालिटी बनाउने
 - मंलसेन, रामारोशन, कमलवजार लगायतका पालिकाको साभा सरोकारका विषयवस्तु समेटेी सहलगानीको मोडालिटी तयार पार्ने

३.९ प्रमुख कार्यक्रम

क्रस	कार्यक्रम	सहकार्य						जनसहभागिता
		पालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	सहकारी	
१	कृषि तथा पशुपंक्षीपालन क्षेत्रको व्यवसायिकरण, आधुनिकीकरण कार्यक्रम	√	√	√	√			√
२	एकीकृत पर्यटन विकास कार्यक्रम	√	√	√	√	√	√	√
३	विद्यालय सुधार तथा स्वास्थ्य सेवा विस्तार कार्यक्रम	√	√	√	√			
४	एकीकृत पूर्वाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम (अन्तरपालिका समन्वय)		√	√	√	√		√
५	पर्यावरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम		√	√	√			

खण्ड एक : क्षेत्रगत विकास आयोजना

परिच्छेद-चार

आर्थिक क्षेत्र

४.१ कृषि तथा पशुपंछि विकास

४.१.१ पृष्ठभूमि

कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र नगरपालिकाको विकासको मुल आधार मात्र नभई नगरबासीको खाद्य सुरक्षाको मेरुदण्ड पनि हो । नेपालका ग्रामिण तथा सहरी क्षेत्रको जस्तै अधिकांश घरधुरीको पेशागत संलग्नता परम्परागत कृषि प्रणालीमा रहेको छ, जसले गरीबी, बेरोजगारी तथा भोकमरी नियन्त्रणमा योगदान पुऱ्याउन सकेको देखिदैन । यस सन्दर्भमा प्रस्तुत आवधिक योजनाले मंगलसेन नगरपालिकाको कृषि तथा पशुपंछि पालनलाई आधुनिक तथा व्यवसायिक बनाई युवा रोजगारीको प्रमुख आधारका रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यसका लागि दीगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय लक्ष्य र सुदुरपश्चिम प्रदेशको लक्ष्यलाई नगरपालिकाको आवधिक योजनाको आधार बनाईएको छ ।

४.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

क) कृषि क्षेत्र

सम्भावना/अवसर	समस्या चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ◆ तरकारी, फलफूल र खाद्यान्नको व्यवसायिकरण गर्न सकिने ◆ कृषि व्यावसाय प्रति युवाहरुको आकर्षण हुनु ◆ पशुजन्य उत्पादनहरु बजारीकरण र प्रशोधन ◆ बाखापालन तथा भैसीपालन बृहत पकेट क्षेत्र निर्माण गर्न सकिने ◆ आलु पकेट क्षेत्र निर्धारण गरि उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ◆ व्यवसायिक उत्पादनमा जोड दिई प्रविधिक ज्ञान हस्तान्तरण गर्ने ◆ नियमित उत्पादन गरेमा निर्यातका लागि कठीनाई हुने ◆ बाभ्रो जमीनमा फलफूल, उत्पादीत क्षेत्रलाई व्यावसायिक तरकारी खेती, भौसीपालन, पाखापालन, केरा र सुन्तलाखेती सम्भावना ◆ प्रयाप्त मात्रमा दलहन, मसला तथा रैथाने वाली उत्पादन गर्न सकिने (वाड ३) 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ व्यवसायिक रूपमा उत्पादन नभएको ◆ स्थानिय बजारिकरण सहज नभएको ◆ विषय विज्ञको अभाव ◆ कृषि तथा पशु व्यावसाय क्षेत्र सरकारको प्रथमिकता नपर्नु ◆ कोल्डस्टोरको व्यवस्थापन गर्न असहजता रहेको ◆ बैंक तथा वित्तीय संस्थाको पहुँच पर्याप्त नहुनु, ऋणको व्याज बढि हुनु, पशु विमा कार्यक्रम प्रभावकारी नहुनाले सो क्षेत्रमा बैङ्कीङ क्षेत्रको लगानी प्राय शून्य हुनु । ◆ आलुमा रोग लाग्ने गरेको ◆ पशु तथा तरकारीमा विभिन्न खाले रोग लाग्ने गरेको (सुटकुल, पिफे आरे, सैरित) ◆ प्रविधिक ज्ञानको अभाव, वेमौसमी तरकारी उत्पादनमा कठिनाई ◆ राज्यवाट प्राप्त हुने अनुदानमा सही व्यक्तिछनौट गर्ने प्रणालीको विकास ◆ जंगली जनावरले कृषि वालीमा हानी पुऱ्याउने गरेको ◆ समयमा माटो परिक्षण नभएकोले माटोको अवस्था वारे जानकारी नभएको ◆ समय अनुसार मल, र बिउ विजनको अभाव भएको ◆ पानीको समस्या ◆ नहर तथा कुलोको अभाव (वडा ४)

<ul style="list-style-type: none"> ◆ कैलास खोला आसपास, तरकारि खेती, फलफूल खेती गर्न सकिने (वाड ४) ◆ कृषि पकेट क्षेत्र (BLOCK) ◆ केरा खेती, आँप खेती, कागती खेती, अलैची खेती, मसला वाली 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ खेतियोग्य जमिनको अभाव ◆ सिचाईको समस्या ◆ रोग तथा महामारी को समस्या ◆ औषधि उपचारको व्यवस्थापन नभएको ◆ सम्बन्धित निकायबाट समय समयमा अनुगमन नहुदा ◆ समयमा विउविजन वजारमा नपाउनु ◆ मौसमी उत्पादन वस्तुको वजार मुल्य निर्धारण नहुनु ◆ ढुवानीको समस्या
---	---

४.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य सोच,

व्यवसायिक कृषि प्रणाली तथा पशुपालनबाट रोजगार उन्मुख दिगो अर्थतन्त्र निर्माण ।

लक्ष्य,

१. कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण तथा यान्त्रिकरणका माध्यमबाट रोजगारी सृजना गरी गरिबी न्युनिकरण गर्ने ।
२. युवा उद्यमशिलता वृद्धि गर्दै व्यवसायिक पशुपालनबाट रोजगारी सृजना गरी गरिबी न्युनिकरण गर्ने ।

उद्देश्य,

१. उपभोगमुखी कृषि प्रणालीलाई परिमार्जन गर्दै आधुनिक कृषि प्रणाली, प्रविधि तथा यन्त्र उपकरणको प्रयोग द्वारा कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि गरी व्यावसायिकरणका माध्यमबाट आर्थिक उपाजन तथा रोजगारीको वृद्धि गर्नु ।
२. पशुपालन व्यवसायको आधुनिकीकरण, विविधिकरण तथा व्यवसायीकरण गर्दै कृषकहरुको दीगो आयश्रोतको रूपमा स्थापित भई गरिबी न्यूनीकरण गर्नु

४.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत
कृषि तथा पशुपंछिपालनको विकासका लागि नीतिगत प्रवन्ध गर्ने	नीतिगत सुदृढीकरण कार्यक्रम	कृषि तथा पशुपंछिपालन क्षेत्र लाई समेटेर आवश्यक नीति तर्जुमा	२०
		स्थानीय रैथाने विउ तथा स्थानीय उत्पादन संरक्षण नीति तर्जुमा	२०
कृषि तथा पशुपालन विकासका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता (मानव संसाधन, भौतिक संरचना तथा सूचना प्रणाली विकास आयोजना	५०
		कृषि प्राविधिकको क्षमता विकास	५०
		व्यवसायिक पशुपंक्षीपालनमा घरपरिवारको दक्षता अभिवृद्धि	३००
		प्रविधि मैत्री व्यवसायिक पशुपंक्षीजन्य पालन आयोजना	१०००
		(तरकारीवाली, नगदेवाली अन्नवाली) कृषि ब्लक, पकेट तथा जोन विकास तथा व्यवस्थापन आयोजना	१००

		सक्रिय कृषक तथा पशुपंक्षीजन्य समूहको क्षमता विकास	५०	
कृषि तथा पशुपंछीको उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने	कृषि तथा पशुपालन योग्य भूमि व्यवस्थापन कार्यक्रम	भुइँघाँसको व्यवसायिक उत्पादन	२००	
		कृषि योग्य भूमि संरक्षण आयोजना (भूमि बैंक) स्थापना	३०	
		बाभो जमिन, उपयोग अनुसार अनुदानको व्यवस्थापन	५०	
		व्यवस्थित चरन क्षेत्र निर्माण	२०००	
	कृषि तथा पशुपंछी उत्पादन अभिवृद्धि कार्यक्रम	कृषि तथा पशुपंछी	प्राङ्गारिक मलको विकास, मौसमी तथा वेमैसमी विउविजन,	१००
			सिँचाई पूर्वाधार (थोपा, रिचार्ज पोखरी, कुलो) विकास आयोजना	२००
			बाली उत्पादनका लागी आवश्यक प्राविधिक तथा संरचनामा सहजता ।	५०
			तरकारी, बाखापालन, कुखुरापालन, वंगुरपालन, फलफुल खेती, विउ उत्पादन, रैथाने बाली तथा नश्ल संरक्षण आयोजना	१०००
			रोग / किरा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन ।	५००
कृषि तथा पशुपंछी जन्य उत्पादनको सुरक्षित बजारीकरण गर्ने	कृषि तथा पशुपंछी जन्य उत्पादन संकलन तथा सुरक्षण कार्यक्रम	रणनीतिक कृषि सडक निर्माण, स्तरोन्नती तथा व्यवस्थापन आयोजना	५००	
		कोल्ड वुट, कोण्ड स्टोर तथा रष्टिक स्टोर निर्माण	४००	
		वडागत कृषि तथा पशुपंछी जन्य उत्पादन संकलन केन्द्र	१००	
		संकलन केन्द्र निर्माण गर्ने, तरकारी हाटबजार संचालन गर्ने	१००	
कृषि तथा पशुपंछी जन्य उत्पादन बृद्धि, सुरक्षण तथा व्यवस्थापनका लागि आधुनिक प्रविधि तथा सेवाको प्रयोगलाई जोड दिने	आधुनिक सेवा प्रवाह कार्यक्रम	दुग्ध चिस्यान केन्द्र/संकलन केन्द्र	२००	
		नश्ल सुधार तथा प्राथमिक उपचार केन्द्र	२००	
		कृषि तथा पशुपंक्षी विमा सेवामा कृषकको संलग्नता अभिवृद्धि गर्ने	५०	
		पशुपंक्षीपालन सम्बन्धी उपलब्ध प्रविधि (खोप, कृत्रिम प्रजनन, क्यासट्रेसन) को वडागत व्यवस्थापन आयोजना	२०	
		कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र स्थापना तथा व्यवस्थापन	२००	
		एक वडा, एक पशु सेवा केन्द्रको स्थापन गर्ने	१००	
कृषि तथा पशुपंछीपालन क्षेत्रमा संलग्न विपन्न तथा सिमान्तकृत समुदायको आर्थिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	विपन्न तथा संरक्षित क्षेत्रका कृषकको अभिलेखीकरण तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	विपन्न तथा संरक्षित क्षेत्रका कृषकको तथ्याङ्क संकलन तथा अभिलेखीकरण	१०	
		लक्षित समुदायलाई उत्पादनम आधारित अनुदानको व्यवस्था	२००	
		लक्षित समुदायका बालबालिका केन्द्रित “कृषि तथा पशुपालनमा किशोर किशोरी” आयोजना	२००	
कृषि तथा पशुपंछीजन्य उत्पादन व्यापार	अन्तरपालिका, सहकारी तथा	वैंक तथा सहकारीसंगको सहकार्यमा सहूलियत पूर्ण कृषि कर्जा कार्यक्रम सञ्चालन	२००	

प्रवर्द्धनमा सरोकारवालासँग सहकार्य गर्ने	अन्तरजिल्ला सहकार्य कायक्रम	दुध तथा दुधजन्य वस्तुको उत्पादन तथा व्यवस्थापन आयोजना	१००
		खसी, सुगुर तथा राँगा भैसीको व्यवसायिक उत्पादन तथा व्यवस्थापन आयोजना	१००
		कृखुरा, कालिज लगायतका पंछिको व्यवसायिक उत्पादन अयोजना	१००
जम्मा			८२५०

● नतिजा खाका (कृषि तथा पशुपंछि पालन क्षेत्र)

सूचकहरू	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्ट्याईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण तथा यान्त्रिकरणका माध्यमबाट रोजगारी सृजना गरी गरिवी न्युनिकरण भएको हुने							
गरिवी	प्रतिशत	१९	१९	१४	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह: उपभोगमुखी कृषि प्रणालीलाई परिमार्जन गर्दै आधुनिक कृषि प्रणाली, प्रविधि तथा यन्त्रउपकरणको प्रयोगद्वारा कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि गरी व्यावसायिकरणका माध्यमबाट आर्थिक उपार्जन तथा रोजगारीको वृद्धि भएको हुने ।							
सुचारु सामुदायिक खेती तथा करार खेतीले ओगटेको भूमि	हेक्टर	०.५				न.पार्श्व चित्र	नपा
अगुवा वा व्यवसायिक कृषक	संख्या	५१	१००	२००	३००	न.पार्श्व चित्र	नपा
सक्रिय व्यवसायिक कृषक समूह	संख्या	१०	२०	२५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
क्रियाशिल ग्रामीण कृषि कार्यकर्ता	संख्या					न.पार्श्व चित्र	नपा
विभिन्न क्षेत्रमा तालिम प्राप्त कृषक	संख्या	६०	६५	१००	३००	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय व्यवसायिक कृषि फार्म	संख्या	३०	३५	४०	५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कम्पोस्ट र जैविक मल उत्पादन	मे.टन					न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवसायिक कृषि नर्सरी	संख्या	१	३	७	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवसायिक कृषिबाट प्रदान भएको प्रत्यक्ष रोजगारीता	प्रतिशत	२	४	५	६	न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि उपज संकलन केन्द्र, बजार प्रवर्द्धन केन्द्र, तथा सामुदायिक कृषि प्रसार सेवा केन्द्र	संख्या	१	१	३	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि सहकारी संस्था	संख्या	३१	३४	३६	४०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि सहकारीमा आवद्ध कृषक	संख्या					न.पार्श्व चित्र	नपा
उन्नत विउ, जैविक मल र विषादी प्रयोग गर्ने, आधुनिक कृषि प्रविधि प्रयोग गर्ने कृषक	संख्या	१०५	१०६	१११	१२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
जलवायु परिवर्तन, अतिवृष्टी, अनावृष्टि बाढी पहिरोबाट कृषिवालीमाभएको क्षति	रु. लाख	१८	१७	१५	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि व्रीमा सेवाबाट लाभान्वित कृषक	संख्या	४	१०	१५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा

आधुनिक कृषि औजारहरु प्रयोग गर्ने कृषकहरु (आधुनिक औजारहरु: पावर टिलर, मिनि टिलर, ड्रम सिडर, रिपर, हाते ट्याक्टर, थ्रेसर, सिड ड्रिल आदि)	संख्या	८०	१००	१५०	२००	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रधानमन्त्री तथा कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाबाट लाभान्वित किसान	संख्या	३३८	३३८	३३८	३५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि व्यवसायमा सहूलियत ऋण, कृषि सामानमा अुदान तथा यान्त्रिकीकरणमा पूँजीगत अनुदानबाट लाभान्वित कृषक	संख्या	२१७	२२०	२२५	२३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
संचालनमा रहेको कृषिवजार, हाटवजार तथा कृषि थोकवजार	संख्या	१	१	३	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
संचालनमा रहेको कृषि ब्लक, पकेट, जोन तथा सुपरजोन	संख्या	२	३	५	७	न.पार्श्व चित्र	नपा
तरकारी व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	८.५	९	३०	७०	न.पार्श्व चित्र	नपा
तरकारी उत्पादन	मे.टन	८५	९०	१००	१५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
तरकारी उत्पादन विक्री लाखमा	रु.	१५	२०	२५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
फलफुल उत्पादन	मे.टन	४५	५०	७०	९०	न.पार्श्व चित्र	नपा
फलफुल उत्पादन विक्री लाखमा	रु.	१८	२०	२५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
आलु खेतीले ओगटेको भूभाग	हेक्टर	८	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
आलु खेतीबाट वार्षिक उत्पादन	मे.टन	८९	९५	१००	१५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
आलुको वार्षिक विक्री (लाखमा)	रु.	१३	१५	२०	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
अदुवा, लसुन लगायत मसलाजन्य उत्पादन	मे.टन	२०	२५	३०	४०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
नगर कृषि नीति तर्जुमा भई नगरपालिकाको दीर्घकालिन कृषि योजनाको आधार तयार भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि आयोजना निर्माण तथा सिँचाई कार्यक्रमबाट कृषकले सहज रुपमा सिँचाई सुविधा पाएका हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

आधुनिक कृषि सामग्री खरीदमा अनुदान कार्यक्रमबाट कृषि क्षेत्रको उत्पादन लागत घटन गई कृषकलाई राहत पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
रैथाने वाली अर्गानिक उत्पादन तथा प्रशोधन कार्यक्रम बाट नगरपालिकाको पहिचान बोकेका वालीहरु संरक्षण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषक तालिम तथा क्षमता विकासले कृषकमा क्षमता र ज्ञानको हस्तान्तरण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
महिला दलित तथा अति विपन्न वर्गलाई कृषि व्यवसाय स्थापना र सञ्चालनमा सहयोग पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
बेमौसमी फलफुल खेतिका लागि बिरुवा उत्पादनका लागि नर्सरीको विस्तार भएको हुने							

सूचकहरु	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : युवा उद्यमशिलता वृद्धि गर्दै व्यवसायिक पशुपालनबाट रोजगारी सृजना गरी गरिबी न्यूनीकरण भएको हुने							
पशुपालन क्षेत्रको रोजगारीको दर	प्रतिशत	१५	१६	२०	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : पशुपालन व्यवसायको आधुनिकीकरण, विविधिकरण तथा व्यवसायीकरण गर्दै कृषकहरुको दीगो आयश्रोतको रूपमा स्थापित भई गरिबी न्यूनीकरण भएको हुने							
व्यवसायिक पशुपंक्षीपालनमा संलग्न घरपरिवार	संख्या	१०५	१०७	११०	१५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुचारु व्यवसायिक पशुपंक्षीजन्य फर्म	संख्या	२३	३०	४०	५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
भुइँघाँसको व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	.२६	५०	१००	१५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सक्रिय पशुपंक्षीजन्य समूह	संख्या	३१	३५	४०	५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
नश्ल सुधार तथा प्राथमिक उपचार केन्द्र	संख्या	६	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा

पशुपंक्षी विमा सेवावाट लाभान्वित कृषक	संख्या	५८०	५९०	६००	६५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
क्रियाशिल ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या	३	४	५	८	न.पार्श्व चित्र	नपा
पशुपंक्षीपालन सम्बन्धी उपलब्ध प्रविधि (खोप, कृत्रिम प्रजनन, क्यासट्रेसन....) उपयोग गर्ने कृषक	प्रतिशत	३०	३५	४०	४५	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुचारु कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र	संख्या	०	१	१	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
दुग्ध चिस्यान केन्द्र/संकलन केन्द्र	संख्या	३	३	३	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
पशुपंक्षी जन्य वस्तु विक्रीका लागि नजिकको बजार क्षेत्रमा पुग्न लाग्ने औसत समयावधि	घण्टा	१	१	१	:३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
दुध तथा दुग्धजन्य उत्पादन वार्षिक	मे.टन	९६३.१४	११००	१५००	२०००	न.पार्श्व चित्र	नपा
दुध तथा दुग्धजन्य उत्पादनको वार्षिक विक्री	रु. लाखमा	१७५	२००	२२५	२५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
खसी बोकाको मासु वार्षिक उत्पादन	मे.टन .	६९.३५	७५	८०	९०	न.पार्श्व चित्र	नपा
खसी बोकाको मासु वार्षिक विक्री	रु. लाखमा	४.८५	५	८	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुंगुर बंगुरको मासु वार्षिक उत्पादन	मे.टन .	७	९	१४	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुंगुर बंगुरको मासु वार्षिक विक्री	रु. लाखमा	२८	३०	४०	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कुखुराको अण्डा वार्षिक उत्पादन	संख्या लाखमा	६९	८७	९८	११०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कुखुराको अण्डा वार्षिक विक्री	रु. लाख	६.९	८	११	१५	न.पार्श्व चित्र	नपा
राँगा भैसीको मासु वार्षिक उत्पादन	मे.टन	११	१५	२०	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा
राँगा भैसीको मासु वार्षिक विक्री लाख	रु.	३३	३५	४५	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह : देहायका कार्यक्रमले नगरपालिकाको पशुपालन व्यवसायलाई आधुनिक तथा रोजगार उन्मुख बन्न सहयोग पुगेको हुने ।							
बाखापालन, माछापालन भैसिपालन र कुखुरा पालनको पकेट क्षेत्र रुपमा विकास गरीने ।						न.पार्श्व चित्र	नपा
दक्ष पशु प्राविधिक र चिकित्सालय व्यवस्थापन तथा स्वास्थ्य उपचार कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषकको गोठ, खोर सुधार कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा
यूवा सहभागिता वृद्धि तथा तालिम र क्षमता विकास कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा

व्यवसायिक पशुपालनमा अनुदान तथा सहूलियत कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा
पशुपालन ऋणमा ब्याज अनुदान कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा

४.२ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति

४.२.१ पृष्ठभूमि

औद्योगिक विकास नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिको महत्वपूर्ण आधार हो । उत्पादित कृषि तथा पशुपंछिजन्य वस्तु, तथा प्रकृति पैदत्त स्थानीय पहिचान बोकेका अन्य वस्तुको प्रशोधन मार्फत नगरपालिकाले आन्तरिक आय अभिवृद्धि गर्न सक्छ भने स्थानीय युवा वर्गले रोजगारीको दीगो आधार पनि प्राप्त गर्न सक्छन । तसर्थ योजनावद्ध विकास प्रकृयाको माध्यमबाट नगरपालिकाले उद्यमशिलताको विकास गर्न खोजेको छ । यसका लागि प्रस्तुत योजनाले नगरपालिकामा विद्यमान कच्चा पदार्थको उपलब्धता, स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको स्थापना, विकास र प्रवर्द्धन, आवश्यक पूर्वाधारहरूको व्यवस्था, कृषि एवं गैर कृषिमा आधारित उद्योगहरूको संचालन, औद्योगिक एवं प्रविधि सम्बन्धी सूचना केन्द्र, औद्योगिक प्रदर्शनी, उद्यमशिलता विकास, सीप विकास एवं क्षमता विकास कार्यक्रम आदि विषयवस्तुलाई आधार बनाई आगामी पाँच वर्षको औद्योगिक लक्ष्य निर्धारण गर्न कोशीस गरेको छ ।

४.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ साबुन, ईटा/बल्क, स्थानीय मदिरा लगायतका उद्योगको स्थापना र सञ्चालन गर्न सकिने ➤ हाटबजार र तरकारी संकलन केन्द्रको सम्भावना । ➤ दुग्ध डेरी कोल्ड स्टोरको स्थापना । ➤ अचार तथा चुक उत्पादन ➤ जडीवुटी जन्य उत्पादनको सम्भावना ➤ दुग्ध र दुग्धजन्य उत्पादन संकलन केन्द्र र प्रशोधन केन्द्रको स्थापना । ➤ स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने कच्चापदार्थहरू रिट्टो र चिउरी मार्फत साबुन विद्युत, अल्लो, सोरुन मार्फत डोरी उत्पादन, बास निगाला मार्फत डोका नाडला विद्युत स्थापना गर्न सकिने ➤ सिलाइकटाइ, आरन आदि व्यवसायलाई मझौला विद्युतको स्थापना गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ औद्योगिक चेतनाको तथा दक्ष जनशक्तिको कमी । ➤ उचित अनुदान कार्यक्रमहरू र सहूलियत ऋणको अभाव रहेको । ➤ व्यवसायीक कच्चा पदार्थको कमी । ➤ उपजको बजारिकरण, भण्डारण र विक्री वितरण चुनौतीपूर्ण भएको । ➤ उद्योग व्यापारका लागि आवश्यक पुंजी जुटाउन चुनौतीपूर्ण रहेको । ➤ निकासीजन्य उद्योगको स्थापना गर्न चुनौतीपूर्ण । ➤ लगानिका क्षेत्रप्रतिको लगानिकर्ताको आकर्षण नहुनु । ➤ विद्युत तथा यातायात पूर्वाधारको अभाव ➤ भौगोलिक विकटता ➤ बैंक तथा वित्तीय संस्थाको उपस्थिति न्यून आदि । ➤ आयातित ईटा/बल्क मूल्य प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु ➤ आयातित मदिरा संग स्थानिय उत्पादन मदिराले प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु

४.३.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

स्थानीय उद्योगको विकास स्थानीय रोजगारी तथा जीवनयापनको आधार

लक्ष्य,

स्थानीय स्रोत र कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापना बाट स्थानीय रोजगारीको वृद्धि सँगै जीवनयापनको दरिलो आधार सिर्जना हुनेछ ।

उद्देश्य,

औपचारिक तथा अनौपचारिक रूपमा सञ्चालित उद्योग तथा व्यवसायलाई सार्वजनिक, सहकारी तथा नीज क्षेत्रको सहकार्यमा विस्तार गरी रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्नु,

४.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत
उद्योग तथा व्यापार व्यवसायको नीतिगत तथा संरचनात्मक सुदृढीकरण गर्ने	उद्योग तथा व्यवसाय व्यवस्थापन कार्यक्रम	उद्योग तथा व्यवसाय लक्षित नगरपालिका लक्षित नीति तर्जुमा	२०
		उद्योग तथा व्यापार व्यवसायको अध्ययन, नियमन तथा निरीक्षण गर्ने संयन्त्रको विकास	२०
		उद्योगबाणिज्य संघ र नगरपालिका सहकार्यमा साना तथा मझौला उद्योगको स्थापना	३००
		उद्योग तथा व्यापार व्यवसायको तथ्याङ्क, सृजित रोजगारी तथा वार्षिक आर्थिक कारोवार अद्यावधिक गर्ने संयन्त्रको विकास	५०
स्थानीय पहिचानमा आधारित उद्योग विस्तारमा जोड दिने	स्थानीय कच्चा पदार्थ आधारित औद्योगिक क्षेत्र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विद्यार्थीलाई औद्योगिक उत्पादन सम्बन्धि शिप विकास तालिम	१००
		औद्योगिक क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्ने	१००
लक्षित समुदायको आर्थिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	लक्षित समुदाय उद्यम विकास कार्यक्रम	उद्यम सिर्जना, व्यवसायिक विकास सम्बन्धी तालिम	१००
		सिपमूलक व्यवसायिक तालिम	१००
		जडिवुटीमा आधारित उद्योग व्यवसाय	१००
		स्थानीय हस्तकलामा आधारित उद्योग व्यवसायको विकास	१००
		विद्यार्थीलाई औद्योगिक उत्पादन सम्बन्धि शिप विकास तालिम	१००
		महिलाद्वारा संचालित उद्योग व्यवसायको प्रवर्द्धन	१००
		शिप विकास तालिम, औजार उपकरण र वजारीकरणमा अनुदान,	१००
	उद्योग र कृषि जन्य उद्यमका लागि जग्गाको उपलब्धता	१००	
	समुदायको सांस्कृतिक सम्पत्तिको व्यवसायीकरण कार्यक्रम	जनजाति समुदायको पहिरन उत्पादन	१००
		स्थानिय मदिराको ब्राण्डिङ	२०
		वाजागाजा संरक्षण	३०
		विपन्न समुदायको शिप तथा ज्ञान सर्वेक्षण	५०
		आरन व्यवसायको आधुनिकीकरण	५०
जम्मा (लाखमा)			१५९०

● नतिजा खाका

सूचकहरू	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : स्थानीय स्रोत र कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापनाबाट स्थानीय रोजगारीको वृद्धि संगै जीवन यापनको दरिलो आधार सिर्जना हुने ।							
उद्योग क्षेत्रको रोजगारी	प्रतिशत	१	१	२	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : औपचारिक तथा अनौपचारिक रूपमा सञ्चालित उद्योग तथा व्यवसायलाई सार्वजनिक, सहकारी तथा नीजि क्षेत्रको सहकार्यमा विस्तार गरी रोजगारीका अवसर सिर्जना भएको हुने							
सुचारु व्यवसाय	संख्या	४००	४००	४००	४५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
बाँस, अल्लो, केरा जस्ता वनस्पतिजन्य रेशामा आधारित उद्योग व्यवसाय	संख्या	१०	१०	१५	१६	न.पार्श्व चित्र	नपा
निकासीजन्य कच्चा पदार्थको उपलब्धता	क्विन्टल	०	५०	२००	३००	न.पार्श्व चित्र	नपा
उद्यम सिर्जना, व्यवसायिक विकास सम्बन्धी तालिम प्राप्त उद्यमीहरू	संख्या	८०	९०	१००	११०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सिपमूलक व्यवसायिक तालिम आर्जन गरेका व्यक्तिहरू	संख्या	४०	५०	६०	७०	न.पार्श्व चित्र	नपा
महिलाद्वारा संचालित उद्योग व्यवसायहरू	संख्या	१०	२०	४०	७०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
औद्योगिक चेतना तथा दक्ष जनशक्ति विकास कार्यक्रम बाट उद्यम क्षेत्रमा लाग्न युवा बर्ग अभिप्रेरित हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनबाट स्थानीय उत्पादनको मागमा वृद्धि भई रोजगारीमा सकारात्मक प्रभाव परेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
सम्भाव्य बजार प्रवर्धन तथा व्यापार मेला सञ्चालनबाट औद्योगिक वस्तुको बजारीकरणमा सहयोग पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय कच्चा पदार्थ संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र निर्माण कार्यक्रमबाट स्थानीय उत्पादनले बजार र उचित मुल्य पाएका हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

विपन्न वर्ग, महिला, दलित तथा पिछाडि पारिएका परिवारको उच्चमशीलतामा सहजता भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
लगानीका क्षेत्र प्रक्षेपण तथा स्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रमबाट नगरपालिकाले आन्तरिक आय स्रोत अभिवृद्धिको क्षेत्रमा लगानी आकर्षण गर्न सकेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

४.३ पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा

४.३.१ पृष्ठभूमि

नेपाली अर्थतन्त्रको विकासमा पर्यटन क्षेत्रले उच्च सम्भावना बोकेको छ । यहाँको भौगोलिक तथा जैविक विविधता, प्राकृतिक सौन्दर्य र अरबौं जनसंख्या भएका दुई ठूला छिमेकी मुलुकहरू यस सपनालाई साकार पार्ने प्रमुख आधारहरू हुन् । मंगलसेनका हकमा अछाम दरवार, ठूलासैन, सूर्यकोट, जैरेकोट, जनालीबण्डाली भरना, सिद्धबाबा गुफा, जिमराडी, शिवदेवल आदि जस्ता ऐतिहासिक महत्वका क्षेत्रहरूका साथै मालिका, शिवालय, जाजरकोट मन्दिर, धुम्रलोचनी, कैलाश लगायतका धार्मिक क्षेत्रहरू स्थानीय पर्यटनका महत्वपूर्ण आधारहरू हुन् । यीनै आधारहरूलाई टेकेर प्रस्तुत आवधिक योजनाले आगामी पाँच वर्षमा नगरपालिकाले पर्यटन विकासका सन्दर्भमा गर्ने कृयाकलापलाई समेटेको छ ।।

४.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none">जिमराडी सूर्यकोट लगायतका क्षेत्रलाई धार्मिक पर्यटनको क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न सकिनेजनाली भरना, कैलाश खोला लगायतका क्षेत्रलाई पर्यावरणीय पर्यटनका रूपमा र सूर्यकोट, भट्टेमालिका, मालिका, जाजरकोट, चुरेला आयरबड्ड, जिमराडी, कैलाश मुठ, मंगलसेन दरवारलाई सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न सकिनेआन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत तथा व्यवसायिक योजना निर्माण गर्न सकिनेपर्यटन संस्कृति तथा सम्पदाको विकास र संवर्द्धनका लागि आवश्यक जनशक्तिको विकास गर्न सकिने	<ul style="list-style-type: none">बाह्य पर्यटकको अभाव हुनुपर्यटन प्रवर्द्धनमा पूर्वाधारको कमीसमुदायको संस्कृति तथा संस्कारको उजागर गर्न आवश्यक अध्ययनको अभावयातायात पूर्वाधारको कमजोर उपलब्धतापर्यटन प्रवर्द्धनमा विविधता ल्याउन नसक्नुपर्यटन तथा संस्कृति सम्बन्धि ज्ञानको अभाव

४.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

मंगलसेन नगरपालिकाको आधार सांस्कृतिक तथा पर्यावरणीय पर्यटन

लक्ष्य,

स्थानीय पहिचानमा आधारित कृषि, संस्कृति तथा जल जस्ता सांस्कृतिक तथा प्राकृतिक पूजीको उच्चतम उपभोग गरी नगरपालिकालाई आकर्षक गन्तव्यका रूपमा विकास गर्ने ।

उद्देश्य,

स्थानीय सांस्कृतिक प्राकृतिक, धार्मिक र ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्दै आन्तरिक र बाह्य पर्यटनको माध्यमबाट दीर्घ आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नु ।

४.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत
सास्कृतिक, ऐतिहासिक तथा प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्ने	नगरपालिकाको पर्यटकीय सम्पदाको संरक्षण, सुरक्षण तथा उत्थान कार्यक्रम	पर्यटन विकासका लागि दीर्घकालीन योजना, नीति तथा रणनीति निर्माण गन	५०
		सुर्येकोट, भट्टेमालिका, मालिका, जाजकोट, चुरेला आयरबव्ड, जिमराडी, केलाश मुठ, मंलसेन दरवारको संरक्षण सम्बर्द्धन गर्दै पर्यटकिय रुपमा विकास	२००
		जनली भरना लगायतका पर्यावरणीय क्षेत्रको खोजी गरी आवश्यक पूर्वाधारको विकास	२०
पर्यटकीय पूर्वाधारको आधार तयार पार्ने	सास्कृतिक तथा प्राकृतिक पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	व्यवस्थित होमस्टे र ग्रामीण पर्यटनको व्यवस्थापन	४०
		संचालित तथा व्यवस्थित पदमार्गको निर्माण	४०
		नौमुठे गाउको संरक्षण गरी कृषि पर्यटनको रुपमा प्रवर्द्धन	१०
		म. न. पा. १० मा रहेको ठाडा ओडारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी पर्यटकको बिकास	१००
आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनको आकर्षण अभिवृद्धि गर्ने	पर्यटन सम्बन्धि आधारभूत ज्ञान अभिवृद्धि कार्यक्रम	टुर गाइड तालिम	५
		कुक तथा वेटर तालिम	५
		होटल व्यवस्थापन तालिम	१०
	बार्षिक अन्तरपालिका, जिल्ला प्रतियोगिताहरुको आयोजना	होटलको न्युनतम गुणस्तरीयता निर्धारण	
		खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना	३०
		सार्वजनिक नीजि तथा सहकारी मोडलमा स्तरिय होटल, होमस्टे निर्माण कार्यक्रम	३०
		सास्कृतिक तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम	५००
बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	फिल्म भिलेजको निर्माण	४००	
	फिल्म र भिडियो निर्माणका लागि अनुदान प्याकेज	१००	
जम्मा			१५७०

● नतिजा खाका

सूचकहरु	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्ट्याईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : स्थानीय पहिचानमा आधारित कृषि, संस्कृति तथा जल जस्ता सांस्कृतिक तथा प्राकृतिक पूजीको उच्चतम उपभोग गरी नगरपालिकालाई आकर्षक गन्तव्यका रूपमा विकास भएको हुने							
पर्यटकीय क्षेत्रको पहिचान स्थापित	संख्या	०	०	५	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : स्थानीय साँस्कृतिक प्राकृतिक, धार्मिक र ऐतिहासिक सम्पदाहरुको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्दै आन्तरिक र बाह्य पर्यटनको माध्यमबाट दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नु ।							
व्यवस्थित, सुविधायुक्त, आकर्षक, सुरक्षित, मनोरम पर्यटकीय गन्तव्य	संख्या	०	०	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुविधा सम्पन्न पर्यटकीय गन्तव्य स्थल (सुरक्षा, होटेल, यातायात)	संख्या	०	०	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवस्थित होमस्टे र ग्रामीण पर्यटकीय गाउँ	संख्या	०	०	०	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्तरोन्नति गरिएका पर्यटकीय सम्पदा	संख्या	५	५	५	६	न.पार्श्व चित्र	नपा
संचालित तथा व्यवस्थित पदमार्गको लम्बाई	कि.मि.	०	०	३	७	न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि पर्यटन सञ्चालन स्थान	संख्या	०	०	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
धार्मिक पर्यटन सञ्चालन स्थान	संख्या	०	०	०	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवस्थित वनभोज तथा पार्क	संख्या	१	१	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
तालिम प्राप्त टुर गाइड	संख्या	०	०	३०	३५	न.पार्श्व चित्र	नपा
तालिम प्राप्त कुक तथा वेटर	संख्या	०	०	१०	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सालभरी भ्रमण गर्ने आन्तरिक पर्यटकको संख्या	संख्या	५००	५००	१०००	२०००	न.पार्श्व चित्र	नपा
पर्यटनबाट राजस्व संकलन(लाखमा)	रु.	०	०	४	७	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह :							
पर्यटन विकासका लागि दीर्घकालीन योजना, नीति तथा रणनीतिले पर्यटन क्षेत्रको दिगो विकासमा योगदान पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
पालिका क्षेत्रमा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरुको विकास, पूर्वाधार निर्माण तथा प्रबर्द्धनबाट पर्यटन आवागमनमा सहजता आएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
पर्यटन सम्बन्धी तालिम तथा उद्यमशिलताबाट पर्यटकीय क्षेत्रको रोजगारीतामा वृद्धि भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

४.४ बैङ्क, सहकारी तथा वित्तीय संस्था

४.४.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय विकासमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ। आर्थिक तथा वित्तीय साक्षरताको अभिवृद्धि सहित कर्जा प्रवाह, बचत, व्यावसायिक प्रवर्धन, विमा र सहज बैंकिंग सेवा प्रवाहले जनताको समग्र जिवनशैलीमै सकारात्मक प्रभाव पार्दछ। मंगलसेन नगरक्षेत्रमा उपलब्ध वाणिज्य बैंक, विकास बैंक, लघुवित्त (माइक्रो फाइनेन्स), वीमा एवं सहकारी संस्थाहरुको संचालनबाट वित्तीय सेवा प्रवाहसहित आवश्यकतानुसार ऋणको उपलब्धतामा सहजता बढेको देखिन्छ। विषयगत सहकारी संस्थाहरुका कारण व्यावसायिक विविधता बढ्नुका साथै सहकारीमा महिला वर्गको आवद्धताले महिला सशक्तिकरणमा अभिवृद्धि भई आय आर्जनमा एकल तथा सामुहिक प्रयासहरु बढेको देखिन्छ। यिनै प्रयासहरुलाई अभि प्रभावकारी बनाउन प्रस्तुत आवधिक योजनाले मंगलसेन नगरपालिका र समग्र वित्तीय क्षेत्रसँगको सहकार्यताको आयामलाई समेट्न खोजेको छ।

४.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none">➤ सामाजिक सुरक्ष भत्ता, कर्मचारीको पारिश्रमीक आदिलाई बैङ्क प्रणालीमा आबद्ध गरी बैकिङ प्रणालीको विस्तार गर्न सकिने।➤ एक वडा एक बैकिङ शाखाको सम्भावना भएको➤ ऋण प्रवाह गराउने वित्तीय संस्थाको स्थापना गर्न सकिने।➤ बैंक तथा नगरपालिका समन्वयमा सहलियत दरमा ऋण प्रवाह गर्न सकिने	<ul style="list-style-type: none">➤ पर्याप्त मात्रामा वित्तीय संस्थाको अभाव रहेको।➤ जनचेतनाको कमी, बचत गर्ने प्रवृत्ति नरहेको।➤ अनौपचारिक मौद्रिक लेनदेन धेरै हुने गरेको।➤ लगानी भएको रकमको सावा तथा ब्याज समयमानै असुल उपर हुन नसक्दा वित्तीय संस्था घाटामा जाने र धितो लिलामिको समस्या।➤ सहलियत दरमा ऋण प्राप्त नहुनु।➤ समयमा किस्ता तिर्न कठिनाई➤ वित्तीय संस्था शहर बजार र धेरै जनघनत्व भएका क्षेत्रमा केन्द्रित हुने प्रवृत्तिले सबै वडामा बैकिङ पहुँच पर्याउन नसकिनु।➤ बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाप्रतिको जनताको नकारात्मक धारण परिवर्तन गराउनु।

४.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

वित्तीय रुपमा साक्षर तथा पुर्ण बैकिङ पहुँच युक्त नगरपालिका,

लक्ष्य,

वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि सँगै जनताको बचत गर्ने बानिको विकास गर्दै सरकारले लागु गरेको प्रत्येक नेपालीको बैङ्क खाता, सहलियत ऋण, कृषि अनुदान लगायतका कार्यमा बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरुसँगको सहकार्यबाट सम्मुन्नत पालिकाको निर्माण गर्ने।

उद्देश्य,

आर्थिक समृद्धिका लागि स्थानीय साधन, श्रोत, सिप तथा रोजगारीको सदुपयोग, विकास एवं प्रवर्द्धनमा सहयोग पुग्ने क्षेत्रहरुमा वित्तीय श्रोतहरु परिचालन गर्नु।

४.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत
वित्तिय क्षेत्रको संरचनात्मक तथा नीतिगत अवस्थालाई प्रभावकारी बनाउने	वित्तिय क्षेत्र सुदृढीकरण कार्यक्रम	नगरपालिका-वैंक-सहकारी वित्तिय सहकार्यको नीतिगत व्यवस्था	२०
		आमा समुह लगायतका अनौपचारिक रूपमा सञ्चालित वित्तिय संस्थाको परिचालन निर्देशिका	२०
		नगरपालिका भित्र रहेका सहकारीहरुको एकिकरण गरी विषयगत सहकारी निर्माण	२०
		नीजि तथा सहकारी क्षेत्रको वित्तिय परिचालन नियमन	५००
समुदायमा वैंकिङ पहुँच अभिवृद्धि गर्ने	नगरपालिका-वैंक-सहकारी वित्तिय सहकार्य	तरकारी, फलफूल खेति तथा पशुपंछिपालनमा सहूलियतपूर्ण ऋणको व्यवस्था	५०
		वडागत धुम्ती वैंकिङको व्यवस्था (विशेष गरी सामाजिक सुरक्षा भत्ताका लागि)	५००
		स्थानीय विषयगत सहकारी तथा नगरपालिका बीच वित्तिय सहकार्य	१०००
		कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरणको व्यवस्थापनमा सहकारीसँग सहकार्य	१०
		कृषि क्षेत्रको विकासका लागि नगरपालिका-वैंक-सहकारी संयुक्त कोषको स्थापना	५
		वैंक बाट ऋण लिने कृषकको अभिलेखकीकरण	५
		वैंकिङ वचत अभियान	३०
स्थानीय वित्तिय तथा सहकारी संस्थाको संरचनात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	सहकारी तथा वित्तिय संस्था सबलीकरण कार्यक्रम	स्थानीय सहकारी तथा वित्तिय संस्थाको अभिलेखीकरण गर्ने	२०
		सहकारी तथा वित्तिय संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	२०
		सहकारी तथा वित्तिय संस्थाको वित्तिय प्रभाव, दायरा र ऋण प्रवाहको नियमन गर्ने	२०
		स्थानीय स्तरमा दर्ता भएका सहकारी संस्थाहरुको जोखिम लेखाजोखा तथा अवस्था सार्वजनिकीकरण	२०
		सहकारीले तोकिएको क्षेत्रमा लगानी गरे नगरेको अनुगमन तथा निरिक्षण	२०
		सहकारी वचत तथा ऋण परिचालन सम्बन्धी स्थानीय मापदण्ड निर्धारण र नियमन	२०
		कृषि क्षेत्रमा भएको लगानीको नियमन	२०
		कृषि विमा संलग्न कृषकको अभिलेखीकरण	२०
		सहकारी संस्थाको ऋणकर्जाबाट उद्योग व्यापार,व्यवसाय संचालन गर्नेहरु अभिलेखीकरण	२०
		सहकारी संस्थाबाट भएको कूल कर्जा लगानी अभिलेखीकरण	२०
		सहकारी संस्थामा संकलित कूल निक्षेप अभिलेखीकरण	५०
अनौपचारिक क्षेत्रको वित्तिय कारोबारलाई मुलप्रवाहीकरण गर्ने	ग्रामिण क्षेत्रको मौद्रिक कारोवार व्यवस्थापन कार्यक्रम	अनौपचारिक मौद्रिक कारोवार गर्ने समुहको अभिलेखीकरण	५०
		अनौपचारिक मौद्रिक कारोवार गर्ने समुहको क्षमता अभिवृद्धि	३००
		अनौपचारिक मौद्रिक कारोवार गर्ने समुहको नियमन तथा सहकार्य	५००
		विपन्न समुदाय लक्षित सहूलियत ऋण प्रवाह कार्यक्रम	२००

विपन्न समुदायको वित्तिय पहुँच सुदृढ गर्ने	लक्षित समुदाय केन्द्रित वित्तिय पहुँच कार्यक्रम	सामुहिक खेती, साना तथा घरेलु उद्योग प्रबर्द्धन तथा वजारीकरणमा सहूलियत कार्यक्रम	१००
		विपन्न लक्षित समुदायको लागि सहकारी मार्फत सिपमुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	२००
		युवा लक्षित कृषि/पशुपालन कार्यक्रम सञ्चालनका लागि कृषि कर्जाको व्याजमा अनुदानको व्यवस्था गर्ने	२००
जम्मा (लाखमा)			३९९०

● नतिजा खाका

सूचकहरु	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्ष
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि सँगै जनताको बचत गर्ने वानिको विकास गर्दै सरकारले लागु गरेको प्रत्येक नेपालीको बैङ्क खाता, सहुलियत ऋण, कृषि अनुदान लगायतका कार्यमा बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूसँगको सहकार्यबाट सम्मुन्नत पालिकाको निर्माण भएको हुने ।							
वैकिड पहुँच	प्रतिशत	४०	४५	५०	५५	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : आर्थिक समृद्धिकालागि स्थानीय साधन, श्रोत, सिप तथा रोजगारीको सदुपयोग, विकास एवं प्रवर्द्धनमा सहयोग पुग्ने क्षेत्रहरुमा वित्तीय श्रोतहरु परिचालन भएको हुने							
सुचारु बैङ्क तथा वित्तीय संस्था	संख्या	११	११	११	१३	न.पार्श्व चित्र	नपा
मोवाईल बैकिङका प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	९३	९५	९७	९९	न.पार्श्व चित्र	नपा
आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्याको (१५-६४) बैङ्क खाता	संख्या	७०	७५	८०	९०	न.पार्श्व चित्र	नपा
बचत तथा ऋण समेतको कूल सहकारी संस्था	संख्या	२१	२१	२२	२३	न.पार्श्व चित्र	नपा
महिलाद्वारा संचालित सहकारी संख्या	संख्या	८	८	८	९	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
एक वडा एक बैङ्क कार्यक्रमबाट समुदायमा बैकिड पहुँच वृद्धि भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
वैकिड साक्षरता वृद्धि तथा शिपमूलक उद्यमशिलता विकास कार्यक्रमबाट उद्यमी र बैङ्क बीचको दुरी कम भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि अनुदान तथा सहुलियतपूर्ण कृषि कर्जा कार्यक्रमबाट किसान लाभान्वित भएका हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
गाउँगाउँमा सहकारी घरघरमा रोजगारी कार्यक्रम युवा वर्गको रोजगारी सुनिश्चितता बढेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
बैङ्क तथा सहकारी संस्थासँगको समन्वयमा बजार प्रवर्द्धन भएको हुने ।						न.पार्श्व चित्र	नपा

परिच्छेद पाँच : सामाजिक क्षेत्र

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.१.१ पृष्ठभूमि

आधारभूत तथा गुणस्तरीय सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता एवं पहुँचबाट नागरिकहरूको स्वास्थ्य स्तर अभिवृद्धि गर्नु यहाँको आजको मुख्य आवश्यकता हो । त्यसका लागि नगरपालिकामा आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था सहज र प्रभावकारी हुन आवश्यक हुन्छ । नागरिकको स्वास्थ्य तथा पोषणको शुनिश्चितताले मात्र दीगो विकास लक्ष्य तथा राष्ट्रिय लक्ष्यको मर्मको सम्बोधन हुन सक्छ । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले मंगलसेन नगरपालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको वर्तमान अवस्थालाई आधार बनाई आगामी पाँच वर्षको योजनावद्ध विकासको खाका प्रस्तुत गरेको छ ।

५.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ पूर्वाधारको विकास गरि स्वास्थ्य सेवामा स्थानिय नागरिकहरूको सहज पहुँच स्थापना गर्न सकिने । ➤ खोप, पोषण, प्रसुति तथा HIV / AIDS जस्ता बहुपक्षिय सरोकारका विषयहरूका संयन्त्रलाई थप प्रभावकारी व्यवस्थित बनाउन सकिने । ➤ नयाँ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विकास हुँदै गरेको । ➤ पालिक भित्र प्रादेशिक जिल्ला अस्पतालबाट विशेषज्ञ सहितको सेवा उपलब्धता हुनु, ➤ स्वास्थ्य कार्यालय पालिका भित्रै हुनु । ➤ एम्बुलेन्स सेवाको उपलब्धता हुनु । ➤ प्रत्येक वडाका स्वास्थ्य संस्थामा सडक संजाल संग जोडिनु साथै आवश्यक न्युनतम भौतिक पूर्वाधार विकास भएको ➤ पालिका भित्र विभिन्न साभेदार संस्था कार्यरत हुनु । ➤ लक्षित वर्गलाई राज्यबाट सूविधा उपलब्ध हुनु, ➤ बालबालिकालाई पोषण भत्ता उपलब्ध हुनु ➤ स्वास्थ्य सम्बन्धि ऐन कानुनहरू निर्माण हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ स्वास्थ्य सेवालाई सबैको पहुँचमा ल्याउन नसक्नु । ➤ बजेट अभावका कारण मापदण्ड अनुसारका भवनहरूको अभाव । ➤ दक्ष जनशक्ती को अभाव ➤ मौसमि बसाईसराई (संक्रमण) ➤ औजार उपकरण अभाव ➤ बालविवाह किशोर किशोरी गर्भाधान ➤ सबै वडामा रहेका स्वास्थ्य संस्थामा ल्याब सेवा विस्तार गर्न नसक्नु । ➤ निजि स्वास्थ्य संस्था / मेडिकलहरू लाई सरकारको मापदण्ड अनुसारको उपचार प्रणालीमा आवद्ध गर्न नसक्नु । ➤ सामाजिक लान्छान र भेदभाव ➤ परम्परागत चालचलन र जिवनशैली ➤ वडास्तरमा संचालित स्वास्थ्य संस्थाहरूमा ईन्टरनेट को व्यवस्थापन नहुनु ➤ स्वास्थ्य उपचारका सवालमा माग वढी र सबै जन अपेक्षाहरू पूरा गर्न नसक्नु ।

५.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता, स्वस्थ नागरिक हाम्रो प्रतिबद्धता,

लक्ष्य,

स्वास्थ्य संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि भई स्वास्थ्य सुविधाको पहुँच सहज हुनुका साथै स्वास्थ्य संस्थाको स्तरउन्नती गर्ने ।

उद्देश्य,

आधारभूत तथा गुणस्तरीय सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता एवं पहुँचबाट नागरिकहरुको स्वास्थ्य स्तर अभिवृद्धि गर्नु ।

५.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लगत रु. - लाखमा
स्वास्थ्य क्षेत्रको संरचनात्मक तथा नीतिगत सुधार गर्ने	स्वास्थ्य क्षेत्रको आधारभूत रुपान्तरण कार्यक्रम	स्वास्थ्य तथा पोषण नीति तर्जुमा	२०
		सवै वडामा राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको स्वास्थ्य भवनहरु निर्माण	१०००
		घुम्ती स्वास्थ्य सेवाको कार्यविधि बनाई कार्यन्वयन गर्ने	१००
		सवै स्वास्थ्य चौकीमा न्युनतम मापदण्ड (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदि) तयार गरी आधारभूत औजारहरु तथा सामग्रीहरु व्यवस्थापन	३०
		दरवन्दी अनुसारको जनशक्ति व्यवस्थापन	२०
		आयुर्वेदिक तथा प्राकृतिक चिकित्साको अभिलेखीकरण र विकास	२०
		विद्यार्थीलाई योग शिक्षा सम्बन्धि तालिम	३००
		स्वास्थ्य सेवालाई जेष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा आपाङ्ग मैत्री बनाउने ।	२०
		उमेर अनुसार हुन सक्ने जोखिम लाई समयमा नै पहिचान गरि सवास्थ्य परिक्षण गर्ने ।	१००
		महिलामा हुनसक्ने स्तन क्यान्सर, पाठेघरको मुखको क्यान्सर हरुको निःशुल्क परिक्षण गर्ने ।	१००
मातृ मृत्यु घटाउन समुदाय स्तरमा आमा समुहलाई सक्रिय बनाउने	१०००		
		स्वास्थ्य संस्था तहमा तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई प्रविधि मैत्री बनाई क्रमश सवै संस्थामा ईन्टरनेटको सुविधाको व्यवस्था गरी विधुतिय अभिलेख लाई विस्तार गरिने	५०
स्वास्थ्य सुविधकमा आम नागरिकको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने	स्वास्थ्य पूर्वाधार विस्तार कार्यक्रम	सवै वडामा वर्थिङ्ग सेन्टर सहितको न्युनतम पूर्वाधार विस्तार	१०
		विद्यार्थी (किशोर किशोरी) लाई योग तथा प्राकृतिक चिकित्सा सम्बन्धि तालिम	१०
		अन्तरपालिका सहकार्यमा टेलिमेडिसिनको व्यवस्था	५०
		वृद्ध बृद्धाका लागि घर घरमा स्वास्थ्य सुविधा कार्यक्रम	२०

		१५ शैयाको आधारभूत सेवा सहितको अस्पताल निर्माण तथा सञ्चालन	२०
		गैरसरकारी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा धुम्ती स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम सञ्चालन	२०
		आँखा, नाक, कान, घाटी तथा मुख सम्बन्धि स्वास्थ्य सेवा लाई विकास तथा विस्तार गर्ने	२०
		मानसिक स्वास्थ्य सेवा लाई सबै स्वास्थ्य संस्थामा विस्तार गर्ने	२०
नगरबासीको खानपानमा पोषण अभिवृद्धि गर्ने	पोषण अभिवृद्धि कार्यक्रम	परिवारको खानपानको प्रवृत्तिको अध्ययन अभिलेखीकरण गर्ने	२०
		गर्भवती महिला र शिशुको पोषण अभिवृद्धि आयोजना	२०
		स्थानीय स्तरमा उत्पादित खाद्यान्नमा आधारित पोषण युक्त लिटोजन्य वस्तुको उत्पादन र प्रयोग	२०
		स्वास्थ्य तथा पोषण शिक्षा सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम	३०
		पूर्ण संस्थागत सुत्केरी, पोषण मैत्री स्वास्थ्य र पोषण मैत्री वडा तथा नगरपालिका घोषणा	५०
स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी बनाउने	स्वास्थ्य सेवा विस्तार तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	स्वास्थ्य विमामा आवद्ध नगरबासीको अभिलेखीकरण तथा दायरा वृद्धि आयोजना	४०
		खोपसेवालाई थप सुदृढीकरण गरिने	४०
		स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता अभिवृद्धि	२०
		क्यान्सर, उच्च रक्तचाप, मधुमेह, मुटु रोग, क्षयरोग, एडस, कुष्ठरोगको निशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण	२०
		स्वास्थ्य स्वयंसेविकासको क्षमता अभिवृद्धि	१०
		स्वास्थ्य सूचना, शिक्षा र संचार सचेतना कार्यक्रम	१०
		भाडापखाला, संक्रमण दर, स्वासप्रश्वासको संक्रमण (ARI) रोकथाममा विद्यालयसँग हातेमालो	२०
		धुम्ती लगायत स्वास्थ्य शिविर	५०
		खोप कार्यक्रमको विस्तार तथा गाउँघर क्लिनिकको स्तरोन्नती	१००
		नागरिक आरोग्य कार्यक्रम सञ्चालन	५०
		गर्भवति महिलाको नियमित स्वास्थ्य जाच तथा जाँच गर्भ तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार सुनिश्चित गर्ने	२०
		अल्ट्रासाउण्ड सेवा विस्तार गरिन	५०
		महामारी, भाइरसको संक्रमण तथा आपतकालीन उपचारका लागि आवश्यक न्यूनतम पूर्वाधारको व्यवस्था	१००
		जम्मा लाखमा	

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह :स्वास्थ्य संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि भई स्वास्थ्य सुविधाको पहुँच सहज हुनुका साथै स्वास्थ्य संस्थाको स्तरउन्नती भएको हुने							
औसत आयु	आयु	७०	७०	७१	७१	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : आधारभूत तथा गुणस्तरीय सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता एवं पहुँचबाट नागरिकहरुको स्वास्थ्य स्तर अभिवृद्धि गर्नु ।							
विरामी पर्दा सर्वप्रथम स्वास्थ्य चौकी/ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/ अस्पताल जाने जनसंख्या	प्रतिशत	५३४६८ ९२ %	१०० %	१०० %		DHIS ₂	नपा
नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा (स्वास्थ्य चौकी/प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/ अस्पताल) पुग्न लाग्ने औषत समय	घण्टा	आधा घण्टा	१०० %	१०० %	१०० %	स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक अवस्था	नपा
२५०० ग्रामभन्दा कम जन्मतौल भएका शिशुहरु	संख्या	४५ (१४ म.न.पा.)३१ अस्पताल	१०	०७	०५	DHIS ₂	नपा
कुपोषणका कारण ५ वर्ष मुनीका बाल बालिकाहरुको पुङ्कोपन र उचाई अनुसारको कम तौल भएकाहरु	संख्या	६१ जना	५०	४०	३०	DHIS ₂	नपा
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूति गराउने गर्भवती महिला	संख्या	७५९ (२३६ म.न.पा.) ५२२ अस्पताल	२५०	२०७०	३००	DHIS ₂	नपा
४ पटक प्रसूति सेवा प्राप्त गर्ने महिला	संख्या	४१९ (१११ म.न.पा.)	१५०	२००	२५०	DHIS ₂	नपा
प्रसूति सेवा उपलब्ध भएका स्वास्थ्य संस्थाहरु	संख्या	०८	०८	०९	११	DHIS ₂	नपा
भाडापखालाको संक्रमण दर (प्रति हजारमा)	संख्या	१०६२	८००	६००	४००	DHIS ₂	नपा
स्वाप्रश्वासको संक्रमण (ARI) दर प्रति हजारमा	संख्या	२१६३	२०००	१६००	१२००	DHIS ₂	नपा
स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी	संख्या	४७	४९	५०	५५	DHIS ₂	नपा
भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	१०३ %	१०० %	१०० %	१०० %	DHIS ₂	नपा

परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत	४१%	४५	४७	५०	DHIS ₂	नपा
स्वास्थ्य बीमा गर्ने नागरिक	प्रतिशत	२७%	३०%	३५	४०		नपा
स्वास्थ्य सूचना, शिक्षा र संचार सचेतना कार्यक्रममा सहभागि	संख्या	१९८०	२०००	२२००	२५००	FGHV PHC/OR/C Report	नपा
घुम्ती लगायत स्वास्थ्य शिविर पटक	संख्या	१	२	३	५		नपा
क्यान्सर, उच्च रक्तचाप, मधुमेह, मुटु रोग, क्षयरोग, एड्स, कुष्ठरोगको निशुल्क स्वास्थ्य परीक्षणवाट लाभान्वित	संख्या	१२६२ उच्च रक्तचाप ९९१, मधुमेह २२५, क्षयरोग १६	१३००	१३५०	१४००	निति तथा कार्यक्रम	नपा
क्यान्सर, उच्च रक्तचाप, मधुमेह, मुटुरोग, क्षयरोग, एड्स, कुष्ठरोग जस्ता रोगवाट मृत्यु भएकाहरु	संख्या	०	०	०	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु उपलब्ध भएका वडाहरु	संख्या	१४	१४	१४	१४	न.पार्श्व चित्र	नपा
आधारभूत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वाई र परामर्श केन्द्र आदि) उपलब्ध भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	८	८	९	११	न.पार्श्व चित्र	नपा
क्रियाशिल महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	संख्या	११६	११७	११७	११७	न.पार्श्व चित्र	नपा
योग, ध्यान तथा वैकल्पिक प्राकृतिक चिकित्सा (आयुर्वेदिक, होमियोप्याथिक, युनानी, अक्कुपञ्चर, आम्ची) उपचार पद्धति संचालन गर्ने संस्था	संख्या	०	०	०	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सामुदायिक संस्थाको सहभागितामा संचालित आरोग्य केन्द्र, योगा केन्द्र तथा व्यायामशाला	संख्या	०	०	०	०		
गाउँघर /शहरी स्वास्थ्य क्लिनिकको संख्या	संख्या	२६	२६	२६	२६		
संचालनमा रहेको पालिका स्तरीय अस्पतालमा उपलब्ध शैया संख्या	संख्या	०	०	०	०		
महामारी, भाइरसको संक्रमण तथा आपतकालीन उपचारको अभावमा मृत्यु हुने	संख्या	०	०	०	०		
महामारी, भाइरसको संक्रमण तथा आपतकालीन उपचारका लागि उपकरण एवं	संख्या	०	०	०	०		

जनशक्ति सहितको क्वारेण्टीन, आइसोलेशन कक्ष तथा आश्रय स्थाल							
प्रतिफल तह							
स्वास्थ्य क्षेत्रको योजनाबद्ध विकासबाट दक्ष जनशक्ति तथा सुविधायुक्त पूर्वाधारको विकास भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रत्येक वडामा एम्बुलेन्स खरिद कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा
विपन्न वर्ग, महिला, दलित, पिछडिएका क्षेत्र जेष्ठ नागरिकलाई निःशुल्क स्वास्थ्य उपचारको व्यवस्था भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
घुम्ती स्वास्थ्य शिविर कार्यक्रम सञ्चालन र आधारभूत औषधि वितरणबाट नगरवासीमा औषधि प्राप्त गर्न सहजता आएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

५.२ शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन

५.२.१ पृष्ठभूमि

विद्यालयको सहज पहुँच तथा गुणस्तरीय शिक्षा आजको आवश्यकता हो । नजिकको विद्यालय पढ्न पुग्न लाग्ने पैदल दुरी, बालमैत्री विद्यालयका पूर्वाधारहरु, विद्यालयमा पूर्वाधारहरु (भवन, शौचालय, खानेपानी, विद्युत, खेलकूद मैदान, कक्षाकोठा, फर्निचर) पर्याप्तता, नयाँ भवन निर्माणको आवश्यकता, शैक्षिक सामाग्रीहरुको उपलब्धता जस्ता भौतिक पक्षसँग जोडिएको विकासलाई आवधिक योजनाले सम्बोधन गर्नु पर्ने आवश्यकता छ भने शैक्षिक गुणस्तरीयता अभिवृद्धिका लागि विज्ञान प्रयोगशाला, व्यवस्था, विषयगत शिक्षकहरुको व्यवस्था, शिक्षकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने सम्बन्धी कार्यक्रमहरु, विद्यालय सुधार योजना (SIP), शैक्षिक क्यालेण्डर र शैक्षिक योजना तयार भई कार्यान्वयन, सहभागितामुलक सिकाई पध्दति अनुसार पठनपाठन, दिवा खाजा व्यवस्था, शारिरीक एवं मानसिक विकास सम्बन्धी गतिविधिहरु, प्रौढ शिक्षा लगायत वैकल्पिक शिक्षाहरु संचालन, पालिका भित्रै उच्च शिक्षा हासिल गर्ने अवसर जस्ता विषयवस्तुलाई पनि नगरपालिकाले आवधिक योजनामार्फत ध्यान दिन आवश्यक छ । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले तदअनुरूपका विषयवस्तुहरुलाई मंलसेन नगरपालिकाको बर्तमान अवस्थालाई आधार मानी उजागर गरेको छ ।

५.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none">● समावेशी शैक्षिक पूर्वाधारको विकास गर्न सकिने,● सामुदायीक विद्यालयलाई नमुना विद्यालयको रुपमा निर्माण गर्न सकिने,● पठनपाठनलाई गुणस्तरीय बनाई विद्यालय प्रति नागरिकको विश्वास बढाउन सकिने,● विद्यालयमा न्युनतम भौतिक पूर्वाधारको मापदण्ड बनाउन सकिने● मंगला मा.वि. लाई डिप्लोमा प्राविधिक इन्जिनियरीड कलेजका रुपमा विकास गर्न सकिने,● विद्यालयको प्रतिष्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्न सकिने,	<ul style="list-style-type: none">● शिक्षा क्षेत्रमा उपयुक्त लगानीको अभाव● विद्यार्थीको निरन्तरता दर चुनौती पूर्ण हुनु,● विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानी पर्खाल, व्यवसागत कक्षा कोठा, शौचालय जस्ता न्युनतम पूर्वाधारको अभाव,● वाह्य घेरापर्खालको समस्या● गुणस्तर शिक्षामा अभाव निस्क्रीयता● नीजि विद्यालय प्रति बढ्दो आकर्षण हुनु,● शिक्षकले बालबालिका प्रति हेल्चकाई गर्नु● विद्यालय भवनहरु बालमैत्री हुन नसक्नु● विद्यालयमा विद्यार्थीको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दि नहुनु● विद्यालय सँग आर्थिक अभाव हुनु

५.२.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

गुणस्तरीय शिक्षाको पूर्वाधार, मंलसेन नगरपालिकाको समृद्धिको आधार

लक्ष्य,

गुणस्तरिय शिक्षा प्रणाली विकास गर्न प्राविधिक शिक्षाको माध्यमबाट दक्ष तथा प्राविधिक जनशक्तिको विकास गरी शिक्षालाई रोजगारीसँग आबद्ध गराउने ।

उद्देश्य,

सामुदायिक विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर कायम गरी प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षाको विस्तारबाट स्वरोजगारीको अवसर सृजना गर्नु ।

५.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु. - लाखमा
शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन क्षेत्रको नीतिगत तथा संरचनात्मक आधार तयार गर्ने	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन रुपान्तरण कार्यक्रम	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन सम्बन्धि नीति तर्जुमा	२०
		विद्यार्थीको शिप तथा क्षमता सर्वेक्षण	२०
		विद्यालयको नक्शांकन	४००
		नगर शिक्षा योजना २०७८ को प्रभावकारी कार्यान्वयन	२००
		प्रत्येक विद्यालयमा न्यूनतम आधारभूत संरचनाको मापदण्ड निर्माण तथा व्यवस्थापन (वालमैत्री, छात्रामैत्री, अपाङ्गतामैत्री र भूकम्प प्रतिरोधात्मक संरचना),	२०
		विद्यालयमा सुचना प्रविधि सिकाई, उत्पादन तथा नवप्रवर्तन सिकाई कक्षाको स्थापना तथा व्यवस्थापन	१०००
		शिक्षकको क्षमता, शिप तथा विज्ञता अभिलेखीकरण	२००
शैक्षिक कृयाकलापलाई गुणस्तरीय, व्यवहारिक तथा आकर्षक बनाउने	शैक्षिक प्रणाली विकास कार्यक्रम	पढ्दै कमाउदै कार्यक्रमको शुरुवात	५०
		मन्टेश्वरी बाल शिक्षा (बालमैत्री सिकाइ विधि) आयोजना	२०
		एक वडा एक नमुना बालविकास केन्द्रको व्यवस्था	१०००
		बाल तथा आधाभूत तहमा तालिम प्राप्त महिला शिक्षिकाको व्यवस्था	१००
		अन्तर तथा जिल्ला विद्यालय शिक्षक आदान प्रदान कार्यक्रम	३०
		नमुना आवासिय विद्यालय प्रवर्द्धन	३०
		नमुना विद्यालयलाई अनुसन्धान मुलक प्राज्ञिक केन्द्रको रुपमा विकास	१००
		विभिन्न पत्र पत्रिकामा लेख, रचना, अनुसन्धानात्मक कार्यपत्र प्रकाशन गर्ने शिक्षक शिक्षकालाई पुरस्कृत गर्ने	१००
		शैक्षिक गतिविधि आदान प्रदान कार्यक्रम	१००
विद्यालयमा न्यूनतम पूर्वाधारको व्यवस्था	गुणस्तरीय सेवा प्रवाह कार्यक्रम	आईसिटि सेवा तथा व्यवस्थित विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशालाको व्यवस्था	१००
		श्रममा आधारित शैक्षिक प्रणाली	
		दिवा खाजा, सेनीटरी प्याड र नर्स सेवा सहितको विद्यालय सूचना प्रविधिका माध्यमबाट अध्यापनको व्यवस्था गर्न सक्ने विद्यालयको विकास	२००
	संगठनात्मक तथा अतिरिक्त कृयाकलापको विकास	बाल तथा किशोर किशोरी क्लवको गठन र व्यवस्थापन	
		कला तथा साहित्य समुह गठन	१०००
		श्रम समुह सहितका विद्यालय	२०
		खेलकुद समुह सहितका विद्यालय	
		सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक धारको अध्यापन	२००
	आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम पठनपाठन	२०	
	लागत	लाखमा	

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्ट्याईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
नतिजा तह गुणस्तरिय शिक्षा प्रणाली विकास गर्न प्राविधिक शिक्षाको माध्यमबाट दक्ष तथा प्राविधिक जनशक्तिको विकास गरी शिक्षालाई रोजगारीसँग आबद्ध भएको हुने							
प्राविधिक दक्षता सहितको जनशक्ति	प्रतिशत	१	३	४	६	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह सामुदायिक विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर कायम गरी प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षाको विस्तारबाट स्वरोजगारीको अवसर सृजना भएको हुने							
आधारभूत तह सम्मको उत्तिर्ण दर	संख्या	१००	१००	१००	१००	न.पार्श्व चित्र	नपा
माध्यमिक तह (९-१२) को खूद भर्नादर	प्रतिशत	४४.१	५०	५५	६५	न.पार्श्व चित्र	नपा
कक्षा १२ को निरन्तरता दर	प्रतिशत	८०	८५	९०	९५	न.पार्श्व चित्र	नपा
कक्षा ८ सिकाई उपलब्धी दर	प्रतिशत	५४	६०	६५	७५	न.पार्श्व चित्र	नपा
कक्षा ८ को निरन्तरता दर	प्रतिशत	८०	८५	९०	९५	न.पार्श्व चित्र	नपा
बालमैत्री सिकाई विधि अवलम्बल गर्ने विद्यालय	प्रतिशत	६०	६५	७०	७५	न.पार्श्व चित्र	नपा
बालमैत्री आधारभूत पूर्वाधार र सुविधा (भवन, चर्पी, खानेपानी, खेलकुद मैदान, घेरावार, फर्निचर) उपलब्ध विद्यालय	संख्या	०	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
बालमैत्री, छात्रामैत्री, अपाङ्गतामैत्री र भूकम्प प्रतिरोधात्मक संचरना भएको विद्यालय	संख्या	०	१२	१५	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा
आइसिटि सेवा उपलब्ध भएको विद्यालय	संख्या	११	२०	३०	४५	न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवस्थित विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका विद्यालय	संख्या	११	१५	२०	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा

छात्रवृत्ती पाउने विद्यार्थी संख्या	संख्या	६२२५	६५००	७०००		न.पार्श्व चित्र	नपा
वालक्लव गठन भएका विद्यालय	संख्या	११	३०	४५	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (आधारभूत र माध्यमिक)	संख्या	आ. १:२८ मा. १:७६	आ. १:२८ मा. १:६०	आ. १:२८ मा. १:५५	आ. १:२८ मा. १:४०	न.पार्श्व चित्र	नपा
महिला शिक्षकको अनुपात (शिक्षकसंग)	संख्या	४३	४०	३५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
महिलामैत्री विद्यालय	संख्या	११	३०	४५	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
अपाङ्ग मैत्री विद्यालय	संख्या	०	५	७	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
बालमैत्री विद्यालय	संख्या	५	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
विषयगत तालिम प्राप्त शिक्षकहरु	संख्या	८०	९२	१०४	११५	न.पार्श्व चित्र	नपा
दिवा खाजा प्रदान गर्ने विद्यालयहरु	संख्या	४९	६०	६०	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सेनीटरी प्याड र नर्स सेवा उपलब्ध भएको विद्यालय	संख्या	१०	१५	१८	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
विपद, महामारी लगायत विविध कारण बाट भौतिक दूरी कायम राख्दै सूचना प्रविधिका माध्यमबाट अध्यापन गर्ने विद्यालय	संख्या	०	१	३	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
उच्च शिक्षा अध्यापन गर्ने (क्याम्पस) शिक्षण संस्था	संख्या	२	२	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
सिटिइभिटिवाट सम्बद्धनमा संचालित प्राविधिक विद्यालय	संख्या	१	३	४	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक धारको अध्यापन गराउने विद्यालय	संख्या	१	२	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा

आधारभूत तहमा स्थानीय मातृभाषामा पठनपाठन गर्ने विद्यालय	संख्या	४९	५१	५५	५५	न.पार्श्व चित्र	नपा
नियमित अध्ययन गर्न नसक्ने विद्यार्थीका लागि माध्यामिक तह सम्मको खुल्ला शिक्षा वा अनौपचारिक दिने विद्यालय	संख्या	१	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रमबाट लाभान्वित विद्यालय	संख्या	१४	२५	३५	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
जनसंख्या वनोट र भौगोलिक अवस्थाको आधारमा नक्साङ्कन गरी समायोजन तथा एकीकरण भएका विद्यालय	संख्या	२	२	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रममा संलग्न विद्यालय	संख्या	०	०	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
न्यूनतम शैक्षिक पूर्वाधार मापदण्ड तयारीबाट शैक्षिक क्षेत्रको विकासको आधारशिला तयार भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
विद्यालय क्षेत्र समावेशी पूर्वाधार विकास कार्यक्रमबाट विद्यालयमा सहज तथा समावेशी पूर्वाधार विकासको शुरुवात भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
विद्यालय शैक्षिक गुणस्तर सुधार कार्यक्रमबाट विद्यालय क्षेत्रको गुणस्तरीयता अभिवृद्धि भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
एक वडा एक आवासिय व्यवसायिक विद्यालयबाट लक्षित वर्गका विद्यार्थीको आर्थिक सुरक्षण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय भाषामा पाठ्यक्रम विकासबाट स्थानीय पहिचान युक्त विषयमा विद्यार्थी सुसुचित हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.१ पृष्ठभूमि

स्वस्थ खानेपानीको पहुँच सबै नगरवासीको घरमा पुऱ्याउनु नगरपालिकाको कर्तव्य हो । तसर्थ नगरपालिकाले असुरक्षित खानेपानी सेवा (कुवा, इनार, खोला, नदी, ढुङ्गेधारा) को उपभोग क्रमिक रूपमा घटाउन निजी तथा सार्वजनिक पाइप धारा नपुगेका वस्तीहरू, खानेपानी श्रोत (मुहान) नभएका वस्तीहरूमा खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसका लागि श्रोत पहिचान एवं वर्षात पानी संकलन, खानेपानीमा छुवाछुत प्रथा, खुल्ला दिशामुक्त क्षेत्रहरू, फोहोरमैला व्यवस्थापन (श्रोतमा नियन्त्रण), खानेपानी एवं फोहोरमैला व्यवस्थापनमा निजी, खानेपानी एवं फोहोरमैला समबन्धी आयोजनाहरूको दीगोपना, गैरसरकारी संस्थाहरूसंग साभेदारी, फोहोरमैला विसर्जन, ढल निकास व्यवस्थापन जस्ता पक्षहरूमा नगरपालिकाले ध्यान दिन आवश्यक हुन्छ । यस सन्दर्भमा प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाईको अवस्थालाई सुदृढ बनाउन काम गर्ने छ ।

५.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ● खानेपानी तथा सरसफाईका संरचनाहरू निर्माण हुनु । ● पर्याप्त मात्रामा पानीका स्रोत हुनु । ● एक घर एक धारा अवधारणा हुनु । ● मर्मत सम्भार कोष, देरालो व्यवस्था हुनु । ● बजार क्षेत्रमा प्रसोधित पानी वितरणको लागि फिल्टरको व्यवस्था हुनु । 	<ul style="list-style-type: none"> ● निर्माणाधिन, निर्माण भई सकेका संरचनाहरू मापदण्ड र दिगो नहुनु । ● पानीका स्रोतहरूको प्रभावकारी संरक्षण नहुनु । ● आर्थिक र स्रोतको अभावमा घरघरमा धारा नहुनु । ● मर्मत सम्भार कोष र हेरालोको व्यवस्था कानुनी रूपमा प्रभावकारी नहुनु (दर्ता, नविकरण र कोषको परिचालन कार्य विधिको अभाव) ● दिगो सरसफाई, वातावरणिय प्रभावकारिताको मूल्यांकन नहुनु । सबै संस्थामा खानेपानी मिटरको व्यवस्था नहुनु ।

५.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

पिउने पानीको सर्वसुलभता र शुद्धता, स्वस्थ जीवनको आधार,

लक्ष्य,

सबै नागरिकलाई स्वच्छ, सफा, सुरक्षित खानेपानी वितरण गर्ने र सरसफाईमा जनचेतना अभिवृद्धि गरी स्वस्थ समाजको निर्माण गर्ने,

उद्देश्य,

स्वच्छ, सफा, सुरक्षित खानेपानीको वितरण तथा व्यवस्थित सरसफाईबाट स्वस्थ समाजको निर्माण भएको हुनेछ ।

५.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
खानेपानी व्यवस्थापनका लागि संरचनात्मक व्यवस्थाको विकास गर्ने	खानेपानी आयोजना व्यवस्थापन तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम	एकीकृत खानेपानी व्यवस्थापन ऐन	२०
		खानेपानी व्यवस्थापनको न्युनतम मापदण्ड निर्माण	५
		खानेपानी वितरणको तथ्याङ्क अद्यावधिक	१५
		खानेपानी उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धि	२०
		नगर स्तरीय खानेपानी बोर्डको स्थापना	१००
		एक घर एक धाराको व्यवस्था	५००
शुद्ध तथा प्रशोधित खानेपानी प्रणालीको व्यवस्था गर्ने	खानेपानी वितरण प्रणाली	खानेपानीको स्रोत व्यवस्थापन तथा शुद्धिकरणको व्यवस्था	२००
		पानीको परम्परागत स्रोतको संरक्षण, शुद्धिकरण तथा व्यवस्थापन	५०
		वस्ती स्तरमा सामुदायिक पाइपमा आधारित खानेपानी व्यवस्थापन	२००
		मर्मत सम्भार कोषको स्थापना	३००
		लिफ्टिङ सहितको प्रविधि मैत्री खानेपानी वितरण प्रणालीको विकास	२०
		खानेपानी संयन्त्रको मर्मत संभारमा उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धि	३००
फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गर्ने	फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	मंगलसेन बजार लगायतका नगर उन्मुख क्षेत्रको फोहोर मैला व्यवस्थापनकालागि उपयुक्त क्षेत्रको विकास	३००
		फोहोर व्यवस्थापनका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने	१००
		साधारण खाल्टे शौचालय घरधुरी प्रयोग गर्ने घरधुरीका लागि प्यान भएको शौचालय निर्माणमा अनुदान	२००
		नगर क्षेत्रबाट निस्कासित फोहोरको वर्गीकरण गरी संकलन तथा व्यवस्थापन	१००
		घर आँगन तथा शौचालयबाट निष्कृत जैविक फोहोरलाई प्रांगारिक मलका रूपमा व्यवस्थापन	२०
		नगर क्षेत्रमा उत्पादित जैविक फोहोरलाई ग्रामिण क्षेत्रमा मलको रूपमा प्रयोग गर्ने प्रणालीको विकास	५००
		नगर क्षेत्र भित्र प्लाष्टिकको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने	
		नगर क्षेत्रमा व्यवस्थित ढल निकासको व्यवस्था गर्ने	२००
		सडक, भू उपयोग लगायतका योजनामा खानेपानी तथा सरसफाईको योजनालाई समेट्ने	१००
लागत लाखमा			३२५०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : सबै नागरिकलाई स्वच्छ, सफा, सुरक्षित खानेपानी वितरण गर्ने र सरसफाईमा जनचेतना अभिवृद्धि गरी स्वस्थ समाजको निर्माण भएको हुने							
भाडा पखाला लगायत पानी जन्य संक्रमण दर	संख्या (प्रतिहजार)	१०६२	८००	७००	५००	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : स्वच्छ, सफा, सुरक्षित खानेपानीको वितरण तथा व्यवस्थित सरसफाईबाट स्वस्थ समाजको निर्माण भएको हुने ।							
पाइपलाइनको निजी धारा उपलब्ध भएका घरधुरी	प्रतिशत	४०	४५	५०	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
पाइपलाइनबाट वितरित खानेपानी उपभोग गर्ने घरधुरी (निजी तथा सामुदायिक धारा समेत)	प्रतिशत	४२	४५	६०	७९	न.पार्श्व चित्र	नपा
उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत	०	०	१२	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कुवा, मुल, ढुङ्गेधाराको पानी उपभोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत					न.पार्श्व चित्र	नपा
नदी, खोला, कुलोको पानी उपभोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	१०	८	६	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्वच्छ (प्यान भएको) शौचालय भएका घरधुरी	प्रतिशत	९६	९६	९७	९९	न.पार्श्व चित्र	नपा
शौचालय नभएका तथा खुल्ला क्षेत्रमा शौच गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	३.५	२	०	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
फोहोरको वर्गीकरण गरी बिसर्जन गर्ने परिवार	प्रतिशत	५	८	१०	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
नागरिकमा सरसफाई सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
लक्षित वर्गलाई पानी शद्धिकरण वारे ज्ञान भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
फोहोर व्यवस्थापन तथा प्रशोधन केन्द्र निर्माणबाट फाहोर मैला व्यवस्थापन सहज भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवस्थित ढल निर्माण योजना निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

५.४.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक समावेशीकरणलाई सामुदायिक रूपमा मजभूत बनाउन सकेको खण्डमा मात्र लक्षित समुदायको आवाज नीतिगत तहमा पुग्न सक्छ। त्यसका लागि लक्षित वर्गको भौतिक, आर्थिक तथा मानवीय क्षमता उच्च स्तरमा बढ्नु पर्ने हुन्छ। त्यसका लागि नगरपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण संरचना निर्माण, लैङ्गिक हिंसा तथा महिला, बालबालिका माथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, भेदभाव नियन्त्रण, बालमैत्री स्थानीय शासन, हिंसा पीडित महिला, बालबालिकाहरुको कानुनी उपचार एवं व्यवस्थापनका लागि एकद्वार प्रणाली, जातिय छुवाछुतमुक्त क्षेत्र, दलित जनजाति पिछडिएका वर्ग आय आर्जन, संघ संस्थाहरुको नेतृत्वमा सहभागिता, निर्णयमा पहुच, क्लव तथा आश्रय/पुनर्स्थापना केन्द्रहरु संचालन एवं व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा एवं क्षमता विकास जस्ता पक्षमा काम गर्नु पर्ने हुन्छ। यस सन्दर्भमा प्रस्तुत आवधिक योजनाले महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग केन्द्रित नीति तथा कार्यक्रम हरु तय गर्नेछ।

५.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ लक्षित वर्गहरुलाई विभिन्न प्रकारका आर्थिक सुविधाहरु प्राप्त हुनु। ➤ भेदभाव रहित समाजको कानुनी मान्यता प्राप्त हुनु। ➤ हिंसा पीडित महिलाहरुको लागि उद्धार राहत र मनोपारामर्स केन्द्रको स्थापना हुनु। ➤ नगर, वडा स्तरिय संञ्जाल गठन हुनु। ➤ नगर र वडा स्तरमा छाउगोठ मुक्त हुनु। ➤ बालविवाह र बहुविवाह जनचेतना र कानुनी मान्यता प्राप्त भएको। ➤ लैसस तथा बालकोष नीति ➤ सामाजिक कुप्रथाको अन्त्य गरी सामाजिक विविधता र सदभाव कायम गरी लैङ्गिक भेदभाव मुक्त समाज निर्माण गर्न सकिने। ➤ जातजाती धर्म र संस्कृतिको संरक्षण गर्दै सामाजिक रितिरिवाज चालचलन आदिको विकास गर्न सकिने। ➤ दलित, असाहाय, सुकुम्वासी, पिछाडी परेका समुदायमा लक्षित वर्ग विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरी जीवनउत्थानका विषयमा अगाडि बढाउने। ➤ राज्यद्वारा लागु गरिएको सामाजिक समावेशीकरण सिद्धान्तहरुलाई अवलम्बन गरी सामाजिक विभेदको अन्त्य गर्न सकिने। ➤ जनचेतनामूलक कार्यहरु सञ्चालन गरी समानता र समावेशीकरण उन्मुख समाजको निर्माण गर्न सकिने। ➤ समावेशी शिक्षाको विकास गरी लक्षित वर्गलाई रोजगारी तथा आयआर्जनका कार्यमा आबद्ध गराउन सकिने। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ लक्षित वर्गहरुको पहुँच नहुनु ➤ समुदायमा छुवाछुत र भेदभाव कायम नै रहनु। ➤ विकास निर्माणका कृयाकलापहरुमा महिला सहभागिता न्यून रहनु (समान ज्यालन नपाउनु) ➤ पीडित महिलाहरुको लागी परिवार तथा समाजले सहयोग नगर्नु। कानुनी उपचार सहजै प्राप्त नगर्नु। ➤ संञ्जालको क्षमता अभिवृद्धि, आर्थिक तथा कोषको अभाव कानुनी मान्यता, दर्ता र संस्थागत विकासको अभाव। ➤ छाउगोठ मुक्त भएता पनि पूर्ण रूपमा न्यूनिकरण नभएको। ➤ बाल विवाह र बहुविवाह गर्ने संख्यामा न्यूनिकरण नभएको। विकास निर्माणका किर्याकलापहरुमा नागरिकको अर्थपूण सहभागिता नहुनु।

५.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

समतामुलक समाजको निर्माण गर्ने

लक्ष्य,

विकासमा सबै नागरिकको अपनत्व कायम गर्न महिला, बालबालिका दलित, अपांग, पिछडिएका समुदाय, अल्पसंख्यक समुदाय आदिको अर्थपूर्ण सहभागिता वृद्धि गर्ने,

उद्देश्य,

नेपालको संविधानले लक्षित वर्ग भनी निर्देशित गरेका समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै आत्मासम्मान, लैङ्गिक, वर्गीय तथा जातिय विभेदको अन्त्य, सार्वजनिक सेवा सुविधामा समान हक, निर्णय र नेतृत्वतहमा सहज पहुँच अभिवृद्धि गरी सभ्य, न्यायिक र समावेशी समाज निर्माण गर्नु ।

५.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
बालमैत्री पूर्वाधारको विकास	बालमैत्री शिक्षण सिकाइ कार्यक्रम	विद्यालयमा बालमैत्री संरचनाको निर्माण	२००
		मन्टेश्वरीमा आधारित सिकाइको अवलम्बन	१००
		बालबालिका मैत्री पार्क तथा हरियाली क्षेत्रको निर्माण	१००
		बालबालिका मैत्री पोषण युक्त खाना र खाजाको व्यवस्थापन	२००
		वडास्तरीय बालसंजाल, समूह, क्लव गठन	
		सुचना प्रविधि मैत्री शिक्षण सिकाइको व्यवस्था	१००
किशोर किशोरीको व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	किशोर किशोरी लक्षित रोजगारीता (रोजगारी प्राप्त गर्न सक्ने क्षमता) अभिवृद्धि कार्यक्रम	किशोर किशोरीको शिप, रुचि, क्षमता अभिलेखीकरण	२०
		विद्यालय स्तरका किशोर किशोरीलाई व्यवसायिक कृषि तथ उद्यम विकासमा संलग्न गराउने	२०
		पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन	५०
		प्राविधिक रुचि भएका किशोर किशोरीलाई तदनुसरूपको तालिमको व्यवस्था	२०
		पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धि आयोजनामा युवाको श्रम अभियान	५०
		पुर्नस्थापना केन्द्र (Safe House) प्रभावकारीता अभिवृद्धि कार्यक्रम	५०
		छाउपडी छुवाछुत जस्ता कुरुतिहरु निरुत्साहित गर्न चेतनामूलक कार्यक्रम	३०
		किशोर किशोरी लक्षित अन्तरपालिका कार्यक्रम	५०
		किशोर किशोरी लक्षित प्राज्ञिक कार्यक्रम सञ्चालन	२०
आर्थिक रुपमा सकृय जनसंख्याको सुरक्षण तथा उत्पादनशील प्रयोग	महिला उद्यमशीलता तथा सुरक्षण कार्यक्रम	महिला उद्यमशीलता, क्षमता तथा सीप विकास कार्यक्रम	५०
		महिला संजाल तथा आमा समूहहरुको क्षमता अभिवृद्धि	२००
		महिला सहकारी संस्था तथा आवद्ध सदस्यको उद्यमशीलता अभिवृद्धि	२०
		एकल महिला तथा पुरुष सुरक्षा कोषको स्थापना	५०
		कृषि, पशुपंक्षी, स्वास्थ्य, इन्जिनियरिङ लगायत क्षेत्रमा संलग्न महिला तथा पुरुष प्राविधिको लगत संकलन तथा नगरपालिकाको विकासमा उनीहरुको योगदानका लागि आल्मुनाइको स्थापना	२०

		लक्षित वर्गहरूको लागि आवश्यक वित्तिय स्रोतको व्यवस्था	१०
		पछाडि परिएका महिलाहरूको लागि आर्थिक सशक्तिकरण गर्न जीवीकोपार्जन कार्यक्रम	२०
		हिंसापीडित महिलाको उद्धार, राहत, मनोसामाजिक परामर्श र कानूनी उपचारका लागि पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना	५०
		बाल विवाह, बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, बेचबिखन, दुर्व्यवहार, घरेलु हिंसा आदि घटनाको अभिलेखीकरण	१०
अपाङ्गता फरक क्षमता भएका व्यक्ति, मनोवैज्ञानिक प्रभाव परेका व्यक्तिको सुरक्षण तथा उत्पादनशीलता बृद्धि	अपाङ्गता फरक क्षमता भएका व्यक्ति, मनोवैज्ञानिक प्रभाव परेका व्यक्तिको सुरक्षण कार्यक्रम	क्रियाशील अपाङ्गता क्लवको गठन तथा विस्तार	५
		भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको व्यवसायिक सिप तथा क्षमता अभिलेखीकरण तथा तदनुसृतको क्षमता विकास	१०
		अपाङ्गता सुरक्षण कोषको स्थापना	१००
		अपाङ्गता वर्गीकरण कार्यक्रम	१०
जेष्ठ नागरिक जिवनयापनलाई सहज बनाउने	जेष्ठ नागरिक सुरक्षण तथा स्याहार सम्भार कार्यक्रम	सम्पूर्ण जेष्ठ नागरिक, असहाय, अशक्त, वेवारिसे ज्येष्ठ नागरिकको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने	१००
		स्थानीय संस्थाबाट संचालित ज्येष्ठ नागरिक हेरचाह केन्द्र, दिवा सेवा केन्द्र वा क्लवको क्षमता अभिवृद्धि	१००
		सामाजिक सुरक्षा भत्ताको प्रयोगको नियमन	
		जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्रको स्तरोन्नति तथा १ वडामा १ स्याहार केन्द्र स्थापना	१००
		जेष्ठ नागरिकलाई घरमै स्वास्थ्य सुविधा तथा स्याहार कार्यक्रम	५०
लागत	लाखमा		१५५०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/ ७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८	२०८४/८५		
प्रभाव तह : विकासमा सबै नागरिकको अपनत्व कायम गर्न महिला, बालबालिका दलित, अपांग, पिछडिएका समुदाय, अल्पसंख्यक समुदाय आदिको अर्थपूर्ण सहभागितामा वृद्धि भएको हुने							
बालविवाहको दर	प्रतिशत	७	५	३	२	न.पाश्वर् चित्र	नपा
असर तह : नेपालको संविधानले लक्षित वर्ग भनी निर्देशित गरेका समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै आत्मासम्मान, लैङ्गिक, वर्गीय तथा जातिय विभेदको अन्त्य, सार्वजनिक सेवा सुविधामा समान हक, निर्णय र नेतृत्वतहमा सहज पहुँच अभिवृद्धि गरी सभ्य, न्यायिक र समावेशी समाज निर्माण गर्नु ।							
महिला							
महिलाको औषत आयु	प्रतिशत	६४%	६%	६८%	६८%	२०७८ को सर्वे अनुसार	नपा
रोजगारी, पेशा, व्यवसायमा महिलाको उपस्थिति	प्रतिशत	१०%	२०%	२५%	३०%	संख्याको आधारमा	नपा
महिला साक्षरता दर	प्रतिशत	९५%			९५%		नपा
राष्ट्रपति महिला उत्थान कार्यक्रमवाट लाभान्वित महिला	प्रतिशत	५%	५%	५%	७%		नपा
व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त महिला	संख्या	१००	१५०	२००			नपा
महिला उद्यमशीलता, क्षमता तथा सीप विकास कार्यक्रमका लागि बजेट व्यवस्था	रु.	१०,००,०००	१०,००,०००	१०,००,०००	५०,०००		नपा
सम्पति माथी स्वामित्व भएका महिला	संख्या	१०%	१०%	१२%	२०%	म.न.पा. मा	नपा
घरव्यवहार तथा कारोबार सम्बन्धी निर्णयमा महिला सहभागी हुने परिवार	संख्या	१०%	१२%	१४%	३०%	म.न.पा. मा	नपा
महिला संजाल तथा आमा समूहहरु	संख्या	११०		१२०%	१५०	म. वा. शा. वाट	नपा
अन्तरपाटी महिला संजाल	प्रतिशत	१			१	एक वडा गठन	नपा
महिला सहकारी संस्था	प्रतिशत	६			६	म.न.पा. मा दर्ता	नपा
महिला सहकारी संस्थामा आवद्ध सदस्य	प्रतिशत	१५००	१६००	१७००	२०००	सहकारी को सदस्य अनुरूप	नपा

वहुविवाह दर	संख्या	२%			५%		नपा
प्रतिफल तह							
शिक्षित बालिका सुनौलो भविष्यको आधार कार्यक्रम सञ्चालनबाट बालबालिकाको गुणस्तरीय, स्वच्छ तथा सहज तरिकाले जीवनयापन गर्न पाउने कुराको प्रत्याभूति भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
लिंगका आधारमा गरिने छुवाछुत तथा तथा भेदभाव अन्त्यकालागि योगदान पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
लक्षित वर्गको सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक क्षेत्रमा सम्बन्धित वर्ग समुदायको शसक्तिकरणमा टेवा पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
लक्षित वर्गका लागि उद्यमशील बन्ने सहजता भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
पुनर्स्थापना केन्द्र, महिला तथा ज्येष्ठ नागरिक सामुदायिक भवन निर्माणबाट लक्षित वर्गलाई सहजता भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
हिंसा पिडित महिला सहयोग, महिला सहकारी सञ्चालनका लागि तालिम र वीउ पूँजी कोषको व्यवस्थाबाट हिंसा पिडित महिलाको जीवन यापनमा सहजता आएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

५.५ युवा तथा खेलकुद

५.५.१ पृष्ठभूमि

युवाको सन्दर्भमा राज्यले केही पक्षहरूलाई विशेष ध्यान दिन आवश्यक हुन्छ । युवालाई दक्ष मानव संसाधनका रूपमा विकास गर्नु आजको अपरिहार्यता हो । त्यसका लागि व्यवसायिक एवं प्राविधिक शिक्षा संचालन एवं व्यवस्थापन, उद्यमशिलाता विकास एवं स्वरोजगार सिर्जना तथा विभिन्न संघ, संस्थाहरूमा सहभागिता एवं निर्णय तहमा पहुँच जस्ता पक्षहरूमा सहजीकरण गर्ने काममा नगरपालिकाले भूमिका खेल्न सक्छ भने अर्को तर्फ खेलकुद सम्बन्धी संरचना एवं पूर्वाधारको (खेल मैदान, कभर्ड हल) निर्माण, खेलकुदको विकास एवं प्रवर्द्धन, प्रशिक्षण, प्रतियोगिता सञ्चालन गरी युवाको विकासमा पनि भूमिका खेल्न सक्छ । प्रस्तुत आवधिक योजनाले ती पक्षहरूलाई जोड दिएको छ ।

५.५.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none">➤ युवा रोजगारी सृजना गर्न आधुनिक कृषि प्रणाली, बेमौसमी खेती, तरकारी खेती लगायतमा सहूलियत र प्रशिक्षण तालिमको व्यवस्था गर्ने ।➤ प्राविधिक शिक्षा प्रणाली लागु गरी प्रविधीयुक्त युवा जनशक्तिको विकास गर्ने ।➤ युवा समावेशिता, युवा जागरण, युवा जोश र जागरको मुल्यांकन गरी विकास निर्माणका कायमा उर्जाशिल बनाउन सकिने ।➤ फुटबल, भलिबल, क्रिकेट, एथलेटिक्स, कबडि, टेबल टेनिस, योगशिविर, लगायतका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्न सकिने➤ योग्य प्रशिक्षकको व्यवस्था गरी युवा खेलकुदको विकास गर्न सकिने ।	<ul style="list-style-type: none">➤ प्रविधीयुक्त युवा जनशक्तिको अभाव रहेको ।➤ आधुनिक कृषि क्षेत्रमा युवाको संलग्नता वृद्धि गर्ने चुनौती ।➤ रोजगारीको प्रमुख श्रोतको रूपमा वैदेशिक रोजगारीलाई अवलम्बन गरिएको ।➤ युवा विकास तथा खेलकुद क्षेत्रका लागि आवश्यक भौतिक संरचनाको अभाव रहेको ।➤ खेलकुदका लागि छुट्टै कोच र राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय प्रशिक्षकको अभाव रहेको ।➤ खेलसँग सम्बन्धित खेलाडी बेरोजगार हुनु र पलायनको समस्या हुनु ।➤ खेलमैदान निर्माणका जग्गा व्यवस्थापनको समस्या ।➤ खेलकुदलाई व्यावसायिक रूपमा विकास गरी जीवन यापनको माध्यमको रूपमा विकास गर्न नसकिनु ।

५.५.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

युवा स्वरोजगार, खेलकुदको विकास, समृद्ध पालिकाको बलियो आधार

लक्ष्य,

युवालाई खेलँग आवद्ध गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय युवा खेलाडीको उत्पादन का साथै युवा उद्यमशिलता वृद्धि गरी रोजगारी वृद्धि गर्ने,

उद्देश्य,

युवाहरूको सर्वाङ्गिक विकासका लागि उद्यमशीलता, रोजगारिता शिक्षित, सिर्जनशीलताको विकास हुनुका साथै समग्र खेलकुद क्षेत्रमा प्रतिभाशाली खेलाडीहरूको उत्पादन भई आन्तरिक तथा बाह्य क्षेत्रमा पालिकाको प्रचारप्रसार गर्नु ।

५.५.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
युवा परिचालन रणनीति तयार गर्ने	आर्थिक रुपान्तरणका लागि युवाको परिचालन कार्यक्रम	युवा परिचालन नीति तर्जुमा	२०
		उमेर समूह, शैक्षिक योग्यता, शिप, दक्षता तथा रुचिका आधारमा युवा वर्गीकरण	२०
		नगरपालिकासँग सम्बन्धित दक्ष तथा विभिन्न क्षेत्रमा बौद्धिकता भएका युवाको आल्मुनाई निर्माण	१०
		नगरपालिकाको पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नती जस्ता कृयाकलापमा युवाको परिचालन	१००
		विद्यालय स्तरबाट नै किशोर किशारीलाई आयमूलक व्यवसायिक सिप विकास तालिम तथा प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्था	२००
		वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाको लगत संकलन गर्ने	१०
युवा रोजगारीलाई व्यवस्थित र पूजीनिर्माण युक्त बनाउने	युवा रोजगारीता सुरक्षण गर्ने	नगरपालिकाबाट देश भित्रै वा देश बाहिर रोजगारीको शिलशिलामा जाने युवाले अनिवार्य रुप नगरपालिकामा दर्ता गर्नु पर्ने अभ्यासको शुरुवात	१०
		वैदेशिक रोजगारमा जाने युवालाई उसको रोजगारी अनुसारको तालिमको व्यवस्था	५०
		विप्रेक्षणको उत्पादनशील प्रयोगका लागि युवा वर्गलाई प्रशिक्षण कार्यक्रम	२०
		उत्पादनशील तथा आयमुलक क्षेत्रमा युवा विप्रेक्षण तथा नगरपालिका सहलगानी कार्यक्रम	१००
खेलकुद विकासको आधार तायर पार्ने	खेलकुद पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	एक विद्यालय एक खेलकुद मैदान	१००
		नगरपालिका स्तरीय कबडहल को स्थापना	५०
		एक विद्यालय एक खेलकुद शिक्षक	५०
		खेलाडी विद्यार्थीको पहिचान र विशेष प्रशिक्षण	५०
		नगरपालिकाको पहिचान दिने विशेष खेलको अभ्यास तथा प्रशिक्षण	५०
		Training Center को स्थापना	५०
		अन्तर विद्यालय खेलकुद कार्यक्रम	५०
		अन्तरपालिका खेलकुद कार्यक्रम	५०
अन्तर प्रदेश खेलकुद कार्यक्रम	५०		
जम्मा लाखमा			१२४०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : युवालाई खेल सँग आबद्ध गरी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय युवा खेलाडीको उत्पादनका साथै युवा उद्यमशिलता वृद्धि गरी रोजगारी वृद्धि हुने							
राष्ट्रिय स्तरका खेलाडी	संख्या	०	२	२	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : युवाहरुको सर्वाङ्गण विकासका लागि उद्यमशीलता, रोजगारीता शिक्षित, सिर्जनशीलताको विकास हुनुका साथै समग्र खेलकुद क्षेत्रमा प्रतिभाशाली खेलाडीहरुको उत्पादन भई आन्तरिक तथा बाह्य क्षेत्रमा पालिकाको प्रचारप्रसार भएको हुने							
युवाहरुको कूल बेरोजगारीता	प्रतिशत	२०	१९	१५	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
आयमूलक व्यवसायिक सिप विकास तालिम तथा प्राविधिक शिक्षा हासिल गरेको युवा	संख्या	०	२००	५००	१०००	न.पार्श्व चित्र	नपा
आयमूलक व्यवसायिक सीप विकास तालिमबाट रोजगार तथा स्वरोजगार युवा	संख्या	०	३००	४००	८००	न.पार्श्व चित्र	नपा
उद्योग, व्यापार व्यवसायमा युवाहरुको आवद्धता	प्रतिशत	५	७	१०	१५	न.पार्श्व चित्र	नपा
आयमूलक व्यवसायिक सिप विकास तालिमबाट रोजगार तथा स्वरोजगार युवा	संख्या	०	१५०	२००	२५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
युवा खेलकुद अभ्यास प्रशिक्षण केन्द्र	संख्या	०	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
कवर्डहल तथा खेलकुद मैदान	संख्या	०	०	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
पालिका स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता	संख्या	०	२	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
युवा उद्यमशिलता, क्षमता विकास तथा स्वरोजगार कार्यक्रमबाट युवा रोजगारीमा अभिवृद्धि भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
प्राविधिक युवा जनशक्तिको विकास तथा परिचालनबाट क्षमतावान मानव संसाधनको उत्पादन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
खेलकुदको सम्भाव्यता अध्ययन तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम						न.पार्श्व चित्र	नपा
युवा खेलाडीको क्षमता तथा मनोबल अभिवृद्धिमा योगदान पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
						न.पार्श्व चित्र	नपा
						न.पार्श्व चित्र	नपा

५.६ कला भाषा, साहित्य तथा संस्कृति

५.६.१ पृष्ठभूमि

समाजमा विद्यमान भाषा साहित्य कला तथा संस्कृतिको सम्बर्द्धन सामाजिक विकासको मेरुदण्ड हो । लोपोन्मुख भाषा, संस्कृति तथा कलाको संरक्षण, जातिय तथा साँस्कृतिक विविधता एवं चाडपर्व मेलाहरु आयोजना, ऐतिहासिक परातात्विक, धार्मिक, महत्वका दरवार, कोट, गुम्वा मठमन्दिर, चाडपर्वहरुको अभिलेख एवं संरक्षणले मंलसेन नगरपालिकाको पहिचानलाई उचाईमा पुऱ्याउन योगदान गर्छ । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकाको कला, भाषा, साहित्य तथा संस्कृतिलाई उजागर गर्ने प्रयत्न गरेको छ ।

५.६.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none">➤ होरी, धमारी, पुतला, नेउल्या, सरु, हुडकेउली, पञ्चेवाजा संरक्षण गर्नेकला, भाषा र संस्कृति संरक्षण गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिने ।➤ उचित तालिम र कक्षा सञ्चालन गरी भाषा कला जगेर्ना गर्न सकिने ।➤ पाठ्यक्रममा स्थानीय भाषा समावेश गर्न सकिने ।➤ देउडा संस्कृतिलाई विकास तथा विस्तार गर्न सकिने ।➤ कला तथा साहित्यिक सिर्जनाका कार्यक्रम सञ्चालन गरी स्थानीय कला र संस्कृतिको जगेर्ना गर्न सकिने ।➤ भाषा तथा साँस्कृतिक संग्रहालयहरुको निर्माण गरी आर्थिक पर्यटन व्यवसायको विकास गर्न सकिने ।➤ भाषा संस्कृति तथा साहित्यको विकासका लागि साहित्यिक पत्रिका सञ्चालन र प्रकाशन गर्न सकिने ।	<ul style="list-style-type: none">➤ स्थानीय भाषाहरु लोपोन्मुख हुँदै गएकोले सोको जगेर्ना गर्ने चुनौती रहेको ।➤ नयाँ पुस्तामा भाषा संस्कृति प्रती घटदो रुची ।➤ बढदो पश्चात्य प्रभाव ।➤ साँस्कृतिक संग्रहालयहरुको निर्माण र भाषा संस्कृतिको जगेर्ना गर्ने चुनौती ।➤ साहित्यिक कृतीको प्रकाशनको समस्या, साहित्यकारलाई प्रोत्साहान र पुरस्कारको व्यवस्था नहुनु ।➤ कला, भाषा, संस्कृति तथा साहित्य संरक्षण गर्ने नीति राज्यको मुख्य नीतिको रुपमा कार्यान्वयन हुन नसक्नु ।➤ आर्थिक अभाव हुनु, योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु ।➤ पालिकामा भाषा तथा संस्कृति विद्को अभाव हुनु र भएका समेत पलायन हुने अवस्था विद्यमान हुनु ।

५.६.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

मंलसेनको पहिचान कला भाषा, साहित्य तथा संस्कृतिको संरक्षण

लक्ष्य,

लोपोन्मुख हुँदै गएको भाषाहरु अछामी, मगर आदिको लिपिवद्ध गर्ने तथा मंलसेन नगरपालिकाको कला, भाषा र संस्कृति संरक्षण गर्ने,

उद्देश्य,

लोपोन्मुख भाषाहरु लिपिवद्ध भई कला, भाषा, साहित्य तथा संस्कृतिमा अनुपम पालिकाको रुपमा परिचित हुने ।

५.६.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
स्थानीय भाषा तथा साहित्यको संरक्षण गर्ने	भाषा साहित्य संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थानीय संस्कृति, भाषा, साहित्य तथा कलाको अभिलेखीकरण	१०
		विद्यालयमा भाषा साहित्य तथा कला केन्द्रको स्थापना	५०
		स्थानीय कला, भाषा र साहित्यलाई अवलम्बन गर्ने स्रस्टालाई सम्मान	२०
		स्थानीय मातृभाषामा पाठ्यक्रम विकास र शिक्षण	२०
		सांस्कृतिक सँग्रहालय र कला केन्द्रको स्थापना	५०
		स्थानीय संस्कृति, कला, सम्पदा र साहित्य सम्बन्धी भएका अध्ययन तथा अनुसन्धान	५०
		स्थानीय भाषा, कला, संस्कृति, सम्पदा, साहित्यमा आधारित कृतिको नियमित प्रकाशन	१०
		प्राचीन गुम्बा, मठ मन्दिर, सम्पदाहरुको अभिलेखन, मर्मत संभार र स्तरोन्नती	२०
		संस्कृति तथा सम्पदाको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गुरुयोजना निर्माण	२०
लागत लाखमा			२६०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : लोपोन्मुख हुँदै गएको भाषाहरुको लिपिवद्ध गर्ने तथा मंलसेन नगरपालिकाको कला, भाषा र संस्कृति संरक्षण भएको हुने							
संस्थागत साहित्यिक तथा अनुसन्धानात्मक प्रकाशन	संख्या	०	१	२	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : लोपोन्मुख भाषाहरु लिपिवद्ध भई कला, भाषा, साहित्य तथा संस्कृतिमा अनुपम पालिकाको रुपमा परिचित हुने ।							
संरक्षण गर्नुपर्ने स्थानीय संस्कृति तथा चाँडपर्व	संख्या	२	२	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
कला, भाषा, संस्कृति र साहित्यमा जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रको प्रतिनिधित्व गर्ने स्रष्टा	संख्या	०	१	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
संरक्षित कला, संस्कृति र सम्पदाका प्रकार	संख्या	०	२	२	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय लोपोन्मुख भाषाहरु	संख्या	१	१	१	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
वोलीचालीका स्थानीय भाषाहरु	संख्या	१	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय भाषा, कला, संस्कृति भल्किने म्युजियम तथा कला केन्द्र	संख्या	०	०	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय संस्कृति, कला, सम्पदा र साहित्य सम्बन्धी भएका अध्ययन तथा अनुसन्धान	संख्या	०	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय भाषा, कला, संस्कृति, सम्पदा, साहित्यमा आधारित नियमित प्रकाशन	संख्या	०	०	०	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
स्थानीय जातजातिको मौलिक कला संरक्षण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
नगरपालिकाको साहित्य क्षेत्रको उत्थानमा योगदान पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
						न.पार्श्व चित्र	नपा
						न.पार्श्व चित्र	नपा

परिच्छेद छ : पूर्वाधार विकास

६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

६.१.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाले सार्वजनिक निर्माण, मनोरन्जन पार्क, बालउद्यान, शौचालय, वसपार्क, विश्राम स्थल एवं वस प्रतिक्षालय, खेल मैदान तथा रंगशाला निर्माण, भू-उपयोग सम्बन्धी विस्तृत अध्ययन, नीति एवं मापदण्ड, भवन निर्माण मापदण्ड, साना शहर बस्ती विकास, सुरक्षित आवास तथा बस्ती विकास एवं औद्योगिक क्षेत्र पहिचान एवं पूर्वाधार निर्माण जस्ता पक्षहरूलाई व्यवस्थापन गर्न सकेको खण्डमा मात्र दीगो विकासको आधारशिला निर्माण हुन्छ। तसर्थ मंलसेन नगरपालिकाका बस्ती, आवास तथा सार्वजनिक निर्माणको दीगो व्यवस्थापनका लागि त्यस्ता पक्षको योजनाबद्ध विकासको आवश्यकता हुन्छ।

६.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ खरको छानो भएका घरहरूमा टिनको छानो निर्माण गर्न सकिने। ➤ जोखिमयुक्त बस्तीहरूलाई विस्थापन गरी सुरक्षित आवास क्षेत्रको विकास गर्न सकिने। ➤ विद्युत सुविधा नपुगेका विपन्न वर्ग तथा समुदायमा निःशुल्क विद्युत मिटर वितरण गर्न सकिने। ➤ बजार तथा आवास क्षेत्र व्यवस्थित गरी सरकारी मापदण्ड बामोजिमको बस्ती विकास गर्न सकिने। ➤ भुकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण निर्देशिका जारी गरी सो किसिमका भवन निर्माण गर्ने जनतालाई सम्मान र प्रोत्साहानका कार्य गर्न सकिने। ➤ भवन तथा आवास निर्माण सम्बन्धी व्यावसायिलाई कामको गुणस्तरका आधारमा रेडकीड गरी सुरक्षित र व्यवस्थित आवास क्षेत्र निर्माण गर्न सकिने। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ आवास तथा बस्ती विकासका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरूको अभाव रहेको। ➤ सम्भाव्यता अध्ययनका लागि उपयुक्त प्रविधि, प्राविधिक तथा आर्थिक श्रोतको अभाव रहेको। ➤ अधिकांश घरहरू कच्ची हनु र वर्षा र बाढि पहिरोको जोखिममा हुनु। ➤ अव्यवस्थित शहरीकरण, खेतियोग्य स्थानबाट छुट्टै आवास क्षेत्रको निर्माणको चुनौती। ➤ आवास तथा बस्तीमा खानेपानी, विद्युत सडक तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन लाई व्यवस्थित गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको। ➤ आवास तथा बस्ती विकासका लागि आवश्यक जग्गा अधिग्रहणको समस्या रहेको। ➤ सुरक्षित आवास र बस्ती विकास सम्बन्धी जनचेतना कमी र उचित कार्यक्रम को अभाव। ➤ भुकम्प प्रतिरोधी आवास निर्माणको समस्या, प्राकृतिक प्रकोपको चुनौती र छरिएर रहेका बस्ती व्यवस्थापनको चुनौती।

६.१.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

भुकम्प प्रतिरोधी सुरक्षित आवास, सामाजिक सदभावपूर्ण बस्ती र समुन्नत समाज ।

लक्ष्य,

पालिकाभिन्ना रहेका बस्तीहरूको आवास क्षेत्र, सार्वजनिक स्थलहरूलाई भुकम्प प्रतिरोधी, प्रविधिमैत्री, सुरक्षित र परम्परागत जीवनशैली तथा कला, संस्कृतिको प्रतिनिधित्व गर्ने आधारमा विकास गर्ने,

उद्देश्य,

भवन निर्माण आचार संहिता तथा न्यूनतम मापदण्डका आधारमा आधारभूत एवं सबै प्रकारका शहरी सुविधाहरूको व्यवस्था गर्दै एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास एवं सार्वजनिक निर्माणहरू व्यवस्थित र सुरक्षित बनाउनु ।

६.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
नगरपालिका क्षेत्रका बस्तीहरूलाई व्यवस्थित तथा सुरक्षित बनाउने	आवास तथा बस्ती व्यवस्थापन तथा सुरक्षण कार्यक्रम	आवश्यक नीति तर्जुमा	२०
		आवास क्षेत्र तथा बस्तीहरूको नक्शांकन तथा अभिलेखीकरण	२०
		जोखिमयुक्त बस्तीहरूको लगत संकलन	२०
		भू-उपयोग सम्बन्धि विस्तृत अध्ययन गरी आवश्यक नीति तथा मापदण्ड निर्धारण गर्ने ।	१०
		भवन निर्माण मापदण्ड, औद्योगिक क्षेत्र तथा बस्ती विकास सम्बन्धी नीति पहिचान पारित गर्ने तथा पूर्वाधार निर्माण ।	५०
		जोखिम युक्त तथा भौगोलिक कठिनाई भएका क्षेत्रका बस्तीहरूलाई सुरक्षित क्षेत्रमा एकीकृत गर्ने अभियान (ठुलासैन, पुरानाकुटी, गुमानतोला, सिमलगडा, नवलगाउँ, ठाटीखाँद आदि सम्भावित क्षेत्र)	२००
आवास तथा बस्ती निर्माण प्रविधिको प्रयोग गर्ने	भूकम्प प्रतिरोधी आवास निर्माण कार्यक्रम	भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी दक्ष जनशक्ति विकास	२०
		भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्डको विकास	५०
व्यवस्थित बजार तथा बस्तीको क्षेत्रको विकास	बस्ती, सार्वजनिक संरचना तथा आवास विकास कार्यक्रम	आधारभूत पूर्वाधार सहित व्यवस्थित बजार (मंगलसेन, ठुलासैन, पुरानाकुटी, गुमानतोला, सिमलगडा, नवलगाउँ, ठाटीखाँद आदि सम्भावित क्षेत्र)	१०००
		सुविधा सम्पन्न उद्यान सहितको खुल्ला पार्क क्षेत्र	१००
		व्यवस्थित बसपार्क तथा बस स्टेशन निर्माण	२००
		सुविधा सम्पन्न (खानेपानी, शौचालय, विजुली, संचार) सामुदायिक भवन, महिला तथा ज्येष्ठ नागरिक भवन तथा सभाहल	१०००
	बाँझो कम कृषि उत्पादन हुने क्षेत्रमा आवास र बस्ती विकास कार्यक्रम	बाँझो तथा न्यून कृषि उत्पादन क्षेत्रको पहिचान गरि आवास तथा बस्ती विकासको नीति निर्माण गर्ने तथा कार्यान्वयन गर्ने	१०००
लागत लाखमा			२६९०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्ट्याईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रतिफल तह : पालिकाभिन्ना रहेका बस्तीहरूको आवास क्षेत्र, सार्वजनिक स्थलहरूलाई भूकम्प प्रतिरोधी, प्रविधिमैत्री, सुरक्षित र परम्परागत जीवन शैलि तथा कला, संस्कृतिको प्रतिनिधित्व गर्ने आधारमा विकास भएको हुने							
सुरक्षित तथा प्रवर्द्धन गरिएका आवास क्षेत्र तथा बस्तीहरू	संख्या					न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : भवन निर्माण आचार संहिता तथा न्यूनतम मापदण्डका आधारमा आधारभूत एवं सबै प्रकारका शहरी सुविधाहरूको व्यवस्था गर्दै एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास एवं सार्वजनिक निर्माणहरू व्यवस्थित र सुरक्षित भएको हुने							
सुरक्षित तथा प्रवर्द्धन गरिएका आवास क्षेत्र तथा बस्तीहरू	संख्या	०	२	५	७	न.पार्श्व चित्र	नपा
जोखिमयुक्त बस्तीहरू	संख्या	३	२	१	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी दक्ष जनशक्ति	संख्या	१०	२०	३०	४०	न.पार्श्व चित्र	नपा
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन तथा संरचना	संख्या	१८	२५	३०	४०	न.पार्श्व चित्र	नपा
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका निजी आवास तथा संरचनाहरू	संख्या	०	१०	१५	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा
आधारभूत पूर्वाधार सहित व्यवस्थित बजार	संख्या	०	१	१	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुविधा सम्पन्न उद्यान सहितको खुल्ला पार्क क्षेत्र	संख्या	०	१	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवस्थित बसपार्क तथा बस स्टेशन	संख्या	१	२	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुविधा सम्पन्न (खानेपानी, शौचालय, विजुली, संचार) सामुदायिक भवन, महिला तथा ज्येष्ठ नागरिक भवन तथा सभाहल	संख्या	०	१	२	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल							
भवन निर्माण आचार संहिता निर्माण तथा न्यूनतम मापदण्ड निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
जोखिमयुक्त, विपन्न वर्ग तथा पिछडिएका वर्ग सुरक्षित आवास क्षेत्र निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
सुरक्षित आवास तथा बस्ती विकासको शुरुवात भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
पुरातात्विक भवन संरक्षण तथा जिर्णोद्धार भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
एकीकृत बस्ती तथा बजार विकास भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
बहुउपयोगी सामुदायिक भवन निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

सडक संरचनालाई दीगो तथा समावेशी बनाउनु नगरपालिकाको प्रमुख दायित्व हो । त्यसका लागि सडकहरुको गुरुयोजना निर्माण, सडकहरुको वर्गीकरण एवं मापदण्ड निर्धारण जस्ता नीतिगत पक्षलाई आवधिक योजना मार्फत जोड्नु पर्ने हुन्छ । साथै मुख्य तथा सहायक सडकहरु राष्ट्रिय एवं जिल्ला सडकहरुसंग जोड्ने, ऐतिहासिक एवं पर्यटन स्थलहरु, बजार केन्द्र, वस्ती- वस्तीहरु बीच सडक संजाल विकास एवं कृषि सडक आवश्यकता अनुसार भोलुङ्गे पुल निर्माण, आवधिक एवं नियमित रूपमा सडक मर्मत, स्तरोन्नती एवं ढल निर्माणमा स्थानीय वासिन्दाहरु सहभागिता एवं परिचालन, सार्वजनिक यातायातहरुको संचालन एवं व्यवस्थापन र निजी क्षेत्रको संलग्नता, सडक करिडोर आसपासमा आयमुलक एवं उत्पादनमुलक कार्यक्रमहरु संचालन जस्ता पक्षहरुलाई पनि नगरपालिकाले एकीकृत रूपमा सम्बोधन गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसका लागि प्रस्तुत आवधिक योजनाले आवश्यक रणनीति तय गरेको छ ।

६.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none">➤ कच्ची सडकलाई ग्राभेल र ग्राभेल बाटोलाई पक्की सडकमा स्तरउन्नती गर्न सकिने ।➤ कृषि सडक निर्माणको सम्भावना ।➤ कच्ची र साँधुरा सडकलाई व्यवस्थित र फराकिलो बनाउन सकिने➤ सडक तथा पुलको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि अन्तरपालिका सहकार्य गर्न सकिने➤ सडक सञ्जालको व्यवस्थाबाट रोजगारी, बजारसँगको पहुँच तथा व्यापार व्यवसायमा सहजता आउने ।➤ संघीय सरकार र स्थानीय सरकारको अनुदान र सहयोगको सहि सदुपयोग गरी सडक संजालको विकास गर्न सकिने ।	<ul style="list-style-type: none">➤ सडक निर्माणको दीर्घकालिन योजना तथा मापदण्ड नहुनु➤ भौगोलिक विकटता तथा बाढीपहिरोले समस्या सिर्जना गर्नु➤ ढल निकास र नाली विनाका साँधुरा तथा कच्ची सडक➤ पालिकामा सडक संजालले जोडन बाकी रहेका स्थानमा सडक संजाल पुर्याउने, कच्ची सडक ग्राभेल गर्ने र मुख्य सडक कालोपत्रे गर्ने चुनौती ।➤ पालिकामा रहेका मुख्य तथा कच्ची सडकहरुमा पक्की पुल निर्माणको समस्या ।➤ नीति तथा कार्यक्रम अनुरूप सडक सञ्जाल विकासको कर्षलाई अगाडि बढाउनु ।

६.२.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

गुणस्तरिय तथा सर्वसुलभ सडक संजाल मंलसेनको विकासको आधार

लक्ष्य,

सबै वडामा गुणस्तरिय सडक संजाल स्थापना गरी व्यापार प्रबर्धनको माध्यम बाट आर्थिक उपार्जन गर्ने ।

उद्देश्य,

नगरपालिकाका सबै वडा केन्द्र, वस्ती, बजार केन्द्र, र धार्मिक तथा पर्यटक स्थलहरु सम्म १२ महिना यातायात साधन सञ्चालन हुने सडक पूर्वाधारको विकास गर्नु ।

६.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
समुदायलाई सडक सञ्जालको सहज पहुँचमा ल्याउने	पहुँच अभिवृद्धिकालागि सडक सञ्जाल कार्यक्रम	आवश्यक सडकहरुको गुरुयोजना, IEE तथ EIA तयार गरी महत्वअनुसार वर्गीकरण तथा मापदण्ड निर्धारण गर्ने ।	२०
		मंलसेन नगरपालिकामा चक्रपथ निर्माण गर्ने ।	२०००
वनिसकेका सडकको स्तरोन्नती गर्ने	सडक स्तारोन्नती कार्यक्रम	बनेका सडकहरु National Highway, Feeder Highway, District Highway तथा Urban Road सँग जोडी आवश्यकता अनुसार ऐतिहासीक तथा पर्यटन र अन्य महत्वका क्षेत्रहरुसंग जोडी आवश्यक संरचनाहरु निर्माण गर्ने	५०००
		सडक मर्मत अन्तर्गत ROUTINE, Periodic, Emergency आदि प्रकारका Maintenance को वर्गीकरण गरि समयानुसार सडक सञ्चालनमा ल्याउने ।	३०००
		सडकहरुको आवश्यक चौडाई बढाई आवश्यक नाला र शन्य संरचना निर्माण गरी धुलायम्वाट क्रमश : ग्राभल तथा पिच सडक निर्माण गर्ने ।	५०००
अति आवश्यक ठाउँमा पुल निर्माण	रणनीतिक पुल निर्माण कार्यक्रम	ढल निकासी गर्न आवश्यक ठाउँहरुमा नाला तथा पुल निर्माण गरी All Weathe Road निर्माण गर्ने ।	७०००
		पुलहरुको संरक्षण तथा मर्मतको लागी स्थानीय बासिन्दाहरुलाई सिपमूलक तालिम दिई संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा सहभागिता गराउने ।	६०००
सडकको दीगो पना निर्धारण गर्ने	सडक दिगोपना अभिवृद्धि कार्यक्रम	सडक मर्मतलाई जोडा दिन सार्वजनिक तथा निजी सवारी साधनहरुको निरन्तर सञ्चालन गर्न सडक मर्मत कार्यक्रम ल्याई सडक करिडोर आसपासमा आयमूलक तथा उत्पादनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	४००
सडकको सौन्दर्यीकरण तथा हरित सडकको व्यवस्था गर्ने	सडक सौन्दर्यीकरण कार्यक्रम	सडकको छेउछाउमा वृक्षारोपण गर्ने, रङ्गरोगन गर्ने, Road Furnitures राख्ने तथा आवश्यक संरचनाहरु बनाउने सडक हरित बनाउने ।	५००
ढलको व्यवस्थापन	ढल निकास कार्यक्रम	१ -१४ वडासम्म सबै वडाका मुख्य सडकको ढलनिकास निर्माण	३००
लागत लाखमा			२९२२०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : सबै वडामा गुणस्तरिय सडक संजाल स्थापना गरी व्यापार प्रवर्द्धनको माध्यमबाट आर्थिक उपाजन भएको हुने							
दीगो समावेशी सडक पूर्वाधार	किमि	०	२	५	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : नगरपालिकाका सबै वडा केन्द्र, बस्ती, बजार केन्द्र, र धार्मिक तथा पर्यटक स्थलहरु सम्म १२ है महिना यातायात साधन सञ्चालन हुने सडक पूर्वाधारको विकास भएको हुने							
कालोपत्रे सडकको लम्बाई	किमि	४२	५०	६५	८०	न.पार्श्व चित्र	नपा
ग्राभेल सडकको लम्बाई	किमि	४६	५५	६५	८०	न.पार्श्व चित्र	नपा
धुले सडक लम्बाई	किमि	२९४	२९०	२७०	२३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि सडकको लम्बाई	किमि	०	१५	२०	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा
पक्की पुल (वेलीब्रिज समेत)	संख्या	३	५	७	९	न.पार्श्व चित्र	नपा
सहायक नदीमा भोलुङ्गे पुल	संख्या	१७	२०	२३	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा
आंशिक रुपमा सार्वजनिक यातायात सुचारु सडक लम्बाई	किमि	०				न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय स्तरमा संचालित ४ पाङ्गे सार्वजनिक यातायात	संख्या	०	१०	१२	१२	न.पार्श्व चित्र	नपा
वडा कार्यालय सम्म जोडिएको सडक	संख्या	१४	१५	१६	१८	न.पार्श्व चित्र	नपा
३० मिनेट सम्मको दुरीमा यातायात पहुँच	प्रतिशत	१०	१५	२०	२५	न.पार्श्व चित्र	नपा
नजिकको पिच भएको पक्की सडकमा पुग्न लाग्ने समयावधि	घण्टा	५मी.-वडा ३,४,५,६,७	३०मी.- बाकि वडा	३५मी.- बाकि वडा	२०मी.-बाकि वडा	न.पार्श्व चित्र	नपा
जिल्ला, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्तरको सडक संजाल	संख्या	३	४	५	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
अन्तरपालिका सडक संजाल संख्या	संख्या	३	४	४	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
सडक नाली भएको सडक लम्बाई	किमि	२५	३५	४०	५०	न.पार्श्व चित्र	नपा
नियमित मर्मत संभार भएको सडकको लम्बाई	किमि	३८२	४००	४५०	५००	न.पार्श्व चित्र	नपा
वायो इन्जिनियरिङ्ग प्रविधि र सडक साइड वृक्षारोपण	किमि	०	२०	२५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा

डिपिआर तयार, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन, प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण आदि गरी निर्माण भएका सडक लम्वाई	किमि	७९	९५	१००	१३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
वार्षिक सडक दुर्घटनाको संख्या	संख्या	०	०	०	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
यातायात क्षेत्रको योजनाबद्ध विकासले सडक पूर्वाधार दिगो र समावेशी भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
सडक नीति तर्जुमाबाट सडकको मापदण्ड तयार भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
रणनीतिक सडक तथा पुल निर्माणले नगरपालिकाको आर्थिक क्रियाकलापमा टेवा पुगेको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

६.३ जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

६.३.१ पृष्ठभूमि

विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको व्यवस्थापन स्थानीय तहका लागि महत्वपूर्ण पूर्वाधारका रूपमा रहेको हुन्छ । केन्द्रीय प्रसारण लाइनसगँको आवद्धतालाई गुणस्तरीय बनाउने, लघु तथा साना जलविद्युतहरूको पहिचान एवं स्थानीयहरूको सहभागितामा निर्माण गरी विद्युतीकरण, सीमान्तकृत समुदाय एवं दलित घरपरिवारहरूमा सौर्य ऊर्जा जडान तथा वायोग्याँस व्यवस्था, तथा सार्वजनिक सडक लाइटमा सौर्य ऊर्जाको व्यवस्था, धुवाँमुक्त सुधारिएको चुलोको व्यवस्था जस्ता पक्षहरूलाई नगरपालिकाले आवधिक योजना मार्फत सम्बोधन गर्न सक्छ । तसर्थ आवधिक योजनामार्फत मंलसेन नगरपालिकाको उर्जा क्षेत्रको सम्भावनालाई सम्बोधन गर्न खोजिएको छ ।

६.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ पालिकाभित्रका विद्युत पोलहरूमा सडक वित्ति जडान गरी पालिकाको सौदर्यतामा वृद्धि गर्न सकिने । ➤ परम्परागत उर्जा स्रोतहरूलाई नासिन नदिनका लागि समयसमयमा वृक्षारोपणको कार्य सञ्चालन गर्ने । ➤ विद्युत प्रसारण लाईनको विस्तार, ट्रान्स्फर्मरको व्यवस्था, विपन्न वर्गलाई विद्युत मिटरको वितरण । ➤ चोक र सार्वजनिक स्थानमा उज्यालोका लागि हेलोसिन लाइटको व्यवस्था गर्न सकिने । ➤ वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग सम्बन्धी जनचेतनाका कार्य सञ्चालन गरी सौर्य उर्जा, गोवर ग्यास आदिको प्रवर्धनमा अनुदानको व्यवस्था गर्न सकिने । ➤ लघु विद्युतीकरण (वडा नं. ६ घट्टेखोला) आयोजना सञ्चालन गरी राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा आवद्ध गर्न सकिने । ➤ सबै घरहरूमा विद्युत पहुँच पुर्याउन सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ विद्युत मिटर, ट्रान्स्फर्म तथा पर्याप्त मात्रामा विद्युत पोलको अभाव रहेको । ➤ काठको पोलको प्रतिस्थापन नहुनु, होचा पोलबाट करेन्ट लाग्ने समस्या हुनु साथै तहरूको व्यवस्थापन गर्न नसकिनु । ➤ सबै वडामा विद्युतको पहुँच समान नहुनु ➤ प्राकृतिक प्रकोपले विद्युत आपूर्तिमा असहजता ल्याउनु ➤ आर्थिक अभाव र समन्वयका कारण समयमा विद्युत मर्मत सम्हार नहुनु ➤ पर्याप्त भोल्टेजमा विद्युत प्रसारण नहुनु । ➤ विद्युत नीति तथा सञ्चालन, उपयोग मापदण्डको अभाव रहेको । ➤ विपन्न वर्गलाई अनुदानका कार्य सञ्चालन गरी विद्युत पहुँचको अवस्था सम्म पुर्याउनु चुनौतिपूर्ण रहेको ।

६.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

मंलसेनको प्रतिबद्धता: विद्युत र बैङ्कल्पिक उर्जाको उपलब्धता ।

लक्ष्य,

विद्युत सुविधामा सबै नागरिकको अपनत्व कायम गर्ने र वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग बाट जीवनयापन तथा आर्थिक गतिविधी सञ्चालन गर्दै आर्थिक सम्मुन्नती हाँसिल गर्ने ।

उद्देश्य,

विद्युतीय पहुँच विस्तार गरी कृषि, उद्योग, व्यवसाय लगायतका क्षेत्रमा हुने आर्थिक गतिविधिको अभिवृद्धिमा योगदान पुऱ्याउनु

६.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
स्थानीय स्तरमा विद्युत आयोजना सञ्चालन गर्ने	जलविद्युत विकास कार्यक्रम	लघु तथा साना जलविद्युतको पहिचान र विकास	१०००
		केन्द्रीय प्रसारण लाइन विस्तार (१-१४) सम्म	२००
वैकल्पिक उर्जा विकास गर्ने	वैकल्पिक उर्जा विकास कार्यक्रम	वडाकेन्द्र सम्म जोडने सडकमा सडक सोलार बत्ति जडान	१००
		प्रत्येक वडामा गोवरग्याँस प्लान्ट निर्माण	२००
विद्युत प्राधिकरणसँगको सहकार्यमा विद्युतीय पूर्वाधारको व्यवस्थापनलाई दीगो बनाउने	विद्युतीय उर्जा वितरणमा सहकार्य	विपन्न वर्गका समुदायमा निःशुल्क विद्युत मिटर वितरण	२००
		विद्युतपोल तथा ट्रान्सफरमर खरिद (वडा नं. १ -१४ सम्म)	१००
स्थानीय आर्थिक कृयाकलापमा विद्युतको प्रयोग बढाउने	विद्युतीय उर्जाको उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रयोग	कोल्ड स्टोर निर्माण	४००
		औद्योगिक उत्पादनमा विद्युतको प्रयोग बढाउने	१००
लागत लाखमा			२२००

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह: विद्युत सुविधामा सबै नागरिकको अपनत्व कायम गर्ने र वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगबाट जीवनयापन तथा आर्थिक गतिविधी सञ्चालन गर्दै आर्थिक सम्मुन्नती हाँसिल भएको हुने							
कृषि, उद्यम तथा व्यवसायमा विद्युतीय उर्जा प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	८५	९०	९५	९९	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : विद्युतीय पहुँच विस्तार गरी कृषि, उद्योग, व्यवसाय लगायतका क्षेत्रमा हुने आर्थिक गतिविधिको अभिवृद्धिमा योगदान पुगेको हुने							
स्थानीय स्तरमा विद्युत उत्पादन	क्रि.वा	०	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय स्तरमा जलविद्युत र लघु जलविद्युतको उत्पादन गर्ने संस्था	संख्या	०	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
सोलार प्रणाली सहित विद्युत सेवा पुगेका घरधुरी	प्रतिशत	०	१५	२०	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुधारिएको उर्जा (वायोग्यास, एलपि) प्रयोग गर्ने घरधुरी	संख्या	०	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सुधारिएको वा धुँवारहित चुल्हो जडान भएका घरधुरी	संख्या	०	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
केन्द्रिय विद्युत लाइन प्रसारणबाट लाभान्वित घरधुरी	संख्या	३५००	४०००	४५००	५५००	न.पार्श्व चित्र	नपा
सडकको किनारा तथा सार्वजनिक स्थानमा जडित सडक बत्ती	संख्या	६५	८०	१००	१२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
विद्युत सेवाबाट लाभान्वित हुन नसकेका घरधुरी	संख्या	२०००	१५००	१०००	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल							
सौर्य उर्जा तथा बायोग्याँस, गोवरग्याँस लगायत वैकल्पिक उर्जा प्रबर्द्धन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
विद्युत संरचना निर्माण तथा काठका पोल प्रतिस्थापन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
सुधारिएको चुलो तथा वायोग्यास निर्माण सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
प्राकृतिक उर्जाका स्रोत संरक्षण गर्न जनचेतना वृद्धि तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

६.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

६.४.१ पृष्ठभूमि

सेवा प्रवाहलाई चूस्त र प्रभावकारी बनाउन मंसिर नगरपालिका अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा इन्टरनेट सेवाको व्यवस्था, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालयहरू, सार्वजनिक सेवा प्रदायकहरूमा सूचना प्रविधिको व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्कहरू कम्प्युटरकृत गर्ने, विभिन्न विषयगत क्षेत्र, उपक्षेत्रहरूमा सूचना केन्द्रहरूको व्यवस्था, सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको व्यवस्था हुनु आवश्यक छ। तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले नगरपालिकाको सूचना व्यवस्थापनको वर्तमान अवस्थाको आकलन गर्दै तदअनुरूपको योजना निर्माणमा जोड दिएको छ।

६.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ इन्टरनेट प्रदायक संस्थाहरूको उपस्थिति बढ्दै गएकोले प्रतिष्पर्धात्मक रूपमा सबै वडामा इन्टरनेट सुविधा विस्तार गर्न सकिने। ➤ विद्यालयहरूमा प्राविधिक तथा सूचना प्रविधि मैत्री शिक्षा लागु गर्न सकिने सम्भावना। ➤ सार्वजनिक स्थल, पार्क, पिकनिक स्पार्ट आदिमा फि वाईफाईको सम्भावना। ➤ प्राविधिको प्रयोगबाट शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि तथा सञ्चारमा आधुनिकिकरण ल्याउन सकिने। ➤ सार्वजनिक स्थल तथा व्यस्त बजार एरियामा सि.सि क्यामरा जडान गर्न सकिने। ➤ सूचना केन्द्र, विद्युतिय पुस्तकालय, कम्प्यूटर तालिम केन्द्र आदिको स्थापना गर्न सकिने। ➤ सूचना प्राविधिकको प्रयोग बाट जनतालाई प्राविधि मैत्री बनाउदै पालिका भित्र रहेका कार्यालयहरूका कार्य प्रभावकारीता वृद्धि गर्न सकिने। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ सञ्चार माध्यमका टावर समय समयमा हुल्नु ➤ सार्वजनिक स्थान, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था आदिमा सूचना प्राविधिको सहज पहुँच पुर्याउने चुनौती। ➤ मेवाइल नेटवर्कको समस्याका कारण फोन सम्पर्क हुन नसक्नु ➤ पालिकाभित्रका सबै क्षेत्रमा इन्टरनेट सेवा प्रदायकको उपस्थिति पुर्याउने चुनौती। ➤ सार्वजनिक स्थानमा राखिएका सञ्चारका सामाग्रीको सुरक्षाको चुनौती। ➤ रेडियो एफ एम टेलिभिजन तथा पत्रपत्रिका आदिमा जनसाधारणको पहुँच वृद्धि गर्दै लैजान नसक्नु। ➤ जनचेतना र सूचना प्रविधि सम्बन्धी ज्ञानको अभाव। ➤ सूचना प्रविधिलाई आमदानी मैत्री मात्र नभई उपभोग र उपयोगमुखी बनाई सर्वसाधारणको आवश्यकता लाई पूर्ति गर्ने गरी विकास गर्न नसकिनु।

६.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

सूचना तथा संचारको विस्तार प्राविधिक जनशक्ति विकासको आधार।

लक्ष्य,

पालिकाको सबै क्षेत्रमा सूचना तथा संचार प्राविधिको विकास तथा विस्तार भई सु:सुचित समाज र प्रविधियुक्त जनशक्ति निर्माण गर्ने

उद्देश्य,

नगरपालिकामा भरपर्दो, सर्वसुलभ, विश्वसनीय एवं गुणस्तरीय सूचना तथा संचार सेवाको विकास र विस्तार गर्दै नगरवासीमा सूचनाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु।

६.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
सुचना प्रविधि मैत्री नगरपालिका निर्माण गर्ने	सुचना प्रविधिको दयारा विस्तार कार्यक्रम	सवै वडा कार्यालय सम्म फाइबरनेट विस्तार	१००
		प्रत्येक वडा कार्यालयमा ई-हाजिरी व्यवस्था	२०
		विद्यालयमा ई-हाजिरी व्यवस्था	३०
	विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी लगायतका संस्थामा सुचना प्रविधिको प्रयोग	प्रत्येक विद्यालयमा ईन्टरनेट विस्तार	१००
		प्रत्येक विद्यालयमा इ-लाइब्रेरीको व्यवस्था	१००
		वडाका माध्यमिक विद्यालयमा ICT ल्याव स्थापना	५०
पालिकाबाट प्रदान गरिने सेवालाई प्रविधिमार्फत सहज बनाईने	डिजिटल पालिका निर्माण कार्यक्रम	डिजिटल नगर प्रो - फाइल तथा डिजिटल नागरिक वडापत्र	२०
		कार्यालयहरुमा भिडियो डिस्प्ले बोर्डको व्यवस्था गर्ने	१०
		इमेल र अन्य सामाजिक सञ्जाल मार्फत पालिकाबाट प्रदान गरिने सेवालाई सहज तथा सर्वसुलभ बनाउने ।	
जम्मा लाखमा			४३०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : पालिकाको सबै क्षेत्रमा सूचना तथा संचार प्राविधिको विकास तथा विस्तार भई सु:सुचित समाज र प्रविधियुक्त जनशक्ति निर्माण भएको हुने							
सेवा प्रवाहमा प्राविधिको प्रयोग	प्रतिशत					न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : नगरपालिकामा भरपर्दो, सर्वसुलभ, विश्वसनीय एवं गुणस्तरीय सूचना तथा संचार सेवाको विकास र विस्तार गर्दै नगरवासीमा सूचनाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।							
संचारका कुनै एक साधन उपलब्ध घरधुरी	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	न.पार्श्व चित्र	नपा
संचार सेवाबाट वञ्चित घरधुरी	प्रतिशत	१०	५	०	०	न.पार्श्व चित्र	नपा
मोबाइल फोन प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	९०	९५	१००	१००	न.पार्श्व चित्र	नपा
ल्याण्डलाइन टेलिफोन वितरण	संख्या	४	२५	३०	१२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय केवल नेटवर्क सेवा प्रदायक संस्था	संख्या	१	१	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय पत्रपत्रिका प्रकाशन गर्ने संस्था	संख्या	३	५	७	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
सूचना प्रविधि सेवा पुगेको उद्योग, व्यापार, व्यवसाय संख्या	प्रतिशत	०	५	१०	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
विद्यालय लगायत सार्वजनिक भवन तथा कार्यालयहरुमा इन्टरनेट सेवा सुचारु	संख्या	६७	८०	१००	१२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय स्तरमा संचालित एफएम रेडियो	संख्या	३	४	४	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
सार्वजनिक स्थल तथा कार्यालयहरुमा जडित सि.सि.क्यामेरा	संख्या	२६	४०	५०	६०	न.पार्श्व चित्र	नपा
क्रियाशील पत्रकारहरु	संख्या	१५	२०	२५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल							
सूचना प्राविधिको विस्तारबाट नागरिकले प्राप्त गर्ने सेवामा सहजता आएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
विद्यालयहरुलाई प्राविधिक तथा सूचना प्रविधिमैत्री शिक्षाबाट विद्यार्थीको दक्षता तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

परिच्छेद सात : वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

७.१ वन तथा जैविक विविधता

७.१.१ पृष्ठभूमि

वनको संरक्षण, उपयोग, वन उपभोक्ता समूहको व्यवस्थापनका लागि संघ र स्थानीय सरकार बीच सहकार्य हुन आवश्यक छ । मंलसेन नगरपालिकाको हकमा वन क्षेत्रको अतिक्रमण, वन डढेलो, आगलागी, चरिचरण, चोरी निकासीवाट संरक्षण नियन्त्रण, जडीवुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावर सम्बन्धी सर्वेक्षण, उत्पादन, संकलन, प्रशोधन केन्द्र स्थापना एवं बजार व्यवस्थापन, जैविक विविधताको अभिलेखन र संरक्षणका लागि डेमोप्लट स्थापना, रैथाने प्रजातिहरूको संरक्षण, प्रवर्द्धन एवं मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण, वन श्रोतको बहुउपयोग, आय आर्जनका लागि वनमा आधारित उद्योग प्रवर्द्धन, वन माथिको निर्भरतामा कमि, होमस्टे संचालन, वनवीउ वगैचा स्थापना, नर्सरी, विरुवा उत्पादन, वितरण र रोपण, वन्यजन्तु चराचुरुङ्गीहरूको अभिलेखन एवं प्रोफाइल तयार जस्ता विषयवस्तुमा स्थानीय सामुदायिक वनसँग सहकार्य गर्न सकिने अवस्था रहेकाले प्रस्तुत आवधिक योजनाले वन तथा जैविक विविधताको पक्षलाई समेटेको छ ।

७.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> - सामुदायिक वन व्यवस्थापन - कबुलियति वन व्यवस्थापन - विजि वन व्यवस्थापन - धार्मिक वन व्यवस्थापन - स्कुल वन व्यवस्थापन - सडक वन व्यवस्थापन - गैरकाष्ठ वन पैदावरको व्यवस्थापन - आगलागी व्यवस्थापन - चरिचरण व्यवस्थापन - वन्यजन्तुको संरक्षण व्यवस्थापन - विरुवा उत्पादन वृक्षारोपण तथा संरक्षण 	<ul style="list-style-type: none"> ● विधान कार्ययोजना कार्यन्वयनमा कठिनाई । ● आग लागी, चरिचरण, चोरी, कटानी, उपभोक्ता को जवाफदेहिता मा कमी निजिवन दर्ताको परिपाटि मा कठिनाई । ● निजि, धार्मिक, स्कुल र सडक, वन दर्ता गर्ने परिपाटिको विकास नभएको । ● धार्मिक, स्कुल र सडक वनको बारेमा नागरिक तथा उपभोक्तालाई जानकारीको कमि । ● गैरकाष्ठ वन पैदावरको बारेमा बजारमा जानकारीको अभाव । ● वातावरणीय कानुनको पालना नहुनु ।

७.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

हरियालीयुक्त मंलसेन

लक्ष्य,

वन तथा वन्यजन्तुको संरक्षण: पारिस्थितिक पद्धती र जैविक विविधताको आधार: लाई व्यवहारमा लागु गर्न सहकार्य, समन्वय र सहअस्थित्वलाई अंगिकार गर्दै वन तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरी आर्थिक उपार्जन गर्ने

उद्देश्य,

विपद न्यूनीकरण एवं जलवायु परिवर्तन अनुकूलता अभिवृद्धि गर्दै वन, जैविक विविधता, भूमि तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्द्धन र वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गरी जैविक विविधता अनुकूल हराभरा वातावरण निर्माण गर्नु ।

७.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
हरित नगरपालिकाको विकास गर्ने	वन क्षेत्र संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम	वन उपभोक्ता समितिसँगको सहकार्यमा वनक्षेत्रमा तारवार लगाउने	१००
		वन क्षेत्रमा अग्नी रेखाको निर्माण	६०
		वन क्षेत्रमा रिचार्ज पोखरीको निर्माण	५०
		कु-काठको विस्थापन गरी आयमुलक वनको विकास	२०००
	हरित नगरपालिका कार्यक्रम	मंगलसेन नगरपालिकाको ९ वटा वडाका उपयुक्त क्षेत्रमा वृक्षारोपण	५०
		मंगलसेन वजारलाई हरित शहरको रूपमा विकास गर्ने	५०
सडकको छेउछाउ वृक्षारोपण तथा पार्क, बगैँचा आदि निर्माण		१००	
वनमा आधारित उच्चमशिलता विकास गर्ने	नीज वन विकास कार्यक्रम	श्रीखण्ड, रुद्राक्ष, एवोकार्डो जस्ता आयमुलक नीज वनको विकास	१००
	आर्युवेद जन्य वनस्पतीको व्यवसायिक खेती	टिमुर, अल्लो प्रर्वद्धन, टिमुर खेती, ओखर खेती, तेजपत्ता, अमलीसो सजिवन, चिराइतो, कटहर, केरा, सुन्तला खेती, आँप खेती, चिउरी खेती, अमला खेती, डालेघास, कागती खेती लगायतका कृषि वनको विकास गर्ने	५००
लागत लाखमा			३०५०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह							
वन तथा जैविक विविधता क्षेत्रको रोजगारीता	प्रतिशत	१	३	५	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह							
जैविक संरक्षणका लागि मिचाहा प्रजाति नियन्त्रण, वृक्षारोपण, रिचार्ज पोखरी, अग्नीरेखा, भाडी सफाई जस्ता कार्यहरु भएको	संख्या	०	२	३	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
सामुदायिक वनको संख्या	संख्या	४४	४४	४४	४४	न.पार्श्व चित्र	नपा
निजि वन	संख्या	६	१०	१२	१४	न.पार्श्व चित्र	नपा
कबुलियति वन	संख्या	१६	१६	१६	१६	न.पार्श्व चित्र	नपा
चोरी शिकारी, आगलागी, डढेलो लगायतबाट लोपोन्मुख एवं वन्य जन्तुहरुको क्षति (लाखमा)	रु	५	४	३	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
वन तथा जडीबुटीमा आधारित उद्योग, व्यवसाय	संख्या	१	२	२	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल							
वनमा आधारित उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
सबै वडामा वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
जडिबुटि तथा वन पैदावार उत्पादन, संकलन तथा प्रशोधन केन्द्रको स्थापना भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
जैविक विविधता संरक्षण गुरुयोजना तयार भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

७.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाको पारिस्थिकीय प्रणालीमा सन्तुलन कायम गर्न नदी, नहर, सडक किनार, सार्वजनिक जग्गा, पाखा वा क्षेत्रहरूमा वृक्षारोपण, सडक किनारामा ड्रेन वालको निर्माण, गल्छी, पहिरो नियन्त्रण, खहरे खोला किनार संरक्षण, पोखरी ताल तलैया संरक्षण, पहिरो, जस्ता संवेदनशिल क्षेत्र पहिचान एवं नक्शाङ्कन, वायोइन्जियरिङ, नदीवाट क्षतिग्रस्त क्षेत्रमा वगर खेती प्रवर्द्धन र तटवन्धन, सिमसार क्षेत्र, पोखरी क्षेत्रहरू संरक्षण एवं वैज्ञानिक व्यवस्थापन जस्ता पक्षहरूलाई ध्यान दिनु आवश्यक हुन्छ। तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले ती पक्षको व्यवस्थापनलाई ध्यान दिएको छ।

७.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none">➤ जलाधार र भूसंरक्षणका लागि वृक्षारोपण➤ जलाधार क्षेत्रको विकास गरी माछापालन व्यवसाय सञ्चालन गर्न सकिने।➤ संवेदनशील क्षेत्रको रूपमा पहिचान भएको क्षेत्रको बस्ती स्थानान्तरण गरी वृक्षारोपण कार्य गर्न सकिने।➤ ताल तथा पोखरी संरक्षणको योजना बनाउन सकिने➤ लघु विद्युतीकरणको सम्भावना➤ जोखिम युक्त क्षेत्रको पहिचान गरि नक्साङ्कन तयार गर्ने।➤ नदि तथा छहरे नियन्त्रण कार्य संचालन गर्ने।➤ गल्छी तथा पहिरो नियन्त्रण गर्ने।➤ पानी पुनःभरण (रिचार्ज) पोखरी व्यवस्थापन गर्ने।	<ul style="list-style-type: none">➤ प्राविधिक तथ विज्ञ जाशक्ति को अभाव।➤ पर्याप्त बजेटको व्यवस्था नहुनु।➤ नगर बासीमा इच्छा शक्ति को कमी हुनु➤ पानीका मुहानहरू सुक्दै जानु।➤ नदी तथा पहिरो प्रभावित क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन➤ वर्षाको समयमा पहिरो र भूक्षय हुने क्षेत्रहरूबाट बस्ती स्थानान्तरण गर्ने चुनौती➤ पालिकाभित्रमा सडक निर्माण कार्य गर्दा वनजंगल फडानी हुने र जलाधार क्षेत्र नासिने समस्या।➤ जलाधार संरक्षणका लागि तर्जुमा गरिएको नीति बमोजिम योजना निर्माणगरी कार्य सञ्चालनको चुनौती➤ भू तथा जलाधार व्यवस्थापनका लागि आवश्यक बजेटको अभाव।

७.२.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

भू तथा जलाधार व्यवस्थापनमा लगानी विपदमुक्त समाज निर्माणको थालनी।

लक्ष्य,

वर्षेनि हुने नदिकटान, डुवान तथा बाढिको नियन्त्रण गरी धनजनको साथै मानव तथा जिवजन्तुको जीवन रक्षा गर्ने

उद्देश्य,

मलसेन क्षेत्रमा नदी, खहरे खोला, बाढि तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्दै भूमिगत पानीको मुहान, तालतलैया, पोखरी, सिमसार लगायत भू तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण भई आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धन भएको हुनेछ।

७.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
नगरक्षेत्रका जलाधारको संरक्षण गर्ने	जल तथा भूसंरक्षण व्यवस्थापन प्रणाली	नीतिगत व्यवस्था: भू-उपयोग तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण सम्बन्धी नीति निर्माण	२०
		जलस्रोत तथा सार्वजनिक जग्गाको अभिलेखीकरण	२०
		उपयुक्त क्षेत्रमा डाले तथा बहुवर्षिय घाँसखेति को विकास	५०
		जलाधार क्षेत्रलाई पर्यटकीय आकर्षणको केन्द्रका रूपमा विकास	२००
		बाढी पहिरोको जोखिमयुक्त क्षेत्रमा तारजाली तथा वृक्षारोपण	१००
		भू क्षय संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण कार्यक्रम	३००
		सार्वजनिक जग्गाको उपयोग रणनीति तयार गर्ने	२०
		बालुवा ढुंगा, गिटि उत्खनन, नियमन तथा व्यवस्थापन	३००
		बस्ती विस्तारका लागि जोखियुक्त क्षेत्र नक्सांकन ।	२००
		वातावरण मैत्री पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम ।	५००
		पहिरो जस्ता संवेदनशील क्षेत्र पहिचान एवं नक्शाङ्कन	१००
		पोखरी ताल तलैया संरक्षण	५०
		जलाधार क्षेत्रलाई पर्यटकीय आकर्षणको केन्द्रका रूपमा विकास	१००
		संवेदनशील क्षेत्रको पहिरो नियन्त्रण	१००
वायो इन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग	३००		
जलस्रोत तथा भूमिलाई आयमुलक क्षेत्रमा परिवर्तन गर्ने	भू-जलाधार क्षेत्रको उत्पादनशील प्रयोग	बालुवा ढुंगा, गिटि उत्खनन नियमन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	२००
		बगेर जाने पानीको भण्डारण, सडक छेउ नाली निर्माण, रिचार्ज पोखरी निर्माण, हरियोहारको व्यवस्था, गरासुधार व्यवस्थापन गरी सम्भावित भूक्षयलाई न्यूनीकरण	३००
		भूक्षय तथा बाढी पहिरो प्रभावित क्षेत्रहरुको नक्साङ्कन गरी त्यस्ता क्षेत्रहरुमा मानव बसोबासका लागि बन्देज	२०
		मासिदै गएका जलाधारहरुको पुनरुत्थान र संवेदनशील जलाधारको संरक्षण र विकासका लागि प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा विशेष जलाधार क्षेत्र घोषणा गरी भू उपयोगका आधारमा व्यवस्थापन ।	२०
		भू तथा जलाधार क्षेत्र वृक्षारोपण कार्यक्रम ।	१००
		जलाधार जालश्रोत तथा सिमसार संरक्षण कार्यक्रम ।	४००
लागत लाखमा			३३१०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : नदि कटान, डुबान तथा बाढिको नियन्त्रण गरी धनजनको साथै मानव तथा जिवजन्तुको जीवन रक्षा भई आर्थिक गतिविधिमा योगदान पुगेको हुने							
संरक्षित खेतवारीको क्षेत्रफल	प्रतिशत	०	४	८	१७	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : मंलसेन क्षेत्रमा नदी, खहरे खोला, बाढी तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्दै भुमिगत पानीको मुहान, तालतलैया, पोखरी, सिमसार लगायत भू तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण भई आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।							
संरक्षित पानी मुहान क्षेत्र	संख्या	०	१	१	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
नदी नियन्त्रण लम्बाई	किमि	०	२	४	८	न.पार्श्व चित्र	नपा
संरक्षित भू-क्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र	संख्या	०	२	३	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
संरक्षित र व्यवस्थित तालतलैया र सिमसार क्षेत्र	संख्या	०	२	३	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
वायोइन्जिनियरिङ प्रविधि प्रयोग संरचनाको लम्बाई	मि	०	५००	१२००	२०००	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल							
नदी प्रभावित क्षेत्रमा बाँध तथा तटबन्ध निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र पर्यटन प्रवर्द्धन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
जोखियुक्त क्षेत्र नक्सांकन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
जोखिमयुक्त क्षेत्र स्थानान्तरण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
वातावरण मैत्री पूर्वाधार निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
भू-उपयोग तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण सम्बन्धी नीति निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
बालुवा ढुंगा, गिटि उत्खनन नियमन तथा व्यवस्थापन भएको हुने ।						न.पार्श्व चित्र	नपा
भू तथा जलाधार क्षेत्र वृक्षारोपण कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा
जलाधार जालश्रोत तथा सिमसार संरक्षण कार्यक्रम ।						न.पार्श्व चित्र	नपा

७.३ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

हरित पार्क निर्माण, हरियाली क्षेत्र प्रवर्द्धन, एक वडा एक उद्यान स्थापना, वायोग्यास एवं वैकल्पिक नवीकरणीय ऊर्जा प्रवर्द्धन, ल्याण्डफिड साइड पहिचान र निर्माण, घरबाट निस्कने फोहोरलाई कम गर्ने, प्रशोधन, सरोकारवालाहरूसंग समन्वय, सडक किनार वृक्षारोपण, ध्वनी, धुवा, जल, वायु प्रदूषणको न्यूनीकरण, फोहोरमैला एवं दुर्गन्ध उत्पादन गर्ने उद्योग व्यवसायका लागि निश्चित क्षेत्र निर्धारण, ढुङ्गा, गिटी बालुवाको व्यवस्थित उत्खनन जस्ता पक्षहरू नगरपालिकाको वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्न तथा फाहोर मैला व्यवस्थापनका लागि अपरिहार्य हुने भएकाले मंसिर नगरपालिकाले यी पक्षको विकासका लागि आवधिक योजनामा विशेष ध्यान दिएको छ ।

७.३.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ व्यवस्थित शहरीकरणको नीति अवलम्बन गरी ढल निकास तथा फोरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने । ➤ वातावरणको दीगो व्यवस्थापनका लागि जलाधार व्यवस्थापन तथा वन क्षेत्रको संरक्षण गर्न सकिने ➤ गोबर ग्याँस, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो जस्ता कम खर्चिला तथा वातावरणीय रुपमा अनुकूल प्राविधिको प्रयोगमा जोड दिन सकिने । ➤ स्थानीय समुदायहरूसंगको सहकार्यमा प्राकृतिक पार्क, पोखरी आदिको निर्माण तथा संरक्षण गर्न सकिने । ➤ सडक निर्माण, कुलो तथा नहर निर्माण, विद्युत प्रशारण लाईन आदि वन जंगल क्षेत्रबाट नगरी वन तथा वातावरण संरक्षण गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वातावरण संरक्षण तथा स्वच्छता सम्बन्धी जनचेतनाको कमी रहेको । ➤ वातावरणिय स्वच्छताका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यक्रमको अभाव रहेको । ➤ प्राकृतिक विपत्ति तथा मानव र वन्यजन्तु बीचको द्वन्द्वको अवस्था विध्यमान हुनु । ➤ जलाधार क्षेत्र संरक्षण गरी पशुपक्षी र जलचरको संरक्षणको चुनौती रहेको । ➤ वैकल्पिक उर्जाको प्रवर्द्धन गरी उर्जाको प्रमुख स्रोतको रुपमा रहेको वनजंगलको संरक्षण गर्ने चुनौती रहेको । ➤ पालिकाभित्रमा ढल निकास गर्नु, फोहोरमैला व्यवस्थापन र प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने चुनौती रहेको । ➤ वातावरण तथा स्वच्छता कार्यका लागि बजेटको अभाव रहेको । ➤ डढेलो नियन्त्रण चुनौतीपूर्ण

७.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

मंसिरको धन: वातावरण संरक्षण र स्वच्छ जीवन ।

लक्ष्य,

वातावरण मैत्री नगरपालिकाको निर्माण गरी नगरवासीको जीवनयापनमा सुधार ल्याउने ।

उद्देश्य,

नीतिगत संरचनाको निर्माण मार्फत वातावरणमैत्री नगरपालिकाको निर्माणबाट वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्ने ।

७.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
वातावरणीय स्वच्छताका लागि आवश्यक कानुनी तथा संरचनात्मक संरचना तयार गर्ने	स्वच्छ नगरपालिका स्वस्थ नगरवासी कार्यक्रम	ऐन, नीति, कानून, मानक, योजना तथा नियमावली तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	२०
		नगर क्षेत्रलाई हरित क्षेत्रका रूपमा विकास गर्ने	
		नगर क्षेत्रमा उत्सर्जन हुने फोहोरको व्यवस्थापन	
वैकल्पिक उर्जाको प्रवर्द्धन गर्ने	ग्रामिण वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	परम्परागत उर्जाको प्रयोग गर्ने घरधुरीको तथ्याङ्क अध्यावधिक	२०
		गोबर ग्याँस, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो जस्ता कम खर्चिला तथा वातावरणीय रूपमा अनुकूल प्रविधिको विकास तथा व्यवस्थापन ।	२००
वातावरणको दीगो व्यवस्थापन गर्ने	वातावरणीय संरक्षण तथा दीगो व्यवस्थापन कार्यक्रम	नदीले छोडेका ठाउँहरू वा नदी कटानहरू, नहरका किनारहरू तथा सडक किनारहरूमा वृक्षारोपण को व्यवस्थापन	१००
		स्थानीय समुदायहरूसँगको सहकार्यमा प्राकृतिक पार्क, पोखरी आदिको निर्माण तथा संरक्षण ।	२००
		सामुदायिक संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी फोहोर न्यूनीकरण, प्रशोधन तथा प्रयोग जस्ता विधिहरू अवलम्बन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थापन तथा श्रोतमै न्यूनीकरण गर्ने कार्यक्रम	२००
		बजार क्षेत्रहरूमा ढलहरू निर्माण र गाउँबस्तीका घर आँगनबाट निस्कने फोहोरपानीलाई नजिकको खेतवारीमा सुरक्षित निकास तथा करेशावारी प्रवर्द्धन गर्ने	२००
		जडिवुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावरको सर्वेक्षण, उत्पादन, संकलन, प्रवर्द्धन, प्रशोधन तथा बजार व्यवस्थापन	१००
		वातावरण प्रदूषण गर्ने खालका उद्योग तथा व्यवसायलाई निश्चित क्षेत्र तोकि संचालन गर्ने	
		Zero Waste प्रणालीलाई अझ प्रभावकारी बनाई घरबाट उत्पादन हुने फोहोरलाई मलकोरूपमा र अन्य फोहोरबाट आधुनिक प्रविधि अपनाई वैकल्पिक उर्जा निकाल्न अध्ययन गर्ने	२०
		शहरको सौन्दर्य अभिवृद्धि गर्न नगरपालिकाका शहरी क्षेत्रहरूमा एक पसल/एक घर दुई गमलाको कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने ।	
जलक्षेत्रको संरक्षण गर्दै वगरखेती सम्बन्धी सिप प्रदान गरी आय श्रोत वृद्धि गर्न अति विपन्न समुदायलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	४०		
लागत लाखमा			११००

● नतिजा खाका

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : वातावरण मैत्री नगरपालिकाको निर्माण गरी नगरवासीको जीवनयापनमा सुधार आइको हुने							
प्रशोधन गरिएको फोहोरमैला अनुपात	प्रतिशत	२५	३०	३५	४०	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : नीतिगत संरचनाको निर्माण मार्फत वातावरणमैत्री नगरपालिकाको निर्माणबाट वातावरणीय स्वच्छता कायम भएको हुने							
मनोरञ्जनस्थल, पार्क र हरित क्षेत्र	संख्या	०	२	२	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रयोगमा आएको फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणाली	संख्या	१	२	२	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
कम्पोस्ट-विन र गार्वेज-पिट प्रयोग गर्ने परिवार	संख्या	०	२०	१००	२००	न.पार्श्व चित्र	नपा
निष्काशित फोहोरमैलाको औसत वार्षिक परिमाण	मे.टन	०				न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवस्थित ढल निकास भएको बजार क्षेत्र	संख्या	२	२	३	३	न.पार्श्व चित्र	नपा
शौचालय, घर आँगनको कुहिने फोहोरलाई व्यवस्थित गर्ने घरधुरी	संख्या	०	०	३००	५००	न.पार्श्व चित्र	नपा
परम्परागत उर्जा (दाउरा) प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	९५	८५	८०	७०	न.पार्श्व चित्र	नपा
घरभित्रको धुवाँबाट मुक्त घरधुरी	प्रतिशत	५	१०	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
घर, कार्यालय एवं अस्पतालको नकुहिने, नगल्ने, नसडने प्लाष्टिकजन्य फोहोरलाई सुरक्षित बिसर्जन गर्नेको	प्रतिशत	०	५	१०	१५	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल							
कम्पोस्ट मल उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
व्यवस्थित शहरिकरण तथा ढल निकास नीति अवलम्बन गरिएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
गोबर ग्याँस, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो, वायोग्यास प्रवर्द्धन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
ल्याण्डफिल्ड साइड निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
सार्वजनिक स्थानमा हरित पार्क, धारा तथा शौचालय निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
फोहोरमैला व्यवस्थापन गुरुयोजना निर्माण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
कृषि तथा उद्योगमा प्रयोग गरिने विषादी नियन्त्रण भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

७.४ विपद जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशिलता

७.४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकामा आपतकालीन प्रतिकार्य संचालन केन्द्रको स्थापना, विपदका लागि आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्था, प्राथमिक उपचार केन्द्र एवं रक्त संचार केन्द्र निर्माण, समुदायमा आधारित विपद जोखिम व्यवस्थापन समिति, विपद जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम, भू-कम्प प्रतिरोधात्मक सार्वजनिक संरचना, आपतकालीन कोष, विपद पूर्व तयारी तथा पूर्वसूचना प्रणाली, आपतकालिन भवन निर्माण जस्ता पूर्वाधारहरू विपद जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक हुन्छ। तसर्थ आवधिक योजनाले ती पक्षहरूको सम्बोधनलाई प्राथमिकतामा राखेको छ।

७.४.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ जोखिम युक्त क्षेत्र पहिचान र नक्साङ्कन। ➤ जलवायु परिवर्तनका असरहरूको प्राथमिकीकरण। ➤ विपद, व्यवस्था कोष र जनशक्ति व्यवस्थापन। ➤ आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र स्थापना। ➤ कृषि, वन तथा वातावरण क्षेत्रमा अनुकूलका कार्य योजना तथा तर्जुमा। ➤ भूकम्प प्रतिरोधक भौतिक संरचनाहरू निर्माण। ➤ जल तथा जलाधार क्षेत्रहरू संरक्षण तथा व्यवस्थापन। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ जोखिमयुक्त क्षेत्र पहिचान तथा नक्साङ्कनको लागी जनशक्ति कमी, आर्थिक अभाव, सूचनाको कमी, इच्छा शक्ति को कमी, प्रचार प्रसार को अभाव। ➤ सरोकारवालाहरूको एकहोरो प्रणाली नहुनु तथा समन्वय को कमी। ➤ परमपरागत बनेका भौतिक संरचना ➤ सबै जनतामा विपद तथा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी शिक्षा पुर्याउनु नसकिनु। ➤ विपद पछिको राहात कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न नसकिनु। ➤ सबै वडा कार्यालयमा विपद जाखिम न्यूनीकरण समिति गठन गर्न नसकिनु। ➤ प्रतिकार्य सञ्चालन केन्द्र निर्माण गर्ने, विपद पुर्वतयारीका कार्य गर्ने र आपतकालिन कोषका स्थापना गर्ने चुनौति। ➤ भौगोलिक विकटताका कारण विपद व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण। ➤ बाडी पहिरो सम्बन्धी अग्रिम जानकारी दिने प्रविधि स्थापना नहुनु ➤ विपद व्यवस्थापन कार्यका लागि आवश्यक आर्थिक स्रोतको कमी रहेको। ➤ पानीको मुहानहरूको सही सदुपयोग नहुनु।

७.४.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

विपदको न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन सँगको सामन्जस्यता हाम्रो प्रतिवद्धता।

लक्ष्य,

विपदको जोखिममा रहेका स्थानहरूको पहिचान गरी सम्भावित प्रभावको न्यूनीकरण गर्ने।

उद्देश्य,

विपदबाट हुन सक्ने क्षति न्यूनीकरण र उद्धार व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाईनुका साथै जलवायु अनुकूलन योजना निर्माण गरी समुदाय स्तरमा कार्यान्वयन गर्नु।

७.४.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कानुनी तथा संरचनात्मक व्यवस्था गर्ने	पालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन संरचना निर्माण कार्यक्रम	सम्भाव्य प्रकोप र जोखिमका क्षेत्रहरू तथा बस्ती एवम् वैकल्पिक क्षेत्रको पहिचान	२०
		कानून, नीति, सिद्धान्त, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा नियमन	२०
		विपद् व्यवस्थापन कोष	३००
		विपद् व्यवस्थापन स्वयंसेवक दल निर्माण	२०
		आपतकालिन सामग्रीको व्यवस्थापन	५०
		विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ/संस्थाहरूसँग सहकार्य	१००
		आपतकालीन प्रतिकार्य संचालन केन्द्र	१००
		प्रत्येक वडामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम	२०
		प्रत्येक वडामा भू-कम्प प्रतिरोधात्मक सार्वजनिक संरचना निर्माण	१००
वडामा प्राथमिक उपचार केन्द्र एवं रक्त संचार केन्द्र स्थापना	१००		
प्रकोप व्यवस्थापनका लागि संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सामुदायिक एवम् निजी क्षेत्रसंग सहयोग, समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।	अन्तरसरकारी विपद् व्यवस्थापन सहकार्य योजना	अन्तरसरकारी समन्वयमा आवश्यक विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यक कार्यक्रम	२००
		आपतकालिन पुर्नवास आयोजना	३००
जलवायु परिवर्तन अनुकूल रणनीति निर्माण गर्ने	जलवायु परिवर्तन मैत्री खेती प्रणाली विकास कार्यक्रम	कृषि तथा वन क्षेत्र भु उपयोग प्रणाली विकास गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलका खेती प्रणाली, वीउ व्यवस्थापन लगायतका क्रियाकलाप सहितको कार्य योजना निर्माण गर्ने ।	१००
लागत लाखमा			१४३०

सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : विपदको जोखिममा रहेका स्थानहरूको पहिचान गरी सम्भावित प्रभावको न्यूनीकरण गर्ने ।							
सुरक्षित, एकीकृत र व्यवस्थित बस्ती/आवास क्षेत्र	संख्या					न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : विपदबाट हुन सक्ने क्षति न्यूनीकरण र उद्धार व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाई जलवायु अनुकूलन योजना कार्यान्वयन भएको हुने							
अयोग्य बस्ती वा स्थानमा बसोबास गरेका परिवार	संख्या	०				न.पार्श्व चित्र	नपा
खुल्ला क्षेत्र तथा स्थानहरू	संख्या	०	२	४	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
आपतकालीन उद्धारका लागि तालिम प्राप्त स्वयंसेवक	जना	०	२०	३०	४०	न.पार्श्व चित्र	नपा
विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोषमा भएको रकम (लाखमा)	रु.		२००	३००	४००	न.पार्श्व चित्र	नपा
विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ/संस्थाहरू	संख्या		१	१	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य समिति गठन भएका वडाहरू	संख्या	०	२	३	१४	न.पार्श्व चित्र	नपा
विपद् प्रतिकार्यका लागि भएको आपतकालीन नमूना अभ्यास	संख्या	०	१	१	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (पूर्व चेतावनी) जडान भएका क्षेत्रहरू	संख्या	०	२	३	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
आपतकालीन उद्धारका लागि अत्यावश्यक एम्बुलेन्स तथा वरुणयन्त्रको व्यवस्था	संख्या	१	२	२	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन न्यूनीकरण सम्बन्धी सचेतना लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	०	१	२	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल तह							
विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
विपद् जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन र विपद् पूर्व सूचना उपकरण जडान भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
आपतकालीन उद्धारका साधन, सामाग्री व्यवस्थापन तथा उद्धारकर्मी क्षमता विकास भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
राहतका सामाग्रीहरूको भण्डारण, विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

परिच्छेद आठ : संस्थागत विकास तथा सुशासन

८.१ सुशासन, ऐन, नियम तथा जवाफदेहिता

८.१.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाले संस्थागत विकासका लागि आवश्यक नीति, नियम, ऐन, मापदण्ड एवं कार्यविधिहरूको व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ। त्यसै गरी संचार माध्यमको प्रभावकारी उपस्थिति, नागरिक समाज, समुदायमा आधारित संस्थाहरूको क्षमता विकास, सामाजिक जवाफदेहिता अभिवृद्धि, गुनासो सुनुवाई, क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र, सहायता कक्षाको व्यवस्था, वालमैत्री, अपांगमैत्री तथा वातावरणमैत्री संरचना, निर्णय, योजना बजेट एवं आयव्यय प्रतिवेदन सार्वजनीकरण, योजना सुपरीवेक्षण तथा अनुगमनमा समावेशी सहभागिता, वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण कार्यान्वयन, गुणस्तरीय सेवा प्रवाह, कार्यसम्पादन मूल्यांकन एवं दण्ड पुरस्कार थालनी, विपन्नता नक्शाङ्कन, स्तरीकरण र प्राथमिकता निर्धारण, समुदायमा आधारित संस्थाहरू, लक्षित वर्गको क्षमता अभिवृद्धि र योजना अनुगमनमा अर्थपूर्ण भूमिका, लक्षित वर्गको स्थानीय श्रोत साधनमा पहुच अभिवृद्धि, स्थानीय संस्थाहरूको प्रोफाइल तयार र परिचालन, सामुहिक आयआर्जन गतिविधिहरू संचालन जस्ता विभिन्न पक्षहरू नगरपालिकाको सुशासनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक हुन्छ। तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले मंलसेन नगरपालिकाको यी पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न खोजेको छ।

८.१.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ अधिकांश सेवा कानून र कार्यविधिहरू निर्माण भएका। ➤ मिडिया परिचालन र सहकार्य निरन्तर भैरहेको। ➤ संघ संस्था र समुदाय क्षमता विकास। ➤ सुचना केन्द्र संचालन गरि नागरिक साहायता प्रदान। ➤ नागरिक वडापत्र को प्रभाकारी कार्यन्वयन भरहेको। ➤ सामान सहभागिता का लागि लक्षित समुदाय केन्द्रित कार्यक्रम संचालन। ➤ ई-हाजिर, कर्मचारी रेकर्ड का लागि सफ्टवेयर को प्रयोग भैरहेको। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ऐन नियम र कार्यविधिहरू कार्यान्वयनका लागी असहज भैरहेको। ➤ संस्थागत विकास र सुशासनका लागि उपयुक्त बजेट व्यवस्थापन हुन नसक्नु। ➤ संघ, संस्थासँग समन्वयात्मक कार्यक्रम हुदा भए गरेका काम कार्यको रेकर्ड राख्ने र व्यवस्थित अभिलेखिकरण हुन नुक्नु। ➤ डिजिटल बोर्ड र डिजिटल नागरिक वडापत्र कार्यन्वयनमा ल्याउन नसकियको। ➤ लक्षित समुदाय केन्द्रित कार्यक्रमको उपयुक्त बजेट विनियोजन हुन नसक्नु। ➤ सेवाग्राहिलाई स्थानीय सरकारको आभास दिलाउन सक्नु चुनौतिपूर्ण रहेको। ➤ संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको अधिकार बाँडफाँडमा पुर्णरूपमा प्रस्टता ल्याउन नसक्नु। ➤ पालिकाको एकल अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत निर्माण गर्नुपर्ने ऐन, नियम तथा कानूनको समयमानै निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु चुनौतिपूर्ण रहेको। ➤ सुशासन तथा जवाफदेहिता प्रबर्द्धनका क्षेत्रहरूको पहिचान हुन नसक्नु। ➤ जनचाहाना अनुरूपका कार्य सञ्चालन गरी जनतालाई असल शासन तथा सुशासनको प्रत्याभुती दिलाउन नसक्नु।

८.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, प्रविधिमैत्री, जवाफदेहि, परिणाममुखी, नागरिक मैत्री बनाउने:

लक्ष्य,

सुशासन कायम गर्न स्थानीय ऐन, नियम तथा कानून तर्जुमा गरी नागरिक समाज र समुदाय समेतको सहयोग र सहकार्यमा कार्यान्वयनमा ल्याउने साथै सार्वजनिक जवाफदेहिता बहन गर्ने ।

उद्देश्य,

नगरपालिकाको प्रशासनिक संरचना प्रविधिमैत्री, पारदर्शी र मितव्ययी, जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि, दिगो र फराकिलो वित्तिय स्रोत व्यवस्थापनका लागि नीतिगत व्यवस्थापन गर्नु ।

८.१.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
आवश्यक नीति तथा कानूनहरु निर्माण गर्ने	क्षेत्रगत नीति तथा कानून निर्माण	एकल अधिकारसँग सम्बन्धित नीति तथा कानून तर्जुमा	२०
पारदर्शिता र जवाफदेहिताका लागि नगरपालिकाका र सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	वित्तिय पारदर्शिता कार्यक्रम	सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक परिक्षण र सार्वजनिक सुनुवाई सम्बन्धी कार्यहरु नियमित गर्ने	१०
		वालमैत्री, अपांगमैत्री तथा वातावरणमैत्री संरचना, निर्णय, योजना बजेट एवं आयव्यय प्रतिवेदन सार्वजनीकरण	१०
		नागरिक समाज, समुदायमा आधारित संस्थाहरुको क्षमता विकास	१०
		सहायता कक्षाको व्यवस्था	
		नगरपालिकाका सुचना आदानप्रदानका लागि सुचना प्रविधिको व्यवस्थापन	२०
		नगरपालिका का सत्रै कार्यालयहरुमा गुनासो सुनुवाई कक्ष नागरिक बडा पत्र र सि. सि. टिभि जडान गरी सेवालाई चुस्त दुरुस्त र प्रभावकारी गर्ने ।	२०
अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने	नगरपालिका-सरोकारवाला अनुगमन मुल्याङ्कन प्रणाली	योजना सुपरीवेक्षण तथा अनुगमनमा समावेशी सहभागिता	
		अनुगमन तथा मुल्याङ्कनमा समुदायमा आधारित संस्थाहरु तथा लक्षित वर्गको क्षमता अभिवृद्धि र योजना अनुगमनमा अर्थपूर्ण सहभागिताको व्यवस्थापन	१०
	जनताको सन्तुष्टी मापन	समुदाय स्कोर कार्ड	५
समावेशी र समतामूलक समाज निर्माण गर्ने	लक्षित समुदायको मुलप्रवाहीकरण कार्यक्रम	सहभागितामूलक महिला, दलित, जनजाती, अल्पसङ्ख्यक लगायतलाई शसक्तीकरण तालिम मार्फत क्षमता विकास गर्ने ।	१०
		विपन्नता अभिलेखीकरण तथा लक्षित वर्गको स्थानीय श्रोत साधनमा पहुच अभिवृद्धि, स्थानीय संस्थाहरुको प्रोफाइल तयार	१०
जम्मा लाखमा			१२५

● नतिजा खाका

सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्ट्याईको आधार	जिम्मेवार निकाय	
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५			
प्रभाव तह सुशासन कायम गर्न स्थानीय ऐन, नियम तथा कानून तर्जुमा गरी नागरिक समाज र समुदाय समेतको सहयोग र सहकार्यमा कार्यान्वयनमा ल्याउने साथै सार्वजनिक जवाफदेहिता बहन भएको हुने								
सेवा प्रवाहमा जनताको सन्तुष्टि		प्रतिशत	७८	८०	८५	९०	न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह नगरपालिकाको प्रशासनिक संरचना प्रविधिमैत्री, पारदर्शी र मितव्ययी, जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि, दीगो र फराकिलो वित्तिय स्रोत व्यवस्थापनका लागि नीतिगत व्यवस्थापन भएको हुने								
पालिकाले स्वीकृत गरेको ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड		संख्या					न.पार्श्व चित्र	नपा
क्रियाशिल नीतिगत समिति तथा संयन्त्र		संख्या	४	४	५	७	न.पार्श्व चित्र	नपा
नागरिक वडापत्र अनुसार सेवा प्रवाहमा क्षतिपूर्ति गरिएको		संख्या	०	१०	१५	३०	न.पार्श्व चित्र	नपा
क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र		संख्या	१	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
सार्वजनिक परिक्षण		संख्या	२	२	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
सामाजिक परिक्षण		संख्या	०	०	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
GESI परीक्षण		संख्या	१	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
बहिरर्गमन अभिमत पत्र		संख्या	०	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
समुदाय स्कोर कार्य		संख्या	०	१	१	१	न.पार्श्व चित्र	नपा
वर्षभरीमा भएका सार्वजनिक सुनुवाई		संख्या	४	४	४	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल								
सुशासन सम्बन्धी स्थानीय ऐन, नियम कानूनको निर्माण भएको हुने							न.पार्श्व चित्र	नपा
सेवा प्रवाह अनलाईनमा आबद्ध भएको हुने							न.पार्श्व चित्र	नपा
वडा स्तरिय मेलमिलाप समिति गठन भएको हुने							न.पार्श्व चित्र	नपा
नागरिक वडापत्रको स्थापना भएको हुने							न.पार्श्व चित्र	नपा

८.२ वित्तीय श्रोत परिचालन

८.२.१ पृष्ठभूमि

संघ र प्रदेश सरकारबाट समानीकरण, शसर्त लगायतका अनुदान प्याकेज तथा पालिकाको आन्तरिक आय नगरपालिकाको प्रमुख वित्तीय श्रोत हुन । आन्तरिक आय अर्न्तगत मालपोत तथा सिफारिस मुख्य वित्तीय श्रोत हुन । संघीय संरचनाको अवधारण तथा संविधानको मर्म बमोजिम नीजि क्षेत्र, सहकारी, स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरी नगरपालिकाले वित्तीय श्रोतको व्यवस्था गर्न सक्ने भए पनि हालसम्म त्यस्तो अभ्यास हुने गरेको छैन । अर्को तर्फ अन्तरपालिका सहकार्य तथा समन्वय पनि नगरपालिकाको वलियो श्रोत हुन सक्छ । जसको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन आवश्यक छ ।

८.२.२ समस्या / चुनौती तथा अवसर/ सम्भावना

समस्या / चुनौती	अवसर/ सम्भावना
जनमुखी कर प्रणालीको विकास हुन नसक्नु	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले तोकेका विषय क्षेत्र भित्र रही वित्तीय कानून निर्माण गर्ने अवसर नगरपालिकालाई रहेको छ
राजस्व सुधार गर्ने सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन	
जनस्तरमा कर तिर्नुपर्छ भन्ने भावना नै विकसित हुन सकिरहेको छैन ।	आन्तरिक स्रोतको अभिवृद्धिका लागि करको दायरा र दर व्यवस्थापन गर्ने अधिकार नगरपालिकासँग रहेको छ ।
सम्भावित करदाताहरूको अभिलेख अद्यावधि हुन सकिरहेको छैन ।	स्रोत व्यवस्थापनका लागि उच्च प्रतिफल युक्त क्षेत्रको पहिचान गरी सहकार्य तथा समन्वयका आधारमा पूँजी जुटाउन सक्ने अवसर नगरपालिकालाई छ ।
कर तथा राजस्व श्रोतहरू वारे विस्तृत रूपमा अध्ययन अनुसन्धान समेत हुन सकिरहेको छैन र जनशक्तिको अभाव छ ।	
पूँजी वृद्धि हुने अर्थात छिटो प्रतिफल आउने क्षेत्रहरूमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकेको अवस्था छैन ।	
संघ तथा प्रदेश सरकारले प्रदान गर्ने समानीकरण अनुदानको वृद्धि दर उत्साहजनक हुन सकेको छैन ।	क्षेत्रिय विकास को अवधारणा अन्तरगत अन्तरपालिका सहकार्यमा लगानी आकर्षण गर्ने क्षमता नगरपालिकासँग रहेको छ ।

८.२.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सोच

फराकिलो, उच्च तथा दिगो आर्थिक वृद्धि

लक्ष्य

वित्तीय क्षेत्रको पहिचान तथा आन्तरिक स्रोतको अभिवृद्धि मार्फत आत्मनिर्भर नगरपालिका बनाउने

उद्देश्य

नगरपालिकाको दिगो र नियमित प्राप्त हुने सक्ने वित्तीय श्रोतको पहिचान भई अधिकतम् उपलब्धि हुने क्षेत्रहरूमा श्रोत परिचालन गर्नु ।

८.२.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
आन्तरिक राजस्वका श्रोतहरु पहिचान र तथ्यांकीय आधार (डाटावेस) तयार पार्ने	राजश्व सुधार कार्ययोजना निर्माण	पालिकाको आन्तरिक राजश्वको दायरा र दरको व्यवस्थापनका लागि कार्ययोजना निर्माण गर्ने	५
		आन्तरिक राजश्व अभिवृद्धिका लागि उद्योग वाणिज्य संघ लगायतका सरोकारवाला सँग सहकार्य वढाउने	
		सम्पत्ती करको दायरा विस्तार तथा स्व घोषणाको व्यवस्था मिलाउने	
		व्यवसायी, उद्योगी तथा घरवहालकरको सम्भाव्यता तथा तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्ने	५
		गैर कर राजश्वको दायरा विस्तार गर्ने	५
लगानी परिचालनको मोडालीटि तयार पार्ने	अन्तरपालिका सहलगानी कार्यक्रम	साभा सरोकारका आयोजनामा सहलगानीको नीतिगत व्यवस्था गर्ने	५
		अन्तरपालिका सहलगानी कोषको निर्माण	५००
	सहकारी, बैंक तथा वित्तिय संस्था तथा नगरपालिका वित्तिय सहकार्य	नगरपालिका र स्थानीय वित्तिय संस्थाको सहकार्यमा सहुलियत कर्जा कोष, सहलगानी कोष तथा उत्पादनमा आधारित अनुदान कोषको व्यवस्था	४००
		समुदायसँगको सहकार्य	नाफा जन्य आयोजनाहरुमा स्थानीय समुदायसँगको सहलगानी अभिवृद्धि आयोजना
	श्रमदान मुलक आयोजनाको विकास तथा कार्यान्वयन		१००
जम्मा लाखमा			१२२०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : वित्तीय क्षेत्रको पहिचान तथा आन्तरिक स्रोतको अभिवृद्धि मार्फत आत्मनिर्भर नगरपालिका भएको हुने							
पूँजी निर्माण क्षेत्रमा भएको लगानी (कूल बजेटको)	प्रतिशत					न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : नगरपालिकाको दिगो र नियमित प्राप्त हुने सक्ने वित्तीय स्रोतको पहिचान भई अधिकतम उपलब्धि हुने क्षेत्रहरूमा स्रोत परिचालन भएको हुने ।							
पालिकाको वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु. लाख	७७.९६	१०५.००	१०७.००		न.पार्श्व चित्र	नपा
संघीय सरकारबाट राजस्व बाँडफाड प्राप्त रकम	रु. लाख	८५७.००	९६८.००	११९५.००		न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाड वाट प्राप्त रकम	रु. लाख	४४.४४	५५.००	६४.७९		न.पार्श्व चित्र	नपा
संघीय सरकार बाट प्राप्त समानीकरण अनुदान	रु. लाख	११२६.००	११४७.००	१२२९.००		न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रदेशबाट प्राप्त समानीकरण अनुदान	रु. लाख	७०.९५	८०.८०	८५.१०		न.पार्श्व चित्र	नपा
संघ बाट प्राप्त विशेष अनुदान	रु. लाख	५०.००	०.००	८०.८१		न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रदेशबाट प्राप्त विशेष अनुदान	रु. लाख	६८.००	५०.००	२५.००		न.पार्श्व चित्र	नपा
संघबाट प्राप्त ससर्त अनुदान	रु. लाख	३१०४.००	३०३०.००	२८०९.००		न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रदेश बाट प्राप्त ससर्त अनुदान	रु. लाख	५१.१५	२०.०६			न.पार्श्व चित्र	नपा
संघबाट प्राप्त समपुरक अनुदान	रु. लाख	४००.००	०.००	१४०.००		न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रदेशबाट प्राप्त समपुरक अनुदान	रु. लाख	९८.४४	११४.००	२५.३०		न.पार्श्व चित्र	नपा

प्रदेशबाट प्राप्त अन्य अनुदान	रु. लाख	०.००	०.००			न.पार्श्व चित्र	नपा
बैंक मौज्जात	रु. लाख	४२१.००	४०८.००	२५०.००		न.पार्श्व चित्र	नपा
आयोजना कार्यान्वयनमा उपभोक्ता समूहको लगानी/ योगदान हिस्सा (वार्षिक कुल खर्चमा)	प्रतिशत	०	५	१०	१५	न.पार्श्व चित्र	नपा
पालिका र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा भएको लगानी (वार्षिक कुल खर्चमा)	प्रतिशत	०	५	१५	२०	न.पार्श्व चित्र	नपा
प्रतिफल							
राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
कर सम्बन्धी जनचेतनामूलक अभियान सञ्चालन भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा
वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण कार्ययोजना तर्जुमा भएको हुने						न.पार्श्व चित्र	नपा

८.३ योजना व्यवस्थापन

८.३.१ पृष्ठभूमि

मंससेन नगरपालिकाले वार्षिक योजना व्यवस्थापनका लागि विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त कुल वित्तीय स्रोतलाई आर्थिक सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र सुशासन तथा संस्थागत विकास अन्तर्गतका आयोजनामा वर्गीकरण गरेको छ । आर्थिक विकास कार्यक्रम अन्तर्गत बागवानी विशेष कार्यक्रम, माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम, बाली संरक्षण कार्यक्रम मुख्य छन् भने पुशपालन अन्तर्गत पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम, पशु रोग नियन्त्रण, पशु आहारा सेवा, तालिम सेवा लगायतका कार्यक्रमहरू रहेका छन् । त्यसै गरी सामाजिक विकास क्षेत्र विद्यालय भवन निर्माण तथा स्तरोन्नती, खानेपानी व्यवस्थापन, आमा पोषण कार्यक्रम पूर्वाधार विकास अन्तर्गत सडक, पुल, कल्भर्ट, बत्ती जडान लगायतका आयोजनाहरू कार्यान्वयन भएका छन् । नगरपालिकाले कार्यान्वयन गर्ने ९० प्रतिशत भन्दा बढी आयोजनाहरू उपभोक्ता समितिबाट कार्यान्वयन हुने गरेका छन् ।

८.३.२ समस्या/ चुनौती तथा अवसर/ सम्भावना

समस्या/ चुनौती	अवसर /सम्भावना
योजना व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयनमा संघ र प्रदेश सरकार हावी हुँदै जानु	योजना व्यवस्थापनको गुणस्तरीयता अभिवृद्धिमा स्थानीय आवश्यकता अनुसार कानून निर्माण गर्न सक्ने
कार्यान्वयनमा भएका योजनाको गुणस्तरीयता कमजोर हुनु	स्थानीय आवश्यकता अनुसारका योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयन गर्न सक्ने
उपभोक्ता समितिको क्षमता कमजोर हुनु	वहूवर्षिय योजनाको पहिचान र कार्यान्वयन गर्न सक्ने
परामर्श दायी संस्थाको काम कमजोर हुनु	अन्तरपालिका सहकार्यमा योजना व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन गर्न सक्ने
योजना व्यवस्थापनका लागि दक्ष मानव संसाधनको अभाव हुनु	

८.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालिन सोच

परिणाममुखी तथा उच्च प्रतिफल युक्त योजनाबाट आर्थिक समृद्धि

लक्ष्य

नगरपालिकाको पुँजी निर्माण प्रक्रियालाई योगदान पुऱ्याउने गरी योजना व्यवस्थापनको कार्ययोजना तयार गर्ने

उद्देश्य

स्थानीय योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा व्यापक जनसहभागिता साथै नतिजामुखी अनुगमन मूल्याङ्कनको सुश्चितता गर्नु ।

८.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

रणनीति	कार्यक्रम	आयोजना	लागत रु.लाखमा
योजना व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार गर्ने	योजना व्यवस्थापन कार्ययोजना	योजना व्यवस्थापन ऐन तर्जुमा	१०
		लागत को स्तरका आधारमा आयोजनाको वर्गीकरण	५
		उपभोक्ता समिति तथा टोलविकास समितिको कार्यवीधि निर्माण	५
		उपभोक्ता तथा टोलविकास समितिको आयोजना सञ्चालन क्षमता अभिवृद्धि	५
		स्थानीय खरिद नियमावली तर्जुमा	५
पूजी निर्माण युक्त क्षेत्रको पहिचान तथा लगानी परिचालन	आयोजना वर्गीकरण कार्ययोजना	पूजी निर्माण युक्त आयोजना छनौट तथा कार्यान्वयन	५
		नाफाजन्य आयोजना कार्यान्वयनमा स्थानीय सहकारी, बैंक, समुदाय नीजि क्षेत्र आदि सँग सहकार्य	५
जम्मा लाखमा			४०

● नतिजा खाका

सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७८/७९	आर्थिक वर्ष : लक्ष्य परिमाण			पुष्टयाईको आधार	जिम्मेवार निकाय
			२०७९/८०	२०८१/८२	२०८४/८५		
प्रभाव तह : नगरपालिकाको पुँजी निर्माण प्रक्रियालाई योगदान पुऱ्याउने गरी योजना व्यवस्थापनको कार्ययोजना तयार भएको हुने							
वार्षिक नीति कार्यक्रममा आर्थिक विकास तथा आयमूलक क्षेत्रमा लगानी	प्रतिशत					न.पार्श्व चित्र	नपा
असर तह : स्थानीय योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा व्यापक जनसहभागिता साथै नतिजामुखी अनुगमन मूल्याङ्कनको सुनिश्चितता भएको हुने							
श्रोत नक्शा सहित खण्डीकृत वस्तुगत विवरण तयारी तथा अद्यावधिक भएको विषयक्षेत्रगत (पालिकाको समग्र, कृषिक्षेत्र, जैविक विविधता.... आदि)	संख्या	१	१	२	२	न.पार्श्व चित्र	नपा
स्थानीय गौरवका आयोजनाको सूची आयोजनाहरु	संख्या	०	४	४	५	न.पार्श्व चित्र	नपा
तर्जुमा भएका विषय क्षेत्रगत गुरुयोजना (कृषि, पर्यटन, यातायात गुरुयोजना)	संख्या	२	२	३	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
वार्षिक नीति कार्यक्रममा आर्थिक विकास तथा आयमूलक क्षेत्रमा लगानी	प्रतिशत	३	५	८	१०	न.पार्श्व चित्र	नपा
कूल आयोजना मध्ये उपभोक्ता समितिबाट कार्यान्वयन भएका आयोजना	प्रतिशत	९०	८५	८०	७५	न.पार्श्व चित्र	नपा
निर्धारित समयमा सम्पन्न आयोजना/कार्यक्रमहरु	प्रतिशत	७५	८०	८५	९०	न.पार्श्व चित्र	नपा
आयोजना/कार्यक्रमको अनुगमन प्रतिवेदन संख्या (पटके, मासिक, चौमासिक, वार्षिक)	पटक	४	४	४	४	न.पार्श्व चित्र	नपा
पालिकाबाट प्रकाशित दस्तावेज र प्रतिवेदन	संख्या	७	७	७	७	न.पार्श्व चित्र	नपा

खण्ड २ : वित्तिय विश्लेषण तथा कार्यान्वयन व्यवस्था

परिच्छेद नौ : वित्तीय अवस्था तथा कार्यान्वयन व्यवस्था

९.१ पृष्ठभूमि

आ.व २०७७/७८ मा कुल ६३ करोड ६८ लाख कुल बजेट रहेको मंससेन नगरपालिकाको वार्षिक बजेट आ. व २०७८/७९ मा ६.१४ प्रतिशतले कमी भई ५९ करोड मा सिमित थियो भने आ. व. २०७९/८० मा ०.५ प्रतिशतले बढेर ६० करोड को हाराहारीमा पुगेको अनुमान गरिएको छ। यो वृद्धिदर नगरपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारबाट नियमित रूपमा प्राप्त गर्ने समानीकरण, सशर्त, समपुरक, विशेष तथा आन्तरिक राजस्वको विगत ३ वर्षका वृद्धिदरका आधारमा प्रस्तुत गरिएको छ। विगत ३ वर्षमा नगरपालिकाले प्राप्त गरेको उल्लिखित अनुदान शीर्षक अन्तर्गतका रकममा धेरै उतारचढाप आएको देखिन्छ। नगरपालिकाको विगत तीन वर्षको वित्तीय प्रवृत्तिको अवस्थालाई तालिका ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६ त्रिवर्षीय वजेटको प्रवृत्ति				
सूचक	इकाई	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०
पालिकाको वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु. लाख	७७.९६	१०५.००	१०७.००
संघीय सरकारबाट राजस्व बाँडफाड प्राप्त रकम	रु. लाख	८५७.००	९६८.००	११९५.००
प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाड बाट प्राप्त रकम	रु. लाख	४४.४४	५५.००	६४.७९
संघीय सरकार बाट प्राप्त समानीकरण अनुदान	रु. लाख	११२६.००	११४७.००	१२२९.००
प्रदेशबाट प्राप्त समानीकरण अनुदान	रु. लाख	७०.९५	८०.८०	८५.१०
संघ बाट प्राप्त विशेष अनुदान	रु. लाख	५०.००	०.००	८०.८१
प्रदेशबाट प्राप्त विशेष अनुदान	रु. लाख	६८.००	५०.००	२५.००
संघबाट प्राप्त सशर्त अनुदान	रु. लाख	३१०४.००	३०३०.००	२८०९.००
प्रदेश बाट प्राप्त सशर्त अनुदान	रु. लाख	५१.१५	२०.०६	
संघबाट प्राप्त समपुरक अनुदान	रु. लाख	४००.००	०.००	१४०.००
प्रदेशबाट प्राप्त समपुरक अनुदान	रु. लाख	९८.४४	११४.००	२५.३०
प्रदेशबाट प्राप्त अन्य अनुदान	रु. लाख	०.००	०.००	
बैंक मौज्जात	रु. लाख	४२१.००	४०८.००	२५०.००
पालिकाको कूल वार्षिक वजेट	रु. लाख	६३६८.९४	५९७७.८६	६००९.००
वजेटको वार्षिक वृद्धिदर			-६.१४	०.५२

९.२ संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन

९.२.१ पृष्ठभूमि

आवधिक योजनाले अंगिकार गरेका क्षेत्रगत तथा उपक्षेत्रगत नीति कार्यक्रमका साथै नगरपालिकाको समष्टिगत विकासका लागि चुस्त र प्रभावकारी संरचना तथा मानवसंसाधनको आवश्यकता पर्ने हुन्छ। तसर्थ नगरपालिकामा हाल विद्यमान मानवसंसाधनको रणनीतिक परिचालनका लागि नगरपालिकाले आवश्यक योजना बनाउन आवश्यक देखिन्छ।

१.२.२ सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौती

सम्भावना/अवसर	समस्या/चुनौती
<ul style="list-style-type: none"> ➤ कर्मचारी प्रशासन तथा जनप्रतिनिधिको क्षमता तथा मनोबल वृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने । ➤ प्रशासनिक संरचनालाई प्रभावकारी तथा प्रविधिमैत्री बनाउने कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सकिने । ➤ सार्वजनिक सरोकारका व्यक्तिहरुको मनोबल अभिवृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिने । ➤ कर्मचारी अभाव तथा कामगर्ने जनशक्ति व्यवस्थापनका लागि करारमा कर्मचारी नियुक्त गरि कर्म सञ्चालन गराउन सकिने । ➤ प्रदेश तथा केन्द्रिय सरकार सँग समन्वय गरी संस्थागत संरचना लाई थप प्रभावकारी बनाउन सकिने । ➤ कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधी सँग कार्यसम्पादन करार गरी लक्ष्य अनुरूप प्रगति हाँसिल गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ पालिकाको संस्थागत संरचनालाई प्रविधिमैत्री बनाउने चुनौती रहेको । ➤ निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु, गै.स.स, सामुदायिक संस्थाका पदाधिकारी सबैको क्षमता पर्याप्त मात्रामा बढ्ने नसकेको । ➤ ज्ञान, अनुभवी, दक्ष मानव संसाधनको अभावका कारण प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्नु । ➤ उपलब्ध जनशक्तिको सहि व्यवस्थापन हुन नसक्नु साथै दक्ष प्राविधिक जनशक्ति प्राप्त हुन नसक्नु । ➤ स्वास्थ्य क्षेत्रको भौतिक संरचना, जनशक्ति, प्रविधी विकसको समस्या । ➤ संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास सम्बन्धी आवश्यक नीति तर्जुमा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने चुनौती रहेको ।

१.२.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच,

प्रविधिमैत्री संस्थागत संरचना र विकासप्रमी मानवस्रोत: मंलसेनको चाहाना:

लक्ष्य,

पालिकास्तरिय सबै संस्थागत संरचनालाई प्रविधिमैत्री, अपांगमैत्री तथा आधारभूत सुविधा सम्पन्न बनाई उपर्युक्त र दक्ष मानव स्रोत परिचालनबाट आर्थिक विकास गर्दै संस्थागत सम्बृद्धि हासिल गर्नु,

उद्देश्य,

प्रभावकारी संगठन संरचना निर्माण भएसँगै संस्थागत क्षमता विकास भई प्रविधियुक्त दक्ष मानव स्रोतको उपयोबाट गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि गर्नु ।

१.३.४ रणनीति तथा कार्यक्रम

◆ संस्थागत संरचना विकास

- प्रशासनिक संरचनालाई प्रभावकारी तथा प्रविधिमैत्री बनाउने कार्यक्रम तर्जुमा गरिनेछ ।
- विषयगत समिति एवं न्यायिक समितिको क्षमता विकास गरी कार्यसम्पादन स्तरमा अभिवृद्धि ल्याइनेछ ।
- कर्मचारी क्षमता विकास योजना बनाईने छ ।
- प्रदेश तथा केन्द्रिय सरकार सँग समन्वय गरी भौतिक तथा आर्थिक सहयोग प्राप्त गरी संस्थागत संरचना लाई थप प्रभावकारी बनाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

- सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय, न्यून समय लागत छिटो सेवा उपलब्ध बनाउन सम्भव भएका सेवा सुविधाहरु अनलाइन, वडा कार्यालय एवं सेवा केन्द्रबाट उपलब्ध गराउदै वडा कार्यालयहरुलाई भौतिक श्रोत साधन सुविधायुक्त बनाइनेछ ।
- सँगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन गरी नगरपालिकाको वडा स्तर सम्म आवश्यकतानुसारको संरचना तयार गरी लागु गरिने छ र पालिकामा लैङ्गिकमैत्री एवं समावेशीताका आधारमा कर्मचारी दरबन्दी निर्धारण गरिनेछ ।
- संस्थागत संरचनालाई यातायात, सूचना तथा संचार लगायतका भौतिक संरचनासँग आबद्ध गरिनेछ ।
- ◆ **मानव संसाधन विकास**
 - तालिम, तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रमबाट नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी निर्णय प्रक्रिया र सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता ल्याइनेछ ।
 - सार्वजनिक सरोकारका व्यक्तिहरुको मनोबल अभिवृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
 - नगरपालिकामा रहेको कर्मचारी अभाव तथा कामगर्ने जनशक्ति व्यवस्थापनका लागि करारमा कर्मचारी नियुक्त गरी कार्य सञ्चालन गराइनेछ ।
 - नगरपालिकाका अन्तर्गत विद्यालय, विषयगत कार्यालय एवं सरकारी कार्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारीहरूसँग कार्यसम्पादन सम्भौता गरिने छ र नियमित मूल्याङ्कनका मापदण्ड निर्धारण गरी मापदण्डका आधारमा उत्कृष्टलाई पुरस्कृत गर्ने अभ्यासको थालनी गरिनेछ ।
 - नगरपालिका अन्तर्गत सहकारी, गै.स.स., नागरिक समाज, सामुदायिक संस्था, निजी क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई तालिम, अभिमुखीकरण मार्फत क्षमता अभिवृद्धि गरी दक्ष, सबल, सक्षम जनशक्ति विकास गरिनेछ ।
 - नगरपालिका तथा सभामा लक्षित समूहको समुचित प्रतिनिधित्व गराई समावेशी गराउनका साथै जुनसुकै क्षमता विकास कार्यक्रममा सहभागी छनौट गर्दा महिला, दलित, जनजाति र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- ◆ **संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास नीति**
 - मानव संसाधन विकास सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ ।
 - संस्थागत संरचना विकास सम्बन्धी पालिका स्तरिय कार्यविधी निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ र सो को नियमन तथा अनुगमनका लागि पालिका स्तरिय समिति गठन गरिनेछ ।

१.२.५ मुख्य कार्यक्रम तथा नतिजा खाका

- कर्मचारी, जनप्रतिनिधि, सहकारी, गै.स.स., नागरिक समाज, सामुदायिक संस्था, निजीक्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन ।
- संस्थागत संरचना निर्माण सम्बन्धी आचार संहिता निर्माण तथा लागु ।
- विषयगत तथा न्यायिक समिति निर्माण र क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- भौतिक, प्राविधिक तथा मानव संसाधन युक्त नगरपालिका र वडा कार्यालयको निर्माण ।
- ज्ञान, अनुभवी, दक्ष मानव संसाधनको विकास कार्यक्रम ।
- कार्यवोभ र संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन कार्यक्रम ।
- जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीच कार्यसम्पादन करार कार्यक्रम ।
- संस्थागत संरचना र मानव संसाधन विकास सम्बन्धी नीति निर्माण कार्यक्रम ।

१.३ विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

तालिका ७ मा मंलसेन नगरपालिकाको क्षेत्रगत बजेट विनियोजनको अनुमानित खाका प्रस्तुत गरिएको छ । मंलसेन नगरपालिकाको योजना तर्जुमा कार्यशालाले आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तथा सुशासन तथा संस्थागत विकास अन्तर्गत परिकल्पना गरेका आयोजनाहरूको सफल कार्यान्वयनका लागि आगामी पाँच वर्षमा नगरपालिकाले आवश्यक पर्न सक्ने कुल ९ अर्ब ५४ करोड बराबरको वित्तीय स्रोतको अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ । कुल अनुमानित लगानी मध्ये करिब २ अर्ब १ करोड (२१ प्रतिशत) नगर गौरव र रुपान्तरणकारी आयोजनाका लागि तथा ७ अर्ब ५४ करोड क्षेत्रगत आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ । योजना तर्जुमा गोष्ठीले तय गरेको नगरपालिकाका प्रमुख प्राथमिक क्षेत्रहरूलाई प्रमुख प्राथमिकताका साथ लगानी अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्षेत्रगत रूपमा आर्थिक विकासलाई १६.०५ प्रतिशत, पूर्वाधार विकासलाई ३६ प्रतिशत, सामाजिक विकासलाई १५.५ प्रतिशत, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनलाई ९.३ प्रतिशत र सुशासन तथा संस्थागत विकासलाई १.९ प्रतिशत लगानी अनुमान गरिएको छ ।

तालिका ७ क्षेत्रगत बजेट विनियोजन (अनुमानित लागत लाखमा)								
विषय क्षेत्र	कुल लागत	प्रतिशत	सहकार्य					
			संघ	प्रदेश	नपा	अपा	स/उस	नी
नगर गौरवका आयोजना	२०००१	२०.९६						
१. आर्थिक विकास	१५३२०	१६.०५						
कृषि तथा पशुपंछिविकास)	८२५०	०.५४	√	√	√			
(उद्यम तथा व्यवसाय)	१५९०	०.१०	√	√	√	√		
(पर्यटन विकास)	१५७०	०.१०	√	√	√	√		
(बैंक तथा वित्तिय संस्था)	३९१०	०.२६	√	√	√			
२. सामाजिक विकास	१४८१०	१५.५२						
(शिक्षा)	३५८०	०.२४	√	√	√	√		
(स्वास्थ्य)	४९३०	०.३३	√	√	√	√		
(खानेपानी तथा सरसफाई)	३२५०	०.२२	√	√	√	√		
(महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग)	१५५०	०.१०						
(युवा)	१२४०	०.०८	√	√	√	√		
(कला संस्कृति)	२६०	०.०२	√	√	√	√		

३. पूर्वाधार विकास	३४५४०	३६.१९						
(सडक तथा यातायात)	२६९०	०.०८	√	√	√			
(आवास तथा वस्ती)	२९२२०	०.८५	√	√	√	√		
(विद्युत तथा उर्जा)	२२००	०.०६			√			
(सूचना तथा संचार)	४३०	०.०१						
४. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	८८९०	९.३१						
(वन तथा जैविक विविधता)	३०५०	०.३४	√	√	√	√		
(जलाधार तथा भूमि संरक्षण)	३३१०	०.३७	√	√	√	√		√
(वातावरणीय स्वच्छता)	११००	०.१२	√	√	√	√		√
(विपद व्यवस्थापन)	१४३०	०.१६	√	√	√	√		√
५. सुशासन तथा क्षमता विकास	१८८५	१.९७						
(ऐन, नियम तथा कार्यविधि)	१२५	०.०७	√	√	√			
(संस्थागत तथा मानव संसाधन क्षमता)	५००	०.२७		√	√			
(श्रोत परिचालन)	१२२०	०.६५	√	√	√			
(योजना तथा अनुगमन)	४०	०.०२	√	√	√			
कुल बजेट	९५,४४६	१००						

९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

नगरपालिकाले विगतमा प्राप्त गरेको वित्तीय स्रोतको प्रवृत्तिलाई ध्यानमा राखेर आगामी पाँच वर्षका लागि गरिएको राजस्व प्रक्षेपणको खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ । नगरपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारबाट नियमित रूपमा प्राप्त गर्ने अनुदानका आधारमा मंसिर नगरपालिकाको चालु आ.व २०७९/८० को बजेट रु ५७ करोड ६९ लाख आधारमानी आ.व. २०८४/८५ सम्मका लागि यो प्रक्षेपण गरिएको हो जस अनुसार प्रतिवर्ष नगरपालिकाले प्राप्त गर्ने वित्तीय स्रोतमा १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । यही अनुमानका आधारमा आ.व. २०८४/८५ सम्ममा नगरपालिकामा कुल ४ अर्ब ४४ करोड बराबरको राजस्व परिचालन हुने देखिन्छ । उक्त परिचालित राजस्वमा प्रशासनिक खर्च बापतको ८४ करोड र सशर्त अनुदानको ६० प्रतिशत बराबर हुन आउने रु ८६ करोड घटाउदा नगरपालिकाले लगानी गर्न सक्ने लगानी योग्य राजस्व रु २ अर्ब ७२ करोड हुन आउने देखिन्छ । तालिका ८ मा मंसिर नगरपालिकाको राजस्व प्रक्षेपणको अवस्थालाई देखाईएको छ ।

तालिका ८ राजश्व प्रक्षेपण							
आय शिर्षक	आ.व.०७९।८०	आ.व.०८०।८१	आ.व.०८१।८२	आ.व.०८२।८३	आ.व.०८३।८४	आ.व.०८४।८५	कूल राजश्व परिचालन
समानिकरण							१०,१३८.३१
संघ	१,२२९	१,३५२	१,४८७	१,६३६	१,७९९	१,९७९	९,४८२
प्रदेश	८५	९४	१०३	११३	१२४	१३७	६५६
राजश्व बांडफांड					०	०	०
संघ	१,१९५	१,३१५	१,४४६	१,५९१	१,७५०	१,९२५	९,२२०
पदेश	६४	७०	७७	८५	९४	१०३	४९४
शसर्त					०	०	२१,६७३
संघ	२,८०९	३,०९०	३,३९९	३,७३९	४,११३	४,५२४	२१,६७३
प्रदेश	०	०	०	०	०	०	
समपुरक					०	०	
समपुरक संघ	१४०	१५४	१६९	१८६	२०५	२२५	१,०८०
समपुरक प्रदेश	२५	२८	३०	३३	३७	४०	१९३
विशेष अनुदान					०	०	०
संघ	८०	८८	९७	१०६	११७	१२९	६१७
प्रदेश	२५	२८	३०	३३	३७	४०	१९३
आन्तरिक	१०७	११८	१२९	१४२	१५७	१७२	८२६
	५,७५९	६,३३५	६,९६८	७,६६५	८,४३२	९,२७५	४४,४३४
प्रशासनिक खर्च र सामाजिक सुरक्षा भत्ता	१,१००	१,२१०	१,३३१	१,४६४	१,६११	१,७७२	८,४८७
सशर्त अनुदानको ६० प्रतिशत							८,६६९
कुल लगानी योग्य राजश्व प्रक्षेपण							२७,२७८

१.५ वित्तीय स्रोत परिचालन तथा सहकार्य

नगरपालिकाले संघ तथा प्रदेशबाट नियमित रूपमा प्राप्त गर्ने राजस्व तथा नगरपालिकाको आन्तरिक राजस्वको अनुमानित प्रक्षेपण मध्ये आगामी ५ वर्षका लागि लगानी योग्य राजस्व रु २ अर्ब ७२ करोड अनुमान गरिएको छ भने नगर गौरव, रूपान्तरणकारी तथा क्षेत्रगत आयोजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले ९ अर्ब ५४ करोड बराबरको स्रोत आवश्यक पर्ने देखिन्छ। यसको अर्थ नगरपालिकालाई योजना तर्जुमा कार्याशाला गोष्ठीले प्रस्ताव गरेका आयोजना पुरा गर्न करिब ६ अर्ब ८२ करोड बराबरको अतिरिक्त लगानी आवश्यक पर्ने देखिन्छ। उक्त लगानीको परिपूर्तिका लागि नगरपालिकाले देहायका रणनीति तथा कार्यनीति अपनाउन सक्नेछ।

१.६ वित्तीय स्रोत परिचालनका रणनीति तथा कार्यनीति

क) संघ तथा प्रदेश सरकार : नगरपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारको प्राथमिकता क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने आयोजनाहरूका लागि संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यक पर्ने अपुग वित्तीय स्रोत जुटाउन सक्छ। यस अन्तर्गत विशेष गरी सामाजिक तथा पूर्वाधार क्षेत्र अन्तर्गतका उपक्षेत्रगत आयोजनाहरूको सूचि तयार पारी संघ र प्रदेश सरकारसँग नगरपालिकाले सहकार्यको आधार तयार पार्नेछ।

ख) नगरपालिका तथा अन्तरपालिका : नगरपालिकाको प्राथमिकतामा पर्ने तथा सिमाना जोडिएका स्थानीय तहहरूसँगको साभ्का चासोका आयोजनाहरूका लागि नगरपालिकाले अन्तरपालिका आयोजनाको प्रारूप तयार पारी वित्तीय स्रोत व्यवस्थापनको रणनीति बनाउनेछ।

ग) नीजि क्षेत्रसँगको सहकार्य : नीजि क्षेत्रलाई आकर्षण गर्न सकिने मुनाफा जन्य आयोजनाहरूको प्रारूप तयार पारी नगरपालिकाले नीजि क्षेत्रको स्रोतलाई परिचालन गर्ने वातावरण तयार पार्ने छ।

घ) सहकारी तथा जनसहभागिता : सार्वजनिक चासोका आयोजनाहरूका लागि वित्तीय स्रोत जुटाउन सहकारी तथा जनसहभागिता सँग सहकार्य गर्ने मोडालिटी तय गर्नेछ।

१.७ आवधिक योजना कार्यान्वयन

मंलसेन नगरपालिकाले बृहत छलफलद्वारा तयार पारेको पञ्चवर्षिय आवधिक योजनाको सफलता यसको कार्यान्वयन सँग जोडिएको छ। एक तर्फ दीगो विकास लक्ष्यले सन २०३० सम्मका लागि सम्पूर्ण देशहरूले प्राप्त गर्नु पर्ने आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वातावरणीय तथा संस्थागत विकासका सूचकहरू तोकेको छ भने संघीय सरकारले पनि सन २१०० सम्ममा प्राप्त गर्ने गरी समृद्धि र सुखका लक्ष्य तोकेको छ। यी सबै लक्ष्यको व्यवहारिक प्राप्त स्थानीय सरकारको योजना कार्यान्वयनको प्रभावकारीतामा भर पर्दछ। तसर्थ नगरपालिकाले उल्लेखित दीगो तथा राष्ट्रिय लक्ष्यको स्थानीयकरण प्रस्तुत आवधिक योजनाको कार्यान्वयन बाट गर्नु पर्ने हुन्छ।

१.७.१ वर्तमान अवस्था

स्थानीय तहहरू सात चरणको वार्षिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा बढी अभ्यस्त भएको अवस्था छ। मंलसेन नगरपालिकाको हकमा पनि यही कुरा लागु हुन्छ। तर प्रस्तुत आवधिक योजनाले कार्यक्रम कार्यान्वयनलाई प्रतिफलका रूपमा लिई प्रत्येक प्रतिफलको जाँच त्यसले आगामी पाँच वर्षमा सम्बन्धित क्षेत्रमा पार्ने असर र प्रभावद्वारा गर्ने प्रक्रियाको थालनी गरेको छ जुन नगरपालिकाका लागि नयाँ अभ्यास हो। नगरपालिकामा उपलब्ध निर्वाचित राजनीतिक प्रतिनिधि र प्रशासकीय जनशक्ति नयाँ योजना कार्यान्वयन पद्धतिका बारेमा जानकार हुनु पर्ने आवश्यकता छ।

१.७.२ कार्यान्वयन कार्ययोजना

योजना तर्जुमा कार्यशालाले तर्जुमा गरेको आवधिक योजनालाई नगरसभाले अनुमोदन गरी सम्बन्धित शाखा तथा वडा कार्यालयहरूलाई त्यसको अख्तियारी पठाउने गरिन्छ। शाखा तथा वडा कार्यालयहरूले आवधिक योजनामा

तालिका ९ कार्यान्वयन कार्ययोजनाका चरण	
पहिलो चरण	कार्यान्वयन कार्ययोजना तयारी
दोस्रो चरण	मार्गदर्शन तयारी
तेस्रो चरण	कार्यान्वयन विधिको छनौट
चौथो चरण	अख्तियारी
पाँचौ चरण	अनुगमनको प्रतिवेदन र समीक्षा

उल्लिखित लक्ष्य, उद्देश्य, सूचकका आधारमा बनेका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई ध्यानमा राखी भावी योजना कार्यान्वयनको खाका तयार पार्नु पर्ने हुन्छ ।

९.७.३ मार्गदर्शन तयारी

नगरसभाबाट अख्तियारी प्राप्त कार्यक्रमको सफल र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रत्येक शाखाले आफ्ना शाखासँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको मार्गदर्शन तयारी गरी गर्नु पर्ने हुन्छ । मार्गदर्शनका साथसाथै आवश्यकता अनुसार खर्चको अख्तियारी पनि पठाउनु पर्ने हुन्छ ।

९.७.४ कार्यान्वयन विधिको छनौट

नगरसभाबाट अख्तियारी प्राप्त कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनका लागि विद्यमान संघीय तथा स्थानीय कानूनका आधारमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने व्यक्ति वा संस्था (उपभोक्ता समिति, ठेक्केदार, करार, गैसस आदि) लाई कार्यक्रमको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सम्झौता गरी नगरकार्यपालिकामा पठाउनु पर्ने हुन्छ । कार्यक्रमहरू नगरसभाबाट स्वीकृत भएपछि सोही बमोजिम कार्यान्वयन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको प्रक्रियामा लैजादा नगरपालिकाले कार्यक्रम कार्यान्वयन ईकाईबाट प्रगती प्रतिवेदन लिने अभ्यास अपनाईने गरिन्छ ।

९.७.५ अख्तियारी

आवधिक योजनाको अन्तिम प्रतिवेदनलाई नगर कार्यपालिकाले नगरसभाबाट पारित गरेपछि उक्त योजनाको वार्षिक कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयनमा लैजानु पर्ने हुन्छ । वार्षिक कार्ययोजना तयार पार्नका लागि नगर प्रमुखले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत (प्रप्रअ) लाई अख्तियारी दिनु पर्ने हुन्छ । प्रप्रअले मध्यकालिन खर्चसंरचनालाई आधार बनाई क्रमागत रूपमा कार्यान्वयन गर्ने गरी आयोजनाहरूको रोलक्रम मिलाएर राख्नु पर्ने हुन्छ । प्रप्रअले रोलक्रममा व्यवस्थापन गरिएका आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा विषयगत शाखा तथा वडा कार्यालयहरूसँग कार्यक्रम माग गर्नुपर्ने हुन्छ । माग भई आएका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनकालागि नगर कार्यपालिकाले सम्बन्धित शाखा तथा वडा कार्यालयलाई अख्तियारी प्रदान गर्नुपर्ने हुन्छ ।

९.७.६ वार्षिक कार्यान्वयन कार्ययोजना

आवधिक योजनाले परिकल्पना गरेका आयोजनाहरूलाई मध्यकालिन खर्च संरचनालाई आधार बनाई नगरपालिका प्रशासनले वार्षिक कार्यक्रम कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा लैजानु पर्ने हुन्छ ।

९.७.७ अनुगमन प्रतिवेदन र समीक्षा

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ बमोजिम नगर कार्यपालिकाले आयोजनाहरू कार्यान्वयनको समय सापेक्ष अनुगमन गरी त्यसबाट प्राप्त तथ्यहरूको चौमासिक रूपमा समीक्षा गरी आयोजना कार्यान्वयनको प्रभावकारीता बढाउन भूमिका खेल्नु पर्ने हुन्छ ।

९.८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

९.८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता

स्थानीय तहको हकमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १४ ले नगर प्रमुख तथा उपप्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकारमा योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरी सोको प्रतिवेदन बैठकमा पेस गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको छ । त्यस्तै उपप्रमुखको अध्यक्षतामा अनुगमन समितिको समेत प्रबन्ध भएको देखिन्छ । जिल्ला समन्वय समितिले पनि अनुगमन र वार्षिक समीक्षा गर्नुपर्ने संस्थागत र कानूनी व्यवस्था भएको छ । त्यस्तै ऐनको दफा ८४ ले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रमुखको निर्देशनमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने गराउने कानूनी व्यवस्था गरेको छ ।

◆ उद्देश्य

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको नीतिगत संरचना निर्माण भई आयोजनाहरूको प्रतिफल, असर र प्रभावहरूको प्रभावकारी मापन प्रक्रियामा टेवा पुगेको हुनेछ ।

◆ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
अनुगमन तथा मुल्याङ्कनका लागि स्पष्ट नीति बनाई लागु गर्ने	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन नीति निर्माण गरी प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गरिने छ। नगरपालिकाका विषयगत समितिलाई प्रभावकारी बनाईने छ।
जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन मा काम गर्ने कार्यपालिका तथा अन्य विषय समिति तथा शाखाहरुको क्षमता अभिवृद्धिमा ध्यान दिईने छ।
आयोजनाहरुको हरेक पक्षलाई आधार मानी अनुगमन तथा मुल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने	दिगो विकास लक्ष्य तथा राष्ट्रिय र प्रदेश लक्ष्यको स्थानीयकरणसँग सम्बन्धित सूचकहरुको प्रगतीको प्रभावकारीता मापन गरिने छ।
नीति, कार्यक्रम, योजना तथा आयोजनाहरुको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्दा सान्दर्भिकता, प्रभावकारीता, कार्यकुशलता, प्रभाव, दीगोपना, समावेशीता, लैङ्गिक समता र लाभग्राही सन्तुष्टिका आधारमा गरिने छ।	दीर्घकालिन सोच, नतिजा तालिका, सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास र अनुगमन तथा मुल्याङ्कन योजना तर्जुमा गरी तेस्रो पक्षबाट मुल्याङ्कन गरिने छ। अनुगमन प्रणालीलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउन नीति कार्यक्रम, योजना वा आयोजना निर्माण तहमा नै सूचकहरु निर्धारण गरी आयोजना सञ्चालन अगावै पूर्व मुल्याङ्क, कार्यान्वयनको चरणमा चालु मुल्याङ्कन र आयोजना सम्पन्न भएपछि उपलब्धि मापन गर्ने प्रणालीको विकास गरिने छ। प्रथम आवधिक योजनामा विकास भएको नतिजा खाकालाई प्रत्येक नीति, कार्यक्रम, योजना तथा आयोजना मुल्याङ्कनको आधार मानिने छ।

९.८.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि जिम्मेवार निकाय

आवधिक नगरविकास योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन तथा संचालित कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमन गरिनेछ। प्रक्रिया अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्ने जिम्मेवारी नगरकार्यपालिकाको हुनेछ भने यस कार्यमा सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई परिचालन गरिनेछ। आवधिक नगरविकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी तथा विधि देहायअनुसार रहेका छन :

- ◆ नगरकार्यपालिका तथा विषयगत समिति
- ◆ सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति
- ◆ जिल्ला समन्वय समिति
- ◆ विषयगत शाखा उपशाखा, परियोजना, संघ संस्था
- ◆ नागरिक समाज संस्था तथा तेश्रो पक्ष

आवधिक नगरविकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका साधन तथा विधि देहायअनुसार रहनेछन।

- ◆ स्थलगत अनुगमन।
- ◆ कार्ययोजना (लक्ष्य) र प्रगति बीच तुलना।
- ◆ नागरिक अनुगमन।
- ◆ सहभागितामूलक मध्यावधि समीक्षा।
- ◆ सहभागितामूलक अन्तिम समीक्षा (तेश्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन)।

आवधिक नगरविकास योजनाको अनुमान तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछ

अनुगमन मुल्याङ्कन खाका

तालिका ९ : आवधिक नगरविकास योजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रक्रिया			
के अनुगमन गर्ने ?	कसले अनुगमन गर्ने ?	कहिले अनुगमन गर्ने ?	कसरी अनुगमन गर्ने?
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, वडा समिति, सरकारी र गैसस, परियोजना	पटके, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	स्थलगत अनुगमन गर्ने, चौमासिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति, विवरणको तुलना गर्ने,
प्रतिफल अनुगमन	नगर कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक, अर्धवार्षिक, वार्षिक र मध्यावधि	स्थलगत अनुगमन गर्ने, वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति, विवरणको तुलना गर्ने, नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने,
असर तह अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेश्रो पक्ष	वार्षिक, मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	सहभागितामूलक छलफल गर्ने, नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने, नमूना सर्वेक्षण गर्ने,
प्रभाव तह मुल्याङ्कन	सुपरिवेक्षण तथा मुल्याङ्कन समिति र तेश्रो पक्ष	मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने, सहभागितामूलक छलफल गर्ने, अध्ययन तथा सर्वेक्षण गर्ने,

अनुसुचि

अनुसूची १ : नगर गौरवका आयोजना

प्रमुख कार्यक्रम	कहाँ गर्ने	योजनाले ओघट्ने क्षेत्र आना वा रोपनी	योजनाको प्रभाव		अनुमानित लागत
			योजनावट लाभान्वित हुने घरधुरी	कति रोजगारी सृजना	
- मंलसेन खेलमैदान	म. न. पा. ५	३० रोपनी	अछाम जिल्ला		२० करोड
- लोडेघाट-मंलसेन-कालागाउ कालोपत्रे सडक	म.न.पा.१३,१,२,३,५,८,९,१०,११,१२ र १४		४०००		१ अर्ब
- शित गृह स्थापना	म. न. पा.	५ रोपनी	५६००	२००	३ करोड
- औधोगिक ग्राम स्थापना	म. न. पा.	४० रोपनी	३	३००	५ करोड
- चित्रे -हय, बालिगाउँ, रामारेशन पर्यटकिय मार्ग	म.न.पा. ३,४,९,१०,११,१२ र १४		३०००		६० करोड
- सुरइकोट, दुलासैन, मालिका, धुभ्रेलोवरी अथारवन पर्यटकिय क्षेत्र जनाली	१,३,६,९,१४		३०००	२००	१० करोड
- धान उत्पादन आत्मनिर्भर कार्यक्रम	वडा नं. १३ चाइरा	२००० रोपनी	१५००	५००	३ करोड
जम्मा अनुमानित लागत					दुई अर्ब १ करोड

अनुसूची २: रुपान्तरणकारी आयोजना

सहकार्यका संभाव्य विषय क्षेत्र	संभाव्य परियोजना	उपयुक्त क्षेत्र
पर्यटन	चित्रे दोभान, लोडेघाट न्याफटीड संचालन (वुढीगंगा)	- मंलसेन, चौरपाटी र साफेवगर, ढकारी, वोगटान फुडसिल (श्रेटी)
शिक्षा	मंलसेन बहुप्रविधीक शिक्षालय संचालन तथा व्यवस्थापन	१० वटै पालिका
व्यवसायिक प्रवर्द्धन	दूग्ध विकास प्रवर्द्धन	मंलसेन र कमलवजार, रमारोशन, ढकारी
स्वास्थ्य सेवा	ख वर्ग सुविधा सम्पन्न एम्बुलेन्स संचालन	१० वटै पालिका
आकस्मिक सेवा व्यवस्थापन	नदि तटवन्धन	मंलसेन, वान्नीगढी, जयगढ, साफेवजार र ढकारी
कृषिमा आधारित उद्यम विकास	स्थानीय चामल ब्रान्डिड र उत्पादन शितभण्डार निर्माण र संकलन केन्द्र	मंलसेन, ढकारी, वन्नीगढी, साफेवगर म.गलसैन र कमलवजार
विद्युत	काष्ठ विद्युत र जडिवुटी प्रसोधन केन्द्र	
	वावियो प्रशोधन विद्युत भिमल प्रशोधन विद्युत	१० वटै पालिका
कृषि	बनविउ वगैचा/नर्सरी स्थापना	

अनुसूची ३ :आयोजना बैङ्क

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
	पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. १ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
- वाखा पालन तथा कुखुरा पालन	✓					✓		
- तरकारी खेती तथा खाधन्न बाली उत्पादन	✓					✓		
- माछा तथा वंगुर पालन	✓					✓		
- फलफूल खेती	✓			✓		✓		
पर्यटन विकास	✓			✓		✓		
- मालिका, भरना, गुफा संरक्षण								
सामाजिक विकास								
शिक्षा	✓			✓			✓	
- कुन्ती मा.वि. लाई इन्जिनियर कृषि तथा भेटनरी प्राविधिक विद्यालयका रुपमा स्तरोन्नती	✓			✓			✓	
- आ.वि. र मा.वि. भवन निर्माण कार्यक्रम								
स्वास्थ्य तथा पोषण	✓			✓			✓	
- स्वास्थ्य चौकी मापदण्ड अनुसार भवन निर्माण गर्ने								

खानेपानी सरसफाई								
- कुन्ती वण्डाली बृहत खा.पा. अन्तर्गत एक घर एक धारा कार्यक्रम	✓					✓		
सामाजिक समावेशीकरण	✓					✓		
- जनचेता अभिवृद्धि अभियान कार्यक्रम	✓					✓		
संस्कृति, साहित्य, कला	✓			✓		✓		
- पन्चे वाजा संरक्षण वाजाप्रेमी कलाकार सिप मूलक कार्यक्रम	✓			✓		✓		
पुर्वाधार विकास	✓			✓				✓
सडक पुल	✓			✓		✓		
- कुन्ती वण्डाली, खेतगौरा, जैधन, हुंगानी भट्टे मालिका लेष्टिगाडा सडक पुल निर्माण								
- मंलसेन भट्टेमाला सडक निर्माण								
- मंलसेन सुवाखांद खेतगौरा सडक	✓			✓		✓		
- मंलसेन सुवाखांद जैयन सडक								
- मंलसेन सुवाखांद लेष्टिगाडा सडक								
- मंलसेन सुवाखांद खेतगौरा पुल निर्माण								
- मंलसेन सुवाखांद पिठिवान्च सडक निर्माण								
- मंलसेन सुवाखांद दुर्गानी डाडा सडक निर्माण								
- सुवाखांद भट्टे, दुर्गानी सडक निर्माण								
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण	✓			✓			✓	
जोखिममा रहेका वस्ती संरक्षण	✓			✓			✓	

विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
- खेत गैरा देखि विद्युत उत्पादनको सम्भाव्यता अध्ययन योजना कार्यक्रम	✓			✓			✓	
- वडा भित्र रहेका सार्वजनिक स्थलमा सौर्य बत्ती जडान, सुधारीयको चुलो निर्माण								
सिंचाई								
- खेतगैरा सिंचाई कुलो निर्माण	✓						✓	
- जैधनमा लिफ्ट खानेपानी निर्माण	✓						✓	
- रातापगार को खानेपानी वृहत योजना बनाई निर्माण								
- दुगानी चाउदेमा लिफ्ट बाट खानेपानी योजना निर्माण	✓						✓	
- भट्टे लिफ्ट खानेपानी निर्माण								
सञ्चार प्रविधि	✓			✓			✓	
- वडाभित्र रहेका सार्वजनिक र सरकारी भवन र स्थल मा निःशुल्क नेट सम्बन्धि कार्यक्रम	✓			✓			✓	
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
- विभिन्न जातका फलफुल, डाले घासका साथै नर्सरीको व्यवस्थापन कार्यक्रम								
वन तथा जैविक विविधता	✓			✓				✓
जलाधार	✓			✓			✓	
- पानीका मूल एव मुहान संरक्षण कार्यक्रम								

- खेत गैरा खोलामा बाडीले कटान गरिएको आलि तथा तटबन्धन निर्माण							
- स्थानिय खोला र खोल्सामा कटान भइरहेको स्थानमा संरक्षण कार्यक्रम	✓		✓		✓		
वातावरणीय स्वच्छता							
- सडकको दाया वाया क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम बाडी पहिरो गइरहेको स्थानमा वृक्षारोपण कार्यक्रम							
- सामुदायीक भवन निर्माण	✓		✓			✓	
विपद व्यवस्थापन	✓		✓			✓	
- आकस्मीक विपद, उद्धार व्यवस्थापन कोष स्थापना कार्यक्रम							
- विभिन्न प्रकोप बाट पिडित पिडित समुदायका मानिसलाई तत्कालीन उद्धार कार्यक्रम	✓		✓			✓	

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
	पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. २ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
भैसि, बाख्रा, कुखुरा, बंगुर, गाई, हाँस, खरायो पालन कार्यक्रम	✓					✓		
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था	✓					✓		
महिला सहकारी स्थापना तथा संचालन	✓					✓		
युवा रोजगारी	✓			✓		✓		
बाभो जग्गाको उत्पादनशील प्रयोग विशेष अनुदान कार्यक्रम	✓			✓		✓		
सामाजिक विकास								
शिक्षा	✓			✓				✓
खम्म आ.वि. भवन निर्माण	✓			✓		✓		
शिक्षकहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम								
स्वास्थ्य तथा पोषण								
खर्फ स्वास्थ्य चौकी निर्माण	✓			✓		✓		
एम्बुलेन्स खरिद								
आकस्मीक कोष निर्माण								
खानेपानी सरसफाई	✓			✓			✓	

गोगन डाडा खा.पा., आमरुख खा.पा. , गाईसुरीगडा कोपरखोला खा.पा. , आमरुख खा.पा. , गोगनपानी खम्म खा.पा. , छायातडा खा.पा. / तिखाडा खा.पा. गाईसुरीगडा खा.पा. निर्माण	✓			✓			✓	
सामाजिक समावेशीकरण								
युवा खेलकुद	✓			✓			✓	
खमा खेलमैदान निर्माण								
युवा शसक्तीकरण जगेर्ना तथा सम्बर्द्धन								
पुर्वाधार विकास	✓						✓	
सडक पुल	✓						✓	
गाईसुरीगडा छापतडा सडक कालोपत्रे	✓						✓	
कोपखोला बिउरापानी सडक	✓			✓			✓	
कोपरखोला खम्म सडक कालोपत्रे	✓			✓			✓	
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	✓			✓			✓	
वडा नं. २ का सबै टोलमा बैकल्पिक सौर्य उर्जा जडान ।								
छायातडा विद्युत विस्तार ।								
सिंचाई								
छायातडा सालघाडी कुली टुप्पा / छायातडा घट्टि / छायातडा वडी कुलो / छायातडा माझ कुलो / तिखाडा सिमकुलो / तिखाडा ल्वार कुलो / रात्तीमोट कुलो / तिखाडा वथान कुलो / तिखाडा वथान कुलो / तिखाडा वासीरुख कुलो								
सञ्चार प्रविधि	✓			✓			✓	
नेपाल टेलिकमको टावर	✓			✓			✓	

वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
वन तथा जैविक विविधता	✓			✓			✓	
जलाधार								
कोपखोला मुहान संरक्षण								
गोगनपानी मुहान संरक्षण	✓					✓		
वातावरणीय स्वच्छता	✓					✓		
सार्वजनिक स्थलमा फोहोर रुब्रेहान डस्टविन	✓					✓		
जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन , वृक्षारोपण कार्यक्रम खुला ठाउँमा)	✓			✓		✓		
विपद् व्यवस्थापन	✓			✓		✓		
मिस्तुरु तटबन्धन , कोपखोला तटबन्धन , छापतडा गाड तटबन्धन								

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
पालिका आफै	अन्तर पालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं.०३ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
पशुपालन सामुहिक तथा व्यक्तिगत समुहमा संस्थाको आवश्यक, तरकारी खेतिको उत्पादन, सिँचाई पोखरीको आवश्यक, अचार उत्पादन, कुखुरापालन, बाखापालन, भैसिपालन, अन्य चराचुरुंगी पालन								
पर्यटन विकास	✓					✓		
चित्रे त्रिवेणी जिमराडी क्षेत्रको विकाश , आश्र स्थलको स्थापना , जाल्पादेवि मन्दिर पर्यटकिय क्षेत्र , पैदल मार्ग रेलिङ्ग तथा पार्क निर्माण, कुटी शिवालय नम्रदेव शिवालय घेरा पर्खाल भवन निर्माण तथा पार्क निर्माण , सुर्यकोट पार्क निर्माण	✓					✓		
उद्योग	✓					✓		
सावुन फ्याक्ट्री , मसाला फ्याक्ट्री , अचार फ्याक्ट्री	✓			✓		✓		
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था	✓			✓		✓		
सामाजिक विकास								
शिक्षा	✓			✓				

शिव निवास प्रा.वि. , सुर्यदय आ.वि. , ज्ञानदीप प्रा.वि. , विउरापानी वाल विकास भवन निर्माण	✓			✓		✓		
श्री कालिका प्रा.वि. को घेरापर्खाल आवश्यक , शिवनिवास लघु संग्रालय व्यवस्थापन , शिव निवास प्रा.वि. लाई नि.मा.वि. मा लैजाने , फर्निचरको आवश्यकता								
स्वास्थ्य तथा पोषण								
शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक, व्यवस्थापन संचालन थप स्वास्थ्य चौकी घेरा पर्खाल निर्माण , स्वास्थ्य सुचारु आवश्यक , खानेपानीको आवश्यक , विजुली र घेरापर्खालको आवश्यक, कर्मचारीको व्यवस्थापन	✓			✓		✓		
खानेपानी सरसफाई								
गाध्य खानेपानी लिफ्टलाई व्यावस्थापन अल्ली खोला वुढाखाद खा.पा. व्यवस्थापन) , मुलधारो खा.पा. संरक्षण	✓			✓			✓	
टोलभिन्नका खानेपानी मर्मत गर्नुपर्ने जस्तै नाउली खा.पा. स्थानिय मूल, नावलाखोला , भातपानी टोल सरसफाई को व्यवस्थापन	✓			✓			✓	
सामाजिक समावेशीकरण								
लैङ्गीक हिसां सम्बन्धि व्यावस्थापन, जातिय छुवाछुथ , अभिमुखिकरण कार्यक्रम	✓			✓			✓	
युवा खेलकुद								
खेलमैदान निर्माण								
जिम खाना संचालन	✓					✓		
संस्कृति, साहित्य, कला	✓					✓		

यूवा खेलकुदको गठनको आवश्यकता	✓					✓		
पुर्वाधार विकास	✓			✓		✓		
सडक पुल								
तिखडा वुठाखाद छायातडा दोर कालावन सडक निर्माण	✓			✓				
बसपार्क देउमाडु चाका चिमेसाल ग्रामिण सडक	✓			✓		✓		
तिखडा पल्याटा , बन्डेवगर सडक निर्माण								
देउमाडु, प्राविधिक विद्यालयसम्म सडक बाटो निर्माण								
दय अमलकोट लमवडा सडक मर्मत दयचाउडे डाडीमाटी सडक मर्मत अमलकोट दय शेरी कैन सडक बसपार्क नरेलमाडु कोतिसन ग्रामिण सडक व्यावस्थापन	✓			✓		✓		
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
दय डडीमारी बस्ती विस्तार								
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
विद्युतीकरणको आवश्यकता								
सोलार बत्ती प्रत्येक टोलमा विस्तार	✓					✓		
चित्रे, छापतडा, दारे र कालावन विद्युत विस्तार , छापतडा वैकल्पिक उर्जा व्यावस्थापन तथा लिफ्ट आवश्यक	✓					✓		
सिंचाई	✓					✓		
पल्याटा सिचाई पोखरी व्यवस्थापन, जडार सिचाई कुला , पाउरे खोला सिचाई कुलो ,	✓			✓		✓		

दुरे सिचाई कुलो , कालावन सिचाई कुलो , मुलखेत वृहत सिचाई पोखरी								
जिदखा खोला डडीमाती देखि अमलकोट सम्मको सिचाई पोखरी	✓			✓		✓		
लमतडा दय टोल लिफ्ट सिचाई आयोजना								
सञ्चार प्रविधि								
वडा नं. ३ मा संचार प्रविधिको व्यवस्थापन								
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन खालगडा वृहत पहिरो तथा वृक्षारोपण पहिरो नियन्त्रण , अल्लीखोला पहिरो तथा तटबन्धन, धारपानी तटबन्धन तथा नियन्त्रण , दुधेपानी पहिरो तथा तटबन्धन नियन्त्रण , तास्का कुटी खोला तटबन्धन नियन्त्रण , कटुजे पानी तटबन्धन पहिरो नियन्त्रण	✓					✓		
वन तथा जैविक विविधता								
जलाधार								
खाली भएका पुरै वडाका खाली वन क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने								
खाली भएको भुमी क्षेत्र हरावरा आवश्यक	✓					✓		
वातावरणीय स्वच्छता								
वडाका सबै टोलमा फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्ने । वडा नं. ३ मा फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्ने । विभिन्न टोलहरुमा फोहोर व्यवस्थापनको लागी डम्पीङ्ग साईट निर्माण								

वडाको मुख्य टोल बजार क्षेत्रमा पोहरको लागी फोहोर डव्वा खोर	✓					✓		
विपद व्यवस्थापन								
वडाको धेरै ठाउँहरुमा पहिरो रोकथाम गर्ने र पहिरो को रोकथामको लागी वृक्षारोपण गर्नु पर्ने								
विपद सम्बन्धि जनचेतना अभियान गोष्ठी, तालीम र सोको लागी आधुनिक वैज्ञानीक पद्धती अपनाउने) विपद व्यावस्थापनको तार जाली सहितको बेकरहरु निर्माण गर्ने ।								

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
	पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. ४ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास स्वरोजगार, व्यवसायिक तालिम	म.न.पा.	वन्नीगदी जयगड	केन्द्र	सु.प.				
कृषि तथा पशुपालन								
भैसी पालन, बाखापालन, तरकारी खेती पकेट क्षेत्र, फलफुल पकेट क्षेत्र, माछापालन पकेट क्षेत्र	म.न.पा. वडा सँग		"	"	"			
पर्यटन विकास								
चिन्ने रामो रोशन, सडक क्षेत्र स्तर उन्नती प्रत्यक टोलका शाखा सडक, स्तर उन्नती, मठ मन्दिर देवल, मूझा, नागाटोला देवता सेत्र विकास, मण्टामाण्डौ देव स्थल क्षेत्र विकास, वनभोज क्षेत्र निर्माण								
उद्योग	✓					✓		
ईटा उद्योग, साबुन उद्योग, अचार उद्योग, माछापालन व्यवसाय, दालमोट, सोदा उद्योग, सेम्पु बनाउने उद्योग	✓					✓		
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था	✓					✓		
कृषि सहकारी, महिला सहकारी संस्था, सामूहिक बचत, आमा समुहको क्षमता विकास	✓			✓		✓		
सामाजिक विकास								

शिक्षा								
बहुप्राविधिक शिक्षालय, खेलमैदान विस्तार, सबै बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच गराउने, सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गराउने ।	✓			✓		✓		
स्वास्थ्य तथा पोषण								
स्वास्थ्य केन्द्र व्यवस्थापन, बथोङ्ग सेन्टर भवन बनाउने, जंगफूड रहित वडा घोषणा								
खानेपानी सरसफाई	✓			✓			✓	
स्वच्छ खानेपानी प्रत्येक टोलमा, घर घरमा धारा	✓			✓			✓	
युवा खेलकुद								
खेलकुद मैदान निर्माण, यूवा लक्षित कार्यक्रम अन्तर्गत क्रिकेट, भलिबल आदिको पूर्वाधार निर्माण								
संस्कृति, साहित्य, कला	✓					✓		
पन्चेबाजा तालिम, होली पूतला, हूडकेउली व्याउलेखेल, धमारी खेलको जर्गना तथा सरु खेल, चाचरी खेल जोगि सिगारु, लोभउन्मख खेलको जगेर्ना	✓					✓		
पूर्वाधार विकास	✓					✓		
सडक पुल	✓			✓		✓		
लम्ले भुलुङ्गे पुल, कैलाश खोला पक्की पुल सालडका भुलुङ्गे पुल	✓			✓		✓		

आवास वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
सार्वजनिक सौचालय नमूना बस्ती, एकिकृत बस्ती सामुदायिक तालिम केन्द्र हल	✓			✓				✓
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	✓			✓		✓		
प्रत्येक घरमा विद्युत जडान, सडक बस्ती सोलार बत्ती, बिकट ठाउँमा साबुन, उद्योग, अचार बनाउने तालिम, सिस्नो, अल्लो, कोदो प्रसोधन भटमास बाट दालमोट केरा बेफर माछापालन, आँप, मेवा, अम्बा पकेट क्षेत्र								
सञ्चार प्रविधि								
अप्टिकल फाईबर लाईन विस्तार प्रत्येक टोलमा	✓			✓		✓		
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन अग्नीरेखा निर्माण / छेकवार								
जलाधार	✓			✓			✓	
जलाधार क्षेत्र वृक्षारोपण, कैलाश खोला आसपास, सफासुघर बनाउने								
वातावरणीय स्वच्छता	✓					✓		
सागुन रोपण, २ वटा वन भित्र निलगीरी रोपण पलाण्टिक मूक्त वडा, बृहत खानेपानीको व्यवस्थापन	✓					✓		
विपद् व्यवस्थापन	✓					✓		
भूकम्प प्रतिरोधात्मक भवन निर्माण आगलागीबाट वटन दम्कल एम्बुलेन्स	✓			✓		✓		

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
	नगरपालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. ५ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास	✓					✓		
कृषि तथा पशुपालन जोत्न, पकेट दिने (कृषि आलु)	✓					✓		
सिचाई पोखरी र /कुलो	✓					✓		
खोर सुधार कार्यक्रम	✓			✓		✓		
मासु पसल सुधार कार्यक्रम								
व्यवसायिक बाखापालन कार्यक्रम	✓			✓				✓
माछापालन / पोतीहाउस	✓			✓		✓		
पर्यटन विकास								
मंगलसेन दरबार पर्यटन क्षेत्र निर्माण								
पोडशा देवि मन्दिर सांस्कृतिक तथा धार्मिक क्षेत्र प्रवर्द्धन	✓			✓		✓		
स्थानिय स्रोत तथा साधनको उपयोग गरी कार्य संचालन योजना								
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था								
सहुलियत पूर्ण ऋण प्रवाह गरी कृषि, क्षेत्रमा प्रवर्द्धन गर्ने	✓			✓			✓	
व्याजदर सहुलियत गरी सहज प्रकृत्यामा ऋण प्रदान गर्ने	✓			✓			✓	
समुदाय स्तरमा सवै सामाजिक उत्तरदायिक निर्माण गर्ने								
युवा रोजगारी	✓			✓			✓	

रोजगारी सिर्जना गर्ने शिक्षा लगायतका क्षेत्रमा प्राविधिक सहयोग गर्ने								
सामाजिक विकास								
शिक्षा	✓					✓		
राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	✓					✓		
शिक्षालाई गुणस्तर गराउने किसिमका आयोजना निर्माण गरी सहूलियत तथा निशुल्क शिक्षा प्रदान गरी प्राविधिक शिक्षालाई प्राथमिकता दिई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓					✓		
स्वास्थ्य तथा पोषण	✓			✓		✓		
स्थानिय उत्पादनलाई प्रोत्साहन गरी स्थानिय उत्पादनको उपयोग गर्ने खालको योजना निर्माण गर्ने, खपत तथा उपयोग गर्ने	✓			✓		✓		
खानेपानी सरसफाई								
फोहोरमैला व्यवस्थापन	✓			✓				✓
स्वच्छ खानेपानीको लागी मूल सुधान कार्यक्रम	✓			✓		✓		
सामाजिक समावेशीकरण								
लैंगिक असमानता घटाउने खालका कार्यक्रम संचालन								
सामाजिक विभेदको अन्य तथा समानता कार्यक्रम	✓			✓		✓		
युवा खेलकुद	✓					✓		

खेलकुदको विस्तारको लागि खेल मैदान निर्माण, खेलकुद आयोजना गर्ने	✓					✓		
खेलकुद क्षेत्रको विस्तारको लागि प्रशिक्षण गर्ने कार्यक्रम	✓					✓		
संस्कृति, साहित्य, कला	✓			✓		✓		
कला संस्कृतिको जगेर्नाको लागि सांस्कृतिक कार्यक्रम मठ मन्दिर र साहित्यिक कार्यक्रमको आयोजना								
पुर्वाधार विकास	✓			✓				✓
सडक पुल	✓			✓		✓		
भुलडगे पुलको निर्माण								
सडक (पक्क) विस्तार								
सामुदायिक भवन निर्माण	✓			✓		✓		
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण	✓			✓			✓	
व्यवस्थित बस्ती विकाश, सार्वजनिक सौचालय निर्माण	✓			✓			✓	
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
विद्युतको पहुँच विस्तार गर्ने वस्तीमा पोलको वितरण								
सौर्यउर्जा मार्फत (सोलार)								
दाउराको प्रयोगमा व्यापक कटौती गर्ने र वैकल्पिक उर्जा अन्तर्गत सौर्यवत्ति जडान	✓					✓		
सिंचाई	✓					✓		
सिचाई पोखरी तथा कुलो निर्माण	✓					✓		
सिचाई मार्फत नहर विस्तार कार्यक्रम	✓			✓		✓		

सञ्चार प्रविधि								
इन्टरनेटको सरल पहुँच	✓			✓				✓
सरकारी कार्यालय तथा सार्वजनिक स्थलमा इन्टरनेट सुविधा	✓			✓		✓		
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
जलाधार								
वाढी पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम								
डडेलो नियन्त्रण कार्यक्रम	✓			✓			✓	
सामुदायिक वनको संरक्षण	✓			✓			✓	
सार्वजनिक वनको जथाभावि अतिक्रमणलाई नियन्त्रण गर्ने								
जथाभावि वन फडानी नियन्त्रण कार्यक्रम	✓			✓			✓	
समन्वय तथा समझदारीमा वृक्षारोपण कार्यक्रम								
वातावरणीय स्वच्छता								
वृक्षारोपण कार्यक्रम फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम प्रदुषण नियन्त्रण कार्यक्रम	✓					✓		
विपद् व्यवस्थापन	✓					✓		
वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन कोष विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण	✓					✓		
विपद् नियन्त्रण गर्ने सचेतनामुलक कार्यक्रम	✓			✓		✓		

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. ६ अर्न्तगतका आयोजनाहरू								
आर्थिक विकास मसला मालि, दलहन तेलहन वाली, जडिबुडि, टिमुर, अल्लो पुदिना, सिस्नो, फलफुल खेति आदि ।	✓					✓		
कृषि तथा पशुपालन व्यवसायिक भैसपालन बाखापालन कुखुरापालन, मौरीपालन, माछापालन, गाईपालन, नौमुठे गाईको संरक्षण आदि ।	✓					✓		
पालिकाले सञ्चालन गरेको दुग्ध पकेट क्षेत्र निरन्तरता	✓					✓		
न.पा. र प्रदेश संघ सरकारको सहयोगमा व्यावसायिक भैसपालन व्यक्तिगत फार्म आदि	✓			✓		✓		
पर्यटन विकास	✓			✓		✓		
वडामा रहेका मुख्य मालिका, नाटेश्वरी, सुन्दरखाल, पर्यटन क्षेत्र, जाल्पा देवि ,कालिका देवी, षोडषा मन्दिर , सिराडी, डाडागाउँ, पुरानापानी का मन्दिर संरक्षण सिराडा घोडेतल्ला सुवाकोट खाडागडा जाल्पादेवि कुले थान, पर्यटन क्षेत्र आदि ।								
उद्योग	✓			✓				✓
सालको टपरी निर्माण, दुग्ध डेरी स्थापना, संकलन केन्द्र निर्माण, वन उद्योग स्थापना, जडिबुडि, सिस्नो आदि ।	✓			✓		✓		
सहकारी, वैक वित्तिय संस्था								
स्थानिय वडामा रहेका सहकारीहरूको उचित व्यवस्थापन सञ्चालनका लागि अनुदान सहयोग आदि ।								

युवा रोजगारी	✓			✓		✓		
स्वरोजगार कार्यक्रम संचालन स्थानिय रोजगारीका लागि आवश्यक पूर्वाधार तयारी व्यापार व्यावसाय लघु उधम व्यासायिक खेति कार्यक्रम आदि ।								
सामाजिक विकास	✓			✓			✓	
शिक्षा	✓			✓			✓	
स्थानिय वडामा रहेका विद्यालयको शैक्षिक सुधार, प्राविधिक शिक्षा, पठनपाठन गर्ने प्राविधिक धार, स्थापना विद्यार्थिको आधारमा दरबन्दि मिलान तथा अनुदानको व्यवस्था विद्यालयमा कार्यालय संचालनका लागि बजेटको व्यवस्था खेलकुदलाई बलियो मजबुद बनाउन बजेटको व्यवस्थापन खानेपानी सरसफाई फर्निचर खेलमैदान घेरापर्खाल तथा पक्कि भवनको लागि बजेटको व्यवस्थापन स्थानिय बाल विकासको उचित क्षमता विकास र संचालन समय अनुकूल शिक्षण सिकाई प्रविधि प्रयोग								
स्वास्थ्य तथा पोषण	✓			✓			✓	
स्थानिय बालि संरक्षण पोषण मैत्रि घर टोल नगर र जिल्ला लागि आवश्यक पुर्वाधार तयारी स्थानीय स्वास्थ्य शिक्षाको उचित व्यवस्थापन र प्रयोग आदि ।								
खानेपानी सरसफाई								
१ घर १ धारा निर्माण मुल सुधार रिचार्ज पोखरी निर्माण पुराना खानेपानीको मर्मत सम्भार पुन निर्माण आश्रम निर्माण आदि ।	✓						✓	
सामाजिक समावेशीकरण	✓						✓	
महिला बालबालिका युवा जेष्ठ नागरीक दलित सिमान्तकृत विपन्न वर्गको संरक्षण सहयोग र उदार	✓			✓			✓	

अर्थिक साभयता संरक्षण व्यावसायिक आर्यआर्जन संरक्षण घर निर्माण आश्रम निर्माण आदि ।								
संस्कृति, साहित्य, कला	✓			✓		✓		
स्थानिय कला साहित्य पेशा कला केन्द्रको स्थापना र व्यवस्थापन आदि ।								
पूर्वाधार विकास	✓			✓				✓
सडक पुल	✓			✓		✓		
छोरेखेत भो.पु. निर्माण								
उनिखेत भो.पु. निर्माण								
स्थानिय वडामा रहेमा सडकको उचित व्यवस्थापन ग्राविल कालोपत्रे आदि विद्यालय भवन वाल विकास केन्द्र मन्दिर स्वास्थ्य चौकी वडा कार्यालय सममुदायिक वन पुस्तकालय सिकाई केन्द्र प्रहरी चौकी संचार माध्यम सहकारी आदिको पूर्वाधार निर्माण आदि ।	✓			✓		✓		
सिराडि बस्नेसाल जिल्लामारे ढकारी सडक निर्माण								
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
सार्वजनिक स्थान ठुलासैन बजार वडा कार्यालय विद्यालय आ वि तथा मा वि को शौचालय निर्माण गरिब विपन्न एकल महिला दलितको घर निर्माण ठुलासैन बजारमा बस्ति निर्माण कार्यक्रम आदि ।	✓			✓				✓
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
मंगलसेन नगरपालिकाको ल्यान्डफिल सहितको व्यवस्थापन गरी वैकल्पिक उर्जा व्यवस्थापन	✓					✓		
गरिब विपन्न एकल महिला दलित जष्ठ नागरीकहरुलाई विद्यालय शैक्षिक संस्था मा वैकल्पिक उर्जा तथा विद्युत निशुल्क वितरण गर्ने	✓					✓		
सिंचाई	✓					✓		
१ घर एक पोखरी निर्माण	✓			✓		✓		

वडाका प्रत्येक टोलमा धान रोपाई हुने ठाउँमा सिचाई कुलो निर्माण	✓			✓		✓		
सञ्चार प्रविधि								
यस वडाका विद्यालय सहकारी वाल विकास केन्द्र स्थानीय रेडियो आदिको सवलिकरणका लागि जनचेतनामुलक कार्यक्रम	✓			✓				✓
सामाजिक सञ्जाल प्रयोग तथा कानुनी प्रावधान सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम	✓			✓		✓		
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन - यस वडाका स्थानिय सामुदायिक वन राष्ट्रिय वन कबुलियति वनमा उचित व्यवस्थापन सहित जडिबुडि खेति सैरक्षण आदि ।								
जलाधार	✓			✓		✓		
यस वडामा रहेका सिस्नेडी तारेखा लाटेभार गंगनपानी पुरानापानी भैसले डाडागाउँ सिराडि पानीमुल छोरेखेत चिउरीखोला आदिमा मुहान संरक्षण ।								
वातावरणीय स्वच्छता								
वातावरणिय संरक्षण को लागि विरुवा रोप्ने कार्यक्रम	✓			✓			✓	
कागज प्लाष्टिक जन्य वस्तुहरुमा रोग गरी शौचालय बजार घर वरिपरि विद्यालय संरक्षण र आगलागी नियन्त्रण	✓			✓			✓	
विपद् व्यवस्थापन								
सामुदायिक भवन निर्माण	✓			✓			✓	
हावाहुरी चट्टुङग असिना खडेरी नियन्त्रण कार्यक्रम तथा उचित राहात लाई वडामा व्यवस्थापन आदि ।								

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडानं. ७ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
धान मकै कोदो लगायतका अन्नबालीको रैथाने विउ संरक्षण	✓		✓	✓		✓		
उखु, कागती ओखर पकेट क्षेत्र निर्माण कार्यक्रम	✓		✓	✓				✓
व्यवसायिक पशुपालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	✓		✓	✓			✓	
उद्योग								
मिल, घरेलु विद्युत प्रवर्द्धन कार्यक्रम	✓					✓	✓	
कृषि तथा पशुपालनमा आधारित लघुउद्योगको विकास	✓							
पर्यटन	✓							
जनालीवण्डाली भरना संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	✓							
युवा रोजगारी	✓							
वैदेशिक रोजगारमा गएका युवा लक्षित शिप विकास कार्यक्रम	✓					✓		
सामाजिक विकास								
शिक्षा								
अपाङ्ग, महिला, बालबालिकामैत्री भौतिक संरचना निर्माण	✓					✓		

स्वास्थ्य तथा पोषण	✓							
स्वास्थ्य चौकीमा न्यूनतम स्वास्थ्य सुविधाको व्यवस्थापन	✓						✓	
खानेपानी सरसफाई	✓							
एक घर एक धारा निर्माण,पूर्ण सरसफाई युक्त बडा	✓					✓		
रातिमाटे खेताड ढाड खानेपानी आयोजना व्यवस्थापन कार्यक्रम	✓							
पक्की शौचालय नपुगेका घरघुरीमा शौचालय निर्माण अनुदान	✓							
सामाजिक समावेशीकरण	✓							
आर्थिक रुपमा विपन्न परिवारका बालबालिका लागि पढ्दै कमाउदै कार्यक्रम सञ्चालन	✓						✓	
बालविवाह न्युनीकरणका लागि किशोरी लक्षित विशेष कार्यक्रम	✓							
विपन्न समुदाय लक्षित उत्पादनमा आधारित कृषि अनुदान कार्यक्रम	✓							
संस्कृति, साहित्य, कला								
स्थानीय वाजागाजा संरक्षण, तथा संम्बर्द्धन	✓						✓	
पुर्वाधार विकास								
सडक पुल								
ठुलासैन सवासे खोला ग्रामिण सडक स्तरोन्नती तथा व्यवस्थापन	✓					✓		

पालिका सदरमुकाम देखि वडा कार्यालय सम्मको सडक स्तरोन्नती तथा कालोपत्रे	✓						✓	
सडक नाली निर्माण कार्यक्रम	✓						✓	✓
आवश्यकता अनुसार पुल निर्माण कार्यक्रम	✓							
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
सार्वजनिक उद्यान निर्माण कार्यक्रम	✓							✓
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
विद्युतीय पोल तथा उपकरणको व्यवस्थापन तथा संरक्षण	✓					✓		
सौर्य तथा वैकल्पिक उर्जाका लागि अनुदान कार्यक्रम	✓							
सिंचाई								
थोपा सिंचाई तथा रिचार्ज पोखरीको निर्माण	✓					✓		
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
वन तथा जैविक विविधता								
जलाधार								
जनालीगाँड काला खोला संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	✓					✓		
सार्वजनिक जग्गा संरक्षण कार्यक्रम	✓							
विभिन्न ठाउमा रिचार्ज पोखरी निर्माण	✓							✓

वातावरणीय स्वच्छता								
हरा भरा वडा निर्माण योजना	✓					✓		
वन संरक्षण तथा वृक्षारोपण	✓						✓	
विपद व्यवस्थापन								
आकस्मिक कोष निर्माण, जनचेतना अभिवृद्धि	✓						✓	
संवेदशिल क्षेत्र नक्शांकन कार्यक्रम	✓							
वडामा विपदका लागि आवश्यक सामग्रीहरुको व्यवस्था	✓							
जंगली जनावर व्यवस्थापन	✓					✓		

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
	पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. ८ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
- सुन्तला खेतीपकेट क्षेत्र निर्माण परिगाउँ, टुप्के देखी भाडकारीया सम्म)	✓					✓		
- आँप खेती निर्माण सुतुदा देखी कुसाकाटिया विष्ट वाडा)	✓					✓		
- ओखर खेती निर्माण भाडकाटिया र काडाखेत)	✓					✓		
- बाखापालन क्षेत्र निर्माण	✓			✓		✓		
- भैसीपालन क्षेत्र निर्माण	✓			✓		✓		
पर्यटन विकास								
- सिद्धाबावा गुफा संरक्षण तथा मर्मत	✓			✓				✓
- डुप्के कुटि निर्माण तथा संरक्षण	✓			✓		✓		
उद्योग								
युवा रोजगारी								

- सार्वजनिक स्थल निर्माण	✓			✓		✓		
सामाजिक विकास								
शिक्षा								
- बालमैत्रि विद्यालय भवन निर्माण कालिका आ.भू. विद्यालय)	✓			✓			✓	
- सरस्वती आ.वि. र जाल्या आ.वि. मा शौचालय निर्माण	✓			✓			✓	
स्वास्थ्य तथा पोषण								
- स्वास्थ्य कार्यालय भवन निर्माण	✓			✓			✓	
खानेपानी सरसफाई								
- उनि खानेपानी निर्माण	✓			✓			✓	
- चोरखेत खानेपानी निर्माण	✓			✓			✓	
सामाजिक समावेशीकरण								
- लैङ्गिक मैत्रि पाठशाला निर्माण	✓			✓		✓		
युवा खेलकुद								
संस्कृति, साहित्य, कला								
- पञ्चेबाजा संरक्षण योजना	✓			✓		✓		
पुर्वाधार विकास								
सडक पुल								
- बण्डालीमाडु, चौसाला भाडकाट्या हुदै ठुलासैन सडक निर्माण				✓		✓		

- कालिढुङ्गी ढुप्के हुदै ठाटिखाँद जोड्ने सडक निर्माण				✓		✓		
- जाजकाट्या बस्ने पडा सडक निर्माण				✓		✓		
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
- कुस्काटिया टोल एकिकृत बस्ती निर्माण				✓			✓	
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
- वडा भित्रका टोल विद्युत विस्तार				✓				
सिंचाई								
- कचाली सिचाई कुलो निर्माण				✓			✓	
- सेरा सिचाई कुलो निर्माण				✓			✓	
- लाटेसेरा सिचाई कुलो निर्माण				✓			✓	
विपद व्यवस्थापन								
- काडाखेत पाल्तेकोट तटबन्धन				✓			✓	
- गैरिगडा देखी नाउला खोला सम्म तटबन्धन				✓			✓	

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. ९ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
- आडिताछना, आसिकाट्ने, मलामसैन चल्लीकोट फलफूल मकेट क्षेत्र				✓				✓
- घोडाखाद, बोरोमारे फलफूल पकेट क्षेत्र ओखर अमिला जातका)			✓				✓	
- माटटुकिरा नौमारे, टुडेगाडा फलफूल पकेट क्षेत्र			✓					✓
- धौपाटा आप, लिचि, अम्ला फलफूल पकेट क्षेत्र	✓	✓				✓		
- दुधेमाटा, पानीखाला फलफूल पकेट क्षेत्र आँप, लिचि, आदि)				✓		✓		
- घियापाली सिउतारे फलफूल पकेट क्षेत्र आँप, लिचि, आदि)			✓				✓	
- मौसमी तथा वेमैसमी तरकारी खेती कार्यक्रम				✓		✓		
- चल्लीकाटे भैसपालन मकेट क्षेत्र				✓				✓
- नुवाकोटे बालीसैन पकेट क्षेत्र				✓		✓✓✓		

- धौपाटा र चल्लीकोट बाखा पालन पकेट क्षेत्र			✓			✓		
- पशुपंक्षी विस्तार कार्यक्रम			✓					
- सल्लागाडा तरकारी खेती पकेट क्षेत्र				✓				
पर्यटन विकास								
- धुम्रालोचति मन्दिर, शिद्ध गुफा (चौराटा धुम्रलोचति सा.व.)			✓					
- डेडिकोट, चल्लीकामेट, नवाकोट पर्यटन क्षेत्र विस्तार			✓					
- देवताडा शिवमन्दिर, पाल्लीधिडा लयाटा पर्यटन क्षेत्र				✓				
उद्योग								
- सावुन उत्पादन, मैनावति उत्पादन				✓				
- बास, निगालाका सामाग्री उत्पादन (घरेलु विद्युत)				✓				
- पानी प्रसोधन मिनिरल वाटर उत्पादन				✓				
- हेचरी, मेशिन फलफुल तथा तरकारी कोल्ड स्टोर स्थापना				✓				
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था								
- लओलिगार कृषि सहकारी	✓			✓				

- परम्परागत विउविजन उत्पादन तथा जिङ्ग) स्थापना केन्द्र				✓				
युवा रोजगारी								
- विभिन्न प्रजातिका फलफुल खेती स्थापना गरी आय आर्जन बढाउदै सुरक्षित आप्रवासन			✓					
- पशुपन्छी कृषि को साभ्का कार्यक्रम वाट प्रप्त आय व्यय आधारमा रोजगारी का साथै आप्रवाशन कार्यक्रम			✓					
सामाजिक विकास								
शिक्षा								
- मंगल नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. लाई सिभिल र ईन्जिनियर डिपलोमा)			✓					
- कृषि तथा भेटनरी प्राविधीक विद्यालय का साथै नर्सिड प्राविधिक विद्यालय स्थापना			✓					
- यस वडा भित्र रहेका आधारभूत विद्यालय र मा.वि.लाई स्तर उन्नतिको र भवन निर्माण कार्यक्रम				✓				
स्वास्थ्य तथा पोषण								
- स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण गर्ने मापदण्ड अनुसारको)			✓	✓				

- कुपोषण रहित वडा बनाउने	✓	✓						
खानेपानी सरसफाई								
- ओलिगाउँ वृहत खानेपानी अर्न्तगत एक घर एक धारा खानेपानी निर्माण योजना कार्यक्रम			✓					
- यस वडा भित्र रहेका घरधुरीका जनतालाई शुद्ध खानेपानी सामाग्री वितरण कार्यक्रम				✓				
सामाजिक समावेशीकरण								
- लौड्डी, सामाजिक, आर्थिक का साथै नैतिक हिंशा विरुद्धको जनचेतना अभिवृद्धि अभियान कार्यक्रम वडा भित्र	✓							
- सामाजिक, आर्थिक, जातिय विभेदिकरण अन्त्य गर्ने कार्यक्रम	✓							
युवा खेलकुद								
- पाल्लीपिडा, लयाटा वृहत खेलकुद तथा रंगशाला मैदान निर्माण कार्यक्रम			✓					
- वडा भित्र रहेका युवाको खेलकुद प्रति आकर्षण बढाउने कार्यक्रम बनाई नगर, प्रदेश संघ				✓				
संस्कृति, साहित्य, कला								
- पञ्चे बाजा संरक्षण बाजाप्रेमी कलाकार दलित) सिप कार्यक्रम	✓							

- पुराना संस्कृति र लोप उन्मुख भुव, होली, पुत्ला सरु, न्याउले, रतेउली, रोपाई गित, वर्ला खेलाउने गित र कला कार्यक्रम	✓							
पुर्वाधार विकास								
सडक पुल								
- केलासखोला ओलीगाउँ ठाटीखद सडक खण्डको तापिखा पानिमुल सडक पुल निर्माण			✓					
- पाल्लीपिडा, धामीगाउ छपतडा सुवाखेत सडक निर्माण				✓				
- रातिमाटा देवतडा सडक निर्माण				✓				
- पाल्लीपीडा वडकाटिया हुक्केआम दधेमाटा पानिखाल सडक निर्माण				✓				
- चल्लीकोट वाट बोरेमारे हुदै चिण्डे ठुलासैन सडक निर्माण								
- कैलास खोला ओलीगाउ ठाटीखाद सडकलाई काले पत्रे सडक निर्माण			✓	✓				
- सेरा तापिखा भुलङ्गे पुल निर्माण (तापिरवा)				✓				
- छपतडा, सुवाखेत पक्की पुल निर्माण				✓				

आवास वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
- आवास खतरामा रहेको वस्तीलाई वडा भित्र रहेको सार्वजनिक क्षेत्रमा वस्ति वसाली सार्वजनिक भवन, शौचालय, खानेपानी लगायत अति आवश्यक कार्यक्रम			✓					
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
- स्याल तडा देखी देवतडा कैलास खोला जलविद्युत गृह को आयोजना सम्भाव्यता अभ्ययन योजना कार्यक्रम			✓					
- साना जलविद्युत कार्यक्रम कैलास खोलाको डयाम पुननिर्माण गरि विद्युत उत्पादन कार्यक्रम			✓					
- वडा भित्र रहेका सार्वजनिक सथल मा सौर्य बत्ती जडान				✓				
- वडा भित्र रहेका जनताको स्वास्थ्य लाई ध्यान दिदै सुधारियको चुलो निर्माण				✓				
सिंचाई								
- स्यालतडा हुदै छपतडा, निनतडा, गैरीखेत, रातीमाटा वुवाकोट वृहत सिंचाई कुलो निर्माण			✓					

- फलाटे, चिफलाघाट, नवाकोट पक्की कुलो निर्माण								
- ओलिवगड हुदै सेरा, माटिखेत वाग्दुला वृहत सिचाई कुलो				✓				
- कैलास खोला, लिडि खोला घोपाटा, पाडा सिचाई कुलो				✓				
- सेरा मुहान हुदै कल्लाह, चाफा, पानीमुल सम्म सिचाई कुलो				✓				
- सौरेखेत मुहान नवाकोट, वालिसैन सम्म सिचाई कुलो			✓					
सञ्चार प्रविधि								
- वडाभित्र रहेका सार्वजनिक र सरकारी भवन र स्थल मा निःशुल्क वाइफाई नेट र इन्टरनेट सम्बन्धि कार्यक्रम								
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
- विभिन्न जातका फलफुल, डालेघास का साथै विरुवा सम्बन्धि नर्सरी व्यवस्थापन				✓				
जलाधार								
- वडा भित्र रहेका असंरक्षित पानिका पुल स्वम मुहान संरक्षण संवर्दन काउक्रम				✓				

- कैलास खोलाको वाडिले कटान गरेको यस वडाको सिमाना मा जाली तथा तटवन्धन निर्माण			✓					
- ताथिरवा, खुल्ली खोला का साथै स्थानीय खोला र खोल्सा मा भईरहेको स्थानमा संरक्षण कार्यक्रम				✓				
वातावरणीय स्वच्छता								
- यस वडा भित्र पर्ने सडकहरुको दुवैतिर वायो इन्जिनियरी सडक क्षेत्र कार्यक्रम			✓					
- नाङ्गो र वाडी पहिरो गइरहेको स्थान मा वृक्षारोपण कार्यक्रम	✓							
- सामुदायिक भवन निर्माण				✓				
- सामुदायिक अध्यन, ज्ञान, सिप अध्यन र अनुसन्धान केन्द्र	✓							
विपद व्यवस्थापन								
- आकस्मिक विपद, उदार व्यवस्थापन कोष स्थापना								
- विभिन्न प्रकोप वाट पिडित समुदाय, मानिसलाई तत्कालिन उदारका कार्यक्रम								

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. १० अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
व्यवसायिक कृषकको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	✓		✓	✓		✓		
नगदेवाली पकेट क्षेत्र निर्माण कार्यक्रम	✓		✓	✓				✓
गाई, बाख्रा तथा कुखुरा पालन पकेट क्षेत्र	✓		✓	✓			✓	✓
उद्योग								
मिल, घरेलु विद्युत प्रवर्द्धन कार्यक्रम						✓	✓	
टिमुर तथा पुदिना प्रशोधन कार्यक्रम								
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था								
आमा समुहको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम								
युवा रोजगारी								
आत्मनिर्भर को लागी स्वरोजगार कार्यक्रम						✓		
सामाजिक विकास								
शिक्षा								
अपाङ्गमैत्री विद्यालय निर्माण कार्यक्रम						✓		
विद्यालय पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम							✓	
स्वास्थ्य तथा पोषण								
स्वास्थ्य चौकीमा न्युनतम स्वास्थ्य सुविधाको व्यवस्थापन							✓	

वर्धिङ्ग सेन्टर स्तरोन्नती कार्यक्रम						✓		
खानेपानी सरसफाई								
- एक घर एक धारा निर्माण,पूर्ण सरसफाई युक्त वडा						✓		
- सार्वजनिक सौचालय निर्माण, व्यवस्थित गोरेटो बाटो							✓	
सामाजिक समावेशीकरण								
आर्थिक रुपमा विपन्न परिवारका बालबालिका लागि निशुल्क शिक्षाको व्यवस्था							✓	
युवा खेलकुद								
युवा दुर्व्यशनी रोक्न विशेष कार्यक्रम						✓		
वडा स्तरीय खेल मैदान निर्माण							✓	
संस्कृति, साहित्य, कला								
स्थानीय वाजागाजा संरक्षण, तथा संमर्दन							✓	
शिव देवल कैलाश मुठ धुरमाता माइ कालिका मन्दिर ठाडा गुफा संरक्षण								
पुर्वाधार विकास								
सडक पुल								
मंलसेन वलीगाउँ रामारोशन सडक स्तरोन्नती तथा व्यवस्थापन						✓	✓	
पालिका सदरमुकाम देखि वडा कार्यालय सम्मको सडक स्तरोन्नती तथा कालोपत्रे							✓	
सडक नाली निर्माण कार्यक्रम							✓	✓
आवश्यकता अनुसार पुल निर्माण कार्यक्रम								

आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
गुमान, तोला, पुरानाकोटीमा व्यवस्थित वस्ती विकास का लागि पुर्वाधार निर्माण								✓
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
विद्युतीय पोल तथा उपकरणको व्यवस्थापन तथा संरक्षण						✓		
सिंचाई								
थोपा सिंचाई तथा रिचार्ज पोखरीको निर्माण						✓		
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
वन तथा जैविक विविधता								
जलाधार								
कैलाश खोला संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम						✓		
- विभिन्न ठाउमा रिचार्ज पोखरी निर्माण								✓
वातावरणीय स्वच्छता								
- हरा भरा वडा निर्माण योजना						✓		
- वन संरक्षण तथा वृक्षारोपण							✓	
विपद् व्यवस्थापन								
- आकस्मिक कोष निर्माण, जनचेतना, अभिवृद्धि							✓	
- जंगली जनावर व्यवस्थापन						✓		

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य							
पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	प्राथमिकीकरण		
						P1	P2	P3
वडा नं. ११. अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन								
- सुन्तला, आप पककेट क्षेत्र	✓		✓	✓		✓		
- ओखर, मौसमी, कागती पकेट	✓		✓	✓				✓
- आलु, काउली, टमाटर	✓		✓	✓				✓
- बाखा पालन	✓		✓	✓			✓	
- भैसी पालन	✓		✓	✓				✓
- कुखुरा पालन	✓		✓	✓				✓
पर्यटन विकास								
-कैलास पठ शिव मन्दिर	✓		✓	✓		✓		
- धुमोलोचनी मन्दिर	✓		✓	✓			✓	
उद्योग								
- आधुनिक घट्ट, मिल, घरेलु विद्युत						✓		
- निगाला तथा बाँस, साबुन, बेकरी							✓	
- अल्ले प्रशोधन, क्रसर								✓
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था								
युवा रोजगारी								
- घरेलु तथा सना विद्युत							✓	
- आत्मनिर्भर को लागी स्वरोजगार कार्यक्रम						✓		

सामाजिक विकास								
शिक्षा								
- फरेस्टी, सर्वेयर अध्ययन, कालिका मा.वि. छात्रा/छात्र बास निर्माण						✓		
- कालिका मा.वि. खेल मैदान तथा घेरा पर्खाल, खानेपानी, सरस्वती आ.वि. घेरापर्खाल							✓	
- खानेपानी, टिनको छांना रहित विद्यालय भवन - बाल मैत्री सौचालय								✓ ✓
स्वास्थ्य तथा पोषण								
- आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा, उचित दक्ष स्वास्थ्यकर्मी सहित							✓	
- स्वा. चौ. स्तरोन्नती, एम्बुलेन्स सेवा						✓		
खानेपानी सरसफाई								
- एक घर एक धारा निर्माण,पूर्ण सरसफाई युक्त बडा						✓		
- सार्वजनिक सौचालय निर्माण, व्यवस्थित गोरेटो बाटो							✓	
युवा खेलकुद								
- सार्वजनिक खेल मैदान निर्माण						✓		
- खेल प्रशिक्षणको व्यवस्था							✓	
संस्कृति, साहित्य, कला								
- स्थानीय वाजागाजा संरक्षण, होली, पुतला, न्याउले र देउडाखेलको संरक्षण, संम्वर्धन							✓	
पुर्वाधार विकास								
सडक पुल								
- कैलास खोला-ठाँटीखाँद पक्की सडक - भोटनतोला-ठाँटीखाद पक्की सडक						✓	✓	

- मानीखाल-सिमलगाडा ग्रामिण सडक							✓	
- ठाना-लुगाडा पक्की सडक, ठाना-बाहुनबाडा - घट्टेखोला सडक निर्माण							✓	✓
- कैलास मुठ-भोलेङ्गे पुल, गाग्रा-कालाढुङ्गा							✓	
- लभोलेङ्गे पुल, घट्टेखोला भोलेङ्गे पुल								
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
- सुरक्षित बस्ती/आवास निर्माण								✓
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
- सार्वजनिक स्थानमा सडकमा सोलार बत्ती जडान						✓		
- सम्पूर्ण वडाका टोलटोलामा विधुतिकरण								
- विद्युत पोल टयापिङ्ग तथा श्रीफेस लाईन विस्तार							✓	
सिंचाई								
- दुदेना-बल्डाडा सिंचाई कूलो, रुमालखोला-ठाना सिंचाई						✓		
- पडेपानी-खिमाडा सिंचाई कूलो, पात्तीहाल्ने गिठीखौला सि.कू							✓	
- घट्टेखोला-रनटिक्रा सि.कू., बालीखेत-वाडी सि.कू. - छडीखोला -गिठीखौला सि.कू. सिंचाई पोखरी निर्माण								✓ ✓
सञ्चार प्रविधि								
- अप्टीकल फाईवर विस्तार							✓	
- सार्वजनिक स्थानमा इन्टरनेटको व्यवस्था								✓
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
वन तथा जैविक विविधता								
जलाधार								
- जुडीखा - कैलासखोला तटवन्धन						✓		

- धनापानी, धमेनीखाडा, मेलखर्क भएका मुल संरक्षण							✓	
- विभिन्न ठाउमा रिचार्ज पोखरी निर्माण								✓
वातावरणीय स्वच्छता								
- हरा भरा वडा निर्माण योजना						✓		
- वन संरक्षण तथा वृक्षारोपण							✓	
विपद व्यवस्थापन								
- आकस्मिक कोष निर्माण, जनचेतना, अभिवृद्धि							✓	
- जंगली जनावर व्यवस्थापन						✓		

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य					प्राथमिकीकरण		
पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	P1	P2	P3
वडा नं. १२. अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास	✓		✓	✓		✓		
- व्यवसायिक हिउदे र वर्षे फलफुल खेती	☐		☐	☐		☐		
कृषि तथा पशुपालन								
- व्यवसायिक तरकारी खेती	✓			✓		✓		
- व्यवसायिक भैसी पाल								
- व्यवसायिक बाख्रापालन			✓	✓		✓		
- व्यवसायिक कुखुरा पालन लोकल कुखुरा	✓			✓		✓		
- व्यवसायिक कालीज पालन	✓			✓		✓		
- व्यवसायिक मौसी पालन	✓			✓		✓		
- माछापालन व्यावसाय	✓			✓		✓		
- व्यवसायिक च्याउ खेती	✓			✓		✓		
- व्यवसायिक वंगुर पालन	✓			✓		✓		
पर्यटन विकास								
- होम स्टे निर्माण	✓			✓		✓		
- नमुना पार्क स्थापना (वगैचा)	✓			✓		✓		
- पाटन भरनाको पूर्वाधार निर्माण	✓			✓		✓		
- बुढीखाल, पुराना पानीमा पूर्वाधार निर्माण	✓		✓	✓		✓		
उद्योग								

- डोका, नाग्ला, वास रनिगालाको बहुउपयोगी उद्योगको विकास	✓			✓		✓		
- ढाका विद्युत निर्माण	✓		✓	✓		✓		
- दालमोट विद्युत	✓		✓	✓		✓		
- अल्लो भिमलको विद्युत प्रशोधन	✓		✓	✓		✓		
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था								
- कृषि सहकारी निर्माण २ वटा	✓			✓				✓
- भैरहेको सहकारी को संस्थागत विकास								
युवा रोजगारी								
- वस्ती विकास कार्यक्रम ठाटीखांद)			✓	✓			✓	
- सामुहिक विउ उत्पादन	✓			✓		✓		
सामाजिक विकास								
शिक्षा								
- विद्यालयको तहगत वृद्धि २ वटा	✓		✓	✓			✓	
- विद्यालयमा पूर्वाधारहरुमा आपाङ्गमैत्री, वालमैत्री पूर्वाधार निर्माण ४ वटा	✓		✓	✓			✓	
- विद्यालय दिवा खाजाको व्यवस्था						✓		
स्वास्थ्य तथा पोषण								
- आमा समुहमा पोषण सम्बन्धी अभिमुखिकरण	✓			✓		✓		
- जाडलो, लिटो, प्रदर्शनी २६० जना लक्षित वर्गलाई पोषण सहूलियत पोषण)	✓			✓		✓		
- भिडियो एक्सरे सेवा	✓		✓	✓				

- क्षमता अभिवृद्धि तालीम FCHV, Health Workert)	✓		✓	☐				
खानेपानी सरसफाई								
- पातल खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	✓		✓	✓		✓		
- ओखरेनी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना मर्मत	✓		✓	✓		☐	✓	
- वोक्साडा खा.पा.तथा सरसफाई आयोजना मर्मत	✓		✓	✓		☐	✓	
- ब्यालधारा खानेपानी मुहान संरक्षण	✓		✓	✓		☐	✓	
- वान्नातोली खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	✓		✓	✓		✓		
- स्यालधारा खा.पा.तथा सरसफाई आयोजना सार्की टोल)	✓		✓	✓			✓	
- वुढाखोला खा.पा. तथा सरसफाई आयोजना पालाकाटीपा)	✓		✓	✓		✓		
- वडपिपल खा.पा. तथा सरसफाई आयोजना चिउरी)	✓		✓	✓				
- रुपटी खोला खा.पा. तथा सरसफाई आयोजना तिखाटोल)	✓		✓	✓				
सामाजिक समावेशीकरण								
- सामाजिक समावेशी सम्वन्धि अभिमुखिकरण	✓			✓		✓		
- अन्तराष्ट्रिय नारी दिवस, सम्मानकामको समानुपात	✓			✓		✓		
युवा खेलकुद								

- खेलकुद मैदान निर्माण	✓		✓	✓		✓		
- खेलकुद प्रतियोगिता संचालन वडास्तरिय	✓		✓	✓		✓		
- खेलकुद संचानलको लागी सामग्री खरिद	✓		□	✓		□	✓	
संस्कृति, साहित्य, कला								
- स्थानीय वाजाको संरक्षण हुडकेउली)	✓			✓		✓		
- देउडा प्रतियोगिता संचालन	✓			✓		✓		
पुर्वाधार विकास								
सडक पुल								
- स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण १ वटा	✓		✓	✓		✓		
- खोप / गाउघर किलिनिक भवन ३ वटा	✓		✓	✓		□	✓	
- ठाटी खोद-विक्र, वडाकार्यालय-चौपाता ग्रामीण सडक ग्रावेल	✓		✓	✓		✓		
- चौपाता कैलास खोला ग्रामीण सडक	✓		✓	✓		□	✓	
- कोलटीक्सखम्मडा गाडे सिमल ग्रामीण सडक	✓		✓	✓		✓		
- वडाकार्यालय निर्माण	✓		✓	✓		✓		
- गोडपारी-कलस पानीभूलखड्डीसैन ग्रामीण सडक ग्रावेल)	✓		✓	✓		✓		
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण								
- ठाटीखाँद राम मन्दिर वस्ती विस्तार	✓		✓	✓			✓	
- राम मन्दिर आवास निर्माण	✓		✓	✓		✓	□	
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
- सार्वजनिक स्थानमा सोलार प्यानल निर्माण १५ वटा	✓		✓	✓		✓		

- ३ फेज लाईन निर्माण तथा टार्सफर्म	✓		✓	✓		✓		
- विधुत विस्तार र पोल मर्मत	✓		✓	✓		✓		
सिंचाई								
- दानखा सिचाइकुलो निरन्तरता	✓		✓	✓		✓		
- पातल-सेरा सिचाई कुलो	✓		✓	✓			✓✓	
- वोक्साडा सिचाई कुलो	✓		✓	✓			□	
- वान्तातोली सिचाई कुलो मर्मत	✓		✓	✓			✓	
- चाटेकाफल, यसवडा-गैर सिचाई कुलो	✓		✓	✓			□	
सञ्चार प्रविधि								
- प्रत्यक टोलमा फ्रि वाईफाई	✓		✓	✓		✓		
- नमस्ते टावर निर्माण	✓		✓	✓			✓	
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
- चौपाता वनमा वृक्षा रोपण	✓			✓		✓		
- आयाटीमेला गुनीउलो वृक्ष रोपण	✓			✓		✓		
वन तथा जैविक विविधता								
- जंगली जनावर संरक्षण सम्बन्धी सचेतना	✓		✓	✓		✓		
- नर्सरी स्थापना, वास, डालेघास	✓		✓	✓		✓		
- दैवी प्रकोप सम्बन्धी सचेतनीकरण, सुरक्षित स्थानको पहिचान	✓		✓	✓		✓		
जलाधार								
- सिचाई पोखरी निर्माण	✓		✓	✓		✓		
वातावरणीय स्वच्छता								
- दिगो सरसफाई	✓			✓		✓		
- सार्वजनिक सौचालय निर्माण ३ वटा	✓		✓	✓		✓		

- दिगो सरसफाईको अभावमा लाग्ने रोगहरु सम्बन्धि अअभिमुखिकरण ३ वटा	✓		✓	✓		✓		
विपद व्यवस्थापन								
- खुल्ला क्षेत्रको पहिचान तथा आश्रम निर्माण	✓		✓	✓		✓		
- उदार राहत तथा आपतकालीन सामग्री व्यवस्थापन	✓			✓		✓		

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य					प्राथमिकीकरण		
पालिका आफै	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	P1	P2	P3
	वडा नं. १३ अर्न्तगतका आयोजनाहरु							
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन	✓					✓		
- आलुखेती जोन कार्यक्रम	✓					✓		
- बाखापालन पकेट क्षेत्र	☐					☐		
- आप वगैचा पकेट क्षेत्र	☐					☐		
- भिमल प्रशोधन केन्द्र	✓					✓		
- भैसीपालन पकेट क्षेत्र	✓				✓	✓		
- मसाला उत्पादन जोन कार्यक्रम	✓				✓	✓		
- अचार पकेट क्षेत्र कार्यक्रम								
- तेल उत्पादन पकेट क्षेत्र कार्यक्रम								
खानेपानी सरसफाई	✓				✓			✓
- धारपानी मुहान खानेपानी आयोजना निर्माण	✓				✓	✓		
- बालेबुडा खानेपानी निर्माण- ताउलेपिपल पनेर खानेपानी निर्माण	☐				☐	☐		
- धारीगाडा भुन्दुरा खानेपानी निर्माण								

- कुयापानी आनेपानी मर्मतरिमासैनवाँड लिप्ट खा.पा.निर्माण, कुयापानी साल्पाटा खानेपानी मुहान मर्मत, खारखोला चौकुने खा.पा निर्माण, जघीवडा खानेमानी मर्मत, सेल्लेपानी नागडी कापेसल्ला पने खा.पा. निर्माण, गाग्रा धारा मर्मत, जधि वुढावाडा खा.पा. मर्मत, खालडाडा खानेमानी मर्मत, भिटाखेत भिमला अम्डाला आ.पा. निर्माण, लाम्फुचे बासओला लिप्ट खानेमानी निर्माण, भेवरखोला बडपिपल खानेमानी निर्माण, टोटामार धारा खानेपानी निर्माण, सैन खानेपानी मर्मत, कालेआम खानेपानी निर्माण, ढाक्नेमानी सालगाडी चन्नामाटी खानेमानी निर्माण, लाटेभुत खानेपानी कुवा निर्माण, पनेरा धारा मर्मत, रुईनी धारा मर्मत, वन्नी जुरे खानेपानी मर्मत, तलिघर खानेमानी मर्मत, मल्ली लाटेभुत खानेमानी कुवा निर्माण, कैनारुख खानेपानी निर्माण, लाटेभुत बोक्सा खानेपानी निर्माण								
सामाजिक समावेशीकरण								
- आपङ्ग तथा महिला सचेतना कार्यक्रम	☐			☐		☐		
- लक्षित समुह उद्यमशिलता सम्बन्धि सिपमुलक कार्यक्रम	☐			☐		☐		
संस्कृति, साहित्य, कला								
- लोडे शिाजी धर्मशाला निर्माण, वाँडा जालपादेवी मन्दिर निर्माण, वडपिपल धर्मशाला तथा मन्दिर निर्माण, वुढावाडा जल्पादेवी मन्दिर निर्माण, लोडे शिवजी मन्दिर निर्माण, डाडिगडे जाल्पादेवी मन्दिर निर्माण, वाँडा पटकनी घेरापखाल निर्माण, कालिका देवी मन्दिर निर्माण, साल्पाटा शिवजी मन्दिर निर्माण	✓			✓			✓	

- सम्दम कालिकादेवी मन्दिर निर्माण, विजाडा जाल्यादेवी मन्दिर निर्माण, वुढावाडा छडालादेवता मन्दिर निर्माण, कटुचेपानी छडाला देवता मन्दिर निर्माण, सम्दा छडाल देवता घर निर्माण, कुनतामाई मन्दिर निर्माण, माटेवता मन्दिर निर्माण, वेताल देवता थान निर्माण, छडाल देवता थान निर्माण, हिनुरीमाई मन्दिर निर्माण	✓			✓			✓	
पुर्वाधार विकास								
- १३ नं. वडा कार्यालय भवन निर्माण, वडा शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक भवन निर्माण, यशोधरा मा.वि ४ कोठे भवन निर्माण, शिशुकल्याण आ.वि. घेरापर्खाल निर्माण, पिपललेख प्रतिक्षालय निर्माण, खाल्चौर आ.वि.४ कोठे भवन निर्माण, शिशुकल्याण आ.वि. भवन निर्माण, सालपाटा आ.वि. घेरापर्खाल निर्माण, सुनगाभा आ.वि. घेरापर्खाल निर्माण, शिशुसुधार मा.वि. खेलमैदान निर्माण, खाल्चौर आ.वि. सौचालय निर्माण, यशोधरा मा.वि. छात्रवास भवन निर्माण, यशोधरा मा.वि. सौचालय निर्माण	✓			✓			✓	
सडक पुल	✓			✓			✓	
- बस्ती डाडिगडे साल्याटा ग्रामिण सडक निर्माण, चलिङ्गे डाडिगडे सडक निर्माण, यशोधरा सगार आम्डाला ग्रामिण सडक निर्माण, यशोधरा खालडाडा बडघाट ग्रामीण सडक निर्माण, खपटाला लोडे ग्रामिण सडक निर्माण, यशोधरा वुढावाडा ग्रामिण सडक निर्माण, पिठिपन्ना बस्ती चाईरालोडे ग्रामीण सडक निर्माण, अम्ले बान्नी भोलुङ्गे पुल निर्माण, काडाखेती बुढासैन भोलुङ्गे पुल निर्माण, काडाखेती घाडहाल्लेखोल भोलुङ्गे पुल निर्माण, रिमासैन भोलुङ्गे पुल निर्माण, काडाखेती बस्ती भोलुङ्गे पुल निर्माण,चाइला मुलेसेरा								

भोलुङ्गे पुल निर्माण , रिमासैन भोलुङ्गे पुल निर्माण , कुसानी खोला भोलुङ्गे पुल निर्माण , पनाला भोलुङ्गे पुल निर्माण , कोसैन सेती भोलुङ्गे पुल निर्माण , काटीगाड भोलुङ्गे पुल निर्माण , दोगाडे भोलुङ्गे पुल निर्माण , तल्लो कोटीगाड भोलुङ्गे पुल निर्माण								
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा								
- विद्युत केन्द्रिय लाईन विस्तार वस्ती, वडा, डाडिगडे र वुढावाडा सबै टोलमा	✓					✓		
- वडा कार्यालय तथा सार्वजनीक स्थल वस्ती, वडा, डाडीगडे र वुढावाडा सबै टोलमा सडक वत्ति तथा सौर्य वत्ति निर्माण	✓					✓		
सिंचाई	✓			✓		✓		
- मल्ला आमडाला सिचाई कुलो मर्मत, मध्य भिमला सिचाई कुलो मर्मत, पानमा बडघाट सिचाई कुलो मर्मत, मल्लो भिमला सिचाई कुलो मर्मत, कोसैन सिचाई कुलो मर्मत, आमडाला सिचाई कुलो मर्मत, साउट सिचाई कुलो मर्मत, भेवरखोला सिचाई कुलो मर्मत, काडाखेती सिचाई कुलो मर्मत, भालछाडा लामडाडा सिचाई कुलो मर्मत, खुरा खोला खार सिचाई कुलो मर्मत, मल्ले गवसरा सिचाई कुलो मर्मत, गराला सिचाई कुलो मर्मत, तल्लो बुढासैन सिचाई कुलो मर्मत, बुढासैन मल्ले सिचाई कुलो मर्मत, डुङ्गा सिचाई कुलो मर्मत, रातिमाटे सिचाई कुलो मर्मत, कोटीगाड सिचाई कुलो मर्मत, माजा कुन्टा चोइटेबगर सिचाई कुलो मर्मत	✓			✓		✓		

- जधि विजाडा सिचाई कुलो निर्माण, सैन सचाई कुलो निर्माण, छतेना रुख चैरा सचाई कुलो निर्माण, भाइडुके सचाई कुलो निर्माण, कुसानी खोला गाड सचाई कुलो निर्माण, जधि सचाई कुलो निर्माण, कोटखोला सेरा सचाई कुलो निर्माण, खप्राला वडाखार्क सचाई कुलो निर्माण, काडाखेती बाउटेआम सचाई कुलो निर्माण, जुती हलेसे सचाई कुलो निर्माण, खारखोला जोसिका भाडे बुढासैन सचाई कुलो निर्माण, गावसरा अम्ले सचाई कुलो निर्माण, तल्लो भम्क सचाई कुलो निर्माण, घट्टे बगर साल्पाटा सचाई कुलो निर्माण								
- जधी वाँडा वृहत सिचाई योजना निर्माण, घडे सेती वडा लिप्ट सिचाई योजना निर्माण, कोसैन अम्डाला भिमला बडघाट सकार लिप्ट सिचाई योजना निर्माण, रिमासैन बाब्बे टाप्सी टमटाने भुन्दुरा वृहत सिचाई योजना निर्माण, नौलेनाण उचाल्ले मुहान भम्क गराला बुढासैन वृहत सिचाई नहर निर्माण, सैन सिचाई कुलो मर्मत बस्ती, विजाडा सम्दा आकासे टंकी निर्माण, वडा आकासे टंकी सिचाई कार्यक्रम, मल्ला डोप्का सिचाई पोखरी निर्माण								
- खप्राला ताउलेपिपल सिचाई पोखरी निर्माण, नागडी सिचाई पोखरी निर्माण, गुडेखेत सिचाई पोखरी निर्माण, बयलडाँडा सिचाई पोखरी निर्माण, बैस रुख सिचाई पोखरी निर्माण, नालापानी सिचाई पोखरी निर्माण, बुढासैन गैराटोल सिचाई पोखरी निर्माण, बस्ती तल्लावाडा सिचाई पोखरी निर्माण, बान्नी सिचाई पोखरी निर्माण, भकरी धारो सिचाई पोखरी निर्माण	✓			✓				✓
सञ्चार प्रविधि	✓			✓			✓	
- वडा ntc टावर मर्मत								

- बुढासैन ntc टावर निर्माण								
जलाधार	✓			✓		✓		
- वडा सामुदायीक वन वृक्षारोपण कार्यक्रम								
- बुढावाडा सामुदायीक वन वृक्षारोपण कार्यक्रम								
- सेरा वगर खेत तटबन्दन निर्माण								
- काडाखेती जुगेना खोला तटबन्दन निर्माण								
- काडाखेती पुरानो घट्ट तटबन्दन निर्माण								
- तल्ले गावसरा तटबन्दन निर्माण	✓			✓			✓	
- कुन्तामाई सामुदायीक वन मयुर संरक्षण क्षेत्र	☐			☐			☐	

वडाका मुख्य आयोजना	सहकार्य					प्राथमिकीकरण		
	पालिका आफै	अन्तर पालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	P1	P2	P3
वडा नं.१४ अर्न्तगतका आयोजनाहरु								
आर्थिक विकास								
कृषि तथा पशुपालन	✓					✓		
- व्यावसायीक आलु खेती	✓					✓		
- व्यावसायीक वाखा पालन	✓					✓		
उद्योग	✓			✓		✓		
- पउरोटी तथा वेकरी उद्योगको थप विस्तार	✓			✓		✓		
सहकारी, बैंक वित्तिय संस्था								
- सहकारी मार्फत वचत गरी लगानीको प्रवर्द्धन	✓			✓				✓
सामाजिक विकास								
शिक्षा								
- प्राविधि शिक्षमा जोड	✓			✓			✓	
- व्यावसायीक शिक्षामा जोड	✓			✓			✓	
- बालमैत्री एवम् आपांग मैत्री शिपमा जोड								
स्वास्थ्य तथा पोषण	✓			✓			✓	
- विशेषज्ञ सहितको सेवा								
- स्वास्थ्यमा उचित वयवस्था								
खानेपानी सरसफाई	✓					✓		
- सुक्षित खानेमानी	✓					✓		
- मुल सुधार	✓					✓		

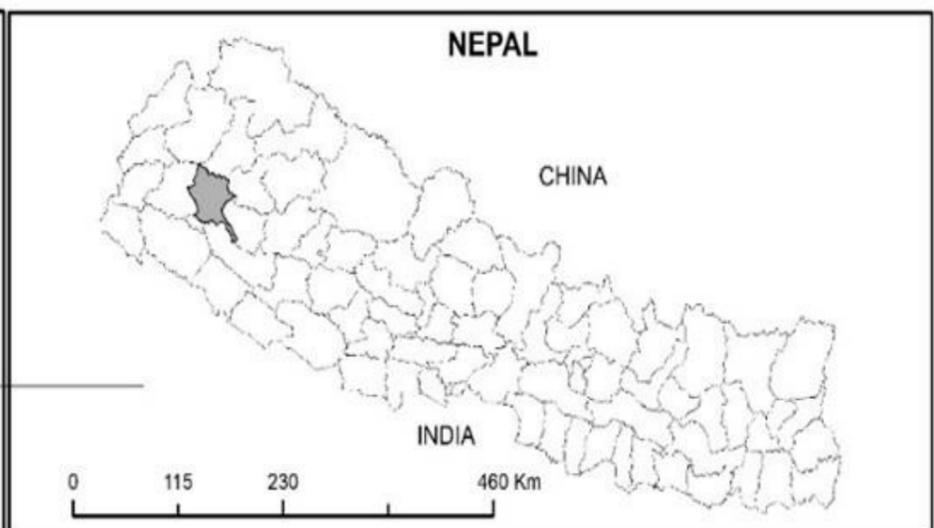
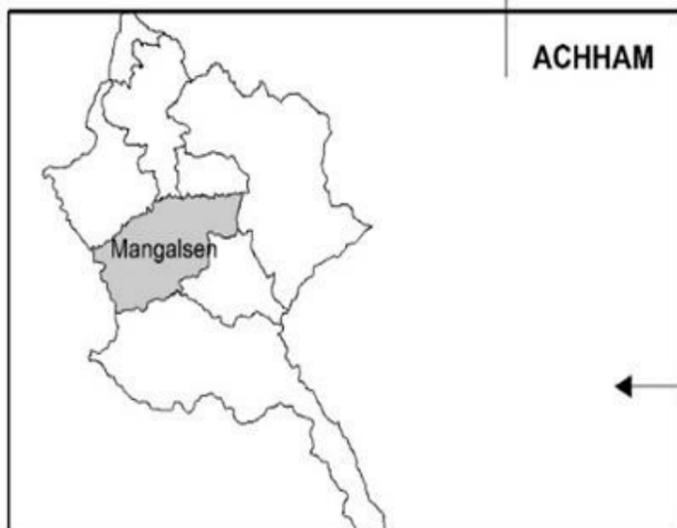
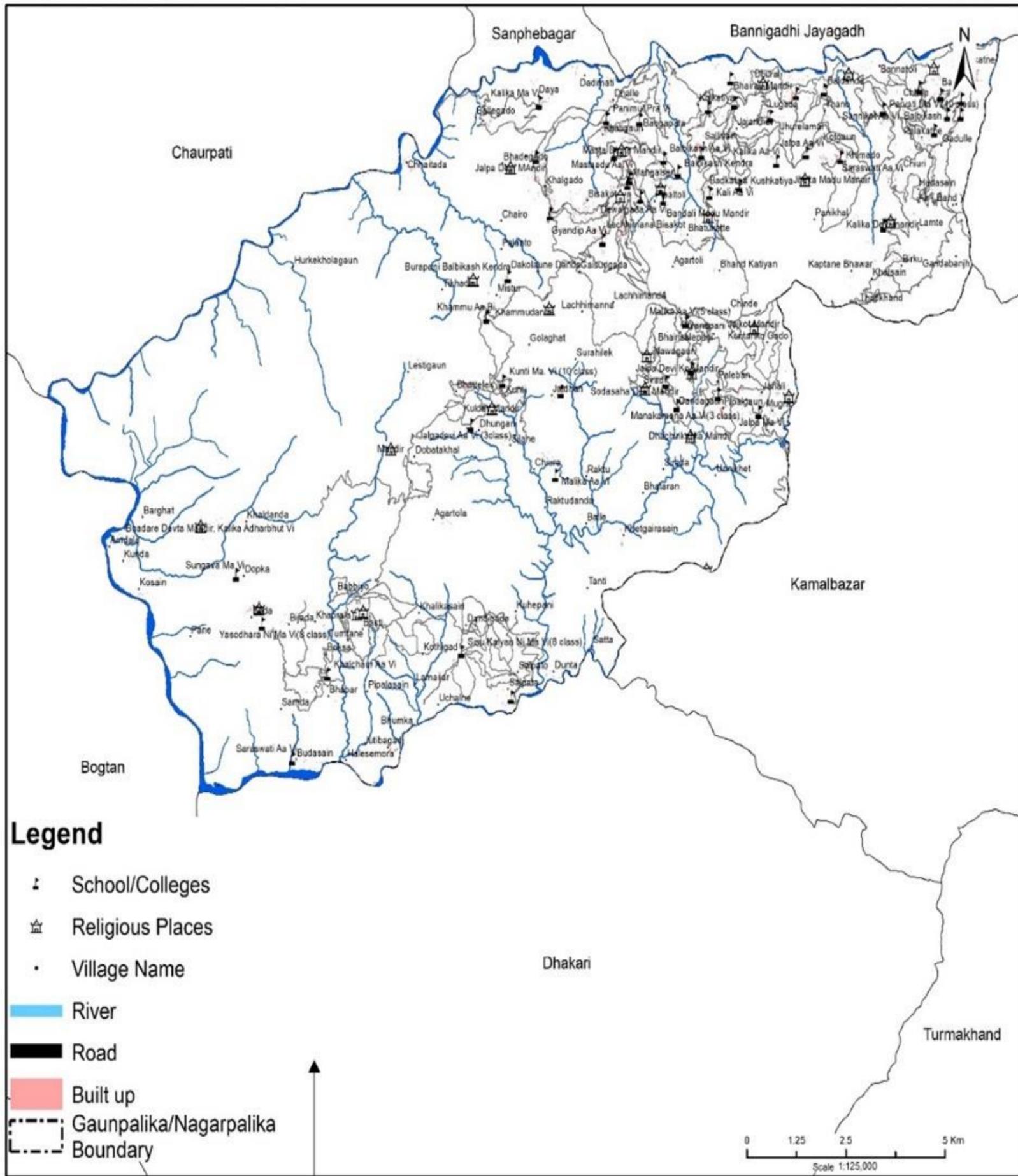
युवा खेलकुद	✓			✓		✓		
- युवा तथा खेलकुद	✓			✓		✓		
- वडा एवम् नगरस्तरिय खेलकुद								
संस्कृति, साहित्य, कला	✓			✓				✓
- पौवा संरक्षण एवम् सम्वर्धन	✓			✓		✓		
पुर्वाधार विकास								
सडक पुल								
- ग्रावेल सहित फराकीलो सडक	✓					✓		
आवस वस्ति विकास, सार्वजनिक निर्माण	✓					✓		
- आपतकालीन अवस्थामा सार्वजनिक भवन निर्माण	✓					✓		
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	✓			✓		✓		
- राष्ट्रिय स्तरको विभद्युत जडान	✓			✓		✓		
सिंचाई								
- कालागाड सिंचाई कुलो निर्माण	✓			✓				✓
सञ्चार प्रविधि	✓			✓		✓		
- वडामा सार्वजनिक ठाउमा इन्टरनेट जडान								
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन								
जलाधार	✓			✓		✓		
- सार्वजनिक भवन निर्माण								
विपद् व्यवस्थापन								
- आपतकालीन कोष जम्मा	✓			✓			✓	

अनुसूचि ४: नगरपालिकाको नक्शा

MANGALSEN NAGARPALIKA

LOCATION MAP

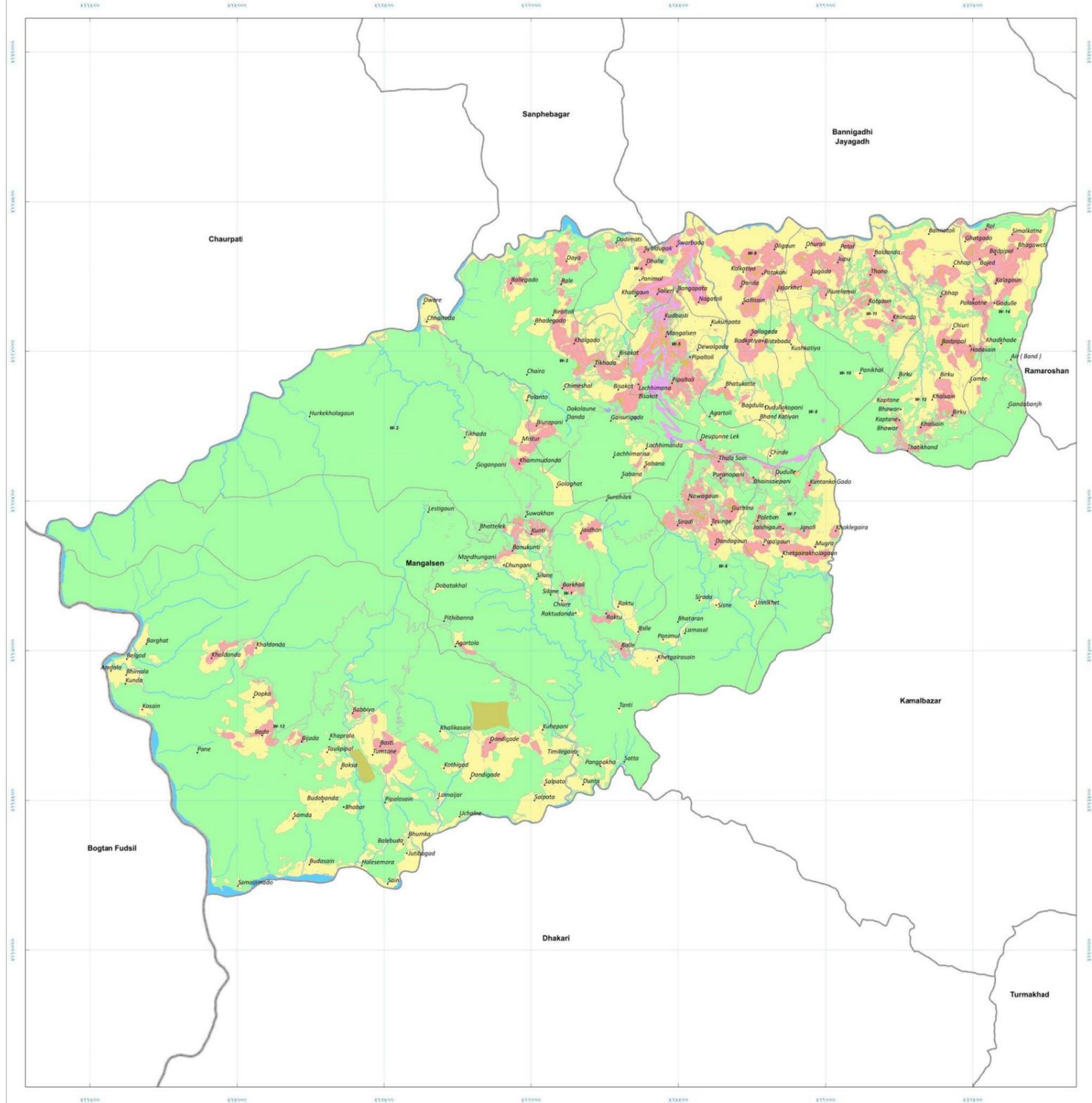
ACHHAM DISTRICT

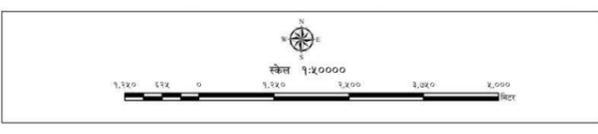
अद्यावधिक भूउपयोग क्षेत्र नक्सा

मंगलसेन नगरपालिका

अछाम जिल्ला

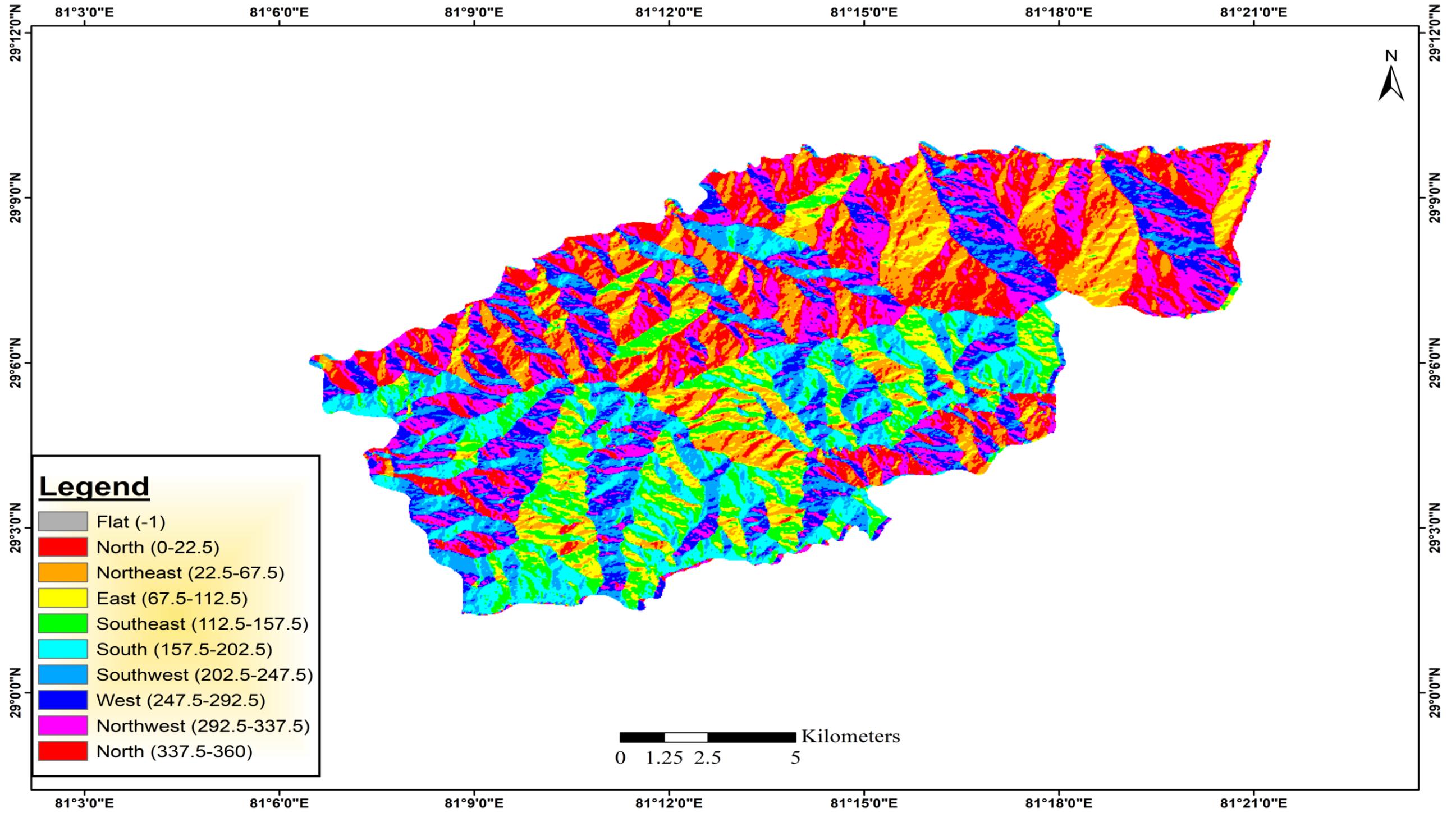

Coordinate System: Nepal Nagarkot TM 81
 Projection: Transverse Mercator
 Datum: Nepal Nagarkot
 False Easting: 500,000.0000
 False Northing: 0.0000
 Central Meridian: 81.0000
 Scale Factor: 0.9999
 Latitude Of Origin: 0.0000
 Units: Meter

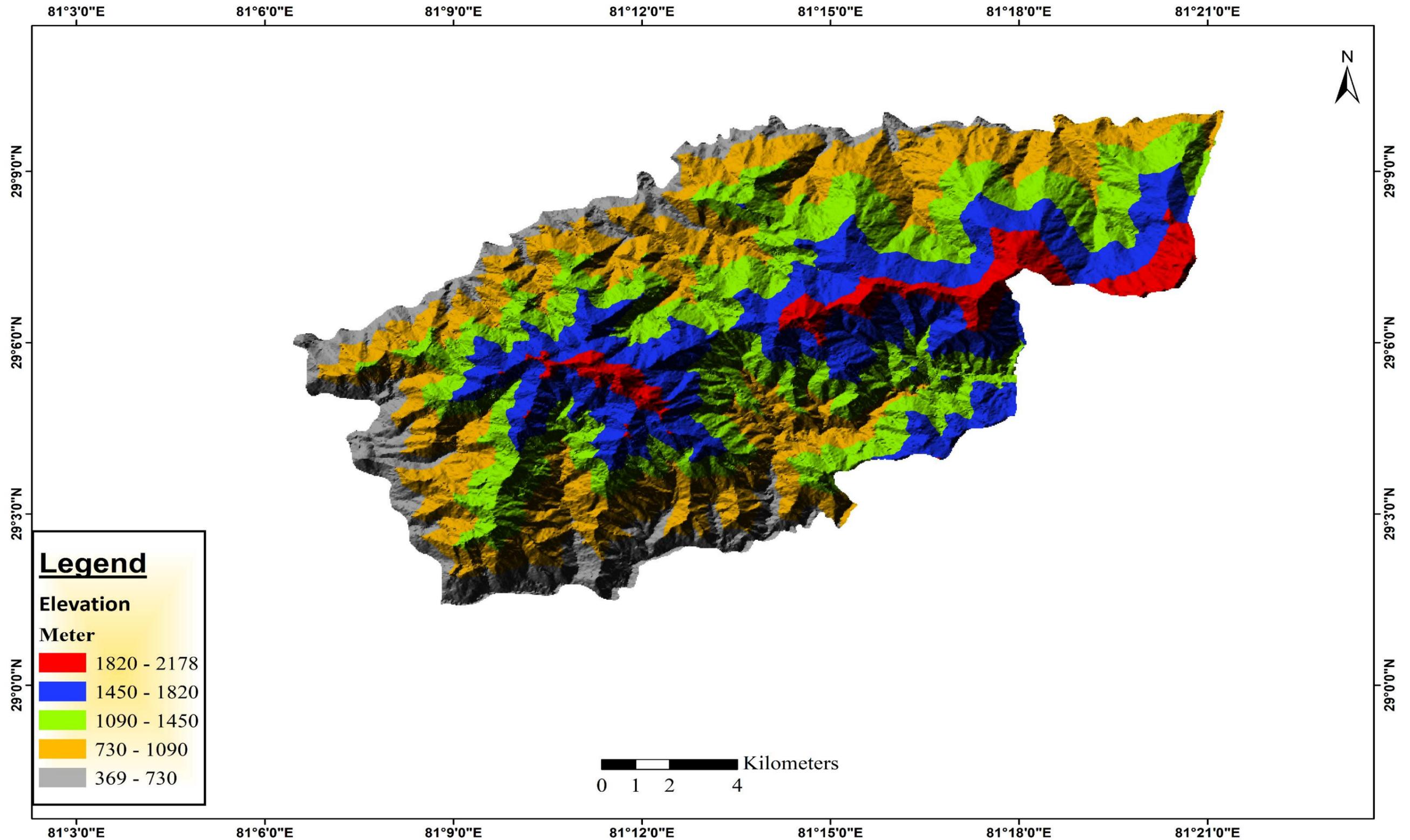

संकेत		सिमाना
कृषि क्षेत्र	वन क्षेत्र	रा. पा.ना. घ.
आवासीय क्षेत्र	सर्वजनिक उपयोगको क्षेत्र	शिल्ला
आवासीय/कृषि क्षेत्र	अन्य क्षेत्र	अन्तर्राष्ट्रिय
औद्योगिक क्षेत्र	खारी तथा खनिज क्षेत्र	
सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्वको क्षेत्र		
नदी, खोल, ताल, सीमासार क्षेत्र		
		बस्ती
		खारी क्षेत्र

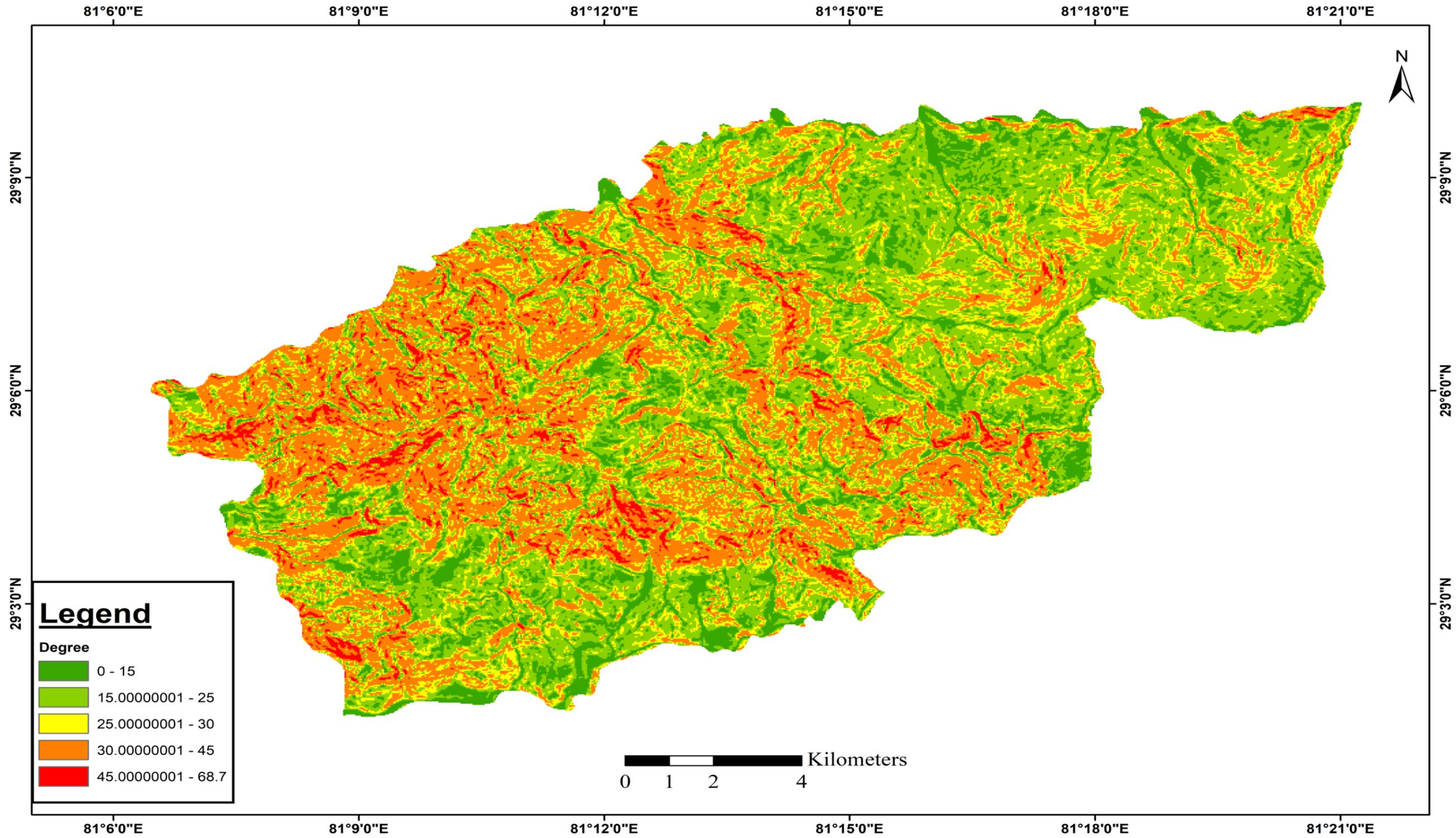
Aspect Map of Managlsen

Elevation Map of Managlsen

Slope Map of Managslen

अनुसूचि ५ : आवधिक योजना तर्जुमा प्रकृयाका सहभागीहरुको विवरण

आज मिति २०७९।११।१८ गतेका दिन यस मंगलसेन नगरपालिकाका नगर प्रमुख श्री पदम बहादुर बोहरा ज्यूको अध्यक्षतामा यस मंगलसेन नगरपालिकाको आवधिक योजना निर्माणको लागि कार्यशाला गोष्ठी तपशिल बमोजिम सरोकारवाला हरुको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो

क्र.स.	नामथर	पद	ठेगाना/कार्यालय	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर	
					२०७०।११।१८	२०७९।११।१९
१	पदम बहादुर बोहरा	नगर प्रमुख	मंगलसेन न.पा.			
२	सुशीला रावल जोशी	उपप्रमुख	मंगलसेन न.पा.			
३	रुबी क. विष्ट	उपशाखापति	न.का. नगर कार्यकारी	९८४८२४५९८		
४	उमा कृष्ण व. ए.		त्रेकपा रमाले सुचिक	९८४६२६४००		
५			त्रेकपाजाकावासी			
६			त्रेकपा र.सि.			
७	दिपेन्द्र सी	जिल्ला सदस्य	न.का.पा.	९८५४४२५४०१		
८	लोकान्त राय	वडाकार्यका	न. न.पा-१			
९	देवेन्द्र वी. बोहरा	वडाकार्यका	न. न.पा-२			
१०	चक्र वी. साउद	कावाकासका	" " - ३	९८४८४४५८४		
११	नाम सिंह बोहरा	वडाकार्यका	" " - ४	९८४८५१५२५		
१२	सुरत बोहरा	कावाकासका	" " - ५	९८४८५२४६२		
१३	देवेन्द्र प्र. जोशी	वडाकार्यका	" " - ६	९८४८५२६७२		
१४	राज वी. बोहरा	" "	" " - ७	९८५४४२१०७		
१५	सुरेन्द्र वी. बोहरा	" "	" " - ८	९८५४४३१४६		
१६	पदम बहादुर	" "	" " - ९	९८४८४४६३६६		

१७	जनसु बहाडा कैंका	वडा अध्यक्ष	प्र. न. पा-१०	९८४८६६९०४	कुम्ह	कुम्ह
१८	नर की गण्डारी	वडा अध्यक्ष	" " - ११	९८६८६६६६८	३०३९	३०३९
१९	खगेन्द्र की रसल	" "	" " - १२	९८५६६६६६६२२	३०३९	३०३९
२०	दिव्या की बोगरी	" "	" " - १३	९८४६६६६६६६४	३०३९	३०३९
२१	शिव की लोडारी	" "	" " - १४	९८६१७६७५२०	३०३९	३०३९
२२	पिप्रे खल	आयोजना व्यवस्थापक	प्र. न. पा-४	९८५४६६६६०१५	३०३९	३०३९
२३	हेरा थापा	" "	" " - १	९७६५२९३५८०	३०३९	३०३९
२४	मोक्षिना ठकुन्ना	" "	" " - ६	९८४८०८३५६	३०३९	३०३९
२५	रेवा रावल	" "	" " - ५	९८६४३७६५६	३०३९	३०३९
२६	ठागा विष्ट	" "	" " - ३	.	३०३९	३०३९
२७	मनसु ख्यायत	" "	" " - ७	९८०६६६६६६६६६	३०३९	३०३९
२८	मुगा परिजा	" "	" " - १२	९८४७५४३६६८	३०३९	३०३९
२९	गोविन्द वि. की	" "	" " - ११	९८४६६६६६६६६	३०३९	३०३९
३०	खगेन्द्र की लोडारी	प्र. न. पा.	प्र. न. पा. प्र. न. पा.	९८४६६६६६६६६	३०३९	३०३९
३१	विष्णु प्र. आशुभाष	प्र. न. पा.	" "	९८४६६६६६६६६	३०३९	३०३९
३२	मनसु गदत	आयोजना व्यवस्थापक	" "	९८६६६६६६६६६	३०३९	३०३९
३३	चन्द्र प्रताप कुंगना	प्रि. आ. ई. व.	" "	९८४६६६६६६६६	३०३९	३०३९
३४	विष्णु प्र. गौरी	व्यवस्थापक	" "	९८४६६६६६६६६	३०३९	३०३९
३५	हेरा खडासु कथपत	व्यवस्थापक	" "		३०३९	३०३९

36	नन्दाज कुंगना	स.स.का	गंगलगा न.पा	5188240852	7/10/17	7/10/17
37	जगत की रोपल	शिक्षा का	" "	523251638	8/1/17	8/1/17
38	रवण की क.सी.	इंजिनियर	" "	518869500	8/1/17	8/1/17
39	कृष्ण प्र. जैशनी	डॉ. ह.स.	म. न. पा. स्वास्थ्य शाखा	523251638	8/1/17	
40	दिग्विजय उपाध्याय	कृषि विज्ञान	मुकुन्दपुर - दोहा	523251638	8/1/17	
41	तर्क ब. शूल	ना. प्रा. ल.	म. न. पा. सी. विद्यालय	523251638	8/1/17	8/1/17
42	दुर्गा प्रसाद जैसी	ना. प. सी. प्री.	म. न. पा. ज्योतिषाश्रम	523251638	8/1/17	8/1/17
43	जितमान बहरा	सं. कुं. अ.	व्यापार व्यवसाय शाखा	523251638	8/1/17	8/1/17
44	जगत बहादुर रावत	शिक्षा अधिकारी	म. न. पा. शिक्षा शाखा	523251638	8/1/17	8/1/17
45	जगेश प्रसाद कुंगना	व्यवसाय	केलाबाग चला तथा कला श. प्र. सी.	9841566379	8/1/17	8/1/17
46	दिपक बहादुर शर्मा	ना. प्रा. ल.	मनपा शिक्षा शाखा	9848455318	8/1/17	8/1/17
47	व्याराम शर्मा	नैतिक प्रशिक्षण	म. न. पा. शिक्षा	523251638	8/1/17	8/1/17
48	एकेश कुमार	ना. प्रा. ल.	" "	9848602055	8/1/17	8/1/17
49	कृष्ण शर्मा	शाखा प्रशासन	मनोहरा शाखा केंद्र - भुवनेश्वर	9858422766	8/1/17	8/1/17
50	जगजित कुमार	सूचना अधिकारी	जिला शिक्षा शाखा (आ. शा.)	9858485848	8/1/17	8/1/17
51	चंद्र प्र. शर्मा	अध्यक्ष	जिला कचरा तथा स्वच्छता विभाग	9865657723	8/1/17	8/1/17
52	पारस कुमार	क. स. अ.	गंगलगा न. पा.	523251638	8/1/17	8/1/17
53	हैम क. शर्मा	ना. प्रा. ल.	" "	523251638	8/1/17	8/1/17
54	दिग्विजय उपाध्याय	कृषि विज्ञान		523251638	8/1/17	8/1/17

55 - दिपक रनडा शाखा नैनो रायपुर शाखा 523251638

56 - ललित कुमार कडामत - आ. किला - 565502561

57 - पुरन साउद काठवा गांगलगा 523251638

क्र.सं.	नाम तथा पद	ठेगाना	तारखे नं.	०६८१९९२५	०६८१९९१६
५९	कमल प्रसाद पात्रे	आ.रे.व.	राजिवन एच.सी.	९८८०४२२६	
६०	तिलक क. ठुला	छवा उद्योगी	तुमरवां-४	९८६०१६९६०	
६१	मन क. बुढा	आमिन	तुमरवां-४	९८६२२९०२१	
६२	कमल क. बुढा	समाजसेवी	सुलकेगाडवाफिडा	९८५४५१४६०	
६३	प्राणिक बुढा	विद्यार्थी	॥	१.१.	
६४	बिवा कु. शिवा	वजारवा.२			
६५	रविकर्ण वि. सी	शैवस्थान		९८६१६१६१६	
६६	जिवन राज लोका	सुभाप्रकृति	तुमरवां-६, राजीव	९८६३९८६२०	
६७	सुरेश नेपाली	विद्यार्थी	तुमरवां-४	९८६५६५६६६	
६८	जिवन क. वयल	समाजसेवी	तुमरवां-४		
६९	कुमार बि. उ.	जा.पा. का. व.	तुमरवां-४	९८६४६९०४६	
७०	कृष्ण क. बुढा	समाजसेवी	तुमरवां-४	९८६२९२८६६	
७१	पवित्रा जालाडा		तुमरवां-६	९८६६७१२३१	
७२	राम क. वयल	उप. व.	तुमरवां-६	९८६४६११११	
७३	पुनर्देव क. बुढा	समाजसेवी	॥	११६२९१६६१	
७४	मन क. वयल	पिन्डु हाथे	॥		
७५	गोपी देवि बुढा	महिला समाजसेवी	॥		
७६	प्रताप क. शिवा	नेवपान	तुमरवां-१०५१		
७७	विनायक बुढा	समाजसेवी	॥		
७८	उप. क. थापा	वडा हाथे	॥		
७९	मन क. वयल	पिन्डु हाथे	॥		
८०	शेर क. नेपाली		तुमरवां-६		
८१	प्रेम क. बुढा	समाजसेवी	तुमरवां-४	११५४५५१०१	
८२	गंगा व. सी				
८३	तिलक सी	नेवपा गा.उ.कां	तुमरवां-६		
८४	तुलाराम बुढा	नेवपा समाले	तुमरवां-६		
८५	नेवपा प्रसाद बुढा	समाजसेवी	॥		
८६	कुवण प्रसाद बुढा	समाजसेवी	तुमरवां-६	९८५०००५०	

अनुसूचि ६ : फोटोहरु

